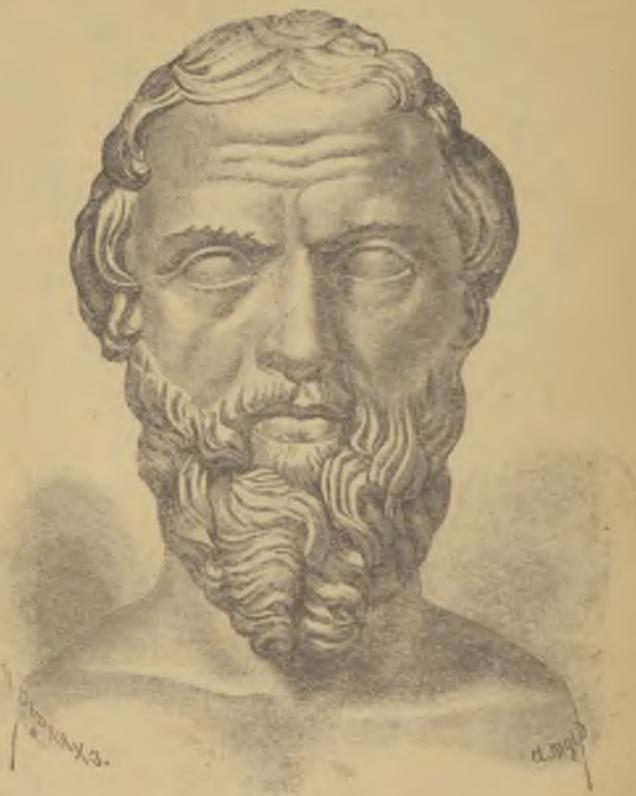

L. 500. 132
3005

WYBÓR Z DZIEJÓW
HERODOTA

WYDALI A. SCHEINDLERA I FR. TERLIKOWSKI

NAKLADEM D. E. FRIEDELEINA
W KRAKOWIE

Popiersie Herodota w Neapolu.

WYBÓR Z DZIEJÓW HERODOTA.

WYDANIE AUGUSTA SCHEINDLERA
DO UŻYTKU GIMNAZYÓW POLSKICH
ZASTOSOWAŁ
FR. TERLIKOWSKI.

Z 1 RYCINĄ TYTUŁOWĄ I 5 MAPKAMI GEOGR.

WYDANIE APROBOWANE PRZEZ WYS. RADĘ SZKOLNĄ KRAJOWĄ
ROZP. Z D. 24. MAJA R. 1899, L. 3922.

2. WYDANIE.

CENA 36 M.

BN. 2581

KRAKOW 1921.

NAKŁADEM D. E. FRIEDEINA
K. V.

I. 500. 162

Wstęp.

Dziejopisarstwo greckie, jak wiele innych nauk i umiejętności, rozwinęło się na wybrzeżach Azyi Mniejszej, a szczególnie w Jonii. Tam wskutek ożywionych stosunków handlowych z azatyckimi i afrykańskimi ludami najłatwiej dostawały się wiadomości o dalekich krainach zachodu i potężnych państwach wschodu; to też tam najpierw zaczął rozszerzać się widnokrąg geograficzny i historyczny narodu greckiego, tam poczęły najpierw krzewić się nauki i umiejętności, tam też najpierw obudziła się chęć do zbierania i spisywania podań i wiadomości, odnoszących się do własnych dziejów.

Jończycy tedy pierwsi wydali z pośród siebie historyków, albo raczej przedstawicieli historyografii t. j. logografów (*λογογράφοι*), którzy korzystając z utworów Homera i poetów cyklicznych, a nie mniej także z żywej tradycji, mową niewiązaną spisywali podania z czasów bohaterów i ważniejsze wypadki, odnoszące się do dziejów rodzinnego miasta, zestawiali genealogie panujących rodzin, kreśliły stosunki poszczególnych krajów i narodów, ich obyczaje i urządzenia. Szczególny te opowiadaли logografowie bez planu, bez wszelkiej krytyki i bez dociekania pragmatycznego związku; nie znając się na sztuce dziejopisarskiej, nie umieli jeszcze odróżnić prawdy od fałszu, rzeczu ważnych od mniej ważnych, tradycyi od faktów historycznych, lecz powtarzali wszelkie baśnie i

bajki, jakieś doszły do ich wiadomości lub jakie znaleźli w utworach poetów cyklicznych, dodaając do tego niemało własnych jeszcze wymysłów. Również w układzie materyalu nie umieli logografowie zachować ładu. Topografia, geografia, mitologia i historia razem się u nich mieszają bez należytego związku.

Mimo tych braków logografowie jońscy położyli wielkie zasługi około rozwoju dziejopisarstwa greckiego, gdyż pismami swemi utorowali drogę swym następcom, którzy postępując po niej dalej, zajęli z czasem naczelne miejsce między dziejopisami całego świata starożytuego,

Do najważniejszych logografów należą Kadmos (*Κάδμος*) z Miletu, Dyonizyos (*Διονύσος*) z Miletu, Charon (*Χάρων*) z Lampsaku, Hellanikos (*Ἑλλάνικος*) z Mityleny i najsławniejszy z nich Hekatajos (*Ἑκατάյος*) z Miletu, którego dzieło *Περὶ γῆς* albo *Περὶ οὐρανοῦ* stanowi przejście od logografii do właściwego dziejopisarstwa.

Pierwszym historykiem greckim w właściwem słowa znaczeniu jest Herodot, powszechnie nazywany ojcem historyi. Przewyższa on wszystkich poprzedników swoich tak pod względem należytego pojmowania sztuki dziejopisarskiej, jakotez mistrzowskiem przedstawieniem zebranego materyalu.

O życiu Herodota nie wiele posiadamy wiadomości. Urodził się około r. 484. w Halikarnasie, osadzie greckiej, położonej na południowo-zachodnim wybrzeżu Karyi. Ojciec Herodota, Lyxes, jako zamożny i poważany obywatel, dbał wielce o staranne wychowanie syna, a niemały wpływ na umysł młodzieńca wywierał także wuj jego, ceniony poeta epiczny, Panyazis, który zawczasu wpajał weń miłość prawdy i piękna.

W owym czasie stanowiła Karya prowincję państwa perskiego i bezpośrednio podlegała wprawdzie perskim

mocarzom, ale zachowała przecież pewną udzielność i miała własne ustawy i własnych monarchów. Na tronie siedziała wtedy szlachetna i rycerska królowa Artemizja, która, biorąc udział w wyprawie Xerxesa na Grecję, odznaczyła się roztropnością i odwagą w bitwie morskiej pod Salaminą. Po niej (nie wiadomo, w którym roku) objął rządy w Karyi wnuk jej Ligdamis, srogi tyran, który panowanie swe rozpoczęł od prześladowania wszystkiego, co było szlachetnym i dobrem. Usiłowania znakomitszych obywateli kraju, zmierzające do obalenia okrutnych jego rządów, nie odniosły pożądanego skutku. Ligdamis potrafił utrzymać się na tronie, a jedną z pierwszych ofiar jego wściekłości był Panya zis, wuj Herodota, zabity przez nasłanych siepaczy tyranu. Herodot, który wraz z wujem brał udział w tym ruchu, musiał z ojczyzny uchodzić i przeniósł się na wyspę Samos. Czy jednak stale tutaj zamieszkał lub, co jest więcej prawdopodobnym, podróżował po wyspach i sąsiednich krajach Azji i Europy, nie wiadomo. To pewne, że później¹⁾ pokusił się po raz drugi już z wyspy Samos wraz z innymi współwygnanicami i w porozumieniu z stronictwem w Halikarnasie o wyswobodzenie ojczyzny z pod władzy tyranu. Zamiar powiodł się tym razem szczęśliwie, albowiem Ligdamis został pozbawiony rządów. Atoli mimo tej zmiany stosunków politycznych niedługo pozostał Herodot w Halikarnasie; władzę bowiem zagarnęli teraz możnowładzcy, których samowolne i niesprawiedliwe rządy tak dalece zmierzły miującemu swobodę i wolność obywatelską Herodotowi pobyt w ojczyźnie, że na zawsze opuścił miasto rodzinne i powrócił na Samos, skąd niedługo potem przeniósł się do Aten. Tu poznał się z najznakomitszymi mężczyznami, którzy wówczas żyli w Atenach,

¹⁾ w każdym razie przed rokiem 454, gdyż w tym roku należał już Halikarnas do ateńskiego związku morskiego.

jak z Peryklesem i Sofoklesem, i w bliższych pozostawał z nimi stosunkach. Tu także według wszelkiego prawdopodobieństwa opracował Herodot znaczniejszą część swego dzieła, z którego dłuższe ustępy miał odczytywać na rozmaitych uroczystościach w Atenach, w Koryncie, w Tebach i na igrzyskach olimpijskich. W r. 444. przyłączył się do osady, wysłanej przez Atenczyków do Italii południowej, aby na gruzach głośnego niegdyś w tych stronach miasta Sybaris założyć nowe miasto Turii. W tem nowo założonym mieście Herodot stale już zamieszkał, przedsiębiорąc tylk podróże po Sycylii i Italii południowej. Czy wyjeżdżał stamtąd do Grecji i Aten, nie wiadomo. W Turyach wykończył Herodot ostatecznie dzieło swoje i tam życia dokonał około r. 424.

Oto szczupłe wiadomości, które przekazała nam starożytność o życiu Harodota. O najważniejszym jednak szczególe życia jego, t. j. o jego długoletnich i dalekich podróżach, które odbywał po wszystkich prawie krajach znanego podówczas świata, nic pewnego nie wiemy. Nie wiadomo zatem ani, w którym okresie życia swego odbywał te podróże, ani w jakim porządku, ani w jakich rozmiarach. Dokładnawszakoznajomość najważniejszych krajów i miast owego czasu, okazana przez niego dowodnie przy opisach tych miejscowości, uprawnia nas do przypuszczenia, że zwiedzić musiał cały obszar ówczesnego państwa perskiego, do czego zresztą jako poddany króla perskiego i syn zamożnej rodziny ułatwioną miał sposobność. Poznał więc Herodot niewątpliwie w podróżach swoich całą Azję Mniejszą i wyspy przyległe, północne wybrzeże morza Egejskiego, Hellespont, Bospor, wybrzeże morza Czarnego aż do Kolchidy, a nawet zapuszczał się aż do osad greckich na północnym wybrzeżu tego morza położonych. Zwiedził dalej Syryę, Babilonię, posunął się prawdopobnie aż do Suzy; podróżował również

po Arabii i Fenicyi, a w Afryce zwiedził cały prawie Egipt i dłuższy czas bawił w Memfis, Heliopolis i Tebach, gdzie u egipskich kapłanów zasięgał dokładnych wiadomości o historyi i kulturze Egiptu. Elefantynę wymieniają jako najdalszy kres jego podróży Nilem. Także Libyi nie pominął i zwiedził kwitnącą tam naówczas osadę grecką Kirene. Z krajów europejskich poznął Herodot w podróżach swoich najważniejsze miejscowości Grecyj Macedonia i Tracji jakież znaczniejsze wyspy morza Egejskiego. Italię południową i Sycylię zwiedzał najprawdopodobniej dopiero wtedy, gdy osiadł w Turyach.

Tak tedy podróże Herodota objęły cały prawie naówczas świat znany. Nie podobna zaś przypuścić, by je Herodot odbywał jednym ciągiem bez przerwy. Prawdopodobnie musiał je podejmować w różnych okresach życia, częścią w młodości jeszcze, gdy bawił w Halikarnasie, częścią z wyspy Samos podczas swego wygnania, nie mniej także po powtórny wyjeździe z ojczyzny, gdy znowu przeniósł się na Samos i do Aten, a wreszcie z Turii, gdzie stałe osiadł. Wszędzie zaś, dokąd tylko się dostał, badał z największą dokładnością obyczaje i urządzenia społeczne poszczególnych narodów, rozpatrywał ich zabytki i zbierał wiadomości o ich dziejach.

Owoce tych długoletnich podróży i badań Herodota jest dzieło pod tytułem *Ιστορίης ἀπόδεξις* albo *Ιστορία*, będące pierwszym i jedynym zródłem geografii i historyi owszechnej z czasów najdawniejszych aż do roku 478. Chr. W dziele tem miał Herodot głównie na celu napisanie dziejów Grecyj w najświętniejszym jej okresie, t. j. przedstawienie owych wielkich zapasów Grecyj z barbarzyństwem, w toku jednak opowiadania wtrąca autor epizodycznie także dzieje i opisy tych krajów i narodów, które poznął w podróżach swoich, a które w tem wielkim starciu udział brały. Skutkiem tego całe dzieło

przedstawia się jakoby galerya powabnych historycznych i geograficznych obrazów, grupujących sięokoło jednego ogniska, którem są dzieje Grecyi.

Całe dzieło podzielone jest na 9 ksiąg. Układ jego jest następujący:

Księga pierwsza zaczyna się wstępem, zawierającym krótką wzmiankę o dawnych powodach nieprzyjaźni między Grekami i barbarzyńcami. Ostatnim, najważniejszym powodem tej nieprzyjaźni był, zdaniem Herodota, najazd lidyjskiego króla Krezusa na miasta greckie w Azyi Mniejszej.

Po wstępie następuje właściwa historya, a w szczególności:

1) historya Krezusa, poprzedzona wtrąconym epizodem o dziejach Lidyi od Gygesa do Krezusa; poczem następuje

2) opis czynów wojennych Krezusa przed wystąpieniem Cyrusa na widownię dziejową,

3) walka Krezusa z Cyrusem i epizodyczny pogląd na ówczesny stan Aten i Sparty,

4) krótka charakterystyka kraju i obyczajów lidyjskich.

Upadek państwa lidyjskiego, spowodowany przez Cyrusa, stanowi przejście do dziejów perskich. Tu znowu tak samo, jak przy opisie dziejów Lidyi, wtrąca autor epizod, w którym kreśli:

5) powstanie i rozwój państwa perskiego, a mianowicie:
 a) dzieje Medyi od czasów najdawniejszych aż do Astyagesa, b) urodzenie i młodość Cyrusa, upadek Astyagesa, c) charakterystykę obyczajów perskich.

Teraz dopiero następuje ciąg dalszy przerwanego toku opowiadania o dziejach lidyjskich i perskich, a mianowicie:

6) zwojowanie azatyckich Greków, Karów i Licyjczyków przez Cyrusa, podbicie Assyrii i Babilonii,

7) wyprawa Cyrusa przeciw Massagetom i jego śmierć.

Księga druga z pominięciem rozdziału 1., w którym skreślono objęcie rządów przez Kambizesa, syna Cyrusa, stanowi obszerny epizod o Egipcie, składający się z dwóch części; część pierwsza zawiera opis: a) kraju egipskiego, b) Nilu, c) zwyczajów i wierzeń egipskich; w części drugiej mieści się historya Egiptu.

Księga trzecia zawiera dalszy ciąg dziejów perskich, a mianowicie:

1) panowanie Kambizesa:

- a) zdobycie Egiptu i epizod o Polikratesie z wyspy Samos,
- b) wyprawa Kambizesa do Etyopii i do rzeki Ammona,
- c) śmierć Kambizesa,

2) panowanie Magów i Pseudo-Smerdysa,

3) wstąpienie na tron Daryusza i jego działalność w pokoju i we wojnie, epizod o Arabii, Indyi i Etyopii.

W księdze czwartej mieści się:

1) opis wyprawy Daryusza do Scytii, a mianowicie:

- a) opis kraju i narodu Scytów, b) pochód Daryusa w głąb kraju, c) epizod o morzu Czarnym, Getach i ludach sąsiadujących ze Scytami;

2) opis równoczesnej wyprawy Persów z Egiptu przeciw miastu Barka:

- a) założenie Kiren, b) historya miasta, c) opis kraju i narodu libijskiego, d) wyprawa Persów na Barkę.

W księdze piątej opisane jest:

1) zdobycie Tracyi i Macedonii przez Megabazosa, jednego z namiestników Daryusza,

2) powstanie Jończyków przeciw Persom:

- a) bunt Arystagorasa, b) zabiegi Arystagorasa w Atenach i Spartie o uzyskanie pomocy, c) dłuższy epizod o wewnętrznych stosunkach państw greckich w owym czasie;

3) pochód Jończyków na Sardes, wojna na Cyprze, w Karyi i Eolii.

W księdze szóstej mieści się:

1) dalszy opis wojny z Jończykami, zupełne podbięcie Jonii:

a) bitwa pod Lade, zdobycie Miletu, b) losy Samiów i śmierć Histyeusza, c) zdobycie miast greckich nad Hellespontem i Bosforem,

2) wyprawa Mardoniusza do Grecji,

3) wyprawa Datysa i Artafrenesa, bitwa pod Maratonem,

4) zgon Miltyadesa.

Księga VII—IX zawierają szczegółowy opis wyprawy Xerxesa do Grecji, a mianowicie:

Księga VII: 1) Przygotowanie Xerxesa do nowej wyprawy przeciw Grecji,

2) pochód wojska perskiego przez Azyę Mniejszą, przeprawa przez Hellespont, dalszy pochód aż do Term,

3) zachowanie się Greków i przygotowanie do obrony,

4) dalszy pochód Persów i walki w Termopilach.

Księga VIII: 1) Walki pod Artemisium,

2) pochód Xerxesa do Aten i zdobycie miasta,

3) bitwa pod Salaminą:

a) narady Hellenów i Persów, b) ustawienie się floty perskiej, trwoga Hellenów, c) podstęp Temistoklesa, d) bitwa pod Salaminką, e) zachowanie się Persów i Hellenów po bitwie,

4) odwrót Xerxesa,

5) flota grecka pod Delos, układy Mardoniusza z Ateńczykami.

Księga IX: 1) Mardoniusz w Attycie i jego odwrót do Beocji,

2) bitwa pod Plateami:

a) ustawienie się Hellenów koło Erytrai, b) drugie stanowisko Hell. nad Gargafią, c) trzecia zmiana stanowiska, d) bitwa, e) po bitwie,

3) bitwa pod Mikale,

4) zdobycie miasta Sestos; zakończenie.

Z tego krótkiego zestawienia treści pokazuje się, że autor częstokroć nić opowiadania urywa i dopiero po dłuższej przerwie znów ją nawiązuje. Wszelako ustępy te czyli epizody, które wątek opowiadania przerywają, mimo tego w scisłej pozostają łączności z całością dzieła, uzupełniając ją i wyściegając. Z tego względu dzieło Herodota mimo licznych i długich epizodów stanowi jednolitą całość, autor bowiem nie spuszcza nigdy z oka głównego celu, który sobie wytknął t. j. przedstawienie bohaterskich zapasów Greków z barbarzyńcami. Do celu tego zdąży autor zwolna i z epicką rozciągłością, nie pomijając żadnego szczegółu, mogącego rzecz główną oświetlić, ani żadnego ludu, który w jakikolwiek sposob na szaliziej tych wieków zaważył. Dopiero kiedy dochodzi do rzeczywistego dwóch zapaśników spotkania się, wspanialy roztacza przed nami obraz tych wielkich zapasów, które skończyły się ostatecznym zwycięstwem Hellady nad barbarzyństwem. Ze względu na mistrzowski ten układ dzieło Herodota podobnie wydaje do rzeki, „która z tysięcznych źródeł zbiera wody po swej drodze, ale kiedy się wypełniła wszystkimi wodami, które jej strumień złożyć miały, zwartym korytem wspaniale wtacza się do kresu.”¹⁾

Ale nie tylko mistrzowskim układem wyróżnia się dzieło Herodota od wszystkich prac jego poprzedników t. j. logografów; zaleca się ono także pod względem formy nadzwyczajnym wdziękiem i poprawnością języka. Styl jego prosty i jasny, opowiadanie gładkie i potoczyste. Jako człowiek zaś i pisarz zaleca się Herodot miłością prawdy i wiarygodnością. Nie pisze on z samego tylko domysłu ani na oślep, jak logografovia, lecz bada.

¹⁾ Bromikowski: Przekład dziejów Herodota str. IX.

porównywa, wyraża wątpliwości i odróżnia to, co sam widział i sprawdzał, od tego, co wie od drugich. Podając opisy cudownych wydarzeń wprost nieraz zaznacza, że opowiada tylko to, co słyszał od drugich, dodając, że sam w to nie wierzy, a nieraz nawet wyraźnie czytelnika ostrzega, że nie koniecznie to, co opowiada, za prawdę uważać należy. Z zasadą bowiem nie pozwala sobie Herodot nigdy na samowolną zmianę przekazanej tradycji, choćby niepodobnej do wiary, przeciwnie uważa za swój obowiązek każdą rzecz tak przedstawić, jak mu ja opowiadano. A ze pod tym względem nieraz przez tłumaczy i przewodników, którymi się w podróżach swoich posługiwał, z rozmysłu lub z nieświadomości w błąd został wprowadzony, to nie ulega żadnej wątpliwości. Z tego powodu nie możemy jednak czynić autorowi jakichkolwiek zarzutów. Umysłnego i z świadomością popełnionego fałszerstwa nikt Herodotowi dowieść nie potrafił. Przeciwnie nowsze badania i poszukiwania sprawdziły jak najzupelniej wiarygodność jego opisów.

Właściwą cechą Herodota jest głęboka religijność. Pełen wiary dostrzega on we wszytkiem działalności bóstwa, które losami świata kieruje, wszystkiemu drogę i granicę wytycza, karze zuchwałość i pychę. Gdy człowiek pojedynczy lub naród cały w zuchwałości zakreślona mu granica przekroczy i panujący na świecie porządek naruszy, wtedy dosięga go gniew boży; bezpośrednim zaś wynikiem tego gniewu jest zaślepienie, które ogarnia winnego i do sromotnej prowadzi go zguby. Ale jak z jednej strony bóstwo karze winnego, tak z drugiej chroni sprawiedliwego przed napasnią i krzywdą mocniejszego. Bóstwo bowiem zdola obalić potężnego, a podźwignąć słabego. — Charakterystycznem znamieniem Herodota jest także wiara w przepowiednie, sny, znaki i niezwykłe zjawiska, przez które bogowie ludziom wole-

swoją objawiają. Lecz ludzie częstokroć tych znaków nie rozumieją, lub rozumieć nie chcą i dlatego padają ofiarą swego zaślepienia, a zarazem czekającego ich przeznaczenia, którego nikt, choćby nawet ostrzeżony, uniknąć nie zdoła.

Oto w krótkości przedstawione zalety i wady niepospolitego pod wielu względami dzieła Herodota. Już starożytność ceniła je bardzo wysoko; ustępy z niego miano odczytywać na igrzyskach olimpijskich, a gramatycy aleksandryjscy podzieliwszy je na 9 ksiąg, każdej nazwisko ednej Muzy nadali.

Treść wyboru.

Str.

1. Przedmowa	1
2. Powody nieprzyjaźni między Helenami i barbarzyńcami według perskiej i sienickiej tradycyj. I. 1—4	1
3. Zdanie Herodota. I. 5	3
4. Aryon. I. 23, 24	4
5. Krezus i Solon. I. 28—33	5
6. Dwukrotne ocalenie Krezusa. I. 85—88	10
7. Młodość Cyrusa. I. 108—130	13
8. Śmierć Cyrusa. I. 204—214	28
9. Psammetych usiłuje docieć, który naród najdawniejszym jest na ziemi. II. 2	34
10. Królewna egipska. III. 1—3	35
11. Psammenitos i Kambizes. III. 14, 15	37
12. Pierścień Polikratesa. III. 39—43	40
13. Małżonka Intafrenesa. III. 119	43
14. Śmierć Polikratesa. III. 120—125	44
15. Podstęp Zopyrosa. III. 153—159	47
16. Poselstwo Hystyeusza. Powstanie Jończyków. V. 35—39 .	52
17. Arystagoras w Sparcie. Droga królewska z Sardes do Suzy. V. 49—54	54
18. Arystagoras w Atenach. V. 97	59
19. Walka zbruntowanych Greków z Persami. Zwycięstwo Persów. Zgon Arystagorasa. V. 99—126	60
20. Uśmierzenie powstania Jończyków. VI. 1—12, 25—31 .	71
21. Wyprawa Mardoniusza w r. 492. VI. 43—45	83
22. Wyprawa Datysa i Artafrenesa w r. 490. VI. 94—120 .	85
23. Przygotowanie Persów do trzeciej wyprawy. VII. 1—25 .	97
24. Pochód Xerxes do Europy. VII. 33—105	116
25. Przygotowania wojenne Greków. Ustawienie się floty greckiej pod Artemisium, a wojska lądowego w Termopilach. VII. 131—144, 172—177	129
26. Walki w Termopilach. VII. 196—238	141
27. Walki pod Artemisium. VIII. 1—26	159
28. Bitwa morska pod Salaminą. VIII. 40—96	170
29. Powrót Greków do Salaminy, wysłanie darów do Delf i przyznanie nagród. VIII. 121—125	192
30. Ateńczycy odrzucają warunki ofiarowane przez Mardoniusza. VIII. 140—144	194
31. Wyprawa Mardoniusza w r. 479. Bitwa pod Plateami. IX. 1—88	198
32. Bitwa pod Mikale. IX. 90—106	237

Księga I. Kleiō.

1. Przedmowa.

Ἡροδότου Ἀλικαρνησσέος ἱστορίης ἀπό-
δεξις ἡδε, ως μήτε τὰ γενόμενα ἐν θρώπων τῷ
χρόνῳ ἔξιτηλα γένηται, μήτε ἔργα μεγάλα τε καὶ
θωμαστά, τὰ μὲν Ἑλλησι, τὰ δὲ βαρβάροισι
ἀποδεχθέντα, ἀκλεᾶ γένηται, τὰ τε ἄλλα καὶ δι'
ην αἰτίην ἐπολέμησαν ἄλληλοισι.

2. Powody nieprzyjaźni między Hellenami i barbarzyńcami według perskiej i fenickiej tradycyji.

I, 1—4.

Περσέων μέν νῦν οἱ λόγοι Φοίνικας αἰτίους
φασὶ γενέσθαι τῆς διαφορῆς. τούτους γὰρ ἀπὸ τῆς
Ἐρυθρῆς καλεομένης Θαλάσσης ἀπικομένους ἐπὶ⁵ τὴνδε τὴν Θάλασσαν, καὶ οἰκήσαντας τούτον τὸν
χῶρον, τὸν καὶ νῦν οἰκέουσι, αὐτίκα ναυτιλίῃσι
μακοῇσι ἐπιθέσθαι, ἀπαγνέοντας δὲ φορτία Αἰ-
γυπτιά τε καὶ Ἀσσύρια τῇ τε ἄλλῃ χώρῃ ἐσπασκέ-
εσθαι καὶ δὴ καὶ ἐς Ἀργος· τὸ δὲ Ἀργος τούτον
τὸν χρόνον προεῖχε ἀπασι τῶν ἐν τῇ νῦν Ἑλλάδι
10 καλεομένη χώρῃ ἀπικομένους δὲ τοὺς Φοίνικας ἐς
δὴ τὸ Ἀργος τοῦτο διατίθεσθαι τὸν φόρτον.
πέμπτη δὲ ἡ ἔκτη ἡμέρῃ, ὅτε ἡς ἀπίκοντο, ἔξεμ-
πολημένων σφι σχεδὸν πάντων, ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν
Θάλασσαν γυναικας ἄλλας τε πολλὰς καὶ δὴ καὶ
15 τοῦ βασιλέος Θυγατέρα· τὸ δὲ οἱ οὐνομα είναι,
κατὰ τῶντὸ τὸ καὶ Ἑλληνες λέγουσι, Ἰοῦν τὴν

Ἰνάχου. ταῦτας στάσας κατὰ πρύμνην τῆς νεός
 ωνέεσθαι τῶν φορτίων, τῶν σφιν ην θυμὸς μά-
 λιστα· καὶ τοὺς Φοίνικας διακελευσαμένους δόμη-
 σαι ἐπ' αὐτάς. τὰς μὲν δὴ πλεῦνας τῶν γυναικῶν 20
 ἀποφυγεῖν, τὴν δὲ Ἰοῦν σὺν ἀλλησιν ἀρπασθῆναι.
 εἰσβαλομένους δὲ ἐς τὴν νέα οἰχεῖσθαι ἀποπλέοντας
 ἐπ' Αἰγύπτου. οὕτω μὲν Ἰοῦν ἐς Αἴγυπτον ἀπι- 2
 πεσθαι λέγουσι Πέρσαι, οὐκ ως "Ελλῆνες, καὶ τῶν
 ἀδικημάτων πρώτον τούτο ἀρξαι. μετὰ δὲ ταῦτα 25
 "Ελλήνων τινὸς (οὐ γάρ ἔχουσι τούτομα ἀπηγή-
 σασθαι) φασὶ τῆς Φοινίκης ἐς Τύρον προσσχόντας
 ἀρπάσαι τοῦ βασιλεός τὴν θυγατέρα Εὐρωπην.
 εἴησαν δ' ἂν οὗτοι Κορῆτες. ταῦτα μὲν δὴ ίσα πρὸς
 ίσα σφι γενέσθαι, μετὰ δὲ ταῦτα "Ελλῆνας αἵτίους 30
 τῆς δευτέρης ἀδικίης γενέσθαι· καταπλωσαντας γάρ
 μακρῇ νηῇ ἐς Αἴαν τε τὴν Κολχίδα καὶ ἐπὶ Φᾶσιν
 ποταμόν, ἐνθεύτεν, διαπρηξαμένους καὶ τάλλα, τῶν
 εἶνεκεν ἀπίκατο, ἀρπάσαι τοῦ βασιλεός τὴν θυγα-
 τέρα Μηδείην. πέμψαντα δὲ τὸν Κόλχων βασιλέα 35
 ἐς τὴν Ἐλλάδα κήρυκα αἴτεειν τε δίκας τῆς ἀρια-
 γῆς καὶ ἀπαιτεειν τὴν θυγατέρα. τοὺς δὲ υποκρίνα-
 σθαι, ως οὐδὲ ἐκεῖνοι Ἰοὺς τῆς Ἀργείης ἔδοσαν σφι
 δίκας τῆς ἀρπαγῆς· οὐδὲ ὀν αὐτοὶ δώσειν ἐκείνοισι. 3
 δευτέρῃ δὲ λέγουσι γενεῇ μετὰ ταῦτα Ἀλέξανδρον 40
 τὸν Πριάμου, ἀκηρούτα ταῦτα, ἐθελῆσαι οἱ ἐκ τῆς
 Ἐλλάδος δὲ ἀρπαγῆς γενέσθαι γυναικα, ἐπιστάμενοι
 πάντως, διτι οὐ δώσει δίκας· οὐδὲ γάρ ἐκείνους
 διδόγει. οὕτω δὴ ἀρπάσαντος αὐτοῦ Ἐλένην, τοῖσι
 "Ελλησι δόξαι πρώτον πέμψαντας ἀγγέλους ἀπαιτεειν 45
 τε Ἐλένην καὶ δίκας τῆς ἀρπαγῆς αἵτεειν. τοὺς δέ,
 προϊσχομένων ταῦτα, προφέρειν σφι Μηδείης τὴν
 ἀρπαγήν, ως οὐ δόντες αὐτοὶ δίκας οὐδὲ ἐκδόντες

απαιτεόντων βουλούσατό σφι παρό ἀλλων δίκας γίνε-
 4 σθαι. μέχρι μὲν ὅν τούτου ἀρπαγὰς μούνας εἶναι
 51 παρό ἀλλήλων, τὸ δὲ ἀπὸ τούτου "Ελληνας δὴ με-
 γάλως αὐτίους γενέσθαι· προτέρους γὰρ ἀρξαὶ στρα-
 τεύεσθαι ἐς τὴν Ἀσίην ἡ σφέας ἐς τὴν Εὐρώπην.
 τὸ μὲν νῦν ἀρπάζειν γυναικας ἀνδρῶν ἀδίκων νο-
 55 μίζειν ἔργον εἶναι, τὸ δὲ ἀρπασθεισέων σπουδὴν
 ποιῆσασθαι τιμωρεῖν ἀνοητῶν, τὸ δὲ μηδεμίαν
 ὁρην ἔχειν ἀρπασθεισέων σωφρόνων· δῆλα γὰρ δὴ
 δτι, εἰ μη αὐταὶ ἐβούλοντο, οὐκ ἀν ἡρπάζοντο.
 σφέας μὲν δὴ, τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίης, λέγουσι Πέρσαι
 60 ἀρπάζομενεων τῶν γυναικῶν λόγον οὐδένα ποιή-
 σασθαι, "Ελληνας δὲ Λακεδαιμονίης εἴνεκεν γυναικὸς
 στόλον μέγαν συναγεῖσαι καὶ ἐπειτα ἐλθόντας ἐς
 τὴν Ἀσίην τὴν Πριάμου δύναμιν κατελεῖν. ἀπὸ
 τούτου αἱεὶ ηγήσασθαι τὸ "Ελληνικὸν σφίσι εἶναι
 65 πολέμιον. τὴν γὰρ Ἀσίην καὶ τὰ ἐνοικεόντα ἔθνεα
 βάρβαρα οἰκηεῦνται οἱ Πέρσαι, τὴν δὲ Εὐρώπην
 καὶ τὸ "Ελληνικὸν ἡγηται κεχωρίσθαι.

3. Zdanie Herodota. I, 5.

5 Ταῦτα μέν νῦν Πέρσαι λέγουσι· ἐγὼ δὲ περὶ
 μὲν τούτων οὐκ ἔχομαι ἔρεων, ὡς οὔτως ἡ ἄλλως
 70 ικας ταῦτα ἐγένετο· τὸν δὲ οἴδα αὐτὸς πρῶτον
 ὑπάρχαντα αδίκων ἔργων ἐς τοὺς "Ελληνας, τοῦτον
 σημῆνας προβήσομαι ἐς τὸ πρόσω τοῦ λόγου,
 δμοίως σμικρὰ καὶ μεγάλα ἀστεα ἀνθρωπῶν ἐπ-
 εξιών. τὰ γὰρ τὸ πάλαι μεγάλα ἦν, τὰ πολλὰ αὐ-
 75 τῶν σμικρὰ γέγονε· τὰ δὲ ἐπ' ειμεῦ ἦν μεγάλα,
 πρότερον ἦν σμικρά. τὴν ἀνθρωπηίην ὅν ἐπιστά-
 μενος εύδαιμονίην οὐδαμὰ ἐν τῷτῳ μένουσαν,
 επιμνήσομαι ἀμφοτέρων δμοίως.

Owym mężem, który zdaniem Herodota pierwszy wyrządził krzywdę Grekom, był Krezus, król Lidy. Nawiązując tedy opowiadanie do osoby Krezusa, kreśli autor początkowe dzieje Lidy aż do podbicia tego kraju przez Persów.

Alyattes, ojciec Krezusa, prowadził uporczywą wojnę z Miletom; Peryander z Koryntu dopomógł ówczesnemu władcy Miletu, Trazybulowi, do zawarcia korzystnego pokoju. Wzmianka więc o Peryandrze nastręcza autorowi sposobność do przytoczenia podania o Aryonie.

4. Aryon. I, 23—24.

*Περὶ αὐτὸς δὲ ἦν Κυψέλου παῖς, οὗτος δὲ τῷ 23
Θρασύβουλῳ τὸ χρηστήριον μηνύσας· ἐτυράννευε
δὲ ὁ Περὶ αὐτὸς Κορίνθου· τῷ δὴ λέγοντι Κορίν-
θιοι (όμολογέουσι δὲ σφι Λεσβιοι) ἐν τῷ βίῳ
θῶνται μέγιστον παραστῆναι, Ἀρίονα τὸν Μη- 5
θυμναῖον ἐπὶ δελφῖνος εξενειχθέντα ἐπὶ Ταίναρον,
ἐόντα κιθαρωδὸν τῶν τότε ἐόντων οὐδενὸς δεύ-
τερον, καὶ διθύραμβον πρῶτον ἀνθρώπων, τῶν
ἥμεις ἴδμεν, ποιήσαντά τε καὶ διομάσαντα καὶ δι-
δάξαντα ἐν Κορίνθῳ. τοῦτον τὸν Ἀρίονα λέγοντι, 24
τὸν πολλὸν τοῦ χρόνου διατρίβοντα παρὰ Περιάν- 11
δρῳ, ἐπιθυμήσαι πλῶσαι ἐς Ἰταλίην τε καὶ Σικε-
λίην, ἐργασάμενον δὲ χρήματα μεγάλα θελῆσαι ὅπιοι
ἐς Κόρινθον ἀπικέσθαι. δομάσθαι μέν νυν ἐκ Τά-
ραντος, πιστεύοντα δὲ οὐδαμοῖσι μᾶλλον ἡ Κορίν- 15
θιοισι μισθώσασθαι πλοῖον ἀνδρῶν Κορινθίων.
τοὺς δὲ ἐν τῷ πελάγει ἐπιβουλεύειν τὸν Ἀρίονα
ἐκβαλόντας ἔχειν τὰ χρήματα. τὸν δὲ συνέντα τοῦτο
λίσσεσθαι, χρήματα μέν σφι προϊέντα, ψυχὴν δὲ
παρατεόμενον. οὐκων δὴ πείθειν αὐτὸν τούτοισι, 20
ἀλλὰ κελεύειν τοὺς πορθμέας ἡ αὐτὸν διαχρᾶσθαι
μιν, ὡς ἀν ταφῆς ἐν γῇ τύχῃ, ἡ ἐκπηδᾶν ἐς τὴν*

Θάλασσαν τὴν ταχιστην· ἀπειληθέντα δὲ τὸν Ἀρίονα
 ἐς ἀποφίην παραιτήσασθαι, ἐπειδὴ σφιν οὔτω δοκεῖσι,
 25 περιμδεῖν αὐτὸν ἐν τῇ σκευῇ πάσῃ στάντα ἐν τοῖσι
 ἑδωλίοισι ἀεῖσας· ἀεῖσας δὲ ὑπεδέκετο ἔωντὸν κατερ-
 γάσσασθαι. καὶ — τοῖσι ἐσελθεῖν γὰρ ἡδονῆν, εἰ μὲ-
 λλοιεν ἀκούσεσθαι τοῦ ἀρίστου ἀνθρώπων ἀοιδοῦ —
 ἀναχωρῆσαι ἐπ τῆς πρύμνης ἐς μέσην νέα. τὸν δὲ
 30 ἐνδύντα τε πᾶσαν τὴν σκευὴν καὶ λαβόντα τὴν
 κιθάρην, στάντα ἐν τοῖσι ἑδωλίοισι διεξελθεῖν
 νό-
 μον τὸν δρόμον, τελευτῶντος δὲ τοῦ νόμου φῆγα
 μιν ἐς τὴν Θάλασσαν ἔωντόν, ως εἶχε, σὺν τῇ σκευῇ
 πάσῃ. καὶ τοὺς μὲν ἀποπλέειν ἐς Κόρινθον, τὸν
 35 δὲ δελφῖνα λεγούσι οὐπολαβόντα εἴξενεῖκαι ἐπὶ Ταί-
 ναρον. ἀποβάντα δὲ αὐτὸν χωρέειν ἐς Κόρινθον
 σὺν τῇ σκευῇ, καὶ ἀπικόμενον ἀπηγέεσθαι πάν το
 γεγονός. Περίανδρον δὲ ὑπὸ ἀπιστίης Ἀρίονα μὲν
 ἐν φυλακῇ ἔχειν οὐδαμῇ μετιέντα, ἀνακὼς δὲ ἔχειν
 40 τῶν πορθμέων. ως δὲ ἄρα παρεῖναι αὐτούς, κιη-
 θέντας ἴστορέεσθαι, εἴ τι λεγοιεν περὶ Ἀρίονος.
 φραμένων δὲ ἐκείνων, ως εἴη τε σῶς περὶ Ἰταλίην
 καὶ μιν εὑ πρησσοντα λίποιεν ἐν Τάραντι, ἐπιφα-
 νῆναι σφι τὸν Ἀρίονα, ὥσπερ ἔχων εἴσεπηδησε· καὶ
 45 τοὺς ἐκπλαγέντας οὐκ ἔχειν ἔτι ἐλεγχομένους ἀρ-
 νεεσθαι. ταῦτα μὲν νυν Κορίνθιοι τε καὶ Λεσβιοι
 λεγούσι, καὶ Ἀρίονος ἔστι ἀνάθημα χάλκεον οὐ μέγα
 ἐπὶ Ταυράω, ἐπὶ δελφῖνος ἐπεδν ἀνθρώπος.

Po Alyattesie nastąpił Kreuz (560—546 prz. Chr.), który podbił wszystkich Hellenów w Azji Mniejszej i panował od morza Egejskiego aż po rzekę Halis.

5. Kreuz i Solon. I, 28—33.

28 Χρόνου δὲ ἐπιγινομένου καὶ κατεστραμμένων
 σχεδὸν πάντων τῶν ἐντὸς Ἄλιος ποταμοῦ οἰκη-

μένων (πλὴν γὰρ Κιλίκων καὶ Αυκίων τοὺς ἄλλους πάντας ὑπὲρ ἔωντά εἶχε καταστρεψάμενος ὁ Κροῖσος).⁶ κατεστραμμένων δὲ τούτων ἀπικνέονται ἐς Σάρδις 29 ἀκμαζούσας πλούτῳ ἄλλοι τε, οἱ πάντες ἐκ τῆς 6 ‘Ελλάδος σοφισταί, οἱ τούτον τὸν χρόνον ἐτύγχανον εόντες, ὡς ἐκαστος αὐτῶν ἀπικνέοιτο, καὶ δὴ καὶ Σόλων ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ὃς Ἀθηναίοισι νόμους κελεύσασι ποιῆσας ἀπεδήμησε ἔτεα δέκα, κατὰ Θεωρίης 10 πρόφρασιν ἐκπλώσας, ἵνα δὴ μή τινα τῶν νόμων ἀναγνωσθῇ λῦσαι, τῶν εἴθετο. αὐτοὶ γὰρ οὐκ οἷοι τε ησαν αὐτὸν ποιῆσαι Ἀθηναῖοι· δοκίοισι γὰρ μεγάλοισι κατείχοντο δέκα ἔτεα χρήσεσθαι νόμοισι, τοὺς ἀν σφι Σόλων Θῆται. αὐτῶν δὴ ὧν τούτων 30 καὶ τῆς Θεωρίης ἐκδημήσας ὁ Σόλων εἶνενεν ἐς 16 Λίγυπτον ἀπίκετο παρὰ Ἀμασίν καὶ δὴ καὶ ἐς Σάρδις παρὰ Κροῖσον. ἀπικόμενος δὲ εξεινίζετο ἐν τοῖσι βασιληίοισι ὑπὸ τοῦ Κροῖσου· μετὰ δέ, ἡμέρῃ τρίτῃ ἡ τετάρτῃ, κελεύσαντος Κροῖσου τὸν Σόλωνα 20 Θεράποντες περιῆγον κατὰ τοὺς Θησαυροὺς καὶ ἐπεδείκνυσαν πάντα, εόντα μεγάλα τε καὶ δλβια. Θερσάμενον δέ μιν τὰ πάντα καὶ σκεψάμενον, ὡς οἱ κατὰ καιρὸν ἦν, εἰρετο ὁ Κροῖσος τάδε· „Εἶνε Ἀθηναῖε, παρ’ ἡμέας γὰρ περὶ σέο λόγος ἀπῆκται 25 πολλὸς καὶ σοφίης τῆς σῆς καὶ πλάνης, ὡς φιλοσοφέων γῆν πολλὴν Θεωρίης εἶνενεν ἐπελήλυθας· νῦν δὲν ἴμερος ἐπειρέσθαι μοι ἐπῆλθε, εἴ τινα ἥδη πάντων εἶδες δλβιώτατον.“ ὁ μὲν ἐλπίζων εἶναι ἀνθρώπων δλβιώτατος ταῦτα ἐπειρώτα· Σόλων 30 δε οὐδὲν ὑποθωπεύσας, ἀλλὰ τῷ εόντι χρησάμενος λέγει· „ὦ βασιλεῦ, Τέλλον Ἀθηναῖον.“ ἀποθωμάσας δὲ Κροῖσος τὸ λεχθὲν εἴρετο ἐπιστρεφέως· „κοίτη δὴ κοίνεις Τέλλον εἶναι δλβιώτατον;“ ὁ δὲ εἰπε· „Τέλλω

35 τοῦτο μὲν τῆς πόλιος εὐ ήκουσης παιδες ἡσαν κα-
 λοὶ τε καγαθοί, καὶ σφιν εἶδε ἄπασι τέκνα ἐκγενό-
 μενα καὶ πάντα παραμείναντα· τοῦτο δὲ τοῦ βίου
 εὐ ηκοντι, ως τὰ παρ' ἡμῖν, τελευτὴ τοῦ βίου
 λαμπροτάτη ἐπεγένετο· γενομένης γὰρ Ἀθηναίοισι
 40 μάχης πρὸς τοὺς ἀστυγείτονας ἐν Ἐλευσῖνι, βοη-
 θήσας καὶ τροπὴν ποιῆσας τῶν πολεμίων ἀπέθανε
 κάλλιστα· καὶ μιν Ἀθηναίοι δημοσίῃ τε ἔθαψαν
 31 αὐτού, τῇ περ ἐπεσε, καὶ ἐτίμησαν μεγάλως.[“] ως
 δὲ τὰ κατὰ τὸν Τέλλον προστρέψατο δὲ Σόλων τὸν
 45 Κροῖσον εἴπας πολλά τε καὶ δλβια, ἐπειρωτα, τίνα
 δεύτερον μετ' ἐκείνον ἴδοι, δοκέων πάγχυ δευτερεία
 γῶν οὔσεσθαι. δ δὲ εἶπε· „Κλέοβίν τε καὶ Βίτωνα.
 τούτοισι γὰρ ἔονται γένος Ἀργείοισι βίος τε ἀρκέων
 ὑπῆρ, καὶ πρὸς τούτῳ φώμη σώματος τοιῆδε.
 50 ἀεθλοφόροι τε ἀμφότεροι δομοίως ἡσαν, καὶ δὴ καὶ
 λέγεται δὲ δὲ λόγος· ἔοντος δοτῆς τῇ Ἡρῃ τοῖσι
 Ἀργείοισι ἔδεε πάντως τὴν μητέρα αὐτῶν ζεύγει
 πομισθῆναι ἐς τὸ ιδόν, οἱ δὲ σφι βόες ἐκ τοῦ
 ἀγροῦ οὐ παρεγίνοντο ἐν ᾧδη· ἐκκλησίμενοι δὲ τῇ
 55 ᾧδη οἱ νεηνίαι ὑποδύντες αὐτοὶ ὑπὸ τὴν ζεύγλην
 εἰλκον τὴν ἀμαξαν, επὶ τῆς ἀμάξης δὲ σφι φχέετο
 ἡ μητῆρ· σταδίους δὲ πεντε καὶ τεσσεράκοντα δια-
 κομίσαντες ἀπίκοντο ἐς τὸ ιδόν. ταῦτα δὲ σφι
 ποιῆσασι καὶ δρθεῖσι ὑπὸ τῆς πανηγύριος τελευτὴ
 60 τοῦ βίου ἀρίστη ἐπεγένετο, διέδεξε τε ἐν τούτοισι
 δ θεός, ως ἀμεινον εἶη ἀνθρώπῳ τεθνάναι μᾶλ-
 λον ἢ ζωειν. Ἀργεῖοι μὲν γὰρ περιστάντες ἐμακά-
 ριζοῦν τῶν νεηνίων τὴν φώμην, αἱ δὲ Ἀργεῖαι τὴν
 μητέρα αὐτῶν, οἵων τέκνων ἐκύρησε· ἡ δὲ μητῆρ
 65 περιχαρῆς ἔοντα τῷ τε ἔογχῳ καὶ τῇ φήμῃ, στᾶσα
 ἀντίον τοῦ ἀγάλματος εὔχετο Κλεόβι τε καὶ Βίτωνι

τοῖσι ἔωντῆς τεκνοισι, οἵ μιν ἐτίμησαν μεγάλως,
 τὴν θεὸν δούναι, τὸ ἀνθρώπῳ τυχεῖν ἀριστόν
 εστι. μετὰ ταῦτην δὲ τὴν εὐχὴν ὡς ἐθυσάν τε
 καὶ εὐωχήθησαν, κατακοιμηθέντες ἐν αὐτῷ τῷ 70
 ἰῷ οἱ νεηνίαι οὐκέτι ἀνέστησαν, ἀλλ' ἐν τελεῖ
 τούτῳ ἐσχοντο. Ἀργεῖοι δέ σφεων εἰκόνας ποιησά-
 μενοι ἀνέθεσαν ἐς Δελφοὺς ὡς ἀνδρῶν ἀρίστων
 γενομένων.³² Σόλων μὲν δὴ εὑδαιμονίης δευτερεῖα
 ἐνεμε τούτοισι, Κροῖσος δὲ σπερχθεὶς εἶπε· „ὦ ξεῖνε 75
 Ἀθηναῖε, ή δ' ἡμετέρῃ εὑδαιμονίῃ οὔτω τοι ἀπέρ-
 ριπται ἐς τὸ μηδέν, ὥστε οὐδὲ ἴδιωτεων ἀνδρῶν
 ἀξίους ἡμέας ἐποίησας;“ δὲ εἶπε· „ὦ Κροῖσε,
 ἐπιστάμενόν με τὸ θεῖον πᾶν ἐδὼν φθονεόν τε
 καὶ ταραχῶδες ἐπειρωτᾶς ἀνθρωπήιων πρηγμάτων 80
 πέρι. ἐν γὰρ τῷ μακρῷ χρόνῳ πολλὰ μὲν ἐστιν
 ἴδειν, τὰ μή τις ἐθέλει, πολλὰ δὲ καὶ παθεῖν. ἐς
 γὰρ ἐβδομήκοντα ἔτεα οὐδον τῆς ζόης ἀνθρώπῳ
 προτίθημι. οὗτοι ἔόντες ἐνιαυτοὶ ἐβδομήκοντα παρ-
 ἔχονται ἡμέρας διηκοσίας καὶ πεντακισχιλίας καὶ 85
 δισμυρίας, ἐμβολίμου μηνὸς μὴ γινομένου· εἰ δὲ
 δὴ ἐθελήσει τούτερον τῶν ἔτεων μηνὶ μακρότερον
 γίνεσθαι, ἵνα δὴ αἱ ὥραι συμβαίνωσι παραγινό-
 μεναι ἐς τὸ δέον, μῆνες μὲν παρὰ τὰ ἐβδομήκοντα
 ἔτεα οἱ ἐμβόλιμοι γίνονται τριήκοντα πέντε, ἡμέραι 90
 δὲ ἐκ τῶν μηνῶν τούτων χίλιαι πεντήκοντα. τού-
 των τῶν ἀπασέων ἡμερέων τῶν ἐς τὰ ἐβδομή-
 κοντα ἔτεα, ἐουσέων πεντήκοντα καὶ διηκοσιέων
 καὶ ἑξακισχιλιέων καὶ δισμυριέων, ἡ ἐτέρη αὐτέων
 τῇ ἐτέρῃ ἡμέρῃ τὸ παράπαν οὐδὲν ὅμοιον προσάγει 95
 πρῆγμα. οὕτω δὲ, ω Κροῖσε, πᾶν ἐστι ἀνθρώπος
 συμφορή. εμοὶ δὲ σὺ καὶ πλούτεειν μέγα φαίνει
 καὶ βασιλεὺς πολλῶν εἶναι ἀνθρώπων. ἐκεῖνο δέ,

τὸ εἰδεό με, οὐκω σε ἐγὼ λέγω, ποὶν τελευτῆσαντα
 100 καλῶς τὸν αἰῶνα πύθωμαι. οὐ γὰρ τι ὁ μέγα
 πλούσιος μᾶλλον τοῦ ἐπ' ἡμέρην ἔχοντος δλβιωτε-
 ως ἐστι, εἰ μὴ οἱ τύχῃ ἐπίσποιτο πάντα καλὰ
 ἔχοντα εὐ τελευτῆσαι τὸν βίον. πολλοὶ μὲν γὰρ
 ζάπλουντοι ἀνθρώπων ἀνόλβιοι εἰσι, πολλοὶ δὲ με-
 105 τρίως ἔχοντες βίου εὐτυχεῖς. ὁ μὲν δὴ μέγα πλού-
 σιος, ἀνόλβιος δὲ δυοῖσι προέχει τοῦ εὐτυχεός μοῦ-
 νον, οὗτος δὲ τοῦ πλουσίου καὶ ἀνόλβου πολλοῖσι·
 ὁ μὲν ἐπιθυμίην ἐκτελέσαι καὶ ἀτην μεγάλην προσ-
 πεσοῦσαν ἐνεῖκαι δυνατώτερος, ὁ δὲ τοισίδε προέχει
 110 ἐκείνου· ἀτην μὲν καὶ ἐπιθυμίην οὐκ ὁμοίως δυ-
 νατὸς ἐκείνῳ ἐνεῖκαι, ταῦτα δὲ ἡ εὐτυχίη οἱ ἀπ-
 εργεῖ, ἄπηρος δὲ ἐστι, ἀνουσος, ἀπαθῆς κακῶν,
 εὔπαις, εὐειδής. εἰ δὲ πρὸς τούτοισι ἔτι τελευτῆσει
 τὸν βίον εὐ, οὗτος ἐκείνος, τὸν σὺ ζητεεις, δλβιος
 115 κεκλησθαι ἀξιός ἐστι· πρὸν δὲ ἀν τελευτῆσῃ, ἐπι-
 σχεῖν, μηδὲ καλέειν κω δλβιον, ἀλλ εὐτυχεῖα. τα
 πάντα μὲν νυν ταῦτα συλλαβεῖν ἀνθρώπων ἔοντα
 ἀδύνατόν ἐστι, ὥσπερ χώρῃ οὐδεμίᾳ καταρκεῖ
 πάντα ἑωτῇ παρέχουσα, ἀλλὰ ἄλλο μὲν ἔχει, ἐτέρου
 120 δὲ ἐπιδέεται· ἡ δὲ ἀν τὰ πλεῖστα ἔχῃ, αὐτη ἀρίστη.
 ὡς δὲ καὶ ἀνθρώπου σῶμα ἐν οὐδὲν αὐταρκές εστι·
 τὸ μὲν γὰρ ἔχει, ἄλλον δὲ ενδεεῖς ἐστι· ὃς δὲ ἀν
 αὐτῶν πλειστα ἔχων διατελέη καὶ ἐπειτα τελευτῆσῃ
 εὐχαριστως τὸν βίον, οὗτος παρ ἐμοὶ τὸ οὐνομα
 125 τοῦτο, ὡς βασιλευ, δίκαιος ἐστι φέρεσθαι. σκοπέειν
 δὲ χρη παντὸς χρήματος τὴν τελευτήν, καὶ ἀποβή-
 σεται· πολλοῖσι γὰρ δὴ ὑποδέξας δλβον δ Θεός
 33 προφορίζους ἀνέτρεψε· ταῦτα λέγων τῷ Κροίσω
 οὐ κως οὔτε ἔχαριζετο, οὔτε λόγου μην ποιησά-
 130 μενος οὐδενὸς ἀποπεμπεται, κάρτα δόξας ἀμαθέα

είναι, δε τὰ παρεόντα ἀγαθὰ μετεὶς τὴν τελευτὴν παντὸς χρήματος ὅραν ἐκέλευε.

Kreuz z obawą spoglądał na wzrost państwa perskiego pod Cyrusem. Wyprawia tedy poselstwo do wyroczni delfickiej z zapytaniem, co ma czynić, aby uniknąć niebezpieczeństwa. Wyrocznia odrzekła: ήν σιγατεύηται ἐπὶ Πέρσας, μεγάλην ἀρχήν μιν καταλύσειν; dlatego powinien wyszukać najdzielniejszych z pomiędzy Hellenów i postarać się o przyjaźń z nimi. Z tej okoliczności korzysta autor, aby skreślić najpierw początkowe dzieje Grecy, tudzież stosunki Aten pod panowaniem Pejzystrata i stan Sparty, poczem wracając do przerwanego wątku opowiadania, opisuje zawarcie przymierza między Krezusem i Spartą, nieszczęśliwy przebieg wojny z Cyrusem i zdobycie miasta Sardes.

6. Dwukrotne ocalenie Krezusa. I, 85—88.

Κατ' αὐτὸν δὲ Κροῖσον τάδε ἔγινετο.¹ ήν οἱ 85 παῖς τὰ μὲν ἄλλα ἐπιεικῆς, ἄφωνος δέ. ἐν τῇ ὧν παρελθουσῃ εὐεστοῖ ὁ Κροῖσος τὸ πᾶν ἐς αὐτὸν ἐπεποιήκεε, ἄλλα τε ἐπιφραζόμενος, καὶ δὴ καὶ ἐς Δελφοὺς περὶ αὐτοῦ ἐπεπόμφεε χρησομένους. ή δὲ τὸ Πυθίη οἱ εἶπε τάδε·

Λυδὲ γένος, πολλῶν βασιλεῦ, μέγα νῆπιε Κροῖσε,
μὴ βούλου πολύευκτον ἵην ἀνὰ δώματ' ἀκούειν
παιδὸς φθεγγομένου. τὸ δέ σοι πολὺ λώιον ἀμφὶς
ἔμμεναι· αὐδῆσει γὰρ ἐν ἡματὶ πρῶτον ἀνόλβῳ. 10
ἀλισκομένου δὴ τοῦ τείχεος — ἡιε γὰρ τῶν τις Περ-
σέων ἀλλογνώσας Κροῖσον ὡς ἀποκτενέων — Κροῖσος
μὲν νῦν ὁρέων ἐπιόντα, ὑπὸ τῆς παρεούσης συμ-
φορῆς παρημελήκεε, οὐδὲ τί οἱ διέφερε πληγέντι
ἀποθανεῖν· ο δέ παῖς οὗτος ὁ ἄφωνος, ὡς εἶδε 15
ἐπιόντα τὸν Περσην, ὑπὸ δέους τε καὶ πακοῦ ἐρ-
ογῆσε φωνὴν, εἶπε δέ· „Ἄνθρωπε, μὴ κτενε Κροῖσον.“

¹⁾ t. j. podczas zajęcia miasta Sardes przez Persów.

οὗτος μὲν δὴ τοῦτο πρῶτον ἐφθέγξατο, μετὰ δὲ τοῦτο ἡδη ἐφώνεε τὸν πάντα χρόνον τῆς ζόης.

86   Οἱ δὲ Πέρσαι τὰς τε δὴ Σάρδις ἔσχον, καὶ
 21 αὐτὸν Κροῖσον ἐζώγρησαν, ἀρξαντα ἔτεα τεσσε-
 ροκαίδεκα, καὶ τεσσεροκαίδεκα ἡμέρας πολιορκη-
 θέντα, κατὰ τὸ χρηστήριόν τε καταπαύσαντα τὴν
 ἐωστοῦ μεγάλην ἀρχὴν. λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ
 25 Πέρσαι ἥγαγον παρὰ Κῦρον. ὃ δέ, συννήσας πυ-
 ρῷν μεγάλην, ἀνεβίβασε ἐπ' αὐτὴν τὸν Κροῖσόν τε
 ἐν πέδησι δεδεμένον καὶ διὸ ἐπτὰ Λυδῶν παρ' αὐ-
 τὸν παιᾶς, ἐν νόῳ ἔχων εἶτε δὴ ἀκροθίνια ταῦτα
 καταγιεῖν θεῶν ὅτεῳ δή, εἶτε καὶ εὐχὴν ἐπιτελέσαι
 30 θέλων, εἴτε καὶ πυθόμενος τὸν Κροῖσον εἰναι θεο-
 σεβέα, τοῦδε εἰνεκεν ἀνεβίβασε ἐπὶ τὴν πυρῆν,
 βουλόμενος εἰδέναι, εἴ τις μιν δαιμόνων φύσεται
 τοῦ μὴ ζῶντα κατακαυθῆναι. τὸν μὲν δὴ ποιέειν
 ταῦτα· τῷ δὲ Κροίσῳ ἐστεῶτι ἐπὶ τῆς πυρῆς ἐσελ-
 35 θεῖν, καίπερ ἐν κακῷ εόντι τοσούτῳ, τὸ τοῦ Σό-
 λωνος, ὡς οἱ εἴη συν θεῷ εἰρημένοι, τὸ μηδένα
 εἰναι τῶν ζωόντων διλβιον· ὡς δὲ ἄρα μιν προσ-
 στῆναι τοῦτο, ἀνενεικάμενόν τε καὶ ἀναστενάξαντα
 ἐκ πολλῆς ησυχίης, ἐς τοὺς δυομάσαι, Σόλων· καὶ
 40 τὸν Κῦρον ἀκούσαντα κελεῦσαι τοὺς ἐρμηνέας ἐπε-
 ρέσθαι τὸν Κροῖσον, τίνα τοῦτον ἐπικαλέοιτο, καὶ
 τοὺς προσειθόντας ἐπειρωτᾶν· Κροῖσον δὲ τέως
 μὲν σιγὴν ἔχειν εἰρωτώμενον, μετὰ δέ, ὡς ἥναγ-
 κάζετο, εἰπεῖν· „τὸν ἀν εγὼ πᾶσι τυράννοισι προ-
 45 ετίμησα μεγάλων χρημάτων ἐς λόγους ἐλθεῖν.“ ὡς
 δέ σφι ἀσημα ἐφράζε, πάλιν ἐπειρωτῶν τὰ λεγό-
 μενα. λιπαρεόντων δὲ αὐτῶν καὶ δχλον παρεχόν-
 των ἐλεγε δή, ως ἥλθε ἀρχὴν ὁ Σόλων, ἐών Ἀθη-
 ναῖος, καὶ θεησάμενος πάντα τὸν ἐωστοῦ διλβον

ἀποφλαυρίσειε, οἷα δὴ εἴπας, ὡς τε αὐτῷ πάντα 50
ἀποβεβήκεε οἱ, τῇ περ ἐκεῖνος εἶπε οὐδέν τι μᾶλ-
λον ἔσ εώντὸν λέγων ἡ ἔσ ἀπαν τὸ ἀνθρώπινον,
καὶ μάλιστα τους παοὰ σφίσι αὐτοῖσι δλβίους δο-
κέοντας εἴναι. τὸν μὲν Κροῖσον ταῦτα ἀπηγέεσθαι,
τῆς δὲ πυρῆς ἡδη ἀμμένης καίεσθαι τὰ περιεσχατα. 55
καὶ τὸν Κύρον ἀκούσαντα τῶν ἐφημέων, τὰ Κροῖ-
σος εἶπε, μεταγνόντα τε καὶ ἐννώσαντα, δτι καὶ αὐ-
τὸς ἀνθρώπος ἔων ἄλλον ἀνθρώπον, γενόμενον
ἔωντον εὐδαιμονῆ οὐκ ἐλάσσω, ζῶντα πυρὶ διδοῖη,
πρός τε τούτοισι δείσαντα τὴν τίσιν καὶ ἐπιλεξά- 60
μενον, ως οὐδὲν εἴη τῶν ἐν ἀνθρώποισι ἀσφαλέως
ἔχον, κελεύειν σβεννύναι τὴν ταχίστην τὸ καίμενον
πῦρ, καὶ παταβιβάζειν Κροῖσόν τε καὶ τοὺς μετὰ
Κροῖσου. καὶ τοὺς πειρωμένους οὐ δύνασθαι ἐπι
τοῦ πυρὸς ἐπικρατῆσαι. ἐνθαῦτα λέγεται ὑπὸ Λυ- 87
δῶν, Κροῖσον μαθόντα τὴν Κύρου μετάγνωσιν, 65
ως ὥρα πάντα μὲν ἀνδρα σβεννύντα τὸ πῦρ, δυ-
ναμένους δὲ οὐκέτι καταλαβεῖν, ἐπιβώσασθαι τὸν
Ἀπόλλωνα ἐπικαλεόμενον, εἰ τί οἱ κεχαρισμένον εἴ-
αυτοῦ ἐδωρήθη, παραστῆναι, καὶ φύσασθαι μιν ἐκ 70
τοῦ παρεόντος κακοῦ. τὸν μὲν δακρύοντα ἐπικα-
λεεσθαι τὸν Θεόν, ἐκ δὲ αἰθρίης τε καὶ νηρεμίης
συνδραμεῖν εἵσπινης νέφεα, καὶ κειμῶνά τε παταρ-
ραγῆναι, καὶ ὅσαι ὕδατι λαβροτάτῳ, κατασβεσθῆ-
ναι τε τὴν πυρῆν. οὕτω δὴ μαθόντα τὸν Κύρον, 75
ως εἴη δ Κροῖσος καὶ Θεοφιλῆς καὶ ἀνήρ ἀγαθός,
καταβιβάσαντα αὐτὸν ἀπὸ τῆς πυρῆς εἰρέσθαι
τάδε. „Κροῖσε, τίσ σε ἀνθρώπων ἀνέγνωσε ἐπι
γῆν τὴν ἐμῆν στρατευσάμενον πολεμιον ἀντὶ φιλου
ἴμοι παταστῆναι;“ δὲ εἶπε. „ω βασιλεῦ, ἐγὼ 80
ταῦτα ἐπρηξα τῇ σῇ μὲν εὐδαιμονῆ, τῇ ἐμεωντοῦ

δὲ κακοδαιμονίῃ· αὐτὸς δὲ τούτων ἐγένετο ὁ Ἐλ-
λήρων Θεός, ἐπαείρας ἐμὲ στρατεύεσθαι. οὐδεὶς γὰρ
οὗτῳ ἀνόητός ἐστι, δότις πόλεμον πρὸ εἰρήνης
αἱρεῖται· ἐν μὲν γὰρ τῇ οἱ παῖδες τοὺς πατέρας
θάπτουσι, ἐν δὲ τῷ οἱ πατέρες τοὺς παῖδας. ὅλα
ταῦτα δαίμονι κον φίλον ἥν οὔτω γενέσθαι.“

88 ‘Ο μὲν ταῦτα ἔλεγε, Κῦρος δὲ αὐτὸν λύσας
κατίσε τε ἐγγὺς ἐωυτοῦ, καὶ κάρτα ἐν πολλῇ προ-
90 μηθῆι εἶχε, ἀπεθώνυμαζε τε ὅρεων καὶ αὐτὸς καὶ
οἱ περὶ ἐκεῖνον ἐόντες πάντες.

Opisawszy osobliwości ziemi lidyjskiej, przechodzi autor do dziejów Medyi od Dejokesa do Astyagesa, nawiązując do niego historię Cyrusa.

7. Młodość Cyrusa. I, 108—130.

Astyagesowi śniło się raz, że córka jego Mandana tyle wody z siebie wydała, że zalakała nią swoje miasto rodzinne, a nawet całą Azyę zatopiła. Gdy przeto Mandana doszła do lat dojrzałości, ojciec lekając się sprawdzenia owego snu, nie wydał jej za żadnego z Medów, lecz oddał ją pewnemu Persowi za małżonkę. Ale nie długo potem śniło mu się znowu, że z lona córki wyrósł krzew winny, który rozpostarł się nad całą Azyą. Powodowany więc obawą, sprowadził Astyages córkę z Persji i nowo narodzonego syna jej rozkazał zabić.

108 ‘Ως ἐγένετο δὲ Κῦρος, καλέσας¹⁾ Ἀρπαγον ἄνδρα
οἰκήιον καὶ πιστότατόν τε Μῆδων καὶ πάντων ἐπί-
τροπον τῶν ἐωυτοῦ, ἔλεγε οἱ τοιάδε· „Ἀρπαγε,
πρῆγμα, τὸ ἄν τοι προσθέω, μηδαμῶς παραχρήση
τοι μηδὲ ἐμὲ τε παραβάλῃ κοί, ἀλλους ἐλόμενος, ἐξ
ὑστέρης σοὶ αὐτῷ περιπέσῃς· λάβε, τὸν Μανδάνη
ἔτεκε, παῖδα, φέων δὲ ἐς σεωυτοῦ ἀπόκτεινον,
μετὰ δὲ θάψον τρόπω, ὅτεψ αὐτὸς βούλεαι.“ ὁ
δὲ ἀμείβεται· „ὦ βασιλεῦ, οὔτε ἀλλοτέ κω παρεῖδες
10 ἀνδρὶ τῷδε ἀχαρι οὐδὲν, φυλασσόμεθα δὲ ἐς σὲ

¹⁾ t. j. Ἀστεάγης

καὶ ἐς τὸν μετέπειτεν χρόνον μηδὲν εἶσαμαρτεῖν.
 ἀλλ' εἰ τοι φίλον τοῦτο οὖτω γίνεσθαι, χρὴ δὴ τὸ
 γε ἐμὸν ὑπηρετεεσθαι ἐπιτηδέως.“ τούτοισι αμει- 109
 ψάμενος δὲ Ἀρπαγος, ὡς οἱ παρεδόθη τὸ παιδίον
 κεκοσμημένον τὴν ἐπὶ Θανάτῳ, ἥις κλαίων ἐς τὰ 15
 οἰκία· παρελθῶν δὲ ἔφραζε τῇ ἑωυτοῦ γυναικὶ τὸν
 πάντα Ἀστυάγεος φῆθέντα λόγον. ἢ δὲ πρὸς αὐ-
 τὸν λέγει· „νῦν δὲ τί σοι ἐν νόῳ ἐστὶ ποιέειν;“ δ
 δὲ ἀμειβεται· „οὐ τῇ ἐνετέλλετο Ἀστυάγης, οὐδὲ εἰ
 παραφρονήσει τε καὶ μανέεται κάπιον ἢ νῦν μα- 20
 νεται, οὐδὲ οἱ ἔγωγε προσθήσομαι τῇ γυναικὶ, οὐδὲ
 εἰς φόνον τοιοῦτον ὑπηρετήσω. πολλῶν δὲ εἰνεκα
 οὐ φονεύσω μιν, καὶ διτὶ αὐτῷ μοι συγγενῆς ἐστι
 δὲ παῖς, καὶ διτὶ Ἀστυάγης μέν ἐστι γέρων καὶ
 ἀπαις ἔρσενος γόνου. εἰ δὲ ἐθελήσει τούτου τελευ- 25
 τῆσαντος ἐς τὴν θυγατέρα ταύτην ἀναβῆναι ἢ
 τυραννίς, τῆς νῦν τὸν νιὸν κτείνει δι' ἐμεῦ, ἀλλο
 τι ἢ λείπεται τὸ ἐνθεύτεν ἐμοὶ κινδύνων δὲ μέ-
 γιστος; ἀλλὰ τοῦ μὲν ἀσφαλέος εἰνεκα ἐμοὶ δεῖ
 τοῦτον τελευτὴν τὸν παῖδα, δεῖ μέντοι τῶν τινα 30
 Ἀστυάγεος αὐτοῦ φονέα γενέσθαι καὶ μὴ τῶν
 ἐμῶν.“ ταῦτα εἶπε, καὶ αὐτίκα ἄγγελον ἐπεμπει- 110
 ἐπὶ τῶν βουκόλων τῶν Ἀστυάγεος, τὸν ἡπίστατο
 νομάς τε ἐπιτηδεοτάτας νέμοντα καὶ δρεα Θηριωδέ-
 στατα· τῷ οὔνομα ἦν Μιτραδάτης. συνοίκεε δὲ 35
 ἑωυτοῦ συνδούλη, οὕνομα δὲ τῇ γυναικὶ ἦν, τῇ
 συνοίκεε, Κυνὼ κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλώσσαν, κατὰ
 δὲ τὴν Μηδικὴν Σπακῷ. τὴν γὰρ κύνα καλεούσι
 σπάκα Μῆδοι. αἱ δὲ ὑπώρεαι εἰσὶ τῶν δρέων,
 ἐνθα τὰς νομάς τῶν βοῶν εἶχε οὗτος δὴ δὲ βου- 40
 κόλος, πρὸς βορέω τε ἀνέμου τῶν Ἀγβατάνων,
 καὶ πρὸς τοῦ πόντου τοῦ Εὐξείνου· ταύτῃ μὲν

γάρ ή Μηδική χώρη πρὸς Σασπείων ὁρευτῇ ἐστὶ
πάρτα καὶ υψηλὴ τε καὶ ἥδησι συνηρεφής, η̄ δὲ
45 ἀλλη̄ Μηδική χώρῃ ἐστὶ πᾶσα ἀπεδος. ἐπεὶ ω̄ν ὁ
βουκόλος σπουδῇ πολλῇ καλεόμενος ἀπίκετο, ἐλεγε
ὅ „Ἀρπαγος τάδε· „κελεύει σε Ἀστυάγης τὸ παιδίον
τοῦτο λαβόντα θεῖναι ἐς τὸ ἐρημότατον τῶν ὁρέων,
δικασ ἀν τάχιστα διαφθαρείη. καὶ τάδε τοι ἐκέ-
50 λευσε εἰπεῖν, ἦν μη̄ ἀποκτείνης αὐτό, ἀλλὰ τεω
τρόπῳ περιποιῆσης, διέθρῳ τῷ κακίστῳ σε δια-
χρήσεσθαι. ἐπορῶν δὲ ἐκείμενον τέταγμαι ἔγώ.“

111 ταῦτα ἀκούσας ὁ βουκόλος καὶ ἀναλαβὼν τὸ παι-
δίον, ἦμε τὴν αὐτὴν δύσιον ὁδὸν, καὶ ἀπικνέεται
55 ἐς τὴν ἐπαυλιν. τῷ δ' ἄρα καὶ αὐτῷ ἡ γυνὴ τότε
κας κατὰ δαίμονα τίκτει, οἰχομένου τοῦ βουκόλου
ἐς πόλιν. ἥσαν δὲ ἐν φροντίδι ἀμφότεροι ἀλλήλων
πέρι, ὁ μὲν τοῦ τόκου τῆς γυναικὸς ἀρρωδέων, ἡ
δὲ γυνὴ, δ τι οὐκ ἑωθῶς ὁ Ἀρπαγος μεταπέμψαιτο
60 αὐτῆς τὸν ἀνδρα. ἐπείτε δὲ ἀπονοστήσας ἐπεστη,
οἴα ἐξ ἀλέπτου ἰδοῦσα ἡ γυνὴ, εἶρετο προτέρη, δ
τι μιν οὔτω προθύμως Ἀρπαγος μετεπέμψατο. ὁ
δὲ εἶπε· „ὦ γύναι, εἰδόν τε ἐς πόλιν ἐλθων καὶ
ἥκουσα, τὸ μῆτε ἰδεῖν ὅφελον μῆτε κοτὲ γενέσθαι
65 ἐς δεσπότας τοὺς ἡμετέρους. οἴκος μὲν πᾶς Ἀρπα-
γον κλαυθμῷ κατείχετο, ἔγω δὲ ἐκπλαγεὶς ἦια ἔσω.
ώς δὲ τάχιστα ἐσῆλθον, δρέω παιδίον προκείμενον,
ἀσπαλόν τε καὶ κρανγανώμενον, κεκοσμημένον
χρυσῷ τε καὶ ἐσθῆτι ποικίλῃ. Ἀρπαγος δὲ ω̄ς εἶδε
70 με, ἐκέλευε τὴν ταχίστην ἀναλαβόντα τὸ παιδίον,
οἰχεσθαι φέροντα καὶ θεῖναι, ἐνθα θηριωδέστατον
εἴη τῶν ὁρέων, φὰς Ἀστυάγεα εἶναι τὸν ταῦτα
ἐπιθέμενόν μοι, πόλλ' ἀπειλῆσας, εἰ μη̄ σφεα ποιη-
σαιμι. καὶ ἔγω ἀναλαβὼν ἔφερον, δοκέων τῶν

τινος οἰκετέων εἶναι· οὐ γάρ ἀν ποτε κατέδοξα, 75
 ἐνθει γε ἡν. ἐθάμβεον δὲ ὁρέων χρυσῷ τε καὶ
 εἵμασι νεκοσμημένον, πρὸς δὲ καὶ κλαυθμὸν κατε-
 στεῶτα ἐμφανέα ἐν Ἀρπάγου. καὶ πρόκατε δὴ κατ'
 ὅδὸν πυνθάνομαι τὸν πάντα λόγον θεράποντος, ὃς
 εὑμὲ προπέμπων ἔξω πόλιος ἐνεχείρισε τὸ βρέφος· 80
 ως ἄρα Μανδάνης τε εἴη παῖς τῆς Ἀστυάγεος
 Θυγατρὸς καὶ Καυβύσεω τοῦ Κύρου, καὶ μιν
 Ἀστυάγης ἐντέλλεται ἀποκτεῖναι· νῦν τε ὅδε ἐστί·“
 ἀμα δὲ ταῦτα ἐλεγε ὁ βουκόλος, καὶ ἐκαλύψας 112
 ἀπεδείκνυε. ἡ δὲ, ως εἶδε τὸ παιδίον μέγα τε καὶ 85
 εὐειδές εόν, δακρύσασα καὶ λαβομένη τῶν γουνά-
 των τοῦ ἀνδρός, ἐχρήιζε μηδεμιῇ τέχνῃ ἐκθεῖναι
 μιν. ὁ δὲ οὐκ ἐφη οἶστ' τ' εἶναι ἄλλως αὐτὰ ποιε-
 ειν· ἐπιφοιτήσειν γάρ κατασκόπους ἐξ Ἀρπάγου
 ἐποψομένους, ἀπολέεσθαι τε κάκιστα, ἥν μή σφεα 90
 ποιήσῃ. ως δὲ οὐκ ἐπειθε ἄρα τὸν ἀνδρα, δεύτερα
 λέγει ἡ γυνὴ τάδε· „ἐπεὶ τοίνυν οὐ δύναμαι σε
 πείθειν μη ἐκθεῖναι, σὺ δὲ ὁδε ποίσον· εἰ δὴ
 πᾶσά γε ἀνάγκη ὄφθηναι ἐκκείμενον, τέτοια γάρ
 καὶ ἔγω, τέτοια δὲ τεθνέος, τοῦτο μὲν φέων 95
 πρόθει, τὸν δὲ τῆς Ἀστυάγεος Θυγατρὸς παῖδα
 ως ἐξ ἡμέων ἔόντα τρέφωμεν. καὶ οὕτω οὔτε σὺ
 ἀλώσεαι ἀδικέων τοὺς δεσπότας οὔτε ἡμῖν κακῶς
 βεβουλευμένα ἐσται· ὁ τε γάρ τεθνεὼς βασιλῆς
 ταφῆς κυρησει, καὶ δ περιεών οὐκ ἀπολέει τὴν 100
 ψυχήν.“ κάρτα τε ἐδοξε τῷ βουκόλῳ πρὸς τὰ πα-
 ραδιδοῦ τῇ ἑωτοῦ γυναικί, τὸν δὲ ἑωτοῦ, εόντα
 νεκρόν, λαβὼν ἐθῆκε ἐς τὸ ἄγγος, ἐν τῷ ἐφερε 105
 τὸν ἐτερον· κοσμήσας δὲ τῷ κόσμῳ παντὶ τοῦ

έτερου παιδός, φέρων ἐς τὸ ἐρημότατον τῶν ὀρέων
τιθεῖ. ὡς δὲ τρίτη ἡμέρη τῷ παιδίῳ ἐκπειμένῳ
ἔγενετο, ἵε εἰς πόλιν ὁ βουκόλος, τῶν τινα προ-
110 βοσκῶν φύλακον αὐτοῦ καταλιπών, ἐλθὼν δὲ ἐς
τοῦ Ἀρπάγου αποδεικνύναι ἐφη ἔτοιμος εἶναι τοῦ
παιδίου τὸν νέκυν. πέμψας δὲ ὁ Ἀρπαγος τῶν
ἔωντον δορυφόρων τοὺς πιστοτάτους, εἶδε τε διὰ
τούτων, καὶ ἐθαψε τοῦ βουκόλου τὸ παιδίον. καὶ
115 τὸ μὲν ἐτέθαπτο· τὸν δὲ ὑστερον τούτων Κῦρον
διομασθέντα παραλαβοῦσα ἐτρεφε ἡ γυνὴ τοῦ
βουκόλου, οὐνομα ἄλλο κού τι καὶ οὐ Κῦρον θε-
μένη.

114 Καὶ ὅτε δὴ ἦν δεκαέτης ὁ παῖς, πρῆγμα ἐς
120 αὐτὸν τοιόνδε γενόμενον ἐξέφηνέ μιν. ἐπαιζε ἐν
τῇ ιώμῃ ταύτῃ, ἐν τῇ ἥσαν καὶ αἱ βουκολίαι
αὐται, ἐπαιζε δὲ μετ' ἄλλων ηλίκων ἐν οδῷ. καὶ
οἱ παῖδες παῖζοντες εἴλοντο ἔωντῶν βασιλέα εἶναι
τούτον δὴ τὸν τοῦ βουκόλου ἐπίκλησιν παῖδα. ὁ
125 δὲ αὐτῶν διέταξε τοὺς μὲν οἰκίας οἰκοδομεειν, τοὺς
δὲ δορυφόρους εἶναι, τὸν δέ κού τινα αὐτῶν δρθαλ-
μὸν βασιλέος εἶναι, τῷ δὲ τινι τὰς ἀγγελίας φέρειν
εἰδίδουν γέρας, ὡς ἐκάστῳ ἐργον προστάσσων. εἶς
δὴ τούτων τῶν παίδων συμπαῖζων, ἐών Ἀρτεμ-
130 βάρεος παῖς, ἀνδρὸς δοκίμου ἐν Μήδοισι, οὐ γάρ
δὴ ἐποίησε τὸ προσταχθὲν ἐκ τοῦ Κύρου, ἐκελευε
αὐτὸν τοὺς ἄλλους παῖδας διαλαβεῖν, πειθομένων
δε τῶν παίδων, ὁ Κῦρος τὸν παῖδα τρηχέως καρτα
περιέσπε μαστιγέων. ὁ δέ, ἐπείτε μετείδη τάχιστα,
135 ὡς γε δὴ ἀνάξια ἔωντο παθών, μᾶλλόν τι περιη-
μέκτες, κατελθών δὲ εἰς πόλιν πρὸς τὸν πατέρα
ἀποικτίζετο, τῶν ὑπὸ Κύρου ἥντησε, λέγων δὲ οὐ
Κύρου (οὐ γάρ κω ἢν τοῦτο τούνομα), ἀλλὰ πρὸς

τοῦ βουκόλου τοῦ Ἀστυάγεος παιδός. ὁ δὲ Ἀρτεμ-
βάρης δργῆ, ως εἶχε, ἐλθὼν παρὰ τὸν Ἀστυάγεα 140
καὶ ἀμα ἀγόμενος τὸν παῖδα ἀνάρσια πρήγματα
ἔφη πεπονθέναι, λέγων· „ὦ βασιλεῦ, υπὸ τοῦ σοῦ
δούλου, βουκόλου δὲ παιδός, ὡδε περινθρίσμεθα,“
δεικνὺς τοῦ παιδός τοὺς ὄμοιους. ἀκούσας δὲ καὶ 115
ἰδὼν ὁ Ἀστυάγης, θέλων τιμωρῆσαι τῷ παιδὶ τιμῆς 145
τῆς Ἀρτεμβάρεος εἴνεκα, μετεπέμπετο τὸν τε βου-
κόλον καὶ τὸν παῖδα. ἐπείτε δὲ παρῆσαν ἀμφότεροι,
βλέψας πρὸς τὸν Κῦρον δὲ Ἀστυάγης, ἔφη· „σὺ δὴ,
ἐών τοῦδε τοιούτου ἔόντος παῖς, ἐτόλμησας τὸν
τοῦδε παῖδα, ἔόντος πρώτου παρ᾽ ἐμοὶ, ἀεικείῃ 150
τοιῆδε περισπεῖν,“ δὲ ἀμείβετο ὡδε· „ὦ δέσποτα,
ἐγὼ ταῦτα τοῦτον ἐποίησα σύν δίκῃ. οἱ γάρ με ἐκ
τῆς ιώμης παῖδες, τῶν καὶ ὅδε ἦν, παῖζοντες σφέων
αὐτῶν ἐστήσαντο βασιλέα. ἐδόκεον γάρ σφι εἶναι
ἔς τοῦτο ἐπιτηδεότατος. οἱ μὲν νῦν ἄλλοι παῖδες τὰ 155
ἐπιτασσόμενα ἐπετέλεον, οὗτος δὲ ἀνηκούστεε τε καὶ
λόγον εἶχε οὐδένα, ἐς δὲ ἐλαβε τὴν δίκην. εἰ δὲ
τοῦδε εἴνεκα ἀξιός τεν κακοῦ εἴμι, δόδε τοι πάρειμι.“
ταῦτα λεγοντος τοῦ παιδός, τὸν Ἀστυάγεα ἐσήιε ἀνά- 116
γνωσις αὐτοῦ, καὶ οἱ δὲ τε χαρακτῆρος τοῦ προσώπου 160
προσφέρεσθαι ἐδόκεε ἔς ἑωτόν, καὶ ἡ ὑπόκρισις
ἐλευθερωτέρη εἶναι. δὲ τε χρόνος τῆς ἐκθέσιος τῇ
ἡλικίᾳ τοῦ παιδός ἐδόκεε συμβαίνειν. ἐκπλαγεὶς δὲ
τούτοισι ἐπὶ χρόνον ἀφθογγος ἦν. μόγις δὲ δῆ
κοτε ἀνενειχθεὶς εἶπε, Θέλων ἐκπέμψαι τὸν Ἀρτεμ- 165
βάρηα, ἵνα τὸν βουκόλον μοῦνον λαβὼν βασανίσῃ.
„Ἀρτέμβαρες, ἐγὼ ταῦτα ποιήσω, ὥστε σὲ καὶ τὸν
παῖδα τὸν σὸν μηδὲν ἐπιμέμφεσθαι.“ τὸν μὲν δὴ
Ἀρτεμβάρεα πέμπει, τὸν δὲ Κῦρον ἦγον ἔσω οἱ
Θεράποντες, κελεύσαντος τοῦ Ἀστυάγεος. ἐπει δὲ 170

ὑπελειπτο ὁ βουκόλος μοῦνος μουνόθεν, τάδε
αὐτὸν εἶρετο ὁ Ἀστυάγης, κόθεν λάβοι τὸν παῖδα,
καὶ τίς εἴη ὁ παραδούς. ὁ δὲ ἐξ ἑωυτοῦ τε ἔφη
γεγονέναι, καὶ τὴν τεκοῦσαν αὐτὸν ἔτι εἶναι παρ'
175 ἑωυτῷ. Ἀστυάγης δέ μιν οὐκ εὐ βουλεύεσθαι ἔφη,
ἐπιθυμέοντα ἐς ἀνάγκας μεγάλας ἀπικνεεσθαι, ἀμα
τε λέγων ταῦτα ἐσῆμαινε τοῖσι δορυφόροισι λαμβά-
νειν αὐτόν. ὁ δέ, ἀγόμενος ἐς τὰς ἀνάγκας, οὕτω
δὴ ἔφαινε τὸν εόντα λόγον· ἀρχόμενος δὲ ἀπ' ἀρ-
180 χῆς διεξήγε τῇ ἀληθείῃ χρεώμενος. καὶ κατέβαινε
ἐς λιτάς τε καὶ συγγνώμην ἑωυτῷ κελεύων ἔχειν
αὐτόν.

117 Ἀστυάγης δέ, τοῦ μὲν βουκόλου τὴν ἀληθείην
ἐκφῆγαντος, λόγον ἥδη καὶ ἐλάσσω ἐποιέετο, Ἀρ-
185 πάγῳ δὲ καὶ μεγάλως μεμφόμενος, καλέειν αὐτὸν
τοὺς δορυφόρους ἐκέλευε. ὡς δέ οἱ παρῆν ὁ Ἀρπα-
γος, εἶρετό μιν ὁ Ἀστυάγης· „Ἀρπαγε, τεω δὴ
μόρῳ τὸν παῖδα κατεχόησαο, τὸν τοι παρέδωκα εκ
θυγατρὸς γεγονότα τῆς ἐμῆς;“ ὁ δὲ Ἀρπαγος, ως
190 εἶδε τὸν βουκόλον ἔνδον ἔόντα, οὐ τράπεται ἐπὶ
ψευδέα ὀδόν, ἵνα μὴ ἐλεγχόμενος ἀλίσκηται, ἀλλὰ
λέγει τάδε· „ὦ βασιλεῦ, ἐπείτε παρελαβον τὸ παι-
δίον, ἐβούλευνον σκοπεων, δκως σοὶ τε ποιήσω κατά
νόον, καὶ ἐγὼ πρὸς σὲ γινόμενος ἀναμάρτητος, μῆτε
195 θυγατρὶ τῇ σῇ μήτε αὐτῷ σοὶ εἴην αὐθέντης, ποιέω
δὴ ὦδε· καλέσας τὸν βουκόλον τόνδε, παραδίδωμι
τὸ παιδίον, φὰς σέ τε εἶναι τὸν κελεύοντα ἀπο-
κτεῖναι αὐτό. καὶ λέγων τοῦτό γε οὐκ ἐψευδόμην·
σὺ γὰρ ἐνετέλλεο οὕτω. παραδίδωμι μέντοι τῷδε
200 κατὰ τάδε, ἐντειλάμενος θεῖναι μιν ἐς ἔρημον ὄρος,
καὶ παραμένοντα φυλάσσειν, ὅχρι οὐ τελευτῆσῃ,
ἀπειλήσας παντοῖα τῷδε, ἦν μὴ τάδε ἐπιτελέα

ποιηση. ἐπείτε δὲ ποιησαντος τουτου τὰ κελευόμενα
 ἐτελεύτησε τὸ παιδίον, πέμψας τῶν εὐνούχων τοὺς
 πιστοτάτους, καὶ εἰδον δι' ἐκείνων, καὶ ἔθαψά μιν. 205
 οὗτως ἔσχε, ὡς βασιλεῦ, περὶ τοῦ πρῆγματος τουτου,
 καὶ τοιούτῳ μόρῳ ἔχοησατο δὲ παῖς.[“] Ἀρπαγος 118
 μὲν δὴ τὸν ἴθυν ἔφαινε λόγον· Ἀστυάγης δὲ κρύ-
 πτων, τὸν οἱ ἐνεῖχε χόλον διὰ τὸ γεγονός, πρῶτα μὲν,
 κατὰ περ ἤκουσε αὐτὸς πρὸς τοῦ βουκόλου τὸ 210
 πρῆγμα, πάλιν ἀπηγέετο τῷ Ἀρπάγῳ, μετὰ δέ,
 ὡς οἱ ἐπαλιλόγητο, κατέβαινε λέγων, ὡς περίεστί^{τε}
 τε δὲ παῖς καὶ τὸ γεγονός ἔχει καλῶς· „τῷ τε γάρ
 πεποιημένῳ“ ἔφη λέγων „Ἐσ τὸν παῖδα τουτον ἔκα-
 μνον μεγάλως, καὶ θυγατρὶ τῇ ἐμῇ διαβεβλημένος 215
 οὐκ ἐν ἑλαφῷ ἐποιεύμην. ὡς δὴ τῆς τύχης εὖ
 μετεστεώσης τουτο μὲν τὸν σεωυτοῦ παῖδα ἀπό-
 πεμψον παρὸ τὸν παῖδα τὸν νεήλυνδα, τοῦτο δὲ
 (σῶστρα γάρ τοῦ παιδὸς μέλλω θνεῖν, τοῖσι θεῶν
 τιμὴ αὕτη προσκεέεται) πάροισθι μοι ἐπὶ δεῖπνον.“²²⁰
 Ἀρπαγος μὲν, ὡς ἤκουσε ταῦτα, προσκυνήσας καὶ 119
 μεγάλα ποιησάμενος, δτι τε ἡ ἀμαρτάς οἱ ἐσ δέον
 ἐγεγόνεε, καὶ δτι ἐπὶ τύχησι χρηστῆσι ἐπὶ δεῖπνον
 ἐκέλητο, ἥις ἐσ τὰ οἰκία. ἐσελθῶν δὲ τὴν ταχίστην, ἦν
 γάρ οἱ παῖς εἰς μούνος, ἔτεα τρία καὶ δέκα ην μά- 225
 λιστα γεγονώς, τοῦτον ἐκπέμπει, ἵνα τε κελεύων
 ἐσ Ἀστυάγεος καὶ ποιέειν, δ τι ἄν ἐκεῖνος κελεύῃ·
 αὐτὸς δὲ περιχαρῆς ἐὼν φράζει τῇ γυναικὶ τὰ συγ-
 κυρησαντα. Ἀστυάγης δὲ, ὡς οἱ ἀπίκετο δ Ἀρπά-
 γον παῖς, σφάξας αὐτόν, καὶ κατὰ μέλεα διελών, 230
 τὰ μὲν ὠπιησε, τὰ δὲ ἥψησε τῶν κρεῶν, εὔτυκα
 δὲ ποιησάμενος εἶχε ἔτοιμα. ἐπείτε δὲ τῆς ὁρης
 γινομένης τοῦ δεῖπνου παρῆσαν οἱ τε ἄλλοι δαιτυ-
 μόνες καὶ δ Ἀρπαγος, τοῖσι μὲν ἄλλοισι καὶ αὐτῷ

235 Ἀστυάγεϊ παρετιθέατο τράπεζαι ἐπίπλεαι μηλέων
 κρεῶν, Ἀρπάγῳ δὲ τοῦ παιδὸς τοῦ ἑωυτοῦ, πλὴν
 κεφαλῆς τε καὶ ἄκρων χειρῶν τε καὶ ποδῶν, τὰλλα
 πάντα· ταῦτα δὲ χωρὶς ἔκειτο ἐπὶ κανέω κατακε-
 καλυμμένα. ὡς δὲ τῷ Ἀρπάγῳ ἐδόκεε ἀλις ἔχειν
 240 τῆς βορῆς, Ἀστυάγης εἰρετό μιν, εἰ ήσθείη τι τῇ
 θοίνῃ. φαμένου δὲ Ἀρπάγου καὶ κάρτα ἥσθηγαι,
 παρέφερον, τοῖσι προσεκείτο, τὴν κεφαλὴν τοῦ παι-
 δὸς κατακεκαλυμμένην καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς
 πόδας· Ἀρπάγον δὲ ἐκέλευν προσστάγτες ἀποκα-
 245 λύπτειν τε καὶ λαβεῖν, τὸ βούλεται αὐτῶν. πειθό-
 μενος δὲ ὁ Ἀρπάγος καὶ ἀποκαλύπτων ὅρᾳ τοῦ
 παιδὸς τὰ λείματα. ίδων δὲ οὔτε ἔξεπλάγη, ἐντός
 τε ἑωυτοῦ γίνεται. εἰρετο δὲ αὐτὸν ὁ Ἀστυάγης,
 εἰ γυνώσκοι, δτεν Θηρίου κρέα βεβρώκοι. ὁ δὲ καὶ
 250 γυνώσκειν ἔφη, καὶ ἀρεστὸν εἶναι πᾶν, τὸ ἀν βασι-
 λεὺς ἔρδη. τούτοισι δὲ ἀμειψάμενος, καὶ ἀναλαβὼν
 τὰ λοιπὰ τῶν κρεῶν, ἤιε ἐς τὰ οἰκία. ἐνθεῦτεν δὲ
 ειπελλε, ὡς ἐγὼ δοκέω, ἀλίσας θάψειν τὰ πάντα.
 120 Ἀρπάγῳ μὲν Ἀστυάγης δίκην ταῦτην ἐπέθηκε,
 255 Κύρου δὲ πέρι βουλεύων ἐκάλεε τοὺς αὐτοὺς τῶν
 Μάγων, οἵ το ἐνύπνιον οἱ ταῦτη ἔκριναν. ἀπικο-
 μένους δὲ εἴρετο ὁ Ἀστυάγης, τῇ ἔκρινάν οἱ τὴν
 ὄψιν. οἵ δὲ κατὰ ταῦτα εἶπαν, λέγοντες ως βασι-
 λεῦσαι χρῆν τὸν παῖδα, εἰ ἐπεζωσε καὶ μὴ ἀπεθάνε
 260 πρότερον. ὁ δὲ ἀμείβεται αὐτοὺς τοιοῖδε· „εστι τε
 ὁ παῖς καὶ περίεστι, καὶ μιν ἐπ ὄγρον διαιτώμενον
 οἵ ἐκ τῆς κώμης παῖδες ἐστήσαντο βασιλεα. ὁ δὲ πάντα,
 σσα περ οἱ ἀληθέει λόγῳ βασιλέες, ἐτελέωσε ποιῆσας·
 καὶ γάρ δορυφόρους καὶ θυρωροὺς καὶ ἀγγελιηφόρους
 265 καὶ τὰ λοιπὰ πάντα διατάξας ἥσχε. καὶ νῦν ἐς τί
 ὑμῖν ταῦτα φαίνεται φέρειν;“ εἶπαν οἱ Μάγοι. „εἰ

μὲν περίεστι τε καὶ ἐβασίλευσε δ παῖς μὴ ἐκ προνοίης
 τινός, Θάρσει τε τούτου εἴνεκα καὶ θυμὸν ἔχε ὀγαθόν·
 οὐ γὰρ ἔτι τὸ δευτερον ἀρξει. παρὰ σμικρὰ γὰρ καὶ
 τῶν λογίων ἡμῖν ἔνια κεχώρηκε, καὶ τά γε τῶν δνει- 270
 ράτων ἔχόμενα τελέως ἐσ ἀσθενὲς ἔρχεται.“ ἀμείβεται
 δ Ἀστυάγης τοισίδε· „καὶ αὐτός, ὦ Μάγοι, ταῦτη
 πλεῖστος γνώμην εἰμί, βασιλέος δυομασθέντος τοῦ
 παιδὸς ἔξηκεν τε τὸν δνειρὸν καὶ μοι τὸν παῖδα τοῦ-
 τον εἶναι δεινὸν ἔτι οὐδὲν. δμως γε μέντοι συμβου- 275
 λεύσατέ μοι εὖ περισκεψάμενοι, τὰ μέλλει ἀσφαλέ-
 στατα εἶναι οὕτῳ τε τῷ ἐμῷ καὶ ὑμῖν.“ εἰπαν πρὸς
 ταῦτα οἱ Μάγοι· „ὦ βασιλεῦ, καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν περὶ
 πολλοῦ ἔστι κατορθούσθαι ἀρχῆν τὴν σῆν. κείνως
 μὲν γὰρ ἀλλοτριοῦται, ἐσ τὸν παῖδα τοῦτον περι- 280
 ιοῦσα, ἔόντα Πέρσην· καὶ ἡμεῖς, ἔόντες Μῆδοι, δου-
 λούμεθά τε καὶ λόγου οὐδενὸς γινόμεθα πρὸς Περ-
 σέων, ἔόντες ξεῖνοι· σέο δὲ ἐνεστεῶτος βασιλέος,
 ἔόντος πολιήτεω, καὶ ἀρχομεν τὸ μέρος καὶ τιμάς
 πρὸς σέο μεγάλας ἔχομεν. οὔτω ὡν πάντως ἡμῖν 285
 σέο τε καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς προοπτέον ἔστι. καὶ νῦν
 εἰ φοβερόν τι ἐνωρῶμεν, πᾶν ἄν σοι προεφράζομεν.
 νῦν δὲ ἀποσκῆψαντος τοῦ ἐνυπνίου ἐσ φλαῦρον,
 αὐτοὶ τε θαρσέομεν καὶ σοὶ ἔτερα τοιαῦτα παρα-
 κελεύσμεθα. τὸν δὲ παῖδα τοῦτον ἐξ ὀφθαλμῶν 290
 ἀπόπεμψαι ἐσ Πέρσας τε καὶ τοὺς γενναμένους.“
 ἀκούσας ταῦτα δ Ἀστυάγης ἐχάρη τε καὶ καλέσας 121
 τὸν Κῦρον ἐλεγέ οἱ τάδε· „ὦ παῖ, σὲ γὰρ ἐγὼ δι
 δψιν δνείρου οὐ τελένη ηδίκεον, τῇ σεωντοῦ δὲ μοίην
 περίεις· νῦν ὡν ἵθι χαίρων ἐσ Πέρσας, πομποὺς δὲ 295
 ἐγὼ ὅμα πέμψω. ἐλθὼν δὲ ἐκεὶ πατέρα τε καὶ μητέρα
 εὑρήσεις οὐ κατὰ Μιτραδάτην τε τὸν βουκόλον καὶ
 τὴν γυναικα αὐτοῦ.“ ταῦτα εἴπας δ Ἀστυάγης ἀπο- 122

πέμπει τὸν Κύρον. νοστήσαντα δέ μιν ἐς τοῦ Καμ-
300 βύσεω τὰ οἰκία εδέξαντο οἱ γεινάμενοι· καὶ δεξά-
μενοι, ὡς ἐπύθοντο, μεγάλως ἀσπάζοντο, οἷα δὴ
ἐπιστάμενοι αὐτίκα τότε τελευτῆσαι, ἵστροεόν τε,
ὅτεῳ τρόπῳ περιγένεντο. ὃ δέ σφι ἐλεγε, φάσ πρὸ^{τοῦ}
μὲν οὐκ εἰδέναι, ἀλλὰ ἡμαρτηκέναι πλεῖστον,
305 κατ' ὅδὸν δὲ πυθέσθαι πᾶσαν τὴν ἑωυτοῦ πάθην·
ἐπίστασθαι μὲν γάρ ὡς βουκόλου τοῦ Ἀστυάγεος
εἴη παῖς, ἀπὸ δὲ τῆς κεῦθεν ὅδοῦ τον πάντα λόγον
τῶν πομπῶν πυθέσθαι. τραφῆναι δὲ ἐλεγε ὑπὸ τῆς
τοῦ βουκόλου γυναικός, ἥτις τε ταῦτην αἰνέων διὰ
310 παντός, ἥν τέ οἱ ἐν τῷ λόγῳ τὰ πάντα ἡ Κυρώ.
οἱ δὲ τοκέες παραλαβόντες τὸ οὔνομα τοῦτο, ἵνα
θειοτέρως δοκέῃ τοῖσι Πέρσῃσι περιεῖναι σφι ὁ παῖς,
κατέβαλον φάτιν, ὡς ἐκκείμενον Κύρον κύων εξέ-
θρεψε. ἐνθεύτεν μὲν η φάτις αὐτῇ κεχώρηε.

123   Κύρω δὲ ἀνδρευμένῳ καὶ εόντι τῶν ἡλίκων
316 ἀνδριοτάτῳ καὶ προσφιλεστάτῳ, προσέκειτο δὲ Ἀρ-
παγος δῶρα πέμπων, τίσασθαι Ἀστυάγεα ἐπιθυ-
μέων· ἀπ' ἑωυτοῦ γάρ, εόντος ἴδιάτεω, οὐκ ἐνώρα
τιμωρίην ἐσομένην ἐς Ἀστυάγεα, Κύρον δὲ ὁρέων
820 ἐπιτρεφόμενον, ἐποιέετο σύμμαχον, τὰς πάθας τὰς
Κύρου τῆσι ἑωυτοῦ ὁμοιούμενος. πρὸ δὲ ἔτι τούτου
τάδε οἱ κατέρργαστο· εόντος τοῦ Ἀστυάγεος πικροῦ
ἐς τοὺς Μήδους, συμμίσγων ἐνὶ ἐκάστῳ δὲ Ἀρπαγος
τῶν πρώτων Μήδων ἀνέπειθε, ὡς χρὴ Κύρον προ-
825 στησαμένους Ἀστυάγεα παῦσαι τῆς βασιληίης. κατ-
εργασμένον δέ οἱ τούτου, καὶ εόντος ἐτοίμου, οὕτω
δὴ τῷ Κύρῳ διαιτωμένῳ ἐν Πέρσῃσι βουλόμενος
δὲ Ἀρπαγος δηλῶσαι τὴν ἑωυτοῦ γνώμην, ἄλλως
μὲν οὐδαμῶς εἶχε, δτε τῶν ὁδῶν φυλασσομένων·
830 δὲ ἐπιτεχνᾶται τοιόνδε· λαγὸν μιχανησάμενος, καὶ

ἀνασχίσας τούτου τὴν γαστέρα, καὶ οὐδὲν ἀποτίλας,
 ὡς δὲ εἰχε, οὕτω ἐσεθῆκε βυθίλιον γράμψας, τὰ οἱ
 ἐδόκεε· ἀπορράψας δὲ τοῦ λαγοῦ τὴν γαστέρα, καὶ
 δίκτυα δοὺς δὲ της Θηρευτῆς τῶν οἰκετέων τῷ πιστο-
 τάτῳ, ἀπέστειλε ἐς τοὺς Πέρσας, ἐντειλάμενός οἱ, 335
 ἀπὸ γλώσσης διδόντα τὸν λαγὸν Κύρῳ ἐπειπεῖν,
 αὐτοχειρὶ μιν διελεῖν, καὶ μηδένα οἱ ταῦτα ποι-
 εῦντι παρεῖναι. ταῦτα τε δὴ ὧν ἐπιτελέα ἔγίνετο· 124
 καὶ ὁ Κύρος παραλαβὼν τὸν λαγὸν ἀνέσχισε· εὐρὼν
 δὲ ἐν αὐτῷ τὸ βυθίλιον ἐνεόν, λαβὼν ἐπελέγετο, τὰ 340
 δὲ γράμματα ἔλεγε τάδε· „ὦ παῖ Καμβύσεω, σὺ
 γάρ Θεοί ἐπορῶσι· οὐ γάρ ἀν κοτε ἐς τοσοῦτο τύ-
 χης ἀπίκεν· σύ νυν Ἀστυάγεα τὸν σεωτοῦ φονέα
 τίσαι. κατὰ μὲν γάρ τὴν τούτου προθυμίῃ τέθη-
 νας, τὸ δὲ κατὰ Θεούς τε καὶ ἐμὲ περίεις· τὰ σε καὶ 345
 πάλαι δοκέω πάντα ἐκμεμαθηκέναι, σέο τε αὐτοῦ
 περὶ ὡς ἐπρήξθη, καὶ οἴα ἔγώ ὑπὸ Ἀστυάγεος πέ-
 πονθα, διτὶ σε οὐκ ἀπέκτενα, ἀλλὰ ἐδωκα τῷ βου-
 κόλῳ. σύ νυν, ἦν βούλη ἐμοὶ πειθεσθαι, τῆς περ
 Ἀστυάγης ἀρχει χώρης, ταῦτης ἀπάσης ἀρξεῖς. Πέρος· 350
 σας γάρ ἀναπείσας ἀπίστασθαι στρατηλάτες ἐπὶ
 Μῆδους· καὶ ἦν τε ἔγώ ὑπὸ Ἀστυάγεος ἀποδεχθέω
 στρατηγὸς ἀντία σεν, ἐστι τοι, τὰ σὺ βούλεαι, ἦν τε
 τῶν τις δοκίμων ἄλλος Μῆδων· πρῶτοι γάρ οὗτοι
 ἀποστάντες ἀπ' ἐκείνουν καὶ γενόμενοι πρὸς σέο, 355
 Ἀστυάγεα καταιρέειν πειρήσονται. ὡς δὲν ἐτοίμουν
 τοῦ γε ἐνθάδε ἐόντος, ποίεε ταῦτα, καὶ ποίεε κατὰ
 τάχος.“ ἀκούσας ταῦτα ὁ Κύρος ἐφρόντιζε, διτεω 125
 τρόπῳ σοφωτάτῳ Πέρσας ἀναπείσει ἀπίστασθαι.
 φροντίζων δὲ εὑρίσκε ταῦτα καιριώτατα εἶναι καὶ 360
 ἐποίεε δὴ ταῦτα· γράμψας ἐς βυθίλιον, τὰ ἐβούλετο,
 ἀλίην τῶν Πέρσεων ἐποιῆσατο· μετὰ δὲ ἀναπτύξας

τὸ βυθλίον καὶ ἐπιλεγόμενος ἐφη Ἀστυάγεά μιν
στρατηγὸν Περσέων ἀποδεικνύναι. „νῦν τε,“ ἐφη
365 λέγων, „ὦ Πέρσαι, προσαγορεύω ὑμῖν, παρεῖναι Ἑνα-
στον ἔχοντα δρέπανον.“ Κύρος μὲν ταῦτα προηγό-
ρευσε· ἔστι δε Περσέων συχνὰ γένεα, καὶ τὰ μὲν
αὐτῶν ἔστι τάδε, ἐκ τῶν ὥλλοι πάντες ἀρτέαται
Πέρσαι· Πασαργάδαι, Μαραφιοι, Μασπιοι. τούτων
370 Πασαργάδαι εἰσὶ ἄριστοι· εν τοῖσι καὶ Ἀχαιμενίδαι
εἰσὶ φρήτηρ, ἐνθεν οἱ βασιλέες, οἱ Περσεῖδαι, γε-
γόνασι. ἄλλοι δε Πέρσαι εἰσὶ οἵδε· Πανθιαλαῖοι,
Αηρουσιαῖοι, Γερμάνιοι· οὗτοι μὲν πάντες ἀρτήρες
εἰσι. οἱ δε ἄλλοι νομάδες· Λάοι, Μάρθοι, Λροπικοί,
126 Σαγάρτοι. ως δε παρῆσαν ἀπαντες ἔχοντες τὸ
376 προειρημένον, ἐνθαῦτα δὲ Κύρος (ἥν γάρ τις χώρος
τῆς Περσικῆς ἀκανθώδης δύσον τε ἐπὶ δικτυαιδεκα
σταδίους ἡ εἰκοσι πάντη) τούτον σφι τὸν χώρον
προεῖπε ἔξημερῶσαι ἐν ημέρῃ. ἐπιτελεσάντων δὲ τῶν
380 Περσέων τὸν προκείμενον ἀεθλον, δεύτερα σφι προεῖπε
εἰς τὴν υστεραίην παρεῖναι λελουμένους. ἐν δὲ τούτῳ
τὰ τε αἴτοια καὶ τὰς ποίμνας καὶ τὰ βουκόλια δὲ
Κύρος πάντα τοῦ πατρὸς συναλίσας ἐς τῶντό, ἔθυε
καὶ παρεσκενάζε, ως δεξόμενος τὸν Περσέων στρα-
885 τόν, πρὸς δὲ οἶνῳ τε καὶ σιτίοισι ως ἐπιτηδεοτά-
τοισι. ἀπικομένους δὲ τῇ υστεραίῃ τοὺς Πέρσας
κατακλίνας εἰς λειμῶνα εὐώχεε. ἐπείτε δε ἀπὸ δει-
πνου ησαν, εἰρητό σφεας δὲ Κύρος, κότερα, τὰ τῇ
προτεραίῃ εἶχον, ἡ τὰ παρεόντα σφι εἰη αἰρετώτερα.
890 οἱ δὲ ἐφασαν πολλὸν εἶναι αὐτῶν τὸ μέσον· τὴν
μὲν γάρ προτέρην ημέρην πάντα σφι κακὰ ἔχειν,
τὴν δὲ τότε παρεούσαν πάντα ἀγαθά. παραλαβών
δε τούτο τὸ ἔπος οἱ Κύρος παρεγύμνου τὸν πάντα
λόγον, λέγων· „Ἄνδρες Πέρσαι, οὕτως υμῖν ἔχει.

βουλομένοισι μὲν ἐμέο πείθεσθαι, ἔστι τάδε τε 393
καὶ ἄλλα μυρια ἀγαθά, οὐδένα πόνον δουλοπρεπέα
ἔχουσι· μὴ βουλομένοισι δέ, εἰσὶ ύμιν πόνοι τῷ χθιζῷ
παραπλήσιοι ἀναφίθμητοι. νῦν ὡν ἐμέο πειθόμενοι
γίνεσθε ἐλεύθεροι. αὐτός τε γὰρ δοκέω θείη τυχῇ
γεγονώς τάδε ἐς χεῖρας ἀγεσθαι, καὶ ύμέας ἥγημαι 400
ἄνδρας Μῆδων εἶναι οὐ φαυλοτέρους οὔτε τάλλα
οὔτε τὰ πολέμια. ὡς ὡν ἔχόντων ὥδε ἀπίστασθε
ἀπ' Ἀστυάγεος τὴν ταχίστην.“

Πέρσαι μέν νυν προστάτεω ἐπιλαβόμενοι ἀσμε- 127
νοι ἐλευθεροῦντο, καὶ πάλαι δεινὸν ποιεύμενοι ὑπὸ 405
Μῆδων ἀρχεσθαι. Ἀστυάγης δὲ ὡς ἐπύθετο Κῦρον
ταῦτα πρήσσοντα, πέμψας ἀγγελον ἐκάλεσ αὐτόν.
οἱ δὲ Κῦρος ἐκέλευς τὸν ἀγγελον ἀπαγγέλλειν, διτι
πρότερον ἦσει παρ' ἐκεῖνον ἢ Ἀστυάγης αὐτὸς βουλή-
σεται. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἀστυάγης Μῆδους τε 410
ῶπλισε πάντας καὶ στρατηγὸν αὐτῶν ὥστε θεοβλα-
βῆς ἐών Ἄρπαγον ἀπέδεξ, λήθην ποιεύμενος, τά
μιν ἐόργεε. ὡς δὲ οἱ Μῆδοι στρατευσάμενοι τοῖσι
Πέρσῃσι συνέμισγον, οἱ μὲν τινες αὐτῶν ἐμάχοντο,
οἱσοι μὴ τοῦ λόγου μετέσχον, οἱ δὲ αὐτομόλεον 415
πρὸς τοὺς Πέρσας, οἱ δὲ πλεῖστοι ἐθελοκάκεόν τε
καὶ ἐφευγον. διαλυθέντος δὲ τοῦ Μηδικοῦ στρα- 128
τεύματος αἰσχρῶς, ὡς ἐπύθετο τάχιστα ὁ Ἀστυάγης,
ἐφη ἀπειλέων τῷ Κῦρῳ· “ἄλλ οὐδὲ ὡς Κῦρος γε
χαιρήσει.“ τοσαντα εἴπας πρῶτον μὲν τῶν Μάγων 420
τοὺς ὄνειροπόλους, οἱ μιν ἀνέγνωσαν μετεῖναι τὸν
Κῦρον, τούτους ἀνεσκολόπτισε, μετὰ δὲ ὕπλισε τοὺς
ὑπολειφθέντας ἐν τῷ ἀστεϊ τῶν Μῆδων, νέοντας τε
καὶ πρεσβύτας ἄνδρας. ἔξαγαγων δὲ τούτους καὶ
συιβαλῶν τοῖσι Πέρσῃσι, ἐσσώθη. καὶ αὐτὸς τε 425
Ἀστυάγης ἔξωγρήθη, καί, τοὺς ἔξήγαγε τῶν Μίδων,

129 ἀπέβαλε. εἴντι δὲ αἰχμαλώτῳ τῷ Ἀστυάγει προσ-
στὰς δὲ Ἀρπαγος, κατέχαιος τε καὶ κατεκεφόμεε,
καὶ ἄλλα λεγων ἐς αὐτὸν θυμαλγέα ἔπεια, καὶ δὴ
430 καὶ εἴρετό μιν πρὸς τὸ ἑωυτοῦ δεῖπνον, τὸ μιν
ἐκείνος σαρξὶ τοῦ παιδὸς ἐθοίνησε, δὲ τι εἰη ἡ ἐκεί-
νου δουλοσύνη ἀντὶ τῆς βασιλήης. δὲ μιν προσ-
ιδὼν ἀντείρετο, εἰ ἑωυτοῦ ποιέεται τὸ Κύρου ἔφον.
Ἀρπαγος δὲ ἔφη, αὐτὸς γὰρ γράψαι, τὸ πρῆγμα
435 δὴ ἑωυτοῦ δικαίως εἶναι. Ἀστυάγης δὲ μιν ἀπέ-
φαινε τῷ λόγῳ σκαιότατον τε καὶ ἀδικώτατον ἐόντα
πάντων ἀνθρώπων· σκαιότατον μὲν γε, εἰ παρεὸν
αὐτῷ βασιλέα γενεσθαι, εἰ δὴ δι' ἑωυτοῦ γε
ἐπηρήθη τὰ παρεόντα, ἄλλῳ περιέθηκε τὸ κράτος.
440 ἀδικώτατον δέ, διτὶ τοῦ δεῖπνου εἰνεκεν Μῆδους
κατεδουλώσε. εἰ γὰρ δὴ δεῖν πάντως περιθεῖναι
ἄλλῳ τέω τὴν βασιλήην, καὶ μὴ αὐτὸν ἔχειν, δι-
καιούτερον εἶναι Μῆδων τέω περιβαλεῖν τοῦτο τὸ
ἀγαθὸν ἡ Περσέων. νῦν δὲ Μῆδους μὲν, ἀναιτίους
445 τούτου εόντας, δούλους ἀντὶ δεσποτῶν γεγονέναι.
Πέρσας δὲ, δούλους εόντας τὸ πρὸν Μῆδων, νῦν
γεγονέναι δεσπότας.

130 Ἀστυάγης μέν νυν, βασιλεύσας ἐπ' ἔτεα πεντε
καὶ τριήκοντα, οὕτω τῆς βασιλήης κατεπαύθη.
450 Μῆδοι δὲ ὑπέκυψαν Πέρσῃσι διὰ τὴν τούτου πι-
κρότητα, ἀρξαντες τῆς ἀνω Ἀλυος ποταμοῦ Ἀσίης
ἐπ' ἔτεα τριήκοντα καὶ ἕκατὸν δυῶν δέοντα, πάρες
ἡ δσον οἱ Σκύθαι ἥρχον. υστέρω μέντοι χρόνῳ
μετεμέλησε τέ σφι ταῦτα ποιῆσασι, καὶ ἀπέστησαν
455 ἀπὸ Δαρείου ἀποστάντες δὲ διέσω κατεστράφθησαν,
ιαχῇ νικηθεντες. τότε δὲ ἐπὶ Ἀστυάγεος οἱ Πέρσαι
τε καὶ ὁ Κύρος ἐπαναστάντες τοῖσι Μῆδοισι, ἥρχον
τὸ ἀπὸ τούτου τῆς Ἀσίης. Ἀστυάγεα δὲ Κτεός

κακὸν οὐδὲν ἄλλο ποιῆσας εἶχε παρ' ἑωυτῷ, ἐς δὲ
ἔτελεύθησε.

Οὕτω δὴ Κῦρος γενόμενός τε καὶ τραφεὶς
ἐβασίλευσε καὶ Κροῖσον ὑστερον τούτων ἀρξάντα
ἀδικίης πατεστρέψατο, ὡς εἴρηται μοι πρότερον.
τούτον δὲ παταστρεψάμενος οὐτώ πάσης τῆς Ἀσίης
ῆρξε.

W dalszym ciągu kreśli Herodot obyczaje Persów i wy-
padki zaszłe podczas panowania Cyrusa, mianowicie podbicie
miast greckich w Azji Mniejszej, tużdzież Assyrii i Babilonii,
przyczem okolicznościowo podaje opisy tych krajów, które
Persowie kolejno podbijali.

8. Śmierć Cyrusa. I, 204—214.

Cyrus postanawia wyprawić się przeciw Massagetom.

Πολλά τε γάρ μιν¹ καὶ μεγάλα τὰ ἐπαείδοντα
καὶ ἐποτρύνοντα² ἦν, πρῶτον μὲν η γένεσις, τὸ δοκεῖν
πλεον τι εἰναι ἀνθρώπου, δευτερα δὲ η εὐτυχίη η κατὰ
τοὺς πολέμους γενομένη· οὐκ γάρ ιθύσειε στρατευ-
εσθαι Κῦρος, ἀμηχανον ἦν ἐκείνο τὸ ἔθνος δια- 5
φυγεῖν. ἦν δὲ τοῦ ἀνδρὸς ἀποθανόντος γυνὴ τῶν 205
Μασσαγετῶν βασίλεια. Τόμυρος οἱ ην οὐνομα.
ταῦτην πέμπων δὲ Κῦρος ἐμνᾶτο τῷ λόγῳ, θελων
γυναῖκα ην ἔχειν. η δὲ Τόμυρος, συνιεῖσα οὐκ αὐτήν
μιν μνώμενον, ἀλλὰ τὴν Μασσαγετῶν βασιληήν, 10
ἀπείπατο τὴν πρόσοδον. Κῦρος δὲ μετὰ τοῦτο, ὡς
οἱ δόλῳ οὐ προεχώρεε, ἐλάσας ἐπὶ τὸν Ἀράξεα ἐποι-
έετο ἐκ τοῦ ἐμφανέος ἐπὶ τοὺς Μασσαγέτας στρα-
τηήν, γεφύρας τε ζευγνύων ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, διά-
βασιν τῷ στρατῷ, καὶ πύργους ἐπὶ πλοίων τῶν 15

¹⁾ t. j. Κῦρον.

²⁾ t. j. do wojny z Massagetami.

διαπορθμευόντων τὸν ποταμὸν οἰκοδομεόμενος.
 206 ἔχοντι δέ οἱ τοῦτον τὸν πόνον πέμψασα ἡ Τόμυρος
 κῆρυκα ἐλεγε τάδε· „ὦ βασιλεῦ Μῆδων, παῦσαι
 σπεύδων, τὰ σπεύδεις· οὐ γάρ ἀν εἰδείης, εἴ τοι ἐς
 20 καιρὸν ἔσται ταῦτα τελεύμενα· παυσάμενος δὲ βα-
 σιλευε τῶν σεωντοῦ, καὶ ἡμέας ἀνέχευ δρέων ἄρ-
 χοντας, τῶν περ ἄρχομεν. οὐκ ψιλέθησεις ὑπο-
 Θήκησι τησίδε χρῆσθαι, ἀλλὰ πάντας μᾶλλον ἡ δι-
 ησυχίης εἶναι· σὺ δὴ εἰ μεγάλως προθυμέας Μασ-
 25 σαγετέων πειρηθῆναι, φέρε, μόχθον μὲν, τὸν ἔχεις
 ζευγγὺς τὸν ποταμὸν, ἄπει· σὺ δέ, ἡμέων ἀναχω-
 ρησάντων ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τριῶν ἡμερέων ὁδόν,
 διάβαινε ἐς τὴν ἡμετέρην. εἰ δὲ ἡμέας βούλεαι
 30 ἐσδέξασθαι μᾶλλον ἐς τὴν ὑμετέρην, σὺ τῶντὸ
 τοῦτο ποιει.“ ταῦτα δὲ ἀκούσας ὁ Κῦρος συνε-
 πάλεσε Περσέων τοὺς πρώτους· συναγείρας δὲ τού-
 τους ἐς μέσον σφι προειθεε τὸ πρῆγμα, συμβου-
 λευόμενος, ὀκότερα ποιεη. τῶν δὲ κατὰ τῶντὸ αἱ
 γνῶμαι συνεξέπιπτον, κελευόντων ἐσδεκεσθαι Τό-
 35 μυρίν τε καὶ τὸν στρατὸν αὐτῆς ἐς τὴν χωρην.
 207 παρεὼν δὲ καὶ μεμφόμενος τὴν γνῶμην ταύτην
 Κροῖσος ὁ Λυδὸς ἀπεδείκνυτο ἐναντίην τῇ προκει-
 μένῃ γνῶμῃ, λέγων τάδε· „ὦ βασιλεῦ, εἰπον μὲν
 καὶ πρότερον τοι, δτι, ἐπεὶ με Ζεὺς ἔδωκε τοι, τὸ
 40 ἀν δρῶ σφάλμα ἐδν οἰκῷ τῷ σῷ, κατὰ δύναμιν
 ἀποτρέψειν· τὰ δὲ μοι παθήματα, ἔόντα ἀχάριτα,
 μαθήματα γέγονεν. εἰ μὲν ἀθάνατος δοκεῖς εἶναι
 καὶ στρατῆς τοιαύτης ἄρχειν, οὐδὲν ἀν εἴη πρῆγμα
 γνωμας ἐμὲ σοὶ ἀποφαίνεσθαι· εἰ δὲ ἐγνωκας, δτι
 45 ἀνθρωπος καὶ σὺ εἰς καὶ ἐτέρων τοιῶνδε ἄρχεις,
 ἐκεῖνο πρώτον μάθε, ως κύκλος τῶν ἀνθρωπηῶν
 ἐστὶ πρῆγμάτων, περιφερόμενος δὲ οὐκ εἴ τε

τοὺς αὐτοὺς εὐτυχέειν. ἥδη ὡν ἐγὼ γνώμην ἔχω περὶ τοῦ προκειμένου πρήγματος τὰ ἔμπαλιν ἡ οὐτοι. εἰ γὰρ ἐθελήσομεν ἐσδέξασθαι τοὺς πολε- 50 μίους ἐς τὴν χώρην, δόδε τοι ἐν αὐτῷ κίνδυνος ἔνι. ἐσσωθεὶς μὲν προσπαττολύεις πᾶσαν τὴν ἀρχὴν. δῆλα γὰρ δὴ, δτι νικῶντες Μασσαγέται οὐ τὸ ὄπιστο φεύξονται, ἀλλ' ἐπ' ἀρχὰς τὰς σὰς ἐλῶσι. νι-
κῶν δὲ οὐ νικᾶς τοσοῦτον, δσον εἰ διαβάς ἐς τὴν 55 ἐκείνων, νικῶν Μασσαγέτας, ἐποιο φεύγουσι· τῶντὸ γὰρ ἀντιθήσω ἐκείνω, δτι νικήσας τοὺς ἀντιουμέ-
νους ἐλᾶς ἵθν τῆς ἀρχῆς τῆς Τομύριος. χωρίς τε τοῦ ἀπηγμένου αἰσχρὸν καὶ οὐκ ἀνασχετόν, Κύρον γε τὸν Καμβύσεω γυναικὶ εἰξαντα ὑποχωρῆσαι τῆς 60 χώρης. νῦν δὲ μοι δοκέει διαβάντας προελθεῖν,
δσον ἀν ἐκεῖνοι διεξίωσι, ἐνθεῦτεν δὲ τάδε ποιεῦν-
τας πειρᾶσθαι, ἐκείνων περιγενέσθαι. ὡς γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι, Μασσαγέται εἰσὶ ἀγαθῶν τε Περσι-
κῶν ἀπειροι καὶ καλῶν μεγάλων ἀπαθέεις. τού- 65 τοισι ὧν τοῖσι ἀνδράσι, τῶν προβάτων ἀφειδέως πολλὰ κατακόψαντας καὶ σκευάσαντας, προθεῖναι
ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῷ ἡμετέρῳ δαῖτα, πρὸς δὲ καὶ κορητῆρας ἀφειδέως οἴνου ἀκρήτου καὶ σιτία παν-
τοῖα· ποιήσαντας δὲ ταῦτα, ὑπολιπομένους τῆς 70 στρατιῆς τὸ φλαυρότατον, τοὺς λοιποὺς αὐτὶς ἔξα-
ναχωρέειν ἐπὶ τὸν ποταμόν. ἦν γὰρ ἐγὼ γνώμης μη ἀμάρτω, κεῖνοι ἴδόμενοι ἀγαθὰ πολλά, τρέ-
ψονται τε πρὸς αὐτά, καὶ ἡμῖν τὸ ἐνθεῦτεν λεί-
πεται ἀπόδεξις ἔργων μεγάλων.” 75

Γνῶμαι μὲν αὗται συνέστασαν· Κύρος δὲ μετ- 208 εὶς τὴν προτέρην γνώμην, τὴν Κροίσου δὲ ἐλό-
μενος, προηγόρευε Τομύρι ἔξαναχωρέειν, ὡς αὐτοῦ διαβηθσομένου ἐπ' ἐκείνην. ἡ μὲν δὴ ἔξανεχώρεε,

80 κατὰ ὑπέσχετο πρῶτα. Κῦρος δὲ Κροῖσον ἐε τὰς
 χειρας εσθεὶς τῷ ἑωυτοῦ παιδὶ Καμβύσῃ, τῷ περ
 τὴν βασιληῖν ἐδίδου, καὶ πολλὰ ἐντειλάμενός οἱ
 τιμᾶν τε αὐτὸν καὶ εὑ ποιεῖν, ἦν η διάβασις ἡ
 ἐπὶ Μασσαγέτας μὴ δρθωθῆ· ταῦτα ἐντειλάμενος
 85 καὶ ἀποστείλας τούτους ἐε Πέρσας, αὐτὸς διέβαινε
 209 τὸν ποταμὸν καὶ δ στρατὸς αὐτοῦ. ἐπείτε δὲ ἐπε-
 ραιώθη τὸν Ἀράξεα, νυκτὸς ἐπελθούσης εἰδε ὄψιν
 εὑδων ἐν τῷ Μασσαγέταν τῇ χώρῃ τοιηνδε·
 90 ἐδόκει δὲ Κύρος ἐν τῷ ὑπνῳ δρᾶν τῶν Ὑστάσπεος
 παιδῶν τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὥμων
 πτερούγας καὶ τουτέων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ
 τὴν Ευρώπην ἐπισκιάζειν. Ὑστάσπει δὲ τῷ Ἀρ-
 σάμεος, εόντι ἀνδρὶ Ἀχαιμενίδῃ, ἦν τῶν παιδῶν
 95 Δαρείος πρεσβύτατος, ἐών τότε ἡλικίην ἐε εἴκοσι
 που μάλιστα ἔτεα, καὶ οὗτος κατελειπτο ἐν Περ-
 σσοι· οὐ γὰρ εἶχε κω ἡλικίην στρατεύεσθαι. ἐπεὶ
 ὧν δὴ ἐξηγέρθη δὲ Κύρος, ἐδίδου λόγον ἑωυτῷ
 περὶ τῆς ὄψιος. ὡς δὲ οἱ ἐδόκει μεγάλη εἶναι η
 100 ὄψις, καλέσας Ὑστάσπεα καὶ ἀπολαβὼν μοῦνον
 εἶπε· „Ὑστάσπε, παῖς σὸς ἐπιβουλεύων ἐμοὶ τε
 καὶ τῇ ἐμῇ ἀρχῇ ἥλωκε. ὡς δὲ ταῦτα ἀτρεκέως
 οἴδα, ἐγὼ σημανέω· ἐμεῦ θεοὶ κηδονται καὶ μοι
 πάντα προδεικνύοντα τὰ ἐπιφερόμενα. ηδη ὧν ἐν
 105 τῇ παροιχομένῃ νυκτὶ εὑδων εἰδον τῶν σῶν παιδῶν
 τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὥμων πτερούγας·
 καὶ τουτέων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν Ευ-
 ρώπην ἐπισκιάζειν. οὐκων ἔστι μηχανὴ ἀπὸ τῆς
 ὄψιος ταῦτης οὐδεμία τὸ μὴ ἐκεῖνον ἐπιβουλεύειν
 110 ἐμοί· σὺ τοίνυν τὴν ταχιστην πορεύεο δπίσω ἐε
 Πέρσας, καὶ ποίεε, δκως, ἐπεὰν ἐγὼ τάδε κατα-
 στρεψάμενος ἐλθω ἐκεῖ, ὡς μοι καταστήσεις τὸν

παιδος ἐσ Ελεγχον.“ Κύρος μὲν δοκέων οἱ Δαρεῖον 210
 ἐπιβουλεύειν, ἔλεγε τάδε· τῷ δ' ὁ δαίμων προεφανε,
 ως αὐτὸς μὲν τελευτῆσειν αὐτοῦ ταύτη μέλλοι, ἡ 115
 δὲ βασιλήη αὐτοῦ περιχωρεῖοι ἐσ Δαρεῖον. ἀμει-
 βεται δὴ ὧν δὲ ‘Υστάσπης τοισίδε· „ὦ βασιλεῦ, μὴ
 εἰη ἀνὴρ Περσης γεγονώς, δοτις τοι ἐπιβουλεύσειε·
 εὶ δὲ εστι, απόλοιτο ως τάχιστα· δες ἀντὶ μὲν δούλων
 ἐποίησας ἔλευθέρους Πέρσας εἶναι, ἀντὶ δὲ τοῦ 120
 ἀρχεσθαι ὑπὲν ἄλλων ὅρχειν ἀπάντων. εὶ δὲ τις
 τοι ὅψις ἀπαγγέλλει παῖδα τὸν ἐμὸν νεώτερα βου-
 λεύειν περὶ σέο, εγώ τοι παραδίδωμι χρῆσθαι αὐτῷ
 τοῦτο, δ τι σὺ βούλεαι.“ ‘Υστάσπης μὲν τούτοισι 211
 ἀμειψάμενος καὶ διαβάς τὸν Ἀράξεα ἦρε ἐσ Πέρ- 125
 σας, φυλάξων Κύρῳ τὸν παῖδα Δαρεῖον. Κύρος
 δὲ προειθὼν ἀπὸ τοῦ Ἀράξεω ἡμέρης ὁδὸν ἐποίεε
 τὰς Κροίσου ὑποθήκας. μετὰ δὲ ταῦτα, Κύρου τε
 καὶ Περσέων τοῦ καθαροῦ στρατοῦ ἀπελάσαντος
 δπίσω ἐπὶ τὸν Ἀράξεα, λειφθέντος δὲ τοῦ ἀχρηστοῦ, 130
 ἐπελθοῦσα τῶν Μασσαγετέων τριτημορίς τοῦ στρα-
 τοῦ, τούς τε λειφθέντας τῆς Κύρου στρατιῆς ἐφό-
 νευε ἀλεξομένους, καὶ τὴν προκειμένην ἰδόντες δαῖτα,
 ως ἔχειρωσαντο τοὺς ἐναντίους, κλιθέντες ἐδαίνυντο,
 πληρωθέντες δὲ φορβῆς καὶ οἴνου ηὖδον. οἱ δὲ 135
 Πέρσαι ἐπελθόντες πολλοὺς μὲν σφεων ἐφόνευσαν,
 πολλῷ δὲ ἔτι πλεῦνας ἔζωγχοσαν, καὶ ἄλλους καὶ
 τὸν τῆς βασιλείης Τομύριος παῖδα, στρατηγέοντα
 Μασσαγετέων, τῷ οὔνομα ἦν Σπαργαπίσης. ἡ δὲ 212
 πυθομένη τὰ τε περὶ τὴν στρατιὴν γεγονότα καὶ 140
 τὰ περὶ τὸν παῖδα, πέμπουσα κῆρυκα παρὰ Κύρον,
 ἔλεγε τάδε· „Ἄπληστε αἷματος Κύρε, μηδὲν ἐπαερ-
 θῆς τῷ γεγονότι τῷδε πρήγματι, εἰ ἀμπελίνῳ παρ-
 πῷ, τῷ περ αὐτοὶ ἐμπιπλάμενοι μαίνεσθε οὕτως,

145 ὥστε κατιόντος τοῦ οἴνου ἐς τὸ σῶμα ἐπαναπλέειν
 ύμιν ἔπεια κακά, τοιούτῳ φαρμάκῳ δολώσας ἐκρά-
 τησας παιδὸς τοῦ ἐμοῦ, ἀλλ' οὐ μάχη κατὰ τὸ
 καρτερόν. νῦν ὧν μεν εὑ παραινεούσης ὑπόλαβε
 τὸν λόγον· ἀποδούς μοι τὸν παῖδα ἀπιθι ἐκ τῆσδε
 150 τῆς χωρῆς ἀζήμιος, Μασσαγετέων τριτημορίδι τοῦ
 στρατοῦ κατυβοίσας. εἰ δὲ ταῦτα οὐ ποιησεις,
 ήλιον ἐπόμνυμι τοι, τὸν Μασσαγετέων δεσπότην,
 ἡ μέν σε ἔγω καὶ ἀπληστον ἔόντα αἷματος κορεσω.[“]

213 Κῦρος μὲν ἐπέων οὐδένα τούτων ἀνενειχθέντων
 155 ἐποιέετο λόγον· ὁ δὲ τῆς βασιλείης Τομύριος παῖς
 Σπαργαπίσης, ὡς μιν ὁ τε οἴνος ἀνήκε καὶ ἔμαθε,
 ἵνα ἦν κακοῦ, δεηθεὶς Κύρου ἐκ τῶν δεσμῶν λυ-
 θῆναι ἔτυχε· ὡς δὲ ἐλύθη τε τάχιστα καὶ τῶν

214 χειρῶν ἐκράτησε, διεργάζεται ἐωντόν. καὶ δὴ οὗτος
 160 μὲν τρόπῳ τοιούτῳ τελευτᾷ· Τόμυρις δέ, ὡς οἱ
 Κῦρος οὐκ ἐσῆκουσε, συλλεξασα πᾶσαν τὴν ἐωντῆς
 δύναμιν συνεβαλε Κύρῳ. ταῦτην τὴν μάχην, δσαι
 δὴ βαρβάρων ἀνδρῶν μάχαι εγένοντο, κρίνω ἰσχυ-
 ροτάτην γενέσθαι, καὶ δὴ καὶ πυνθάνομαι οὕτω
 165 τοῦτο γενόμενον. πρῶτα μὲν γάρ λέγεται αὐτοὺς
 διαστάντας ἐς ἄλληλους τοξεύειν. μετὰ δέ, ὡς σφι
 τὰ βέλεα εξετετόξευτο, συμπεσόντας τῆσι αἷματησί[“]
 τε καὶ τοῖσι ἐγχειριδίοισι συνέχεσθαι. χρόνον τε δὴ
 ἐπὶ πολλὸν συνεστάναι μαχουμένους, καὶ οὐδετέρους

170 ἐθέλειν φευγεῖν· τέλος δὲ οἱ Μασσαγέται περιεγέ-
 νοντο. ἡ τε δὴ πολλὴ τῆς Περσικῆς στρατιῆς αὐ-
 τοῦ ταῦτη διεφθάρη, καὶ δὴ καὶ αὐτὸς Κῦρος τε-
 λευτᾷ, βασιλεύσας τὰ πάντα ἐνὸς δεοντα τριήκοντα
 ἔτεα. ἀσκὸν δὲ πλήσασα αἷματος ἀνθρωπήιον Τό-
 175 μυρις ἐδίζητο ἐν τοῖσι τεθνεώσι τῶν Περσέων τὸν
 Κύρου νέκυν, ὡς δὲ εὑρε, ἐναπήκε αὐτοῦ τὴν

κεφαλῆν ἐς τὸν ἀσκόν λυμαῖνομένη δε τῷ νεκρῷ
ἐπελεγε τάδε· „σὺ μὲν ἐμὲ ζῶσάν τε καὶ νικῶσάν
σε μάχῃ ἀπώλεσας, παιδία τὸν ἐμὸν ἔλων δόλῳ.
σε δ' ἔγώ, κατά περ πρείλησα, αἴματος κορέσω.“¹⁸⁰
τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν Κύρου τελευτὴν τοῦ βίου,
πολλῶν λόγων λεγουμενων, ὅδε μοι δὲ πιθανώτατος
εἰρηται.

Księga II. Eutyreopis.

Wstąpienie na tron Kambizesa, syna Cyrusa. Zdobycie Egiptu, obraz jego dziejów, opis życia i zwyczajów egipskich.

9. Psammetych usiłuje dociec, który naród jest najdawniejszym na ziemi. II, 2.

Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι, ποὺν μὲν ἡ Φαμιητιχον²
σφέων βασιλεῦσαι, ἐνόμιζον ἑωυτοὺς πρώτους γε-
νεσθαι πάντων ἀνθρώπων· επειδὴ δὲ Φαμιητιχος
βασιλεύσας ἡθέλησε εἰδέναι, οἵτινες γενοίατο πρῶτοι,
ἀπὸ τούτου νομίζουσι Φρύγας προτέρους γενεσθαι⁵
ἑωυτῶν, τῶν δὲ ἄλλων ἑωυτούς. Φαμιητιχος δὲ
ώς οὐκ εδύνατο πυνθανόμενος πόρον οὐδένα τούτου
ἀνευρεῖν, οἱ γενοίατο πρῶτοι ἀνθρώπων, επιτε-
χνᾶται τοιόνδε· παιδία δύο νεογνὰ ἀνθρώπων τῶν
επιτυχόντων διδοὶ ποιμένι τρέφειν ἐς τὰ ποίμνια¹⁰
τροφήν τινα τοιηνδε, ἐντειλάμενος μηδένα ἀντίον
αντῶν μηδεμίαν φωνὴν ιέναι, ἐν στέγῃ δὲ ἐρήμῃ
ἐπ’ ἑωυτῶν κεεσθαι αὐτά, καὶ τὴν φωνὴν ἐπαγι-
νεειν σφι αἶγας, πλήσαντα δὲ τοῦ γάλακτος τάλλα
διαπορήσεσθαι. ταῦτα δὲ ἐποίεε τε καὶ ἐνετέλλετο δὲ¹⁵
Φαμιητιχος, θέλων ἀκούσαι τῶν παιδίων, ἀπαλ-
λαχθέντων τῶν ἀσῆμων κυνζημάτων, ἥντινα φωνὴν

δήξουσι πρώτην· τά περ ὡν καὶ ἐγένετο. ὡς γὰρ
διέτης χρόνος ἐγεγόνεε ταῦτα τῷ ποιμένι πρῆσ-
20 σοντι, ἀνοίγοντι τὴν θύρην καὶ ἐσιόντι τὰ παιδία
ἀμφότερα προσπίπτοντα βέκκος ἐφώνεον, δρέγοντα
τὰς χεῖρας. τὰ μὲν δὴ πρῶτα ἀκούσας ἥσυχος ἦν
ὁ ποιμήν· ὡς δὲ πολλάκις φοιτεοντι καὶ ἐπιμελο-
μένω πολλὸν ἦν τοῦτο τὸ ἔπος, οὕτω δὴ σημῆνας
25 τῷ δεσπότῃ ἤγαγε τὰ παιδία κελεύσαντος ἐς δύψιν
τὴν ἐκείνου. ἀκούσας δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ψαμμήτιχος
ἐπινθάνετο, οἵτινες ἀνθρώπων βέκκος τι καλέονται,
πυνθανόμενος δὲ εὑρίσκει Φρύγας καλέοντας τὸν
ἄρτον. οὕτω συνεχώρησαν Αἰγύπτιοι, καὶ τοιούτῳ
30 σταθμησάμενοι πρῆγματι, τοὺς Φρύγας πρεσβυτέ-
ρους εἶναι ἐωτῶν. ὡδὲ μὲν γενέσθαι τῶν ἰδέων
τοῦ Ἡφαίστου τοῦ ἐν Μέμφι ἥκουνον. "Ἐλλῆνες
δὲ λέγουσι ὅλλα τε μάταια πολλά, καὶ ὡς γυναι-
κῶν τὰς γλώσσας ὁ Ψαμμήτιχος ἐκταμὼν τὴν
35 δίαιταν οὕτως ἐποιήσατο τῶν παιδίων παρὰ ταυτῆσι
τῇσι γυναιξί.

Księga III. Θάλεια

Opisawszy dzieje Egiptu aż do króla Amazisa, wraca autor znowu do historii Kambizesa i kreśli dalsze jego czyny.

10. Królewna egipska. III, 1—3.

1   Ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν Ἀμασιν Καυβύσης ὁ Κύρος
ἐστρατεύετο ἀγῶν ὅλλους τε, τῶν ἥρχε, καὶ Ἐλλή-
νων Ἰωνᾶς τε καὶ Αἰολέας δι' αἰτίην τοιῆδε·
πέμψας Καυβύσης ἐς Αἴγυπτον κήρυκα αὔτες Ἀμα-
σιν θυγατέρα, αὔτες δὲ ἐκ βουλῆς ἀνδρὸς Αἴγυπτίου,

δις πεμφόμενος Ἀμασιν ἔποιησε ταῦτα, ὅτι μιν ἐξ ἀπάντων τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἵητοῶν ἀποσπάσας ἀπὸ γυναικός τε καὶ τεκνων ἐκδοτον ἐποίησε ἐς Πέρσας, ὅτε Κῦρος πέμψας παρὰ Ἀμασιν αἵτεε ἵητοῶν ὁφθαλμῶν, ὃς εἴη ἄριστος τῶν ἐν Αἰγύπτῳ. ταῦτα 10 δὴ ἐπιμεμφόμενος δὲ Αἰγύπτιος ἐνῆγε τῇ συμβουλῇ αἵτεειν τὸν Καμβύσεα Ἀμασιν Θυγατέρα, ἵνα ἡ δοὺς ἀνιψιτο ἡ μὴ δοὺς Καμβύσῃ ἀπέχθοιτο. δὲ ἐς Ἀμασις τῇ δυνάμι τῶν Περσέων ἀχθόμενος καὶ ὀρφωδεῶν οὐκ εἶχε οὔτε δοῦναι οὔτε ἀρνήσασθαι· 15 εὐ γάρ ἡ πίστατο, ὅτι οὐκ ὡς γυναικά μιν ἔμελλε Καμβύσης ἔξειν, ἀλλ' ὡς παλλακήν. ταῦτα δὴ ἐκλογιζόμενος ἐποίησε τάδε· ἦν Ἀποίεω τοῦ προτέρου βασιλεος Θυγάτηρος κάρτα μεγάλη τε καὶ εὐειδῆς μούνη τοῦ οἴκου λελειμμένη, οὔνομα δὲ οἱ ἦν Ni- 20 τητις· ταυτην δὴ τὴν πᾶίδα δὲ Ἀμασις κοσμήσας ἐσθῆτι τε καὶ χρυσῷ ἀποπέμπει ἐς Πέρσας ὡς ἐωντοῦ Θυγατέρα. μετὰ δὲ χρόνον ὡς μιν Καμβύσης ἥσπάζετο πατρόθεν ὄνομάζων, λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ παῖς· „ὦ βασίλευ, διαβεβλημένος ὑπὸ Ἀμασίου οὐ 25 μανθάνεις, ὃς ἐμέ σοι κόσμῳ ἀσκήσας ἀπέπεμψε, ὡς ἐωντοῦ Θυγατέρα διδούς, ἐοῦσαν τῇ ἀληθείᾳ Ἀποίεω, τὸν ἐκεῖνος ἐώντα ἐωντοῦ δεσπότεα μετ' Αἰγυπτίων ἐπαναστάς ἐφόνευσε.“ τούτο δὴ τὸ ἔπος καὶ αὐτῇ ἡ αἵτινη ἐγγενομένη ἦγαγε Καμβύσεα τὸν Κύρον μεγά- 30 λως Θυμωθέντα επ' Αἰγυπτον· οὔτω μέν νυν λέγουσι οἱ Πέρσαι. Αἰγύπτιοι δὲ οἰκηιεῦνται Καμβύσεα, φάμενοι μιν ἐκ ταυτῆς δὴ τῆς Ἀποίεω Θυγατρὸς γενέσθαι· Κῦρον γάρ εἶναι τὸν πέμψατα παρὰ Ἀμασιν ἐπὶ τὴν Θυγατέρα, ἀλλ' οὐ Καμβύσεα. 35 λέγοντες δὲ ταῦτα οὐκ ὀρθῶς λέγουσι. οὐ μὲν οὐδὲ λεληθε αὐτοὺς (εἰ γάρ τινες καὶ ἄλλοι, τὰ Περσέων

νόμιμα ἐπιστέαται καὶ Αἰγύπτιοι), ὅτι πρῶτα μὲν
νόθον οὐ σφι νόμος εστὶ βασιλεῦσαι γνησίου παρ-
40 εόντος, αὐτις δὲ ὅτι Κασσανδάνης τῆς Φαρνάσπεω
Θυγατρὸς ἦν παῖς Καμβύσης, ἀνδρὸς Ἀχαιμενίδεω,
ἀλλ’ οὐκ ἐκ τῆς Αἰγυπτίης. ἀλλὰ παρατρόπουσι
τὸν λόγον προσποιεύμενοι τῇ Κύρου οἰκήη συγ-
γενέες εἶναι. καὶ ταῦτα μὲν ὡδὲ ἔχει. λέγεται δὲ
45 καὶ ὁδε ὁ λόγος, ἐμοὶ μὲν οὐ πιθανός, ὡς τῶν
Περσίδων γυναικῶν εἰσελθοῦσα τις παρὰ τὰς Κύρου
γυναικας, ὡς εἴδε τῇ Κασσανδάνῃ παρεστεῶτα τεκνα
εὑειδεα τε καὶ μεγάλα, πολλῷ ἔχοπτο τῷ ἐπαίνῳ
ὑπερθωμάζουσα, ἡ δὲ Κασσανδάνη ἐοῦσα τοῦ
50 Κύρου γυνὴ εἶπε τάδε· „τοιῶνδε μέντοι ἐμὲ παίδων
μητέρα ἐοῦσαν Κύρος ἐν ἀτιμίῃ ἔχει, τὴν δὲ ἀπ’
Αἰγύπτου ἐπίκτητον ἐν τιμῇ τίθεται.“ τὴν μὲν
ἀκθομένην τῇ Νιτήτι εἰπεῖν ταῦτα, τῶν δὲ οἱ παί-
δων τὸν πρεσβύτερον εἰπεῖν Καμβύσεα· „τοιγάρ
55 τοι, ὡς μητερός, ἐπεάν ἐγὼ γένωμαι ἀνήρ, Αἰγύπτου
τὰ μὲν ἄνω κάτω Θήσω, τὰ δὲ κάτω ἄνω.“ ταῦτα
εἰπεῖν αὐτὸν ἔτεα ὡς δέκα κον γεγονότα, καὶ τὰς
γυναικας ἐν Θώματι γενέσθαι· τὸν δὲ διαμνημο-
νεύοντα οὕτω δῆ, ἐπείτε ἀνδρῶθη καὶ ἔσχε τὴν
60 βασιλήτην, ποιήσασθαι τὴν ἐπ’ Αἰγυπτον στρατηήν.

11. Psammenitos i Kambizes. III, 14—15.

14 Ἡμέρῃ δὲ δεκάτῃ, ἀπ’ ἣς παρέλαβε τὸ τεῖχος
τὸ ἐν Μέσῳ Καμβύσης, κατίσας ἐς τὸ προάστειον
ἐπὶ λύμη τὸν βασιλέα τῶν Αἰγυπτίων Φαρμαγύριον
βασιλεύσαντα μῆνας ἥξ, τοῦτον ὃν κατίσας σὺν
6 ἄλλοισι Αἰγυπτίοισι διεπειρᾶτο αὐτοῦ τῆς ψυχῆς
ποιέων τοιάδε· στείλας αὐτοῦ τὴν Θυγατέρα ἐσθῆτι
δουληή ἐξέπεμπε ἐπ’ ὑδωρ ἔχουσαν ὑδρήιον, συν-

ἐπειπτε δέ καὶ ὄλλας παρθένους ἀπολέξας ἀνδρῶν
 τῶν πρώτων, δμοίως ἐσταλμένας τῇ τοῦ βασιλέος.
 ὡς δὲ βοῆ τε καὶ οἰλαυθμῷ παρησαν αἱ παρθένοι 10
 παρὰ τοὺς πατέρας, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἀντεβόων
 τε καὶ ἀντέκλαιον ὁρῶντες τὰ τέκνα κεκακωμένα,
 ὁ δὲ Φαμμήνιτος προϊδὼν καὶ μαθὼν ἔκψε εἴς
 τὴν γῆν. παρεξελθούσεων δὲ τῶν ὑδροφόρων,
 δεύτερα οἱ τὸν παῖδα ἐπειπτε μετ' ὄλλων Αἰγυπτίων 15
 δισχιλίων τὴν αὐτὴν ἡλικίην ἔχοντων, τοὺς τε
 αὐχένας κάλω δεδεμένους καὶ τὰ στόματα ἐγκεχα-
 λινωμένους, ἤγοντο δὲ ποιηὴν τίσοντες Μυτιληναίων
 τοῖσι ἐν Μέμφι ἀπολομένοισι σὺν τῇ νηὶ· ταῦτα
 γάρ ἐδίκασαν οἱ βασιλῆιοι δικασταί, ὑπέρ ἀνδρὸς 20
 ἐκάστου δέκα Αἰγυπτίων τῶν πρώτων ἀνταπό-
 λινσθαι. ὁ δὲ ἴδων παρεξιόντας καὶ μαθὼν τὸν
 παιδα δύρμενον ἐπὶ θάνατον, τῶν ὄλλων Αἰγυπτίων
 τῶν περικατημένων αὐτὸν οἰλαύντων καὶ δεινὰ
 ποιεύντων, τῶντὸ ἐποίησε, τὸ καὶ ἐπὶ τῇ Θυγατρὶ. 25
 παρελθόντων δὲ καὶ τούτων, συνήνεικε, ὥστε τῶν
 συμποτέων οἱ ἀνδραὶ ἀπηλικέστεροι, ἐκπεπτωκότα
 ἐκ τῶν ἔόντων ἔχοντά τε οὐδὲν εἰ μηδ σα πτωχός,
 καὶ προσαυτεοντα τὴν στρατιὴν παριέναι. ὁ δὲ
 Φαμμήνιτος ὡς εἶδε, ἀνακλαύσας μέγα καὶ καλέσας 30
 ὀνομαστὶ τὸν ἑταῖρον ἐπλήξατο τὴν κεφαλὴν. ἥσαν
 δ' ἄρα αὐτοῦ φύλακοι, οἱ τὸ ποιεύμενον πᾶν ἐξ
 ἐκείνου ἐπ' ἐκάστη ἐξόδῳ Καμβύσῃ ἐσήμαινον.
 Θωμαδόσας δὲ ὁ Καμβύσης τὰ ποιεύμενα, πέμψας
 ἄγγελον εἰρώτα αὐτὸν λέγων τάδε· „δεσπότης σε 35
 Καμβύσης, Φαμμήνιτε, εἰρωτᾷ, δι' ὃ τι δὴ τὴν
 μὲν Θυγατέρα δόῶν κεκακωμένην καὶ τὸν παῖδα
 ἐπὶ θάνατον στείχοντα οὔτε ἀνέβωσας οὔτε ἀπέ-
 κλαυσας, τὸν δὲ πτωχὸν οὐδεν σοι προσηκοντα, ὡς

40 ἄλλων πυνθάνεται, ἐτίμησας.“ ὁ μὲν δὴ ταῦτα
 ἐπειρώτα, ὁ δὲ ἀμειβέτο τοισίδε· „ὦ παῖ Κύρου,
 τὰ μὲν οἰκήια ἣν μεῖω ἢ ὥστε ἀνακλαίειν, τὸ δὲ
 τοῦ ἑταίρου πένθος ἀξιον ἣν δακρύων, ὃς ἐκ πολ-
 λῶν τε καὶ εὐδαιμόνων ἐκπεσὼν ἐς πτωχήην ἀπί-
 45 κται ἐπὶ γῆρασ οὐδῶ.“ καὶ ταῦτα ἀπενειχθέντα
 ὑπὸ τούτου εὑροκείειν σφι εἰρησθαι, ως λέγεται
 ὑπὸ Αἴγυπτίων· δακρύειν μὲν Κροῖσον (ἐτετεύχεις
 γὰρ καὶ οὗτος ἐπισπόμενος Καμβύσῃ ἐπ' Αἴγυπτον),
 δακρύειν δὲ Περσέων τοὺς παρεόντας· αὐτῷ τε
 50 Καμβύσῃ ἐσελθεῖν οἰκτόν τινα καὶ αὐτίκα κελεύειν
 τόν τε οἱ παῖδα ἐκ τῶν ἀπολλυμένων σφέειν καὶ
 αὐτὸν ἐκ τοῦ προαστείου ἀναστήσαντας ἀγειν παρ'
 55 ἔωντόν. τὸν μὲν δὴ παῖδα εὑρον οἱ μετιόντες
 οὐκέτι περιεόντα, ἀλλὰ πρῶτον κατακοπέντα, αὐτὸν
 δὲ Φαμιμῆντον ἀναστήσαντες ἤγον παρὰ Καμβύ-
 σεα· ἐνθα τοῦ λοιποῦ διατάτῳ ἔχων οὐδὲν βίαιον.
 εἰ δὲ καὶ ἡπιστήθη μὴ πολυπρηγμονέειν, ἀπέλαβε
 ἀν Αἴγυπτον, ώστε ἐπιτροπεύειν αὐτῆς, ἐπεὶ τιμᾶν
 ἔωθασι Πέρσαι τῶν βασιλέων τοὺς παῖδας· τῷ,
 60 ἣν καὶ σφεων ἀποστέωσι, διμως τοῖσι γε παισὶ¹
 αὐτῶν ἀποδίδουσι τὴν ἀρχήν. πολλοῖσι μέν νυν καὶ
 ἄλλοισι ἔστι σταθμῶσασθαι, διτι τούτο οὔτω νενο-
 μίκασι ποιεειν, ἐν δὲ τοῖσδε καὶ Ἰνάρω παιδὶ Ἰθαν-
 νόρᾳ, ὃς ἀπέλαβε τὴν οἱ ὁ πατήρ είχε ἀρχήν, καὶ τῷ
 65 Ἀμυρταίου Παυσίρι· καὶ γὰρ οὗτος ἀπέλαβε τὴν τοῦ
 πατρὸς ἀρχήν. καίτοι Ἰνάρω τε καὶ Ἀμυρταίου οὐδα-
 μοί κω Πέρσας κακὰ πλέω ἐφράσαντο. νῦν δὲ μη-
 χανῶμενος κακὰ δὲ Φαμιμῆντος ἐλαβε τὸν μισθόν·
 ἀπιστὰς γὰρ Αἴγυπτίους ἥλω· ἐπειτε δὲ ἐπαύστος
 70 ἐγένετο ὑπὸ Καμβύσεω, αἷμα ταύρου πιῶν ἀπέθανε
 παραχρῆμα. οὔτω δὴ οὗτος ἐτελεύτησε.

Kambizes zamierza zwojować Kartagińczyków, lecz Fenicyanie odmawiają mu posiłków; następnie przedsiębierze wyprawę do Etyopii, atoli brak żywności zmusza go do odwrotu; wreszcie wysyła wojsko przeciw mieszkańcom oazy Ammona, lecz takowe na pustyni piaskami zasypane zginęło bez śladu. Kambizes popada w szaleństwo.

Na ten czas przypada wyprawa Lacedemończyków przeciw Polikratesowi z wyspy Samos.

12. Pierścień Polikratesa. III, 39—43.

*Καμβύσεω δὲ ἐπὶ Αἴγυπτον στρατευομένου 39
ἐποιήσαντο καὶ Λακεδαιμόνιοι στρατηίην ἐπὶ Σάμουν
τε καὶ Πολυκράτεα τὸν Αἰάκεος· οἱ ἔσχε Σάμουν
ἐπιναστάς, καὶ τὰ μὲν πρῶτα τοιχῇ δασάμενος τὴν
πόλιν τὰ διο μέρεα τοῖσι ἀδελφοῖσι Πανταγνώτῳ 5
καὶ Συλοσῶντι διένειμε, μετὰ δὲ τὸν μὲν αὐτῶν
ἀποκτείνας, τὸν δὲ νεώτερον Συλοσῶντα ἐξελάσας
ἔσχε πᾶσαν Σάμουν, σχὼν δὲ ἔινάτην Ἀμάσι τῷ
Αἴγυπτον βασιλεῖ συνεθῆκατο, πέμπων τε δῶρα
καὶ δεκόμενος ἀλλὰ παρ' ἐκείνουν. ἐν χρόνῳ δὲ δλίγῳ 10
αὐτίκα τοῦ Πολυκράτεος τὰ πορῆματα ηὔξετο καὶ ἦν
βεβωμένα ἀνά τε τὴν Ἰωνίην καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα·
ὅκου γάρ ιδύσειε στρατεύεσθαι, πάντα οἱ ἔχωρες εὐ-
τυχέως. ἐκτητὸ δὲ πεντηκοντέρον τε ἐπατόν καὶ χι-
λίους τοξότας. ἐφερε δὲ καὶ ἥγε πάντας, διακρίνων 15
οὐδένα· τῷ γάρ φύλῳ ἐφη χαριεῖσθαι μᾶλλον ἀπο-
διδούς, τὰ ἔλαβε, ἢ ἀρχῆν μηδὲ λαβών. συχνὰς μὲν
δὴ τῶν νήσων ἀραιογήκες, πολλὰ δὲ καὶ τῆς ἡπείρου
ἀστεα· ἐν δὲ δὴ καὶ Λεσβίους παντρατῆ βοη-
θεούτας Μιλησίοις ναυμαχίῃ ιρατήσας εἶλε, οἱ τὴν 20
τάφρον περὶ τὸ τείχος τὸ ἐν Σάμῳ πᾶσαν δεδεμένοι
ῶρυξαν. καὶ κως τὸν Ἀμασιν εὐτυχέων μεγάλως ὁ 40
Πολυκράτης οὐκ ἐλάνθανε, ἀλλὰ οἱ τοῦτον ἦν ἐπι-*

μελές. πολλῷ δὲ ἔτι πλεῦνός οἱ εὐτυχίης γινομένης
 25 γράψας ἐς βυθίον τάδε ἐπεστειλε ἐς Σάμον·
 „Ἄμασις Πολυκράτεϊ ὥδε λέγει. ἦδυ μὲν πυνθά-
 νεσθαι ἄνδρα φύλον καὶ ξεῖνον εὐ πρήσσοντα· ἐμοὶ
 δὲ αἱ σαὶ μεγάλαι εὐτυχίαι οὐκ ἀρέσουσι, ἐπιστα-
 μένω τὸ θεῖον ὡς ἔστι φθονεόδν· καὶ πως βούλο-
 30 μαι καὶ αὐτὸς καί, τῶν ἀν κήδωμαι, τὸ μὲν τι
 εὐτυχέειν τῶν πρηγμάτων, τὸ δέ τι προσπταίειν,
 καὶ οὐτω διαφέρειν τὸν αἰώνα ἐναλλὰς πρήσσων ἡ
 εὐτυχεειν τὰ πάντα. οὐδένα γάρ πω λόγῳ οἴδα
 ἀκουσας, ὅστις ἐς τέλος οὐ κακῶς ἐτελεύτησε πρόδ-
 35 ριζος, εὐτυχεων τὰ πάντα. σὺ νῦν ἐμοὶ πειθόμενος
 ποίησον πρὸς τὰς εὐτυχίας τοιάδε· φροντίσας, τὸ
 ἀν ευρῆς εόν τοι πλείστου ἀξιον καὶ ἐπ' ὧ σὺ
 ἀπολομένω μάλιστα τὴν ψυχὴν ἀλγήσεις, τούτο
 ἀπόβαλε οὕτω, ὅκως μηκέτι ἥξει ἐς ἀνθρώπους·
 40 ἦν τε μὴ ἐναλλὰξ ἥδη τῷπο τούτου αἱ εὐτυχίαι
 τοι τῇσι πάθῃσι προσπίπτωσι, τῷπω τῷ εξ ἐμεῦ
 41 ὑποκειμένῳ ἀκέο.“ ταῦτα ἐπιλεξάμενος δὲ Πολυ-
 κράτης καὶ νόῳ λαβὼν, ὡς οἱ εὖ υπειθετο Ἄμασις,
 ἐδίζητο, ἐπ' ὧ ἀν μάλιστα τὴν ψυχὴν ασηθείη
 45 ἀπολομένῳ τῶν κειμηλίων, διζήμενος δὲ εὐρισκε
 τόδε· ἦν οἱ σφρηγίς, τὴν ἐφόρεε, χρυσόδετος, σμα-
 ράγδου μὲν λίθου εοῦσα, ἔργον δὲ ἦν Θεοδώρου
 τοῦ Τηλεκλέος Σαμιού. ἐπεὶ ὧν ταῦτην οἱ ἐδόκεε
 ἀποβαλεῖν, ἐποιεε τοιάδε· πεντηκόντερον πληρώσας
 50 ἀνδρῶν ἐσεβῇ ἐς αὐτήν, μετὰ δὲ ἀναγαγεῖν ἐκέλευε ἐς
 τὸ πελαγος· ὡς δὲ ἀπὸ τῆς ησου ἐκάς ἐγένετο περιε-
 λόμενος τὴν σφρηγίδα πάντων δοώντων τῶν συμ-
 πλόων φίπτει ἐς τὸ πελαγος. τούτο δὲ ποιήσας ἀπέπλεε,
 55 42 ἀπικόμενος δὲ ἐς τὰ οἰκία συμφορῇ ἔχοητο. πέμπτη
 δὲ ἡ ἐκτῇ ημέρῃ ἀπὸ τούτων τάδε οἱ συνήρεικε

γενέσθαι· ἀνὴρ ἀλιεὺς λαβὼν ἰχθύν μέγαν τε καὶ
καλὸν ἡξίου μιν Πολυκράτεϊ δῶρον δοθῆναι· φέρων
δὴ ἐπὶ τὰς Θύρας Πολυκράτεϊ ἐφη ἐθέλειν ἐλθεῖν
εἰς δύψιν, χωρήσαντος δὲ οἱ τούτου εἰλεγε διδοὺς τὸν
ἰχθύν· „ὦ βασιλεῦ, ἔγω τόνδε ἐλὼν οὐκ ἐδικαίωσα 60
φέρειν εἰς ἀγορὴν, καίπερ ἐών αποχειροβίοτος, ἀλλὰ
μοι ἐδόκει σεῦ τε εἶναι ἀξιος καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς·
σοὶ δὴ μιν φέρων δίδωμι.“ ὁ δὲ ἡσθεὶς τοῖσι ἐπεσι
ἀμείβεται τοισίδε· „κάρτα τε εὖ ἐποίησας, καὶ χάρις
διπλέη τῶν τε λόγων καὶ τοῦ δώρου· καὶ σε ἐπὶ 65
δεῖπνον καλέομεν.“ ὁ μὲν δὴ ἀλιεὺς μέγα ποιεύ-
μενος ταῦτα ἦιε εἰς τὰ οἰκία, τὸν δὲ ἰχθύν τάμνοντες
οἱ Θεράποντες εὑρίσκουσι ἐν τῇ νηδύι αὐτοῦ ἐν-
εοῦσαν τὴν Πολυκράτεος σφρογγῆδα. ὡς δὲ εἰδόν τε
καὶ ἐλαβον τόχιστα, ἐφερον κεχαρηότες παρὰ τὸν 70
Πολυκράτεα, διδόντες δέ οἱ τὴν σφρογγῆδα ἐλεγον,
ὅτεῳ τρόπῳ εὑρεθη. τὸν δὲ ὡς ἐσῆλθε θεῖον εἶναι
τὸ πρῆγμα, γράφει εἰς βυθίον πάντα, τὰ ποιησαντά
μιν οἴα καταλελάβημε, γράψας δὲ εἰς Αἴγυπτον
ἐπέθηκε. ἐπιλεξάμενος δὲ ὁ Ἀμασις τὸ βυθίον τὸ 43
παρὰ τοῦ Πολυκράτεος ἥκον ἔμαθε, ὅτι ἐκκομίσαι 75
τε ἀδύνατον εἰη ἀνθρώπῳ ἀνθρώπον ἐκ τοῦ μέλλον-
τος γίνεσθαι πρῆγματος, καὶ ὅτι οὐκ εὖ τελευτῆσειν
μέλλοι Πολυκράτης εὐτυχέων τὰ πάντα, ὃς καὶ, τὰ
ἀποβάλλει, εὑρίσκει. πέμψας δέ οἱ κήρυκα εἰς Σάμον 80
διαλύεσθαι ἐφη τὴν ξεινίην. τοῦτο δὲ εἰνεκεν ταῦτα
ἐποίεε, ἵνα μὴ συντυχίης δεινῆς τε καὶ μεγάλης
Πολυκράτεα καταλαβούσης αὐτὸς ἀλγήσειε τὴν ψυ-
χὴν ὡς περὶ ξείνου ἀνδρός.

W tej wyprawie przeciw wyspie Samos brało udział także miasto Korynt, spowodowane do tego dawną urazą. Przy tej sposobności opowiada Herodot historię Peryandra i jego

syna Likofrona, poczem wraca znowu do przerwanego toku dziejów perskich. Wystąpienie Pseudosmerdysa. Kambizes wyrusza przeciwko niemu, lecz niebacznie rani się mieczem i umiera.

Upadek Pseudosmerdysa; wstępnie na tron Daryusza; opis jego panowania; okolicznościowe wzmianki o Iudach wschodu, południa i południowego zachodu.

13. Małżonka Intafrenesa. III, 119.

Intafrenes, jeden z siedmiu sprzyjanych, którzy uprzątneli Pseudosmerdysa, chcąc pewnego razu korzystać z przysługującego mu prawa wnijścia do króla bez ozajmiania się, został powstrzymany przez strażników pałacowych. Rozgniewany Intafrenes, dobywszy szabli, obciął im nosy i uszy. Pokrzywdzeni stają przed Daryuszem i opowiadają mu powód doznanego bezprawia.

119 Δαρεῖος δὲ ἀρωδήσας, μη κοινῷ λόγῳ οἱ εὖ πεποιηκότες ἔωσι ταῦτα, μεταπεμπόμενος ἐναποτον ἀπεπειράτο γνώμης, εἰ συνέπαινοί εἰσι τῷ πεποιημένῳ. ἐπείτε δὲ ἔξεμαθε, ως οὐ σὺν κείνοισι εἴη ταῦτα πεποιηκάς, ἐλαβε αὐτόν τε τὸν Ἰνταφρένεα καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ καὶ τοὺς οἰκηίους πάντας, ἐπλίδας πολλὰς ἔχων μετὰ τῶν συγγενέων μιν ἐπιβουλεύειν οἱ ἐπανάστασιν, συλλαβὼν δὲ σφεας ἐδῆσε τὴν ἐπὶ Θανάτῳ. ἡ δὲ γυνὴ τοῦ Ἰνταφρένεος φοιτώσα ἐπὶ τὰς θύρας τοῦ βασιλέος κλαίεσκε ἀν καὶ δύνασκετο· ποιεῦσα δὲ αἰεὶ τῶντὸ τοῦτο τὸν Δαρεῖον ἐπεισε οἴκτεῖραι μιν, πέμψας δὲ ἀγγελον ἔλεγε τάδε· „ὦ γύναι, βασιλεύς τοι Δαρεῖος δίδοι ἐνα τῶν δεδμένων οἰκηίων φύσασθαι, τὸν βούλεαι ἐν πάντων.“ 15 ἡ δὲ βούλευσαμένη ὑπεκρίνετο τάδε· „εἰ μὲν δῆ μοι δίδοι βασιλεύς ἐνὸς τὴν ψυχὴν, αἰρέομαι ἐκ πάντων τὸν ἀδελφεόν.“ πυθόμενος δὲ Δαρεῖος ταῦτα καὶ θωμασας τὸν λόγον, πέμψας ἤγόρευε· „ὦ γύναι, εἰρωτᾷ σε βασιλεύς, τίνα ἔχουσα γυά-

μην, τὸν ἀνδρα τε καὶ τὰ τέκνα εγκαταλιποῦσα, 20
τὸν ἀδελφεὸν εἶλεν περιεῖναι τοι, ὃς καὶ ἀλλοτριώ-
τερός τοι τῶν παίδων καὶ ἡσσον κεχαρισμένος τοῦ
ἀνδρός ἐστι.“ ἡ δὲ ἀμειβετο τουσίδε· „ὦ βασιλεῦ,
ἀνὴρ μὲν ἄν μοι ἄλλος γένοιτο, εἰ δαίμων ἐθελοι,
καὶ τέκνα ἄλλα, εἰ ταῦτα ἀποβάλοιμι· πατρὸς δὲ 25
καὶ μητρὸς οὐκέτι μεν ζωόντων ἀδελφεὸς ἄν ἄλλος
οὐδεὶν τρόπῳ γένοιτο. ταύτῃ τῇ γυνῷ μη χρεωμένη
ἔλεξα ταῦτα.“ εὖ τε δὴ ἔδοξε τῷ Δαρείῳ εἰπεῖν ἡ
γυνή, καὶ οἱ ἀπῆκε τοῦτόν τε, τὸν παραπτέτο, καὶ
τῶν παίδων τὸν πρεσβύτατον, ἡσθεὶς αὐτῇ, τοὺς 30
δὲ ἄλλους ἀπέκτεινε πάντας. τῶν μὲν δὴ ἐπτὰ εἰς
αυτίκα τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ἀπολώλεε.

W tym czasie zginął także z polecenia Daryusza Orojtes, ten sam, który w niegodziwy sposób pozbawił życia Polikratesa. Autor, korzystając ze sposobności, wplata tu epizodycznie opis śmierci Polikratesa.

14. Śmierć Polikratesa. III, 120—125.

Κατὰ δέ ιου μάλιστα τὴν Καμβύσεω νοῦσον 120
ἐγίνετο τάδε. ὑπὸ Κύρου κατασταθεὶς ἦν Σαρδίων
ὑπαρχος Ὁρούτης ἀνὴρ Πέρσης. οὗτος ἐπεθύμησε
πρηγματος οὐκ ὅσιου· οὔτε γάρ τι παθῶν οὔτε
ἀκούσας μάταιον ἐπος πρὸς Πολυκράτεος τοῦ Σα- 5
μίου, οὐδὲ ίδων πρότερον, ἐπεθύμεε λαβῶν αὐτὸν
ἀπολέσαι, ὃς μὲν οἱ πλεῦνες λέγουσι, διὰ τοιῆνδε
τινὰ αἰτίην· ἐπὶ τῶν βασιλεός θυρέων κατήμενον
τόν τε Ὁρούτεα καὶ ἄλλον Πέρσην, τῷ οὐρουμα
εἶναι Μιτροβάτεα, νομοῦ ἀρχοντα τοῦ ἐν Δασκυ- 10
λείῳ, τούτους ἐκ λόγων εἰς νείκεα συμπεσεῖν, κρι-
νομένων δὲ περὶ ἀρετῆς εἰπεῖν τὸν Μιτροβάτεα τῷ
Ὤρούτῃ προφέροντα· „σὺ γάρ ἐν ἀνδρῶν λόγῳ; ὃς

βασιλεῖ τῆσον Σάμον πρὸς τῷ σῷ νομῷ προσκει-
 15 μένην οὐ προσεκτήσαο, ὡδε δὴ τι ἐουσαν εὐπετέα
 χειωθῆναι, τὴν τῶν τις ἐπιχωρίων πεντεκαίδεκα
 ὀπλίτης ἐπαναστὰς ἔσχε, καὶ νῦν αὐτῆς τυραννεύει.¹⁶
 οἱ μὲν δὴ μίν φασι τοῦτο ἀκούσαντα καὶ ἀλγή-
 σαντα τῷ δινεῖδει ἐπιθυμῆσαι οὐκ οὕτω τὸν εἰπαντα
 20 ταῦτα τίσασθαι ὡς Πολυκράτεα πάντας ἀπολέσαι,
 121 δι' ὅντινα κακῶς ἤκουσε. οἱ δὲ ἑλάσσονες λέγοντες
 πέμψαι Ὁροίτεα ἐς Σάμον κῆρυκα ὅτεν δὴ χρή-
 ματος δεησόμενον (οὐ γὰρ ὃν δὴ τοῦτο γε λέγεται),
 καὶ τὸν Πολυκράτεα τυχεῖν κατακείμενον ἐν ἀν-
 25 δρεῶνι, παρεῖναι δέ οἱ καὶ Ἀνακρέοντα τὸν Τήιον·
 καὶ κως εἴτ' ἐκ προνοίης αὐτὸν κατηλογέοντα τὰ
 Ὁροίτεω πρῆγματα, εἴτε καὶ συντυχίη τις τοιαύτη
 ἐπεγένετο· τὸν τε γάρ κῆρυκα τὸν Ὁροίτεω παρ-
 ελθόντα διαλέγεσθαι καὶ τὸν Πολυκράτεα (τυχεῖν
 30 γὰρ ἀπεστραμμένον πρὸς τὸν τοῖχον) οὔτε μετα-
 122 στραφῆναι οὔτε τι ὑποκρίνασθαι. αἵτιαι μὲν δὴ
 αὗται διφάσιαι λέγονται τοῦ θανάτου τοῦ Πολυ-
 κράτεος γενέσθαι, πάρεστι δὲ πειθεσθαι, ὁκοτέρῃ
 τις βούλεται αὐτέων. δ δὲ ὃν Ὁροίτης ἵζόμενος
 35 ἐν Μαγνησίᾳ τῇ ὑπὲρ Μαιάνδρου ποταμοῦ οἰκη-
 μένη ἐπειμψε Μύρσον τὸν Γύγεων, ἀνδρα Λυδόν, ἐς
 Σάμον ἀγγελίην φέροντα, μαθὼν τοῦ Πολυκράτεος
 τὸν νόον. Πολυκράτης γάρ ἐστι πρῶτος, τῶν ἡμεῖς
 ἴδμεν, Ἐλλήνων, δ θαλασσοκρατεῖν ἐπενοήθη,
 40 πάρεξ Μίνω τε τοῦ Κρωσσίου καὶ εἰ δὴ τις ἄλλος
 πρότερος τούτου ἦξε τῆς θαλάσσης· τῆς δὲ ἀν-
 θρωπήνης λεγομένης γενεῆς Πολυκράτης πρῶτος,
 ἐπλίδας πολλὰς ἔχων Ἰωνίης τε καὶ νῆσων ἄρξειν.
 μαθὼν ὃν ταῦτα μιν διανοεύμενον δ Ὁροίτης
 45 πέμψας ἀγγελίην ἔλεγε τάδε· „Ὁροίτης Πολυκράτει

ῶδε λέγει. πινθάνομαι σε ἐπιβουλεύειν μὲν πρήγμασι μεγάλοισι, χρήματα δέ τοι οὐκ εἶναι κατὰ τὰ φρονήματα. σὺ νυν ὡδε ποιήσας δρθώσεις μὲν σεωντόν, σώσεις δέ καὶ ἐμέ· ἐμοὶ γάρ βασίλεὺς Καμβύσης ἐπιβουλεύει Θάνατον, καὶ μοι τοῦτο 50 ἔξαγγελλεται σαφηνέως. σὺ νυν ἐμὲ ἐκκομίσας αὐτὸν καὶ χρήματα, τὰ μὲν αὐτῶν αὐτὸς ἔχε, τὰ δὲ ἐμὲ ἔα ἔχειν· εἴνεκέν τε χρημάτων ἀρξεις ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος. εἰ δέ μοι ἀπιστέεις τὰ περὶ τῶν χρημάτων, πεμψον, δστις τοι πιστότατος τυγχάνει ἐών, 55 τῷ ἔγῳ ἀποδέξω·“ ταῦτα ἀκούσας Πολυκράτης 123 ήσθη τε καὶ ἐβούλετο· καί, κως ἴμειρετο γάρ χρημάτων μεγάλως, ἀποπέμπει πρῶτα κατοψόμενον Μαιάνδριον Μαιάνδριον ἀνδρα τῶν ἀστῶν, ὃς οἱ ἦν γραμματιστής· ὃς χρόνῳ οὐ πολλῷ ὕστερον 60 τούτων τὸν κόσμον τὸν ἐκ τοῦ ἀνδρεῶνος τοῦ Πολυκράτεος ἔόντα ἀξιοθέτον ἀνεθῆκε πάντα ἐς τὸ “Ηραιον. ὁ δὲ Ὁροίτης μαθὼν τὸν κατάσκοπον ἔόντα προσδόκιμον ἐποίεις τοιάδε· λάρνακας διτὸν πληρώσας λίθων πλὴν κάρτα βραχέος τοῦ περὶ 65 αὐτὰ τὰ χεῖλα, ἐπιπολῆς τῶν λίθων χρυσὸν ἐπέβαλε, καταδῆσας δὲ τὰς λάρνακας εἶχε ἐτοίμας. ἐλθὼν δὲ ὁ Μαιάνδριος καὶ θεησάμενος ἀπηγγέλλε τῷ Πολυκράτεϊ. ὁ δὲ πολλὰ μὲν τῶν μαντίων ἀπαγορεύ- 124 ὄντων, πολλὰ δὲ τῶν φίλων ἐστέλλετο αὐτὸς ἀπιεναι, 70 πρὸς δέ καὶ ἰδούσης τῆς Θυγατρὸς ὅψιν ἐνυπνίου τοιῆνδε· ἐδόκεε οἱ τὸν πατέρα ἐν τῷ ἥρι μετέωρον ἔόντα λούσθαι μὲν υπὸ τοῦ Διός, χρίεσθαι δὲ ὑπὸ τοῦ ἥριον. ταῦτην ἰδοῦσα τὴν ὅψιν παντοίη εγίνετο μὴ ἀποδημῆσαι τὸν Πολυκράτεα παρὰ τὸν Ὁροίτεα, 75 καὶ δὴ καὶ ἵόντος αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πεντηκόντερον ἐπεφημίζετο. ὁ δέ οἱ ἡπείλησε, ἦν σῶς ἀπονοστῆση,

πολλόν μιν χρόνον παρθενεύεσθαι. ή δέ ἡρήσατο ἐπιτελέα ταῦτα γενέοθαι· βούλεσθαι γὰρ παρθενεύεσθαι πλέω χρόνον ἢ τοῦ πατρὸς εστεοῆσθαι.

125 Πολυκράτης δὲ πάσης συμβουλῆς ἀλογήσας ἐπλεε παρὰ τὸν Ὁροίτεα, ἀμα ἀγόμενος ἄλλους τε πολλοὺς τῶν ἑταίρων, ἐν δὲ δὴ καὶ Δημοκήδεα τὸν Καλλιφῶντος Κροτωνιῆτην ἀνδρα, ἵητρόν τε ἔοντα
 85 καὶ τὴν τέχνην ἀσκεόντα ἀριστα τῶν κατ' ἑωυτόν.
 ἀπικόμενος δὲ εἰς τὴν Μαγνησίην δὲ Πολυκράτης διεφθάρη πακᾶς, οὔτε ἑωυτοῦ ἀξίως οὔτε τῶν ἑωυτοῦ φρονημάτων· διτὶ γὰρ μὴ οἱ Συρηκοσίων γενόμενοι, οὐδὲ εἰς τῶν ἀλλων Ἐλληνικῶν τυράννων ἀξίος ἐστι Πολυκράτει ἐσ μεγαλοπρεπείην συμβληθῆναι. ἀποκτείνας δέ μιν οὐκ ἀξίως ἀπηγήσιος
 Ὁροίτης ἀνεσταύρωσε· τῶν δὲ οἱ ἐπομένων ὅσοι μεν ἦσαν Σάμιοι, ἀπῆκε, κελεύων σφέας ἑωυτῷ χάριν εἰδέναι ἔοντας ἐλευθέρους, ὅσοι δὲ ησαν ξεῖνοι τε καὶ
 95 δοῦλοι τῶν ἐπομένων, ἐν ἀνδραπόδων λόγῳ ποιεύμενος εἶχε. Πολυκράτης δὲ ἀνακρεμάμενος ἐπετέλεε πᾶσαν τὴν δψιν τῆς θυγατρός· ἐλοῦτο μὲν γὰρ ὑπὸ τοῦ Διός, ὅκως ὕσι, ἔχοιετο δὲ ὑπὸ τοῦ ἥλιου,
 ἀνεὶς αὐτὸς ἐκ τοῦ σώματος ἴκμάδα.

Opowiedziawszy w dalszym ciągu historię o greckim lekarzu Demokedesie z Krotonu i o zdobyciu wyspy Samos, przechodzi Herodot do opisu wojennych czynów Daryusza. Pierwsza jego wyprawa była skierowaną przeciw zbuntowanemu Babilonowi, który po półtorarocznem oblężeniu został opanowany przez podstęp Zopyrosa.

15. Podstęp Zopyrosa. III, 153—159.

153 Ἐγθαῦτα εἴκοστῷ μηνὶ Ζωπύρῳ τῷ Μεγαβύζου, τούτου δὲ τῶν ἐπτὰ ἀνδρῶν ἐγενέτο τῶν τὸν

Μάγον κατελόντων, ἐγένετο τέρας τόδε· τῶν οἱ
σιτοφόρων ἡμίονων μία ἔτεκε. ὡς δέ οἱ ἐξαγγέλθη
καὶ ὑπὸ ἀποστῆς αὐτὸς ὁ Ζώπυρος εἶδε τὸ βρέφος, 5
ἀπείπας τοῖσι δούλοισι μηδενὶ φράζειν τὸ γεγονός
ἔβουλεύετο. καὶ οἱ πρὸς τὰ τοῦ Βαβυλωνίου ὄχηματα,
ὅς κατ' ἀρχὰς ἐφῆσε, ἐπεάν περ ἡμίονοι τέκωσι,
τότε τὸ τεῖχος ἀλώσεσθαι, πρὸς ταύτην τὴν φήμην
Ζωπύρῳ ἐδόκεε εἶναι ἀλώσιμος ἡ Βαβυλὼν· σὺν 10
γὰρ θεῷ ἐκεῖνόν τε εἰπεῖν καὶ ἐωτῷ τεκεῖν τὴν
ἡμίονον. ὡς δέ οἱ ἐδόκεε μόρσιμον εἶναι ἡδη τῇ 151
Βαβυλὼνι ἀλίσκεσθαι, προσελθὼν Δαρείου ἀπετυν-
θάνετο, εἰ περὶ πολλοῦ κάρτα ποιεῖται τὴν Βαβυ-
λῶνα ἐλεῖν. πυθόμενος δὲ ὡς πολλοῦ τιμώτο, ἀλλο 15
ἔβουλεύετο, δικαὶος αὐτὸς τε ἔσται ὁ ἔλων αὐτὴν καὶ
ἐωτοῦ τὸ ἔργον ἔσται· κάρτα γὰρ ἐν Πέρσῃσι αἱ
ἀγαθοεργίαι ἐς τὸ πρόσω μεγάθεος τιμῶνται. ἀλλω
μὲν νῦν οὐκ ἐφράζετο ἔργων δυνατὸς εἶναι μην
ὑποχειρίην ποιῆσαι, εἰ δὲ ἐωτὸν λωβησάμενος 20
αὐτομολήσειε ἐς αὐτοὺς. ἐνθαῦτα ἐν ἐλαφρῷ ποιη-
σάμενος ἐωτὸν λωβᾶται λωβῆν ἀνήκεστον· ἀποτα-
μῶν γὰρ ἐωτοῦ τὴν δίνα καὶ τὰ ώτα καὶ τὴν
κόμην κακῶς περικείρας καὶ μαστιγώσας ἥλθε παρὰ
Δαρείον. Δαρείος δὲ κάρτα βαρέως ἤνεικε ἵδων 155
ἄνδρα δοκιμώτατον λελωβημένον· ἐν τε τοῦ Θρόνου 25
ἀναπηδήσας ἀνέβωσε τε καὶ εἰρετό μην, δοτις εἴη ὁ
λωβησάμενος καὶ ὁ τι ποιῆσαντα. ὁ δὲ εἶπε· „οὐκ
ἔστι οὗτος ὡνήρ, διτὶ μὴ σύ, τῷ ἔστι δύναμις το-
σαύτη ἐμὲ δῆ ὁδε διαθεῖναι· οὐδέ τις ἀλλοτρίων, 30
ῳ βασιλεῦ, τάδε ἔργασται, ἀλλ' αὐτὸς ἐγὼ ἐμεωντόν,
δεινόν τι ποιεύμενος Ἀσσυρίους Πέρσῃσι καταγε-
λᾶν.“ ὁ δὲ ἀμείβετο· „ὦ σχετλιώτατε ἀνδρῶν,
ἔργων τῷ αἰσχίστῳ οὖνομα τὸ κάλλιστον ἔθεν, φάς

35 διὰ τοὺς πολιορκεομένους σεωυτὸν ἀνηκέστως δια-
θεῖναι. τί δ', ὡ μάταιε, λελωβημένου σεῦ θάσσον
οἱ πολέμοι παραστήσονται; κῶς οὐκ ἔξεπλωσας τῶν
φρεγῶν σεωυτὸν διαφθείρας;[“] δὲ εἰπε· „εἰ μέν
τοι ὑπερετίθεα τὰ ἔμελλον ποιήσειν, οὐκ ἂν με
40 περιεῖδες· νῦν δ' ἐπ' ἐμεωυτοῦ βαλόμενος ἐποηξα.
ἡδη ὧν, ἦν μη τι τῶν σῶν ἐνδεήσῃ, αἰρέομεν
Βαβυλῶνα. ἐγὼ μὲν γάρ, ὡς ἔχω, αὐτομολήσω ἐς
τὸ τεῖχος καὶ φῆσω πρὸς αὐτούς, ὡς ὑπὸ σεῦ τάδε
πέπονθα· καὶ δοκέω, πείσας σφεας ταῦτα ἔχειν
45 οὐτώ, τεύξεσθαι στρατιῆς. σὺ δέ, ἀπ' ἣς ἀν ἡμέρης
ἐγὼ ἐσελθω ἐς τὸ τεῖχος, ἀπὸ ταύτης ἐς δεκάτην
ἡμέρην τῆς σεωυτοῦ στρατιῆς, τῆς οὐδεμίᾳ ἔσται ὥρη
ἀπολλυμένης, ταύτης χιλίους τάξον κατὰ τὰς Σει-
ράμιος καλεομένας πύλας· μετὰ δὲ αὐτις ἀπὸ τῆς
50 δεκάτης ἐς ἐβδόμην ἄλλους μοι τάξον διοχιλίους
κατὰ τὰς Νινίων καλεομένας πύλας· ἀπὸ δὲ τῆς
ἐβδόμης διαλιπὼν εἴποσι ἡμέρας, ἐπειτα ἄλλους κάτ-
ισον ἀγαγῶν κατὰ τὰς Χαλδαίων καλεομένας πύ-
λας, τετρακισχιλίους. ἔχόντων δὲ μήτε οἱ πρότεροι
55 μηδὲν τῶν ἀμυνούντων μήτε οὗτοι πλὴν ἔγχειρι-
δίων· τοῦτο δὲ ἔαν ἔχειν. μετὰ δὲ τὴν εἰκοστὴν
ἡμέρην ἰθέως τὴν μὲν ἄλλην στρατιὴν κελεύειν
πέριξ προσβάλλειν πρὸς τὸ τεῖχος, Πέρσας δέ μοι
τάξον κατὰ τε τὰς Βηλίδας καλεομένας καὶ Κισσίας
60 πύλας. ὡς γάρ ἐγὼ δοκέω, ἐμέο μεγάλα ἔργα ἀπο-
δεξαμένου τά τε ἄλλα ἐπιτρέψονται ἐμοὶ Βαβυλῶνιοι
καὶ δὴ καὶ τῶν πυλέων τὰς βαλανάγρας· τὸ δὲ
156 ἐνθεύτεν ἐμοί τε καὶ Πέρσῃς μελήσει·[“] ταῦτα ἐντει-
λάμενος ἥμε επὶ τὰς πύλας, ἐπιστρεφόμενος ὡς δὴ
65 ἀληθέως αὐτόμολος. δρῶντες δὲ ἀπὸ τῶν πύργων
οἱ κατὰ τοῦτο τεταγμένοι κατέτρεχον κάτω καὶ

ολίγον τι παρακλίναντες τὴν ἐτέρην πύλην εἰσώτων,
 τις τε εἴη καὶ ὅτεν δεόμενος ἥκοι. ὁ δὲ σφι ηγό-
 ρενε, ὡς εἴη τε Ζώπυρος καὶ αὐτομολέοι ἐς ἔκείνους.
 ἥγον δή μιν οἱ πυλουροί, ταῦτα ὡς ἥκουσαν, ἐπὶ το-
 τὰ κοινὰ τῶν Βαβυλωνίων· καταστὰς δὲ ἐπὶ αὐτὰ
 κατοικήσετο, φὰς υπὸ Δαρείου πεπονθέναι, τὰ
 ἐπεπόνθες ὑπὲρ ἑωτοῦ, παθεῖν δὲ ταῦτα διότι συμ-
 βουλεῦσαί οἱ ἀπανιστάναι τὴν στρατιὴν, ἐπείτε δὴ
 οὐδεὶς πόρος ἐφαίνετο τῆς ἀλλωσιος. „νῦν τε“ ἔφη 75
 λέγων „εγὼ νῦν, ὃ Βαβυλωνίοι, ἥκω μέγιστον
 ἀγαθόν, Δαρείῳ δὲ καὶ τῇ στρατιῇ μέγιστον κακόν·
 οὐ γὰρ δὴ ἐμέ γε ὡδε λωβῆσάμενος καταπορίξεται·
 ἐπίσταμαι δὲ αὐτοῦ πάσας τὰς διεξόδους τῶν βου-
 λευμάτων.“ τοιαῦτα ἔλεγε. οἱ δὲ Βαβυλώνιοι ὁρῶντες 157
 ἄνδρα τὸν εν Πέρσῃσι δοκιμώτατον ὁινός τε καὶ 81
 ὡτῶν ἐστερημένον, μάστιξί τε λελωβημένον καὶ
 αἷματι ἀναπεψυχόμενον, πάγχυν ἐπιτίσαντες λέγειν μιν
 ἀληθέα καὶ σφι ἥκειν σύμμαχον, ἐπιτράπεσθαι
 ἔτοιμοι ήσαν, τῶν ἐδεετό σφεων· ἐδεετο δὲ στρα- 85
 τιῆς. ὁ δὲ ἐπείτε αὐτῶν τούτο παρέλαβε, ἐποιεῖ,
 τά περ τῷ Δαρείῳ συνεθήκατο· ἐξαγαγὼν γὰρ τῇ
 δεκάτῃ ἡμέρῃ τὴν στρατιὴν τῶν Βαβυλωνίων καὶ
 κυκλωσάμενος τοὺς χυλίους, τοὺς πρώτους ἐνετείλατο
 Δαρείῳ τάξαι, τούτους κατεφόνευσε. μαθόντες δέ 90
 μιν οἱ Βαβυλώνιοι τοῖσι ἐπεσι τὰ ἔργα παρεχόμενον
 δύμοια, πάγχυν περιχαρέες ἔντες πᾶν δὴ ἔτοιμοι
 ἥσαν ὑπηρετέειν. ὁ δὲ διαλιπὼν ἡμέρας τὰς συγ-
 κειμένας, αὐτὶς ἐπιλεξάμενος τῶν Βαβυλωνίων εξ-
 ἥγαγε καὶ κατεφόνευσε τῶν Δαρείου στρατιωτέων 95
 τοὺς δισχιλίους. ἴδόντες δὲ καὶ τούτο τὸ ἔργον οἱ
 Βαβυλώνιοι πάντες Ζώπυρον εἶχον ἐν στόμασι. ὁ
 δὲ αὐτὶς διαλιπὼν τὰς συγκειμένας ἡμέρας εξήγαγ-

ἐς τὸ προειδημένον, καὶ οὐκλωσάμενος κατεφόνευσε
 100 τοὺς τετρακισχιλίους. ὡς δὲ καὶ τοῦτο οἱ κατέργαστο,
 πάντα δὴ ἦν ἐν τοῖσι Βαβυλωνίοισι Ζώπυρος, καὶ
 στρατάρχης τε οὗτος σφι καὶ τειχοφύλαξ ἀπεδεδεκτο.
 158 προσβολὴν δὲ Δαρείου κατὰ τὰ συγκείμενα ποιευ-
 μένου πέρις τὸ τεῖχος, ενθαῦτα δὴ πάντα τὸν δόλον
 105 δὲ Ζώπυρος ἔξέφαινε. οἱ μὲν γὰρ Βαβυλώνιοι ἀνα-
 βάντες ἐπὶ τὸ τεῖχος ημένοντο τὴν Δαρείου στρα-
 τὴν προσβάλλουσαν, δὲ Ζώπυρος τὰς τε Κισσίας
 καὶ τὰς Βηλίδας καλεομένας πύλας ἀναπετάσας
 ἐσῆκε τοὺς Πέρσας ἐς τὸ τεῖχος. τῶν δὲ Βαβυλωνίων
 110 οἱ μὲν εἶδον τὸ ποιηθέν, οὗτοι μὲν ἐφευγον ἐς τὸν
 Διός τοῦ Βήλου τὸ ἱρόν· οἱ δὲ οὐκ εἶδον, ἐμενον
 ἐν τῇ ἑωτοῦ τάξι ἐκαστος, ἐς δὲ δὴ καὶ οὗτοι ἐμα-
 θον προδεδομένοι.
 159   *Βαβυλών μὲν νῦν οὕτω τὸ δεύτερον αἰρεθη.*

Księga IV. Μελπομένη.

Po zdobyciu Babilonu przedsięwziął Daryusz wyprawę do Scytyi. Przy tej sposobności podaje Herodot dokładny opis kraju, poczem kreśli przebieg wyprawy i ocalenie Daryusza przez Histyeusza z Miletu, który sprzeciwiał się uchwaleniu wniosku Miltyadesa, zmierzającego do zburzenia mostu na Istrze. Daryusz, wróciwszy ze Scytyi, pozostawia Megabazosa z znacznem wojskiem w Europie, a sam spieszy do Suzy. — Równoczesna wyprawa Persów z Egiptu przeciw miastu Barka nastręcza autorowi sposobność do skreślenia historyi miasta Kirene, tudzież do opisania zwyczajów libyjskich, poczem opowiada o zdobyciu Barki.

Księga V. Τερψιχόρη.

1. Zdobycie Tracyi. Megabazos wkracza do Tracyi, ujarzmią niektóre plemiona Peonów i wysyła poselstwo do Ma-

cedonii z żądaniem poddania się. Lecz posłów z powodu niewłaściwego ich zachowania się wymordowano.

2. Powstanie Jończyków. Ostrzeżony przez Megabazosa powołał Daryusz Histyeusza, którego za zasługi jego obdarzył był ziemią w Tracyi, do Suzy i zatrzymał go tamże wbrew jego woli. Histyeusz przeto, chcąc odzyskać wolność, wysyła tajne poselstwo do swego zięcia Arystagorasa w Milecie, wzywając go do powstania. Ten namówił był wówczas namiestnika perskiego z Sardes, Artafrenesa, do wyprawy przeciw wyspie Naxos. Lecz wyprawa pod wodzą Persa Megabatesa i Arystagorasa niepomyślny wzięła obrót, skutkiem czego Arystagoras w obawie przed zemstą Daryusza przemyśliwał nad tem, jakby jej uniknąć, gdy nadeszło poselstwo od Histyeusza.

16. Poselstwo Histyeusza. Powstanie Jończyków.

V, 35—38.

*Ἄρισταγόρης δὲ οὐκ εἶχε τὴν υπόσχεσιν¹ τῷ 35
Ἀρταφρένῃ ἐκτελέσαι· ἀμα δὲ ἐπίεις μιν ἡ δαπάνη
τῆς στρατιῆς ἀπαιτεομένη, ἀρρώδεε τε τοῦ στρατοῦ
πορήσαντος πακῶς καὶ Μεγαβάτη διαβεβλημένος,
εδόκεε τε τὴν βασιλήην τῆς Μιλήτου ἀπαιρεθῆ- 5
σεσθαι. ἀρρώδεων δὲ τούτων ἔκαστα ἐβούλευετο
ἀπόστασιν· συνέπιπτε γὰρ καὶ τὸν ἐστιγμένον τὴν
κεφαλὴν ἀπίχθαι ἐκ Σούσων παρὰ Ἰστιαίου, ση-
μαίνοντα ἀπόστασθαι Ἀρισταγόρην ἀπὸ βασιλέος.
ὁ γὰρ Ἰστιαῖος βουλόμενος τῷ Ἀρισταγόρῃ σημῆναι 10
ἀποστῆναι, ἄλλως μὲν οὐδαμῶς εἶχε ἀσφαλέως ση-
μῆναι ὥστε φυλασσομενέων τῶν ὁδῶν, ὁ δὲ τῶν
δούλων τὸν πιστότατον ἀποξυρήσας τὴν κεφαλὴν
ἔστιξε καὶ ἀνέμεινε ἀναφύναι τὰς τρίχας. ὡς δὲ
ἀνέψυσαν τάχιστα, ἀπέπεμπε εἰς Μίλητον ἐντειλάμε- 15
νος αὐτῷ ἄλλο μὲν οὐδέν, ἐπεὰν δὲ ἀπίκηται εἰς
Μίλητον, κελεύειν Ἀρισταγόρην ξυρήσαντά μιν τὰς*

¹) względem zdobycia wyspy Naxos.

τρίχας κατιδέσθαι ἐς τὴν κεφαλή· τὰ δὲ στίγματα
ἐσημαίνε, ως καὶ πρότερον μοι εἰρηται, ἀπόστασιν.
20 ταῦτα δὲ ὁ Ἰστιαῖος ἐποίεε, συμφορὴν ποιεύμενος
μεγάλην τὴν ἐωντοῦ κατοχὴν τὴν ἐν Σούσοισι·
ἀπόστασιος ων γινομένης πολλὰς εἶχε ἐλπίδας μετή-
σεσθαι επὶ θάλασσαν, μὴ δὲ νεώτερον τι ποιεύσης
τῆς Μιλήτου οὐδαμὰ ἐς αὐτὴν ἤσειν ἔτι ἐλογίζετο.

36   Ἰστιαῖος μέν νυν ταῦτα διανοεύμενος ἀπέπεμπε
26 τὸν ἄγγελον, Ἀρισταγόρῃ δὲ συνέπιπτε τοῦ αὐτοῦ
χρόνου πάντα ταῦτα συνελθόντα· ἐβουλεύετο ων
μετὰ τῶν στασιωτῶν, ἐκφήνας τὴν τε ἐωντοῦ
γνώμην καὶ τὰ παρὰ τοῦ Ἰστιαίου ἀπιγμένα. οἱ
80 μὲν δὴ ἄλλοι πάντες γνώμην κατὰ τῶντο εξεφέ-
ροντο, κελεύοντες ἀπίστασθαι· Ἐκαταῖος δὲ ὁ λο-
γοποιὸς πρῶτα μὲν οὐκ ἔτι πόλεμον βασιλεῖ τῶν
Περσέων ἀναιρέεσθαι, καταλέγων τὰ τε ἔθνεα πάντα,
τῶν ἥρχε Δαρεῖος, καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ. ἐπείτε
35 δὲ οὐκ ἐπειθεὶς, δεύτερα συνεβούλευς ποιέειν, δικις
ταυροφατέεις τῆς θαλάσσης ἔσονται. ἄλλως μέν νυν
οὐδαμῶς, ἐφη λέγων, ἐνορᾶν ἐσόμενον τοῦτο· ἐπί-
στασθαι γάρ τὴν δύναμιν τῶν Μιλησίων ἰοῦσαν
ἀσθενέα. εἰ δὲ τὰ χρήματα καταιρεθείη τὰ ἐκ τοῦ
40 ἴρου τοῦ ἐν Βραγχίδησι, τὰ Κροῖσος ὁ Λυδὸς
ἀνέθηκε, πολλὰς εἶχε ἐλπίδας ἐπικρατήσειν τῆς θα-
λάσσης, καὶ οὕτως αὐτούς τε ἔξειν χρήμασι χρᾶσθαι
καὶ τοὺς πολεμίους οὐ συλκήσειν αὐτά. τὰ δὲ χρή-
ματα ἦν ταῦτα μεγάλα, ως δεδήλωται μοι ἐν τῷ
45 πρῶτῳ τῶν λόγων. αὕτη μὲν δὴ οὐκ ἐνίκα ἡ γνώμη,
ἐδόκεε δὲ δύμας ἀπίστασθαι, ἕνα τε αὐτῶν πλώσαντα
ἐς Μυοῦντα ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ ἀπὸ τῆς Νάξου
ἀπελθὸν ἐδν ἐνθαῦτα συλλαμβάνειν πειρᾶσθαι τοὺς
50 ἐπὶ τῶν νεῶν ἐπιπλέοντας στρατηγούς. ἀποπεμ-

φθείτος δὲ Ἰητραγόρεω κατ' αὐτὸν τοῦτο καὶ συλ- 50
λαβόντος δόλῳ Ὀλιάτον Ἰβανώλλιος Μυλασσέα καὶ
Ιστιαῖον Τύμνεω Τερμερέα καὶ Κώην Ἐξάνδρου,
τῷ Δαρεῖος Μυτιλήνην ἐδωρήσατο, καὶ Ἀρισταγόρην
Ἡρακλείδεω Κυμαῖον καὶ ἄλλους συχνούς, οὕτω δὴ
ἐκ τοῦ ἐμφανεός ὁ Ἀρισταγόρης ἀπεστήκεε, πᾶν ἐπὶ 55
Δαρείῳ μηχανῶμενος. καὶ πῶτα μὲν λόγῳ μετεῖς
τὴν τυραννίδα ἴσονομίην ἐποίεε τῇ Μιλήτῳ, ως ἀν
εκόντες αὐτῷ οἱ Μιλήσιοι συναπισταίατο, μετὰ δὲ
καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἰωνίῃ τώντο τοῦτο ἐποίεε, τοὺς
μὲν ἔξελαύνων τῶν τυράννων, τοὺς δὲ ἔλαβε τυ- 60
ράννους ἀπὸ τῶν νεῶν τῶν συμπλευσασέων ἐπὶ
Νάξον, τούτους δὲ φύλα βουλόμενος ποιεσθαι τῇσι
πόλισι ἔξεδίδουν, ἄλλον εἰς ἄλλην πόλιν παραδιδούς,
ὅθεν εἰη ἐκαστος. Κώην μὲν νῦν Μυτιληναῖοι, 38
ἐπείτε τάχιστα παρέλαβον, ἔξαγαγόντες κατέλευσαν, 65
Κυμαῖοι δὲ τὸν σφέτερον αὐτῶν ἀπῆκαν· ως δὲ
καὶ ἄλλοι οἱ πλεῦνες ἀπίεσαν. τυράννων μὲν νῦν
κατάπαυσις ἐγίνετο ἀνὰ τὰς πόλιας. Ἀρισταγόρης
δὲ ὁ Μιλήσιος ως τοὺς τυράννους κατέπαυσε, στρα-
τηγοὺς ἐν ἐκάστῃ τῶν πολίων κελεύσας ἐκάστους το
καταστῆσαι, δεύτερα αὐτὸς εἰς Λακεδαιμονα τριήρει
ἀπόστολος ἐγίνετο· ἔδει γάρ δὴ συμμαχίης τινός
οἱ μεγάλης ἔξενρεθῆναι.

Tu wplata Herodot epizodycznie opis, w jaki sposób Kleomenes został królem.

17. Arystagoras w Sparcie. Droga królewska z Sardes do Suzy. V, 49—54.

Ἀπικνεεται δε ων ὁ Ἀρισταγόρης ὁ Μιλήτου 49
τύραννος εις τὴν Σπάρτην, Κλεομένεος ἔχοντος τὴν
ἀρχήν· τῷ δὴ εἰς λόγους ήτε, ως Λακεδαιμόνιοι

λέγουσι, ἔχων χάλκεον πίνακα, ἐν τῷ γῆς ἀπάσης
 5 περίοδος ἐντετμητο καὶ θάλασσά τε πᾶσα καὶ πο-
 ταμοὶ πάντες. ἀπικνεόμενος δὲ ἐς λόγους ὁ Ἀρι-
 σταγόφης ἔλεγε πρὸς αὐτὸν τάδε· „Κλεόμενες, σπου-
 δην μὲν τὴν ἐμὴν μηδὲ θωμάσῃς τῆς ἐνθαῦτα
 απίξιος· τὰ γὰρ κατήκοντά εστι τοιαῦτα. Ἰώνων
 10 παῖδας δούλους εἶναι ἀντ’ ἔλευθερων, δινειδος καὶ
 ἄλλος μέγιστον μὲν αὐτοῖσι ήμιν, εἴτι δὲ τῶν λοιπῶν
 ὑμῖν, ὅσῳ προεστατε τῆς Ἑλλάδος. νῦν ὡν πρὸς
 θεῶν τῶν Ἑλληνίων φύσασθε” Ἰωνας ἐκ δουλοσύνης,
 ἀνδρας διαιμονας. εὐπετέως δὲ ὑμῖν ταῦτα οἵα τε
 15 χωρεειν εστί· οὔτε γὰρ οἱ βάρβαροι ἄλκιμοι εἰσι,
 ὑμεῖς τε τὰ ἐς τὸν πόλεμον ἐς τὰ μέγιστα ἀνήκετε
 ἀρετῆς πέρι. ἡ τε μάχη αὐτῶν εστὶ τοιηδε, τόξα
 καὶ αἰχμὴ βραχέα· ἀναξυρίδας δὲ ἔχοντες ἔχονται
 ἐς τὰς μάχας καὶ πυρβασίας ἐπὶ τῇσι κεφαλῆσι.
 20 οὕτω εὐπετέες χειρωθῆναι εἰσι. εστι δὲ καὶ ἀγαθὰ
 τοῖσι τὴν ἥπειρον ἐκείνην νεμομένοισι, ὅσα οὐδὲ
 τοῖσι συνάπισι ἄλλοισι, ἀπὸ χρυσοῦ ἀρξαμενοισι,
 ἀργυρος καὶ χαλκὸς καὶ ἐσθῆς ποικίλη καὶ ὑποζύ-
 γιά τε καὶ ἀνδράποδα· τὰ θυμῷ βουλόμενοι αὐτοὶ
 25 ἀν ἔχοιτε. κατοικηται δὲ ἀλλήλων ἔχόμενοι, ὡς
 ἐγὼ φράσω, Ἱώνων μὲν τῶνδε οἵδε Λυδοί, οἰκέοντες
 τε χώρην ἀγαθὴν καὶ πολυαργυρώτατοι ἔόντες.“⁵
 δεικνὺς δὲ ἔλεγε ταῦτα ἐς τῆς γῆς τὴν περίοδον,
 τὴν ἐφέρετο ἐν τῷ πίνακι ἐντετμημένην. „Λυδῶν
 30 δέ“ ἔφη λέγων „οἵδε ἔχονται Φρυγες οἱ πρὸς τὴν ἥπα,
 πολυπροβατώτατοι τε ἔόντες πάντων, τῶν ἐγὼ οἶδα,
 καὶ πολυκαρπότατοι. Φρυγῶν δὲ ἔχονται Καππα-
 δόναι, τοὺς ήμεῖς Συρίους καλέομεν· τούτοισι δὲ
 πρόσουροι Κίλικες, κατήκοντες ἐπὶ θάλασσαν τῇνδε,
 35 ἐν τῇ ἥδε Κύπρος νῆσος κεεται· οἱ πεντακόσια τά-

λαντα βασιλεῖς τὸν ἐπέτειον φροῦρον ἐπιτελεῦσι. Κιλλι-
κῶν δὲ τῶνδε ἔχονται Ἀρμένιοι ἕδε, καὶ οὗτοι
ἔόντες πολυπρόβατοι, Ἀρμενίων δὲ Ματιηνοὶ χώρην
τῆνδε ἔχοντες. ἔχεται δὲ τούτων γῆ ἥδε Κισσή,
ἐν τῇ δὴ παρὰ ποταμὸν τόνδε Χοάστην κείμενά 40
ἔστι τὰ Σουύσα ταῦτα, ἐνθα βασιλεὺς τε μέγας
δίαιταν ποιεῖται, καὶ τῶν χρημάτων οἱ θησαυροὶ
ἐνθαῦτα εἰσὶ· ἐλόντες δὲ ταῦτην τὴν πόλιν θαρ-
σεοντες ἥδη τῷ Διὶ πλούτου πέρι ἐρίζετε. ἀλλὰ περὶ
μὲν χώρης ἄρα οὐ πολλῆς οὐδὲ οὔτω χρηστῆς καὶ 45
οὐρῶν σμικρῶν χρεόν ἔστι ύμεας μάχας ἀναβάλ-
λεσθαι πρός τε Μεσσηνίους, ἔσντας ἴσοπαλεας, καὶ
Ἀρκάδας τε καὶ Ἀργείους, τοῖσι οὔτε χρυσοῦ ἔχό-
μενόν ἔστι οὐδὲν οὔτε ἀργυροῦ, τῶν πέρι καὶ τινα
ἐνάγει προθυμίη μαχόμενον ἀποθνήσκειν· παρέχον 50
δὲ τῆς Ἀσίης πάσης ἀρχειν εὐπετέως, ἀλλο τι αἰρή-
σεσθε;· “Ἀρισταγόρης μὲν ταῦτα ἐλεξε, Κλεομένης
δὲ ἀμείβετο τοισίδε· „ὦ ξεῖνε Μιλήσιε, ἀναβάλλομαι
τοι ἐς τρίτην ἡμέρην ὑποκρινέσθαι.“ τότε μὲν ἐς 55
τοσοῦτον ἥλασαν· ἐπείτε δὲ ἡ κυρίη ἡμέρη ἐγένετο
τῆς ὑποκρίσιος καὶ ἥλθον ἐς τὸ συγκείμενον, εἴρετο
οἱ Κλεομένης τὸν Ἀρισταγόρην, ὅκοσέων ἡμερών
ἀπὸ Θαλάσσης τῆς Ἰώνων ὁδὸς εἴη παρὰ βασιλέα.
οἱ δὲ Ἀρισταγόρης, τάλλα ἐών σοφὸς καὶ διαβάλλων
ἐκεῖνον εὖ, ἐν τούτῳ ἐσφάλη· χρεὸν γάρ μιν μὴ 60
λέγειν τὸ εόν βουλόμενόν γε Σπαρτιῆτας ἐξαγαγεῖν
ἐς τὴν Ἀσίην, λέγει δ' ὡν τριῶν μηρῶν φάσ εἶναι
τὴν ἀνοδον. οἱ δὲ ὑπαρπάσας τὸν ἐπίλοιπον λόγον,
τὸν δὲ Ἀρισταγόρης ὠρμητο λέγειν περὶ τῆς ὁδοῦ,
εἶπε· „ὦ ξεῖνε Μιλήσιε, ἀπαλλάσσο εἰς Σπάρτης 65
πρὸ δύντος ἥλιου· οὐδὲνα γάρ λόγον εὐεπέα λέγεις
Λακεδαιμονίοισι, ἐθέλων σφέας ἀπὸ Θαλάσσης τριῶν

51 μηνῶν ὁδὸν ἀγαγεῖν.“ ὁ μὲν δὴ Κλεομένης ταῦτα
 εἴπας ἦιε ἐς τὰ οἰκία, ὁ δὲ Ἀρισταγόρης λαβὼν
 70 ἵκετηρίην ἦιε ἐς τοῦ Κλεομένεος, ἐσελθὼν δὲ εἴσω,
 ἀτε ἵκετεύων, ἐπακοῦσαι ἔκελευε τὸν Κλεομένεα,
 ἀποπέμψαντα τὸ παιδίον· προσεστήκεε γὰρ δὴ τῷ
 Κλεομένεῃ ἡ Θυγάτηρ, τῇ οὐρουμα ἦν Γοργώ· τοῦτο
 δέ οἱ καὶ μοῦνον τέκνον ἐτύγχανε ἐδν ἐτέων δικτὸ
 75 ἡ ἐννέα ἡλικίην. Κλεομένης δὲ λέγειν μιν ἔκελευε,
 τὰ βούλεται, μηδὲ ἐπισχεῖν τοῦ παιδίου εἶνεκα.
 ἐνθαῦτα δὴ δὲ Ἀρισταγόρης ἄρχετο ἐκ δέκα ταλάντων
 ὑπισχνεόμενος, ἦν οἱ ἐπιτελέσῃ, τῶν ἐδέετο. ἀνανεύοντος
 δὲ τοῦ Κλεομένεος προέβαινε τοῖσι χρῆμασι ὑπερβάλ-
 80 λων δὲ Ἀρισταγόρης, ἐς ὁ πεντήκοντά τε τάλαντα ὑπε-
 δέδεκτο καὶ τὸ παιδίον ηὐδάξατο· „πάτερ, διαφθερεῖε
 σε δὲ ἔτενος, ἦν μηδὲν αποστάς *ἵησ.*“ δ τε δὴ Κλεομένης
 ἥσθεις τοῦ παιδίου τῇ παραινεσὶ ἦιε ἐς ἐτερον οἴκημα,
 καὶ δὲ Ἀρισταγόρης ἀπαλλάσσετο τὸ παρόπαν ἐκ
 85 τῆς Σπάρτης, οὐδὲ οἱ ἔχεγένετο ἐπὶ πλεον ἐπὶ ση-
 μῆναι περὶ τῆς ἀνόδου τῆς παρὰ βασιλέα.

52   “Ἐχει γὰρ ἀμφὶ τῇ δόῳ ταύτῃ ὅδε· σταθμοὶ
 τε πανταχῇ εἰσὶ βασιλῆιοι καὶ καταλύσιες κάλλισται,
 διὰ οἰκεομένης τε ἡ δόδος ἀπασα καὶ ἀσφαλέος. διὰ
 90 μὲν γε Λυδίης καὶ Φρυγίης σταθμοὶ τείνοντες
 εἴκοσι εἰσι, παρασάγγαι δὲ τεσσερες καὶ ἐνενήκοντα
 καὶ ἥμισυ. ἐκδέκεται δὲ εἰ τῆς Φρυγίης δὲ “Ἄλυς
 ποταμός, ἐπ’ ὃ πύλαι τε ἐπεισι, τὰς διεξελάσαι
 πάσα ἀνάγκη καὶ οὕτω διεκπερᾶν τὸν ποταμόν, καὶ
 95 φυλακτηοιν μέγα ἐπ’ αὐτῷ. διαβάντι δὲ ἐς τὴν
 Καππαδοκίην καὶ ταύτῃ πορευομένω μέχρι οὔρων
 τῶν Κιλικίων σταθμοὶ δυῶν δέοντές εἰσι τριήκοντα,
 παρασάγγαι δὲ τεσσερες καὶ ἑκατόν. ἐπὶ δὲ τοῖσι
 τούτων οὐροισι διέξας τε πύλας διεξελᾶς καὶ διξά

φυλακτήρια παραμείψεαι. ταῦτα δὲ διεξελάσαντι καὶ 100 διὰ τῆς Κιλικίης ὅδὸν ποιευμένῳ τρεῖς εἰσὶ σταθμοί, παρασάγγαι δὲ πεντεκαίδεκα καὶ ἡμισυ. οὐρὸς δὲ Κιλικίης τε καὶ τῆς Ἀρμενίης ἐστὶ ποταμὸς νησιπέρητος, τῷ οὐνοματείᾳ Ευφρήτης. ἐν δὲ τῇ Ἀρμενίῃ σταθμοὶ μὲν εἰσὶ καταγωγέων πεντεκαίδεκα, πα- 105 ρασάγγαι δὲ εἴς καὶ πεντήκοντα καὶ ἡμισυ, καὶ φυλακτήριον εἴναι αὐτοῖσι. ποταμοὶ δὲ νησιπέρητοι τέσσερες διὰ ταύτης φέουσι, τοὺς πᾶσα ἀνάγκη διαπορθμεῦσαι ἐστι, πρῶτος μὲν Τίγρης, μετὰ δὲ δεύτερός τε καὶ τρίτος Ζάβατος ὄνομαζόμε- 110 νος, οὐκ ὥντος εἰών ποταμὸς οὐδὲ εἰκαστοῦ φέων· ὁ μὲν γὰρ πρότερος αὐτῶν καταλεχθεὶς εἴς Ἀρμενίων φέει, ὁ δὲ ὑστερόν εἰκαστος Γύνδης, τὸν Κῦρος διέλαβε κοτε εἰς διώρυχας ἔχοντα καὶ 115 τριηκοσίας. εἰ δὲ ταύτης ἐσβάλλοντι εἰς τὴν Ματιηνῆν γῆν σταθμοὶ εἰσὶ τέσσερες καὶ τριήκοντα, παρασάγγαι δὲ ἐπτά καὶ τριήκοντα καὶ ἑκατόν. εἰ δὲ ταύτης εἰς τὴν Κισσινήν χώρην μεταβαίνοντι ἐνδεκα σταθμοί, παρασάγγαι δὲ δύο καὶ τεσσεράκοντα καὶ ἡμισυ 120 ἐστι επὶ ποταμὸν Χοάσπην, εόντα καὶ τοῦτον νησιπέρητον, ἐπὶ φ Σοῦσα πόλις πεπόλισται. οὗτοι οἱ πάντες σταθμοὶ εἰσὶ ἐνδεκα καὶ ἑκατόν. καταγωγαὶ μὲν νῦν σταθμῶν τοσαῦται εἰσὶ εἰκαστοι Σαρδίων εἰς Σοῦσα ἀναβαίνοντι. εἰ δὲ δρόσις μεμέτρηται ἡ ὅδος 53 ἡ βασιλήν τοῖσι παρασάγγησι, καὶ ὁ παρασάγγης 125 δύναται τριήκοντα στάδια, ὥσπερ οὐτός γε δύναται ταῦτα, εἰκαστοι Σαρδίων στάδιά ἐστι εἰς τὰ βασιλήα τὰ Μεμνόνια καλεόμενα πεντακόσια καὶ τρισχίλια καὶ μύρια, παρασαγγέων εόντων πεντήκοντα καὶ τετρακοσίων. πεντήκοντα δὲ καὶ ἑκατὸν στάδια ἐπ' ἡμέρῃ

ἐκάστη διεξιοῦσι ἀναισιμοῦνται ἡμέραι ἀπαρτί ἐνερή-
54 ποντα. οὕτω τῷ Μιλησίῳ Ἀρισταγόρῃ εἴπαντι πρὸς
 Κλεομένεα τὸν Λακεδαιμόνιον, εἶναι τοιῶν μηνῶν
 135 τὴν ἄνοδον τὴν παρὰ βασιλέα, δρθῶς εἴρητο. εἰ
 δέ τις τὸ ἀτρεκέστερον τούτων ἔτι δίζηται, ἐώ καὶ
 τούτο σημανέω· τὴν γὰρ ἐξ Ἐφέσου ἐς Σάρδις
 ὁδὸν δεῖ προσλογίσασθαι ταῦτη. καὶ δὴ λέγω στα-
 δίους εἶναι τοὺς πάντας ἀπὸ Θαλάσσης τῆς Ἑλλη-
 140 νικῆς μεχρὶ Σούσων (τοῦτο γὰρ Μεμνόνειον ὁστு
 καλέεται) τεσσεράκοντα καὶ τετρακοσχιλίους καὶ μυ-
 ρίους· οἱ γὰρ ἐξ Ἐφέσου ἐς Σάρδις εἰσὶ τεσσεράκοντα
 καὶ πεντακόσιοι στάδιοι, καὶ οὕτω τοιοὶ ἡμερησί^ι
 μηκύνεται ἡ τοίμηνος ὁδός.

Arystagoras udaje się teraz do Aten. Tu wplata Herodot epizodycznie historyę Aten, a nawiązując rzecz do opowiadanych już przedtem wypadków za panowania Pejzystrata (p. rozdz. 5.), opisuje teraz wygnanie Pejzystratydów, reformy Klejstenesa, zatargi między Atenami i Eginą, usiłowania Spartan celem wprowadzenia napowrót Hippiasza do Aten. Także namiestnik perski z Sardes, Artafrenes, wzywa Ateńczyków, aby Hippiaszowi oddali napowrót panowanie nad miastem; lecz Ateńczycy ze wzgardą odrzucają to uroszczenie i okazują gotowość do wojny z Persami.

18. Arystagoras w Atenach. V, 97.

97 Νομίζουσι¹⁾ δὲ ταῦτα²⁾ καὶ διαβεβλημένοισι ἐς
 τοὺς Πέρσας, ἐν τούτῳ δὴ τῷ καιρῷ ὁ Μιλησίος
 Ἀρισταγόρης, υπὸ Κλεομένεος τοῦ Λακεδαιμονίου
 ἐξελασθεὶς ἐκ τῆς Σπάρτης, ἀπίκετο ἐς Ἀθήνας.

1) t. j. *Ἀθηναῖοι*.

2) t. j. aby nie przyjać Hippiasza.

αὐτη γὰρ ἡ πόλις τῶν λοιπῶν ἐδυνάστευε μέγιστον. 5
 ἐπελθῶν δὲ ἐπὶ τὸν δῆμον ὁ Ἀρισταγόρης ταῦτα
 ἔλεγε, τὰ καὶ ἐν τῇ Σπάρτῃ περὶ τῶν ἀγαθῶν τῶν
 εν τῇ Ἀσίῃ καὶ τοῦ πολέμου τοῦ Περσικοῦ, ὡς
 οὗτε ἀσπίδα οὔτε δόρυ νομίζουσι, εὐπετέες τε χει- 10
 ωθῆναι εἰησαν. ταῦτα τε δὴ ἔλεγε καὶ πρὸς τοῖς
 τάδε, ὡς οἱ Μιλήσιοι τῶν Ἀθηναίων εἰσὶ ἄποικοι,
 καὶ οὐκός σφεας εἴη φύεσθαι δυναμένους μέγα· καὶ
 οὐδεν, δ τι οὐκ ὑποσχετο, οἷα κάρτα δεόμενος, ἐς
 ὁ ἀνέπεισέ σφεας. πολλοὺς γὰρ οἶκε εἶναι εὐπετέστε- 15
 ρον διαβάλλειν ἢ ἔνα, εἰ Κλεομένεα μὲν τὸν Λακε-
 δαιμόνιον μούνον οὐκ οἶστε τε ἐγένετο διαβάλλειν,
 τρεῖς δε μυριάδας Ἀθηναίων ἐποίησε τοῦτο. Ἀθη-
 ναῖοι μὲν δὴ ἀναπεισθεντες ἐψηφίσαντο εἴκοσι νέας
 αποστεῖλαι βοηθὸνς "Ιωσί, στρατηγὸν ἀποδέξαντες 20
 αὐτῶν εἶναι Μελάνθιον, ἀνδρα τῶν ἀστῶν εόντα
 τὰ πάντα δόκιμον· αὐται δὲ αἱ νέες ὀρχὴ κακῶν
 ἐγένοντο "Ελλησὶ τε καὶ βαρβάροισι.

Powróciwszy do Miletu, podmawia Arystagoras Peonów, uprowadzonych do niewoli przez Megabazosa, a osiedlonych teraz we Frygii, aby zbiegli do swojej ojczyzny. Następuje opis powstania Jończyków.

19. Walka zbuntowanych Greków z Persami. Zwycięstwo Persów. Smierć Arystagorasa. V, 99—126.

Ἀρισταγόρης δέ, ἐπειδὴ οὐ τε Ἀθηναῖοι ἀπί- 99
 κοντο εἴκοσι νηυσί, ἀμα ἀγόμενοι Ἐρετριέων πέντε
 τριήρεας, οἱ οὐ τὴν Ἀθηναῖων χάριν ἐστρατεύοντο,
 ἀλλὰ τὴν αὐτῶν Μιλήσιων, δφειλόμενά σφι ἀποδί-
 δόντες (οἱ γὰρ δὴ Μιλήσιοι πρότερον τοῖσι Ἐρε- 5
 τριεῦσι τὸν πρὸς Χαλκιδέας πόλεμον συνδιήνεικαν,
 ὅτε περ καὶ Χαλκιδεῦσι ἀντία Ἐρετριέων καὶ Μιλη-
 σίων Σάμιοι ἐβοήθεον), οὗτοι ὥν ἐπείτε σφι ἀπί-

ποντο καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι παρῆσαν, ἐποιέετο
 στρατηγίην δὲ Ἀρισταγόρης ἐς Σάρδις. αὐτὸς μὲν δὴ
 10 οὐκ ἐστρατεύετο, ἀλλ' ἔμενε ἐν Μιλήτῳ, στρατηγούς
 δὲ ἄλλους ἀπεδεξεῖ Μιλησίων εἶναι, τὸν ἑωυτοῦ τε
 ἀδελφεὸν Χαροπῖνον καὶ τῶν ὄλλων ἀστῶν Ἐρμό-
 100 φαντον. ἀπικόμενοι δὲ τῷ στόλῳ τούτῳ "Ιωνες ἐς
 Ἐφεσον πλοῦα μὲν κατέλιπον ἐν Κορησῷ τῆς Ἐφε-
 σίης, αὐτοὶ δὲ ἀνέβαινον χειρὶ πολλῇ, ποιεύμενοι
 Ἐφεσίους ἡγεμόνας. πορευόμενοι δὲ παρὰ ποταμὸν
 5 Κανθαρίον, ἐνθεύτεν ἐπείτε ὑπερβάντες τὸν Τμῶλον
 ἀπίκοντο, αἰρέουσι Σάρδις οὐδενός σφι ἀντιαθέντος,
 αἰρέουσι δὲ χωρὶς τῆς ἀκροπόλιος τάλλα πάντα.
 τὴν δὲ ἀκρόπολιν ἐρρύνετο αὐτὸς Ἀρταφρένης ἔχων
 101 δύναμιν ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγην. τὸ δὲ μὴ λεηλατῆσαι
 ἐλόντας σφέας τὴν πόλιν ἐσχε τόδε. ησαν ἐν τῇσι
 Σάρδισι οἰκίαι αἱ μὲν πλευνες καλάμιναι, ὅσαι δ'
 αυτεων καὶ πλίνθιναι ἦσαν, καλάμου εἶχον τὰς
 5 δροφάς· τοιτέων δὴ μιαν τῶν τις στρατιωτέων ὡς
 ἐνέπρησε, αὐτίκα ἀπ' οἰκίης ἐς οἰκίην ἵον τὸ πυρ
 ἐπενέμετο τὸ ἄστυ πᾶν. καιομένου δὲ τοῦ ἀστεος
 οἱ Λυδοὶ τε καὶ, ὅσοι Περσέων ἐνῆσαν ἐν τῇ πόλι,
 ἀπολαμφθέντες πάντοθεν ὥστε τὰ περιεσχατα νεμο-
 10 μένου τοῦ πυρός, καὶ οὐκ ἔχοντες ἔξηλυσιν ἐκ τοῦ
 ἀστεος, συνέρρεον ἐς τε τὴν ἀγορὴν καὶ ἐπὶ τὸν
 Πακτωλὸν ποταμὸν, δεσ σφι ψῆγμα χρυσοῦ κατα-
 φρέων ἐκ τοῦ Τμῶλου διὰ μέσης τῆς ἀγορῆς φέει καὶ
 ἐπειτα ἐς τὸν Ἐρμον ποταμὸν ἐκδιδοῖ, δὲ ἐς θάλασ-
 15 σαν· ἐπὶ τούτον δὴ τὸν Πακτωλὸν καὶ ἐς τὴν ἀγορὴν
 ἀφροῖζόμενοι οἱ τε Λυδοὶ καὶ οἱ Πέρσαι ἡναγκά-
 ζοντο ἀμύνεσθαι. οἱ δὲ "Ιωνες ὁρῶντες τοὺς μὲν
 ἀμυνομένους τῶν πολεμίων, τοὺς δὲ σὺν πλήθει
 πολλῷ προσφερομένους, ἔξανεχωρησαν δείσαντες πρὸς

τὸ δόρος τὸν Τυῶλον παλεόμενον, ἐνθεῦτεν δὲ ὑπὸ 20
νῦκτα ἀπαλλάσσοντο ἐπὶ τὰς νέας.

Καὶ Σάρδιες μὲν ἐνεπορήθησαν, ἐν δὲ αὐτῇσι 102
καὶ ἴδον ἐπιχωρίης Θεοῦ Κυβῆβης· τὸ σκηνητόμενοι
οἱ Πέρσαι υστερον ἀντενεπίμπρασαν τὰ ἐν Ἑλλησι
ἴρα. τότε δὲ οἱ Πέρσαι οἱ ἐντὸς Ἀλνος ποταμοῦ
νομούς ἔχοντες, προπυνθανόμενοι ταῦτα, συνηλίζοντο 5
καὶ ἐβοήθεον τοῖσι Λυδοῖσι. καὶ κως ἐν μὲν Σάρ-
διοι οὐκέτι ἔοντας τοὺς Ἰωνας ευρίσκουσι, ἐπόμενοι
δὲ πατὰ στίβον αἰδέουσι αὐτοὺς ἐν Ἐφεσῳ. καὶ
ἀντετάχθησαν μὲν οἱ Ἰωνες, συμβαλόντες δὲ πολλὸν
ἔσσωθησαν. καὶ πολλοὺς αὐτῶν οἱ Πέρσαι φονεύουσι 10
ἄλλους τε ὀνομαστούς, ἐν δὲ δὴ καὶ Εὐαλκίδην
στρατηγεόντα Ἐρετριέων, στεφανηφόρους τε ἀγῶνας
ἀναραιφηκότα καὶ ὑπὸ Σιμωνίδεω τοῦ Κηίου πολλὰ
αἰνεθέντα· οἱ δὲ αὐτῶν ἀπεφυγον τὴν μάχην, ἐσκε-
δασθησαν ἀνὰ τὰς πόλιας.

15

Τότε μὲν δὴ οὕτω ἡγωνίσαντο. μετὰ δὲ Ἀθη- 103
ναῖοι μὲν τὸ παράπαν ἀπολιπόντες τοὺς Ἰωνας,
ἐπικαλεομένου σφέας πολλὰ δι' ἀγγέλων Ἀρισταγό-
ρεω, οὐκ ἔφασαν ἔτι τιμωρήσειν σφίσι· Ἰωνες δὲ
τῆς Ἀθηναίων συμμαχίης στερηθέντες, οὕτω γάρ 5
σφι ὑπῆρχε πεποιημένα ἐς Δαρεῖον, οὐδὲν δὴ ἥσσον
τὸν πρὸς βασιλέα πόλεμον ἐσκευάζοντο. πλώσαντες
δὲ ἐς τὸν Ἐλλήσποντον Βυζάντιόν τε καὶ τὰς ἄλλας
πόλις πάσας τὰς ταῦτη ὑπὲ ἐωντοῖσι ἐποιήσαντο,
ἐκπλώσαντες τε ἐξω τὸν Ἐλλήσποντον Καρίης τὴν 10
πιλλήν προσεκτήσαντο σφίσι σύμμαχον εἶναι· καὶ
γὰρ τὴν Καύνον, πρότερον οὐ βουλομένην συμμα-
χεῖν, ὡς ἐνέπρησαν τὰς Σάρδις, τότε σφι καὶ αὖτη
προσεγένετο. Κύπροιοι δὲ ἐθελονταί σφι πάντες προσ- 104
εγένοντο πλὴν Ἀμαθουσίων· ἀπεστησαν γὰρ καὶ

οὗτοι ὡδεὶς ἀπὸ Μῆδων· ἦν Ὁνήσιλος Γόργον μὲν τοῦ Σαλαμινίων βασιλέος ἀδελφεός νεώτερος, Χέρσιος δὲ τοῦ Σιρώμου τοῦ Εὐελθοντος παῖς. οὗτος ὥνηρ πολλάκις μὲν καὶ πρότερον τὸν Γόργον παρηγορέετο ἀπίστασθαι ἀπὸ βασιλέος, τότε δὲ, ως καὶ τοὺς "Ιωνας ἐπύθετο ἀπεστάναι, πάγχυ ἐπικείμενος ἐνῆγε· ως δὲ οὐκ ἐπειθεὶ τὸν Γόργον, ἐνθαῦτα μιν φυλάξας 10 ἔξελθόντα τὸ ἀστυ τὸ Σαλαμινίων δὲ Ὁνήσιλος ἀμα τοῖσι ἑωυτοῦ στασιώτησι ἀπεκλήσει τῶν πυλέων. Γόργος μὲν δὴ στεφηθεὶς τῆς πόλιος ἔφευγε ἐς Μῆδους, Ὁνήσιλος δὲ ἤρχε Σαλαμινος καὶ ἀνέπειθε πάντας Κυπρίους συναπίστασθαι. τοὺς μὲν δὴ ἄλλους 15 ἀνέπεισε, Ἀμαθούσιους δὲ οὐ βουλομένους οἱ πειθεοῦσθαι ἐποιούρκεε προσκατήμενος.

105 Ὁνήσιλος μὲν νυν ἐποιούρκεε Ἀμαθούντα. βασιλεῖ δὲ Λαρείω ως ἔξαγγελθῇ Σάρδις ἀλούσας ἐμπρησθῆναι ὑπό τε Ἀθηναίων καὶ Ιώνων, τον δὲ ἡγεμόνα γενέσθαι τῆς συλλογῆς, ώστε ταῦτα 5 συνυφανθῆναι, τὸν Μιλήσιον Ἀρισταγόρην, πρῶτα μὲν λέγεται αὐτὸν, ως ἐπύθετο ταῦτα, Ἰωνων οὐδένα λόγον ποιησάμενον, εὐ εἰδότα, ως οὗτοί γε οὐ καταπροΐζονται ἀποστάντες, εἰρέσθαι, οἵτινες εἰεν οἱ Ἀθηναῖοι· μετὰ δὲ πυθόμενον αἴτησαι τὸ τόξον, 10 λαβόντα δὲ καὶ ἐπιθέντα διστὸν ἄνω ἐς τὸν οὐρανὸν ἀπεῖναι, καὶ μιν ἐς τὸν ἡρα βάλλοντα εἰπεῖν· „ὦ Ζεῦ, ἐκγενέσθαι μοι Ἀθηναίους τίσασθαι,“ εἰπαντα δὲ ταῦτα προστάξαι ἐνὶ τῶν Θεραπόντων δείπνου προκειμένου αὐτῷ ἐς τοὺς ἐκάστοτε εἰπεῖν· „δέσποτα, 106 μέμνεο τῶν Ἀθηναίων.“ προστάξας δὲ ταῦτα εἶπε, καλέσας ἐς δψιν Ἰστιαῖον τὸν Μιλήσιον, τὸν δὲ Λαρεῖος κατεῖχε χρόνον ἡδη πολλόν· „πυνθάνομαι, Ἰστιαίε, ἐπίφροπον τὸν σόν, τῷ σὺ Μιλητον ἐπέτρε-

ψας, νεώτερα ἐς ἐμὲ πεποιηκέναι ποῆγματα· ἀνδρας δ
γάρ μοι ἐκ τῆς ἑτερῆς ἡπείρου ἐπαγαγών, καὶ Ἰωνας
σὺν αὐτοῖσι τοὺς δώσοντας ἐμοὶ δίκην, τῶν ἐποίησαν,
τούτους ἀναγνώσας ἀμα ἔκεινοισι ἐπεσθαι, Σαρδίων
με ἀπεστέρησε. νῦν ὥν κῶς τοι ταῦτα φαίνεται
ἔχειν καλῶς; κῶς δ' ἀνευ τῶν σῶν βουλευμάτων 10
τούτων τι ἐποήχθη; δρα, μη ἐξ ὑστέρης σεωτὸν
ἐν αἰτίῃ σχῆς.“ εἶπε πρὸς ταῦτα Ἰστιαῖος „βασιλεῦ,
κοῖον ἐφθέγξαο ἐπος, ἐμὲ βουλεῦσαι ποῆγμα, ἐκ
τοῦ σοὶ τι ἡ μέγα ἡ σμικρὸν ἐμελλε λυπηρὸν ἀνα-
σχήσειν; τί δ' ἀν ἐπιδιζήμενος ποιοῦμι ταῦτα, τεῦ 15
δὲ ἐνδεῆς ἐών; τῷ πάρα μὲν πάντα, δόσα περ σοὶ,
πάντων δὲ πρὸς σέο βουλευμάτων ἐπακούειν αξιεῦμαι.
ἀλλ' εἴπερ τι τοιοῦτον, οἷον σὺ εἴρηκας, πρῆσσε δ
ειδὸς ἐπίτροπος, ισθι αὐτὸν ἐπ' ἑωτοῦ βαλλόμενον
πεποηκέναι. ἀρχὴν δὲ ἔγωγε οὐδὲ ἐνδέκομαι τὸν 20
λόγον, δκως τι Μιλήσιοι καὶ δ ἐμὸς ἐπίτροπος νεώ-
τερον πρῆσσοντι περὶ ποῆγματα τὰ σά. εἰ δ' ἄρα
τι τοιοῖτο ποιεῦσι καὶ σὺ τὸ εὖν ἀπήροας, ὁ βα-
σιλεὺς, μάθε, οἷον ποῆγμα ἐργάσαο ἐμὲ ἀπὸ Θαλάσ-
σης ἀνάσπαστον ποιῆσας. Ἰωνες γάρ οἵπασι ἐμεῦ 25
ἐξ ὅφθαλμῶν σφι γενομένου ποιῆσαι, τῶν πάλαι
ἱμερὸν εἰχον· ἐμέο δὲ ἀν ἐόντος ἐν Ἰωνίῃ οὐδεμία
πόλις ὑπεκίνησε. νῦν ὧν ὡς τάχος με ἀπες πορευ-
θῆναι ἐς Ἰωνίην, ἵνα τοι κεῖνά τε πάντα καταρ-
τίσω ἐς τῶντό, καὶ τὸν Μιλήτουν ἐπίτροπον τοῦτον 30
τὸν ταῦτα μηχανησάμενον ἐγχειρίθετον παραδῶ.
ταῦτα δὲ κατὰ νόον τὸν σὸν ποιῆσας, Θεοὺς ἐπό-
μνυμι τοὺς βασιληίους μὴ μὲν πρότερον ἐκδύσασθαι,
τὸν ἔχων κιθῶνα καταβῆσσομαι ἐς Ἰωνίην, πρὶν ἢν
τοι Σαρδὼν νῆρον τὴν μεγίστην δαρμοφόρον ποιήσω.“ 35
Ἰστιαῖος μὲν λέγων ταῦτα διέβαλλε, Δαρεῖος δὲ 107

επείθετο καὶ μη ἀπει, ἐντειλάμενος, ἐπεάν, τὰ
ὑπέσχετό οἱ, ἐπιτελέα ποιῆσῃ, παραγίνεσθαι οἱ δόπισω
ἐξ τὰ Σουσα.

- 108   Ἐν φ δὲ ἡ αγγελίη τε περὶ τῶν Σαρδίων
παρὰ βασιλέα ἀνήιε καὶ Δαρεῖος τὰ περὶ τὸ τοξον
ποιῆσας Ἰστιαίῳ ἐς λόγους ηλθε καὶ Ἰστιαῖος μεμε-
τιμένος ὑπὸ Δαρείου ἐκομίζετο ἐπὶ Θάλασσαν, ἐν
τούτῳ παντὶ τῷ χρόνῳ ἐγίνετο τάδε. πολιορ-
κέοντι τῷ Σαλαμινῷ Ὄνησίλῳ Ἀμαθουσίους ἔξαγ-
γέλλεται νηυσὶ στρατιὴν πολλὴν ἄγοντα Περσικὴν
Ἀρτυβιον ἄνδρα Πέρσην προσδόκιμον ἐς τὴν Κύπρον
εἶναι· πυθόμενος δὲ ταῦτα δ Ὄνησίλος κήρυκας
10 διέπεμπε ἐς τὴν Ἰωνίην ἐπικαλεύμενός σφεας, Ἰωνες
δὲ οὐκ ἐς μακρῷ βουλευσάμενοι ἦκον πολλῷ στόλῳ.
Ἰωνες τε δὴ παρησαν ἐς τὴν Κύπρον, καὶ οἱ Πέρ-
σαι νηυσὶ διαβάντες ἐκ τῆς Κιλικίης ἤισαν ἐπὶ τὴν
Σαλαμῖνα πεζῇ. τῆσι δὲ νηυσὶ οἱ Φοίνικες περιέ-
15 πλεον τὴν ἀκροτην, αἱ καλεῦνται Κληδες τῆς Κύπρου.
109 τούτου δὲ τοιούτου γνομένου εἰεῖσαν οἱ τύραννοι
τῆς Κύπρου, συγκαλεσαντες τῶν Ἰώνων τους στρα-
τηγούς· „ἄνδρες Ἰωνες, αἰρεσιν ὑμῖν δίδομεν ημεῖς
οἱ Κύπροι, δικτέροισι βούλεσθε προσφέρεσθαι, ἢ
5 Πέρσησι ή Φοίνιξι. εἰ μεν γὰρ πεζῇ βούλεσθε
ταχθέντες Πέρσεων διαπειρᾶσθαι, ὡρη ἀν εἰη ὑμῖν
ἐκβάντας ἐκ τῶν νεῶν τασσεσθαι πεζῇ, ημέας δὲ
ἐς τὰς νέας ἐσβαίνειν τὰς ὑμετέρας Φοίνιξι ἀντα-
γωνιευμένους· εἰ δὲ Φοινίκων μᾶλλον βούλεσθε
10 διαπειρᾶσθαι, ποιεειν χρεόν ἐστι ὑμέας, διόπτερα ἀν
δη τούτων εἰησθε, οκας το κατ ὑμέας ἐσται ἡ τε
Ἰωνίη καὶ ἡ Κύπρος ἐλευθέρη.“ εἰπαν Ἰωνες πρὸς
ταῦτα· „ἡμέας ἀπέπεμψε τὸ κοινόν τῶν Ἰώνων
φυλάξοντας τὴν Θάλασσαν, ὅλῃ οὐκ ἵνα Κυπρίοισι

τας νέας παραδόντες αὐτοὶ Πέρσησι πεζῇ προσφε- 15
ρώμεθα. ἡμεῖς μὲν νῦν, ἐπ' οὐ ἐτάχθημεν, ταύτη
πειρησόμεθα εἶναι χρηστοί· ὑμέας δὲ χρεόν εστι
ἀναμυησθέντας, οἷα ἐπάσχετε δουλεύοντες πρὸς τῶν
Μήδων, γίνεσθαι ἄνδρας ἀγαθούς.“

”Ιωνες μὲν τούτοισι ἀμείψαντο· μετὰ δὲ ἡκόν- 110
των εἰς τὸ πεδίον τὸ Σαλαμινίων τῶν Περσέων διε-
τασσον οἱ βασιλεῖς τῶν Κυπρίων, τοὺς μὲν ὄλλους
Κυπρίους κατὰ τοὺς ὄλλους στρατιώτας ἀντιάσ-
σοντες, Σαλαμινίων δὲ καὶ Σολίων ἀπολέξαντες τὸ 5
ἄριστον ἀντέτασσον Πέρσησι· Ἀρτυβίῳ δὲ τῷ στρα-
τηγῷ τῶν Περσέων ἐθελοντῆς ἀντετάσσετο Ὁνη-
σιος. ἦλανυν δὲ ὑπον δ Ἀρτυβίος δεδιδαγμένον 111
πρὸς διλίτην ἴστασθαι δρόθν. πυθόμενος δὲν ταῦτα
δ Ὁνησιος, ἦν γάρ οἱ ὑπασπιστῆς γένος μὲν Κάρ,
τὰ δὲ πολέμια κάρτα δόκιμος καὶ ὄλλως λήματος 5
πλέος, εἴπε πρὸς τοῦτον „πυνθάνομαι τὸν Ἀρτυβίου
ὑπον ἴσταμενον δρόθν καὶ ποσὶ καὶ στόματι κατερ-
γάζεσθαι, πρὸς τὸν ἀν προσενειχθῆ. σὺ δὲν βου-
λευσθέμενος αὐτίκα εἴπε, ὁκότερον βούλεαι φυλάξας
πλῆξαι, εἴτε τὸν ὑπον εἴτε αὐτὸν Ἀρτυβίον.“ εἴπε 10
πρὸς ταῦτα δ διέων αὐτοῦ· „ὦ βασιλεῦ, ἔτοιμος
μὲν ἐγὼ εἰμι ποιέειν καὶ ἀμφότερα καὶ τὸ ἔτερον
αὐτῶν, καὶ πάντως τὸ ἀν ἐπιτάσσῃς σύ· φε μέντοι
ἔμοιγε δοκεῖ εἶναι τοῖσι σοῦσι πρήγμασι προσφε-
ρέστερον, φράσω. βασιλέα μὲν καὶ στρατηγὸν χρεὸν 15
εἶναι φημι βασιλεῖ τε καὶ στρατηγῷ προσφέρεσθαι.
ἥν τε γάρ κατέλης ἄνδρα στρατηγόν, μέγα τοι
γίνεται, καὶ δεύτερα, ἦν σὲ ἐκεῖνος, τὸ μὴ γένοιτο,
ὑπὸ ἀξιοχρέου καὶ ἀποθανεῖν ἡμίσεα συμφορή·
ἡμέας δὲ τοὺς ὑπηρέτας ἔτεροισί τε ὑπηρέτησι προσ- 20
φέρεσθαι καὶ πρὸς ὑπον· τοῦ σὺ τὰς μηχανὰς

μηδὲν φοβηθῆς· ἐγὼ γάρ τοι υποδέκομαι μὴ μιν
ἀνδρὸς ἔτι γε μηδενὸς στήσεσθαι ἐναντίον.“

- 112 Ταῦτα εἶπε, καὶ μεταντίκα συνέμισγε τὰ στρατόπεδα πεζῆς καὶ νησί. νησοῖ μὲν νυν Ἰωνες ἄκροι γενόμενοι ταύτην τὴν ἡμέρην ὑπερεβάλοντο τοὺς Φοίνικας, καὶ τούτων Σάμιοι ἡρίστευσαν· πεζῆς δέ, ὡς συνῆλθε τὰ στρατόπεδα, συμπεσόντα ἐμάχοντο. κατὰ δὲ τοὺς στρατηγοὺς ἀμφοτέρους τάδε ἐγίνετο· ὡς προσεφέρετο πόδις τὸν Ὀνησίλον δὲ Ἀρτύβιος ἐπὶ τοῦ ἵππου κατήμενος, δὲ Ὀνησίλος, κατὰ τὰ συνεθήκατο τῷ ὑπασπιστῇ, παίει προσφερόμενον 10 αὐτὸν τὸν Ἀρτύβιον· ἐπιβαλόντος δὲ τοῦ ἵππου τοὺς πόδας ἐπὶ τὴν Ὀνησίλον ἀσπίδα, ἐνθαῦτα δὲ Κάρος δρεπάνῳ πληξεὶς ἀπαράσσει τοῦ ἵππου τοὺς 113 πόδας. Ἀρτύβιος μὲν δὴ δὲ στρατηγὸς τῶν Περσέων δμοῦ τῷ ἵππῳ πίπτει αὐτοῦ ταύτην. μαχομένων δὲ καὶ τῶν ἄλλων, Στησήνωρ τύραννος ἐὼν Κουροίου προδιδοῖ ἔχων δύναμιν ἀνδρῶν περὶ ἑωτὸν οὐ σμικρὴν. δὲ οἱ Κουριέες οὗτοι λέγονται εἶναι Ἀργείων ἀποικοι. προδόντων δὲ τῶν Κουριέων αὐτίκα καὶ τὰ Σαλαμινίων πολεμιστήρια ἀρματα τώντο τοῖσι Κουριεῦσι ἐποίεον. γινομένων δὲ τούτων κατυπέρτεροι ἥσαν οἱ Πέρσαι τῶν Κυπρίων. τετραμμένου δὲ τοῦ στρατοπέδου ἄλλοι τε ἐπεσον πολλοὶ καὶ δὴ καὶ Ὀνησίλος τε δὲ Ἐρέσιος, δις περ τὴν Κυπρίων ἀπόστασιν ἐπιρηξε, καὶ δὲ Σολίων βασιλεὺς Ἀριστόκυπρος δὲ Φιλοκύπρου, Φιλοκύπρου δὲ τούτου, τὸν Σόλων δὲ Ἀθηναῖος ἀπικόμενος ἐς Κύπρον ἐν ἐπεσι ἀνεσε 10 τυράννων μάλιστα. Ὀνησίλον μέν νυν Ἀμαθούσιοι, διτὶ σφέας ἐποιόρκησε, ἀποταμόντες τὴν κεφαλὴν ἐκόμισαν ἐς Ἀμαθούντα καὶ μιν ἀνεκρέμασαν ὑπερ τῶν πυλέων· κρεμαμένης δὲ τῆς κεφαλῆς καὶ ἐουσῆς

ηδη κοιλης, εσμος μελισσέων εσδύς ες αὐτην κηρίων μιν 5
ενεπλησε, τούτου δὲ γενομένου τοιούτου — ἔχρεωντο
γάρ περὶ αὐτῆς οἱ Ἀμαθούσιοι — ἐμαντεύθη σφι τὴν
μὲν νεφαλήν κατελόντας Θάψαι, Ὁνησίλω δὲ θύειν
ὡς ἥρωι ἀνὰ πᾶν ἕτος, καὶ σφι ποιεῦσι ταῦτα
ἀμεινον συνοίσεσθαι. Ἀμαθούσιοι μέν νυν ἐποίευν 115
ταῦτα καὶ τὸ μέχρι ἐμεῦ· "Ιωνες δὲ οἱ ἐν Κύπρῳ
ναυμαχῆσαντες ἐπείτε ἐμαθον τα πρῆγματα τα
Ὥονησίλου διεφθαρμένα καὶ τὰς πόλις τῶν Κυπρίων
πολιορκευμένας τὰς ἀλλας πλην Σαλαμῖνος, ταῦτην δὲ 5
Γόργῳ τῷ προτέρῳ βασιλεὺ τοὺς Σαλαμῖνίους παρα-
δόντας, αὐτίκα μαθόντες οἱ "Ιωνες ταῦτα ἀπέπλεον ες
τὴν Ἰωνίην, τῶν δὲ ἐν Κύπρῳ πολίων αντέσχε χρό-
νον επὶ πλεῖστον πολιορκευμένη Σόλοι, τὴν πέριξ υπο-
ρύσσοντες τὸ τεῖχος πεμπτῷ μηνὶ εἰλον οἱ Πέρσαι. 10
Κύπριοι μὲν δὴ ενιαυτὸν ελεύθεροι γενόμενοι 116
αυτις ἐκ νέης κατεδεδούλωντο. Δαυρίσης δὲ ἔχων
Δαρείου Θυγατέρα καὶ Ὅμαινης τε καὶ Ὄτανης καὶ
ἄλλοι Πέρσαι στρατηγοί, ἔχοντες καὶ οὗτοι Δαρείου
Θυγατέρας, ἐπιδιώξαντες τοὺς ες Σάρδις στρατευ- 5
σαμένους Ἰώνων καὶ εσαράξαντες σφεας ες τὰς νεας,
τῇ μάχῃ ως ἐπεκράτησαν, τὸ ἐνθεῦτεν επιδιελόμενοι
τὰς πόλις ἐπόρθεον. Δαυρίσης μὲν τραπόμενος πρὸς 117
τὰς εν Ἑλλησπόντῳ πόλις εἴλε μὲν Δάρδανον, εἴλε
δὲ Ἀβυδόν τε καὶ Περιστήν καὶ Λάμψακον καὶ
Παισόν. ταῦτας μὲν επ' ἡμέρῃ ἐκάστην οὔρες, ἀπὸ
δὲ Παισοῦ ἐλαύνοντί οἱ επὶ Πάριον πόλιν ἤλθε 5
ἀγγελίη τοὺς Καρας τωντὸ "Ιωσι φρονήσαντας
ἀπεστάναι ἀπὸ Περσέων. αποστρέψας δὲ εκ τοῦ
Ἑλλησπόντου ἦλαυνε τὸν στρατὸν επὶ τὴν Καρίην.
καὶ οως ταῦτα τοῖσι Καροὶ ἐξαγγέλθη πρότερον
πρὸν ἦ τὸν Δαυρίσην ἀπικεσθαι. πνθόμενοι δὲ οἱ 118

Κάρες συνελέγοντο ἐπὶ Λευκάς τε στήλας παλεομένας
καὶ ποταμὸν Μαρσύην, ὃς ὁέων ἐπὶ τῆς Ἰδριάδος
χώρης ἐσ τὸν Μαιάνδρον ἐκδιδοῖ. συλλεχθέντων
δὲ τῶν Καρῶν ἐνθαῦτα ἐγίνοντο βουλαὶ ἀλλαὶ τε
πολλαὶ καὶ ἀριστη γε δοκέουσα εἶναι ἐμοὶ Πιξωδάρου
τοῦ Μανσώλου ἀνδρὸς Κινδύνου, ὃς τοῦ Κιλίνων
βασιλεὸς Συεννέσιος εἶχε θυγατέρα· τούτου τοῦ
10 ἀνδρὸς ἡ γνώμη ἐφερε διαβάντας τὸν Μαιάνδρον
τοὺς Κάρας καὶ κατὰ νάτου ἔχοντας τὸν ποταμὸν
οὕτῳ συμβάλλειν, ἵνα μὴ ἔχοντες οπίσω φευγεῖν
οἱ Κάρες αὐτοῦ τε μένειν ἀναγκαῖόν εἰναι γενοίατο
εἴτι ἀμείνονες τῆς φύσιος. αὐτῇ μὲν νῦν οὐκ ἐνίκα
15 ἡ γνώμη, ἀλλὰ τοῖσι Πέρσῃσι κατὰ νάτου γίνεσθαι
τὸν Μαιάνδρον μᾶλλον ἢ σφίσι, δηλαδὴ ἦν φυγὴ
τῶν Περσέων γένηται καὶ ἐσσωθέωσι τῇ συμβολῇ,
ὡς οὐκ ἀπονοστήσουσι ἐσ τὸν ποταμὸν ἐσπίποντες.

119 μετὰ δὲ παρεόντων καὶ διαβάντων τὸν Μαιάνδρον
τῶν Περσέων, ἐνθαῦτα ἐπὶ τῷ Μαρσύῃ ποταμῷ
συνέβαλόν τε τοῖσι Πέρσῃσι οἱ Κάρες καὶ μάχην
ἐμαχέσαντο ἰσχυρὴν καὶ ἐπὶ χρονὸν πολλὸν, τέλος
5 δὲ ἐσσωθῆσαν διὰ πλῆθος. Περσέων μὲν δὴ ἐπεσον
ἄνδρες ἐσ δισχιλίους, Καρῶν δὲ ἐσ μυριούς. ἐνθεῦτεν
δὲ οἱ διαφυγόντες αὐτῶν κατειλήθησαν ἐσ Αἰ-
βραυνδα, ἐσ Διὸς στρατίου ἴσον, μέγα τε καὶ ἄγιον
ἀλσος πλατανίστων. μοῦνοι δέ, τῶν ημεῖς ιδμεν,
10 Κάρες εἰσι, οἱ Διὸς στρατίῳ θυσίας ἀνάγουσι. κατειλη-
θέντες δὲ ὧν οὗτοι ἐνθαῦτα ἐβουλευοντο περὶ σω-
τηρίης, δικτέρα παραδόντες σφέας αὐτοὺς Πέρσῃσι
ἡ ἐκλιπόντες τὸ παράπαν την Ἀσίην ἀμεινον ποή-
120 ξουσι. βουλευομένοισι δέ σφι ταῦτα παραγίνονται
βοηθεοντες Μίλησοι τε καὶ οἱ τούτων συμμαχοι·
ἐνθαῦτα δέ, τὰ μὲν πρότερον οἱ Κάρες ἐβουλευοντο,

μετῆκαν, οἱ δὲ αὐτις πολεμεῖν ἐξ ἀρχῆς ἀρτεοντο. καὶ ἐπιοῦσι τε τοῖσι Πέρσῃσι συμβάλλουσι, καὶ μα- 5 χεσαμενοι ἐπὶ πλεον ἡ πρότερον εσσώθησαν. πεσόν- των δὲ τῶν πάντων πολλῶν Μιλήσιοι μάλιστα 121 επληγησαν. μετὰ δὲ τοῦτο τὸ τρῶμα ἀνελαβόν τε καὶ ἀνεμαχέσαντο οἱ Κᾶρες· πυθόμενοι γὰρ ὡς στρατεύεσθαι δομέαται οἱ Πέρσαι ἐπὶ τὰς πόλις σφέων, ἐλόχησαν τὴν ἐν Πηδάσῳ ὁδὸν, ἐς τὴν ἔμπεσόντες οἱ Πέρσαι νυκτὸς διεφθάρησαν καὶ αὐτοὶ 5 καὶ οἱ στρατηγοὶ αὐτῶν, Δαυρίσης καὶ Ἀμόργης καὶ Σισιμάκης· σὺν δὲ σφι ἀπεθανε καὶ Μύρσος ὁ Γύγεω. τοῦ δὲ λόχου τούτου ἥγεμὼν ἦν Ἡρα- ειλείδης Ἰβανώλλιος ἀνὴρ Μυλασσεύς.

Οὗτοι μὲν νῦν τῶν Περσέων οὕτως διεφθά- 122 ᾤησαν· ‘Υμαίης δὲ καὶ αὐτὸς ἐὼν τῶν επιδιωξάν- των τοὺς ἐς Σάρδις στρατευσαμένους Ἰωνων, τρα- πόμενος ἐς τὴν Προποντίδα εἷλε Κίον τὴν Μυσίην· ταῦτην δὲ ἔξειλών, ὡς ἐπύθετο τὸν Ἐλλήσποντον 5 ἐκλειουπέναι Δαυρίσην καὶ στρατεύεσθαι ἐπὶ Καρίης, παταλιπών τὴν Προποντίδα ἐπὶ τὸν Ἐλλήσποντον ἥγε τὸν στρατόν, καὶ εἷλε μὲν Αἰολέας πάντας, 10 οἵσοι τὴν Ἰμάδα νέμονται, εἷλε δὲ Γεργιθας τοὺς Ιπολειφθέντας τῶν ἀρχαίων Τευκρῶν· αὐτός τε 123 Υμαίης αἰρέων ταῦτα τὰ ἔθνεα νοῦσω τελευτὴν ἐν τῇ Τρωάδι. οὗτος μὲν δὴ οὐτω ἐτελευτησε, Ἀοτα- φρένης δὲ ὁ Σαρδίων ὑπαρχος καὶ Ὄτανης ὁ τρίτος στρατηγὸς ἐτάχθησαν ἐπὶ τὴν Ἰωνίην καὶ τὴν προσεχέα Αἰολίδα στρατεύεσθαι. Ἰωνίης μὲν νῦν Κλαζομενὰς αἰρέουσι, Αἰολέων δὲ Κύμην.

Ἀλισκομενεων δὲ τῶν πολίων, ἣν γὰρ ὡς 124 διεδεξε Ἀρισταγόρης ὁ Μιλήσιος ψυχὴν οὐκ ἀκοσ, οἵ ταραξας τὴν Ἰωνίην καὶ εγκεφασάμενος ποιηματα

μεγάλα δρησμὸν ἐβούλευε δρῶν ταῦτα· πρὸς δὲ οἱ
5 καὶ ἀδύνατα ἐφάνη βασιλέα Δαρεῖον ὑπερβαλέσθαι·
πρὸς ταῦτα δὴ ὡν συγκαλεσας τοὺς συστασιωτας
ἐβουλεύετο, λεγων ως ἄμεινον σφίσι εἴη κρησφύ-
γετόν τι ὑπάρχον εἶναι, ἢν δρα ἔξαθεωνται εκ τῆς
10 Μιλήτου, εἴτε δὴ ὡν ἐς Σαρδὼ ἐκ τοῦ τόπου τούτου
ἄγοι ἐς ἀποικίην, εἴτε ἐς Μύρων τὴν Ἅδωνῶν,
τὴν Ἰστιαῖος ἐτείχεε παρὰ Δαρείου ὀδωρεὴν λαβών.
125 ταῦτα ἐπειρώτα ὁ Ἀρισταγόρης. Ἐκαταίου μὲν
νῦν τοῦ Ἡγησάνδρου, ἀνδρὸς λογοποιοῦ, τούτων
μὲν ἐς οὐδετέρην στέλλειν ἐφερε ἡ γνώμη, ἐν Λέρῳ
δὲ τῇ νήσῳ τεῖχος οἰκοδομησάμενον ἡσυχίην ἀγειν,
5 ἢν ἐκπέσῃ εκ τῆς Μιλήτου· ἐπειτα δὲ ἐκ ταῦτης
126 δρμῷμενον κατελεύσεσθαι ἐς τὴν Μιλήτου. ταῦτα
μὲν δὴ Ἐκαταῖος συνεβούλευε, αὐτῷ δὲ Ἀριστα-
γόρῃ ἡ πλείστη γνώμη ἦν ἐς τὴν Μύρων ἀπάγειν.
τὴν μὲν δὴ Μίλητον ἐπιτράπει Πυθαγόρη ἀνδρὶ⁵
τῶν ἀστῶν δοκίμων, αὐτὸς δὲ παραλαβὼν πάντα
τὸν βουλόμενον ἐπλεε ἐς τὴν Θρηίκην, καὶ εσχε
τὴν χώρην, επ' ἣν ἐστάλη· εκ δὲ ταῦτης δρμῷμενος
ἀπόλλυται ὑπὸ Θρηίκων αὐτὸς τε ὁ Ἀρισταγόρης
καὶ δ στρατὸς αὐτοῦ, πόλιν περικατήμενος καὶ βου-
10 λομένων τῶν Θρηίκων ὑποσπόνδων ἔξιέναι.

Księga VI. Ἐρατώ.

20. Uśmierzenie powstania Jończyków. VI, 1—21 25—31.

1 Ἀρισταγόρης μὲν νῦν Ἰωνίην ἀποστήσας οὕτω
τελευτᾷ, Ἰστιαῖος δὲ ὁ Μιλήτου τύραννος μεμετί-
μενος ὑπὸ Δαρείου παρῆν ἐς Σάρδις. ἀπιγμένον
δὲ αὐτὸν εκ τῶν Σούσων εἴρετο Ἀρταφρένης

ο Σαρδίων ὑπαρχος, πατὰ κοιόν τι δοιοι "Ιωνας 5
ἀπιστάναι. ο δὲ οὔτε εἰδέναι ἔφη ἐθώμαζε τε τὸ
γεγονός, ὡς οὐδὲν δῆθεν τῶν παρεόντων ποιημά-
των ἐπιστάμενος. ο δὲ Ἀρταφρένης δοῶν αὐτὸν
τεχνάζοντα εἶπε, εἰδὼς τὴν ἀτοκεῖτην τῆς ἀποστά-
σιος „οὕτω τοι, Ἰστιαῖε, ἔχει κατὰ ταῦτα τὰ πρήγ-¹⁰
ματα· τοῦτο τὸ ὑπόδημα ἔργαψας μὲν σύ, ἐπιδή-
σατο δὲ Ἀρισταγόρης.“ Ἀρταφρένης μὲν ταῦτα ἐξ 2
τὴν ἀπόστασιν ἔχοντα εἶπε, Ἰστιαῖος δὲ δείσας ὡς
συνιέντα Ἀρταφρένεα ὑπὸ τὴν πρώτην ἐπειλθούσαν
νύκτα ἀπέδρῃ καὶ θάλασσαν, βασιλέα Δαρείον ἐξη-
πατηκώς ος Σαρδὼν ἦσσον τὴν μεγίστην ὑποδεξά-³
μενος κατεργάσασθαι ὑπέδυνε τῶν Ἰωνων τὴν
ηγεμονίην τοῦ πρὸς Δαρείον πολέμου. διαβάς δὲ
ἐξ Χίον ἐδέθη ὑπὸ Χίων, καταγνωσθεὶς πρὸς αὐτῶν
νεώτερα πρήσσειν πρήγματα ἐξ ἰωνιούς ἐκ Δαρείου.
μαθόντες μέρτοι οἱ Χῖοι τὸν πάντα λόγον, ὡς πο-¹⁰
λεμος εἴη βασιλεῖ, θύσαν αὐτόν. ἤθυατα δὴ εἰρω-³
τώμενος ὑπὸ τῶν Ἰωνων δὲ Ἰστιαῖος, κατ' οὐ προθύμως οὕτω επέστηλε τῷ Ἀρισταγόρῃ ἀπίστασθαι
ἀπὸ βασιλέος καὶ κακὸν τοσοῦτον εἶη "Ιωνας 5 εἰρ-
γασμένος, τὴν μὲν γενομένην αὐτοῖσι αἰτίην οὐδὲ
μάλα ἐξέφαινεν, ο δὲ ἔλεγε σφιν, ὡς βασιλεὺς Δα-
ρείος ἴθουλεύσατο Φοινίκας μὲν ἐξαναστήσας ἐν τῇ
Ἰωνίῃ κατοικίσαι, "Ιωνας δὲ ἐν τῇ Φοινίκῃ, καὶ
τούτων ἐνεκα ἐπιστελλεῖται σύδέν τι πάντως ταῦτα
βασιλέος βουλευσαμένου ἰδεμάτου τοὺς "Ιωνας. ¹⁰

Μετὰ δὲ ὁ Ἰστιαῖος δι' ἀγγέλου ποιεύμενος 4
Ἐρμίτου ἀνδρὸς Ἀταρούτεω τοῖσι ἐν Σάρδιοι
ἐοῦσι Περσέων ἐπειπε βυθία, ὡς προλεπεχρηνε-
μένων αὐτῷ ἀποστάσιος πέρι. ο δὲ Ἐρμίτος, πρὸς
τοὺς μὲν ἀπεπίμφθη, οὐ διδοῖ, φέρων δὲ ἐπιχειρίσει

τὰ βυθλία Ἀρταφρένεϊ· ὁ δὲ μαθὼν ἀπαν τὸ γι-
νόμενον, ἐκείνει τὸν Ἐρμιππον τὰ μὲν παρὰ τοῦ
Ἰστιαίου δουναι φεροντα, τοῖσι περ ἐφερε, τὰ δὲ αιοι-
10 βαία τὰ παρὰ τῶν Περσέων ἀντιπειπόμενα Ἰστιαίω
ἐωντῷ δουναι. τούτων δὲ γενομενων φανερών ἀπ-
έκτεινε ἐνθάντα πολλους Περσέων ὁ Ἀρταφρένης.

5 Περὶ Σάρδις μὲν δὴ ἐγίνετο ταραχῇ. Ἰστιαῖον
δὲ ταύτης ἀποσφαλέντα τῆς ἐλπίδος Χίοι κατῆγον
εἰς Μίλητον, αὐτοῦ Ἰστιαίου δεηθέντος. οἱ δὲ Μι-
λήσιοι, ασμενοι ἀπαλλαχθέντες καὶ Ἀρισταγόρεω,
5 οὐδαμῶς πρόθυμοι ἦσαν ἄλλον τύραννον δεκεσθαι
εἰς τὴν χωρη, οἵα τε ἐλευθερίης γευσάμενοι. καὶ
δὴ, νυκτος γαρ εὖσθης βίῃ ἐπειράτο κατιών ὁ
Ἰστιαῖος εἰς τὴν Μίλητον, τιτρώσκεται τὸν μηδὸν
υπό τευ τῶν Μιλησίων. ὁ μὲν δὴ ὡς ἀπωστὸς τῆς
10 ἐωντοῦ γίνεται, ἀπικνεεται δπίσω εἰς τὴν Χίον.
ἐνθεύτεν δέ, οὐ γάρ ἐπειδε τοὺς Χίους ὥστε ἐωντῷ
δουναι νέας, διεβῃ εἰς Μυτιλήνην καὶ ἐπεισε Λεσ-
βίους δουναι οἱ νέας. οἱ δὲ πληρώσαντες δικιώ
τροιήρεας ἐπλεον ἀμα Ἰστιαίω εἰς Βυζάντιον, ἐνθάντα
15 δὲ ιζόμενοι τας εκ τοῦ Πόντου ἐκπλεούσας τῶν
νεων ἐλάμβανον, πλὴν ἡ ὅσοι αὐτῶν Ἰστιαίω εφα-
σαν ἔτοιμοι εἶναι πείθεσθαι.

6 Ἰστιαῖος μέν νυν καὶ Μυτιληναῖοι ἐποίευν
ταῦτα, ἐπὶ δὲ Μίλητον αυτὴν ναυτικὸς πολλὸς καὶ
πεζὸς ην στρατὸς προσδόκιμος. συστραφέντες γάρ
οἱ στρατηγοὶ τῶν Περσέων καὶ ἐν ποιησαντες στρα-
5 τόπεδον ἥλαννον ἐπὶ τὴν Μίλητον, ταλλα πολίσματα
περὶ ἐλάσσονος ποιησάμενοι. τοῦ δὲ ναυτικοῦ Φοί-
νικες μὲν ἦσαν προθυμότατοι, συνεστρατεύοντο δὲ
καὶ Κύπροι οι νεωστὶ κατεστραμμένοι καὶ Κίλικες τε
7 καὶ Αἰγύπτιοι. οἱ μὲν δὴ ἐπὶ τὴν Μίλητον καὶ τὴν

ἀλλην Ἰωνίην εστρατεύοντο, Ἰωνες δὲ πυνθανόμενοι ταῦτα ἐπεμπον προβούλους σφέων αὐτῶν ἐς Πανιώνιον. ἀπικομένοισι δὲ τούτοισι ἐς τούτον τὸν χῶρον καὶ βουλευομένοισι ἔδοξε πεζὸν μὲν στρατὸν 5 μηδένα συλλέγειν ἀντίξοον Περσηῖσι, ἀλλὰ τὰ τείχεα ὁνεσθαι αὐτὸὺς Μιλησίους, τὸ δὲ ναυτικὸν πληροῦν ὑπολιπομένους μηδεμίαν τῶν νεῶν, πληρώσαντας δὲ συλλέγεσθαι τὴν ταχίστην ἐς Λάδην, προναυμαχῆσοντας Μιλητου. ἡ δὲ Λάδη εστὶν νῆσος μικρὴ 10 ἐπὶ τῇ πόλι τῇ Μιλησίων κειμένη. μετὰ δὲ ταῦτα 8 πεπληρωμένησι τῇσι νηυσὶ παρησαν οἱ Ἰωνες, σὺν δὲ σφι καὶ Αἰολέων οἱ Λεσβον νεμονται. ἐτάσσοντο δὲ ὥδε· τὸ μὲν πρὸς τὴν ήδη εἶχον κερας αὐτοὶ Μιλησίοι, νέας παρεχόμενοι δγδώκοντα· εἴχοντο δὲ 5 τούτων Πριηνέες δυώδεκα νηυσὶ καὶ Μυησίοι τρισὶ νηυσὶ, Μυησίων δὲ Τηιοι εἴχοντο ἑπτακατέκα νηυσὶ, Τηίων δὲ εἴχοντο Χίοι ἑκατὸν νηυσί· πρὸς δὲ τούτοισι Ἐρυθραιοί τε ἐτάσσοντο καὶ Φωκαέες, Ἐρυθραιοί μὲν δικτὼ νέας παρεχόμενοι, Φωκαέες δὲ 10 τρεῖς· Φωκαέων δὲ εἴχοντο Λέσβιοι νηυσὶ εβδομήκοντα· τελευταῖοι δὲ ετάσσοντο εχοντες τὸ πρὸς ἐσπέρην κερας Σάμιοι ἐξηκοντα νηυσί. πασέων δὲ τουτέων ὁ σύμπλας ἀριθμὸς ἐγένετο τρεῖς καὶ πεντήκοντα καὶ τριηκόσιαι τριηρεες. αὐται μὲν Ἰώνων 9 ησαν, τῶν δὲ βαρβάρων τὸ πλῆθος τῶν νεῶν ησαν εξακόσιαι. ως δὲ καὶ αὐται ἀπίκατο πρὸς τὴν Μιλησίην καὶ ὁ πεζὸς σφι ἀπας παρῆν, ἐνθαῦτα οἱ Περσεων στρατηγοὶ πυθόμενοι τὸ πλῆθος τῶν 5 Ἰάδων νεῶν καταρρωδησαν, μηδ οὐ δυνατοὶ γενιγκανται ὑπερβαλέσθαι καὶ οὐτως οὔτε τὴν Μιλητον οοί τε ἔωσι ἐξελεῖν μὴ οὐκ ἐόντες ναυράτορες, πρὸς τε Δαρείου κινδυνεύσωσι κακόν τι λαβεῖν.

10 ταῦτα ἐπιλεγόμενοι, συλλέξαντες τῶν Ἰωνῶν τοὺς τυράννους, οἱ ὑπὸ Ἀρισταγόρεω μὲν τοῦ Μίλητου παταλυθέντες τῶν ἀρχέων ἐφευγον ἐς Μῆδους, ἐτύγχανον δὲ τότε συστρατευόμενοι ἐπὶ τὴν Μίλητον, τούτων τῶν ἀνδρῶν τοὺς παρεόντας συγκαλέσαντες
 15 ἔλεγον τάδε· „Ἄνδρες Ἰωνεῖς, νῦν τις ὑμέων εὐ ποιήσας φαγήτω τὸν βασιλέος οἶκον· τοὺς γὰρ ἑωτοῦ ἐκαστος ὑμέων πολιήτας πειράσθω ἀποσχίζων ἀπὸ τοῦ λοιποῦ συμμαχικοῦ. προϊσχόμενοι δὲ ἐπαγγείλασθε τάδε, ὡς πείσονται τε ἄχαρι οὐδὲν
 20 διὰ τὴν ἀπόστασιν, οὐδὲ σφιν οὔτε τὰ ἴρᾳ οὔτε τὰ ἵδια ἐμπεποησεται, οὐδὲ βιαιότερον ἔξουσι οὐδὲν ἢ πρότερον εἰχον. εἰ δὲ ταῦτα μὲν οὐ ποιήσουσι, οἱ δὲ πάντως διὰ μάχης ἐλεύσονται, τάδε ἥδη σφι λέγετε ἐπηρεάζοντες, τά περ σφεας κατέξει, ὡς ἐσσω-
 25 θέντες τῇ μάχῃ ἐξανδραποδιεῦνται, καὶ ὡς σφεων τοὺς παῖδας ἐκτομίας ποιήσομεν, τὰς δὲ παρθένους ἀνασπάστους ἐς Βάκτρα, καὶ ὡς τὴν χώρην ἄλλοισι
 10 παραδώσομεν.“ οἱ μὲν δὴ ἔλεγον ταῦτα, τῶν δὲ Ἰωνῶν οἱ τύραννοι διεπεμπον νυκτὸς ἐκαστος ἐς τοὺς ἑωτοῦ ἐξαγγελλόμενος. οἱ δὲ Ἰωνεῖς, ἐς τοὺς καὶ ἀπίκοντο αὐταὶ αἱ ἀγγελίαι, ἀγνωμοσύνῃ τε 5 διεχρέωντο καὶ οὐ προσίεντο τὴν προδοσίην, ἑωτοῖσι τε ἐκαστοι ἐδόκεον μούνοισι ταῦτα τοὺς Πέρσας ἐξαγγελλεσθαι.
 11 Ταῦτα μὲν νυν ἴθέως ἀπικομένων ἐς τὴν Μίλητον τῶν Πέρσεων ἐγίνετο· μετὰ δὲ τῶν Ἰωνῶν συλλεχθέντων ἐς τὴν Λάδην ἐγίνοντο ἀγοραί, καὶ δὴ κού σφι καὶ ἄλλοι ἥγορόωντο, ἐν δὲ δὴ καὶ δὸς Φωκαεὺς στρατηγὸς Διονύσιος λέγων τάδε· „Ἐπὶ ἔνδροι γὰρ ἀκμῆς ἔχεται υἱῶν τὰ πρήγματα, ἀνδρες Ἰωνεῖς, ή εἴναι ἐλευθέροισι ή δούλοισι, καὶ τούτοισι

ώς δρηπετησοι· νῦν ὡν ψυχεῖς ἦν μὲν βούλησθε ταλαιπωρίας ἐνδέκεσθαι, τὸ παραχρῆμα μὲν πόνος ψυχῆς εσται, οἷοί τε δὲ εσεσθε υπερβαλόμενοι τοὺς 10 εναντίους εἶναι ἑλεύθεροι· εἰ δὲ ιαλακίη τε καὶ ἀταξίη διαχρήσησθε, οὐδεμίαν ψυχῶν ἔχω ἐκπίδα μὴ οὐ δώσειν ψυχαῖς δίκην βασιλέα τῆς ἀποστάσιος. ἀλλ’ ἐμοὶ τε πειθεσθε καὶ ἐμοὶ ψυχαῖς αὐτοὺς επιτρέψατε· καὶ ψυχῆς ἐγὼ θεῶν τὰ ἵσα νεμόντων 15 υποδέκομαι ἢ οὐ συμμίξειν τοὺς πολεμίους ἢ συμμίσγοντας πολλὸν ἐλασσώσεσθαι.“ ταῦτα ἀκου- 12 σαντες οἱ “Ιωνες ἐπιτράπουσι σφέας αὐτοὺς τῷ Διονυσίῳ. ὁ δὲ ἀνάγων ἐκάστοτε ἐπὶ κέρας τὰς νέας, ὅκως τοῖσι ἐφέτησι χρησαίτο διέκπιλον ποιεύμενος τῇσι ηγούσι δι’ ἀλληλέων καὶ τους επιβάτας 5 δόπλισεις, τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρης τὰς νέας εχεσκε επ’ ἀγκυρόεων, παρεῖχε τε τοῖσι “Ιωσὶ πόνον δι’ ημερησ. μεχρὶ μὲν νῦν ημερεων ἐπτὰ ἐπειθοντό τε καὶ ἐποίευν τὸ κελευόμενον· τῇ δὲ ἐπὶ ταυτησι οἱ “Ιωνες, οἴα ἀπαθέεις ἐόντες πόνων τοιούτων τετρυμένοι τε 10 ταλαιπωρήσι τε καὶ ἡλίῳ, ἔλεξαν πρὸς ἑωυτοὺς ταδε· „τίνα δαιμόνων παραβάντες ταδε ἀναπίμπλαμεν; οἵτινες παραφρονήσαντες καὶ ἐκπλώσαντες ἐκ τοῦ νόσου ἀνδρὶ Φωκαεῖ ἀλαζόνι, παρεχομενῳ νέας τρεῖς, ἐπιτρέψαντες ἡμέας αὐτοὺς ἔχομεν, δι’ 15 δὲ παραλαβών ἡμέας λυμαίνεται λυμῆσι ἀνηκέστοισι, καὶ δὴ πολλοὶ μὲν ἡμέων ἐσ νούσους πεπτώκασι, πολλοὶ δὲ ἐπίδοξοι τώντο τούτο πείσεσθαι· πρό τι τούτων τῶν πακῶν ἡμῖν γε κρέσσον καὶ δ τι ὡν ὅλο παθεῖν εστι, καὶ τὴν μέλλουσαν δουληΐην 20 ὑπομεῖναι, ἥτις εσται, μᾶλλον ἢ τῇ παρεσύνῃ συν- εχεσθαι. φέρετε, τοῦ λοιποῦ μὴ πειθώμεθα αὐτοῦ.“ ταῦτα ἔλεξαν, καὶ μετὰ ταῦτα αυτίκα πειθεσθαι

οὐδεὶς ἥθελε, ἀλλ' οἴα στρατιὴ σκηνάς τε πηξάμενοι
25 ἐν τῇ νήσῳ ἐσκιητροφρέοντο, καὶ ἐσβαίνειν οὐκ ἔθε-
λεσκον εἰς τὰς νέας ουδὲ ἀναπειρᾶσθαι.

13 Μαθόντες δὲ ταῦτα γινόμενα ἐκ τῶν Ἰωνῶν
οἱ στρατηγοὶ τῶν Σαμίων, ἐνθαῦτα δὴ παρὸς Αἰάκεος
τοῦ Συλοσῶντος ἐδέκοντο τους λόγους κείνους, τους
πούτερον ἐπεμπεῖς Αἰάκης κελευόντων τῶν Περσέων
5 δεόμενός σφεων ἐκλιπεῖν τὴν Ἰωνῶν συμμαχίην.
οἱ Σάμιοι δὲ δόσσοντες ἀμα μὲν ἐοῦσαν ὀταξίην
πολλὴν ἐκ τῶν Ἰωνῶν, ἀμα δὲ κατεφαίνετό σφιν
εἶναι αδύνατα τὰ βασιλεος πρόγυματα ὑπερβαλέσθαι,
εὐ γε ἐπιστάμενοι, ως, εἰ καὶ τὸ παρεόν ναυτικὸν
10 ὑπερβαλοίσατο, ἄλλο σφι παρεσταὶ πενταπλήσιον.
ποιοφάσιος δὲ επιλαβόμενοι, ἐπείτε τάχιστα εἰδον
τοὺς Ἰωνας ἀρνευμένους εἶναι χρηστούς, ἐν κέρδει
εποιεύντο περιποιῆσαι τὰ τε ἵρα τὰ σφετερα καὶ τὰ
ἴδια. ὁ δὲ Αἰάκης, παρὸς δτεν τους λόγους ἐδέκοντο,
15 παῖς μὲν ἦν Συλοσῶντος τοῦ Αἰάκεος, τύραννος
δὲ ἐών Σάμου υπὸ τοῦ Μιλησίου Ἀρισταγόρεω
ἀπεστερητὸ τὴν ἀρχήν, κατά περ οἱ ὄλλοι τῆς
Ἰωνίης τύραννοι.

14 Τότε δὲ ἐπεὶ επέπλεον οἱ Φοίνικες, οἱ Ἰωνες
ἀντανήγον καὶ αὐτοὶ τὰς νέας ἐπὶ κερας. ως δὲ καὶ
ἀγχοῦ εγίνοντο καὶ συνέμισγον ἀλλήλοισι, τὸ ἐν-
θεύτεν οὐκ εἶχο ἀτρεκέως συγγράψαι, οἵτινες τῶν
6 Ἰωνῶν εγίνοντο ἀνδρες κακοὶ ἡ ἀγαθοὶ εν τῇ ναυ-
μαχίῃ ταῦτη· ἀλλήλους γὰρ καταιτιῶνται. λεγονται
δὲ Σάμιοι ἐνθαῦτα κατὰ τὰ συγκείμενα πρὸς τὸν
Αἰάκεα, ἀειράμενοι τὰ ἴστια, ἀποπλωσαι εκ τῆς τά-
ξιος ἐς τὴν Σάμον πλὴν ἐνδεικα νεῶν. τουτεων δὲ
10 οἱ τριηραρχοι παρέμενον καὶ εναυμάχεον, ανηκου-
στησαντες τοῖσι στρατηγοῖσι· καὶ σφι τὸ κοινὸν τὸ

Σαμίων ἔδωκε διὰ τοῦτο τὸ πρῆγμα ἐν στήλῃ
 ἀναγραφῆναι πατρόθεν, ὡς ἀνδράσι ἀγαθοῖσι γε-
 νουένοισι, καὶ ἔστι αὐτῇ ἡ στήλη ἐν τῇ ἀγορῇ.
 ἰδόμενοι δὲ καὶ Λέσβιοι τοὺς προσεχεῖς φεύγοντας 15
 τῶντὸ ἐποίεν τοῖσι Σαμίοισι· ὡς δὲ καὶ οἱ πλεῦνες
 τῶν Ἰώνων ἐποίεν τὰ αὐτὰ ταῦτα. τῶν δὲ παρα- 15
 μεινάντων ἐν τῇ ναυμαχίῃ περιεφθῆσαν τοηχύτατα
 Χίοι, φις ἀποδεικνύμενοί τε ἦργα λαμπρὰ καὶ οὐκ
 ἐθελοκακέοντες. οἱ παρείχοντο μέν, ωσπερ καὶ πρό-
 τεον εἰρέθη, νέας ἐκατόν, καὶ ἐπ' ἐκάστης αὐτέων 5
 ἄνδρας τεσσεράκοντα τῶν ἀστῶν λογάδας ἐπιβα-
 τεύοντας. δρόντες δὲ τοὺς πολλοὺς τῶν συμμάχων
 προδιδόντας οὐκ ἐδικαίενν γενέσθαι τοῖσι κακοῖσι
 αὐτῶν δμοιοι, ὅλλα μετ' ὀλίγων συμμάχων μεμου-
 ρωμένοι διεκπλέοντες ἐναυμάχεον, ἐς δ τῶν πολε- 10
 μίων ἐλόντες νέας συχνὰς ἀπέβαλον τῶν σφετερέων
 τὰς πλεύνας. Χίοι μὲν δὴ τῇσι λοιπῇσι τῶν νεῶν 16
 ἀποφεύγοντι εἰς τὴν ἑωυτῶν· δοσοῖσι δὲ τῶν Χίων
 ἀδύνατοι ησαν αἱ νέες ὑπὸ τρωμάτων, οὗτοι δέ,
 φις ἐδιώκοντο, καταφυγγάνοντο πόδες τῇν Μυκάλην.
 νέας μὲν δὴ αὐτοῦ ταῦτη ἐποκείλαντες κατέλιπον, 5
 οἱ δὲ πεζῇ ἐκομιζόντο διὰ τῆς ἥπερον. ἐπεὶ δὲ
 ἐσέβαλον εἰς τὴν Ἐφεσίην κομιζόμενοι οἱ Χίοι,
 νυκτός τε ὀπίκατο εἰς αὐτὴν καὶ ἐόντων τῇσι γυ-
 ναιξὶ αὐτόθι θεσμοφορίων, ἐνθαῦτα δὴ οἱ Ἐφέσιοι,
 οὔτε προσκηνόστες φις εἶχε περὶ τῶν Χίων, ἰδόντες 10
 τε στρατὸν εἰς τὴν χώρην ἐσβεβληκότα, πάγχυ σφέας
 καταδόξαντες εἴναι κλῶπας καὶ λέναι ἐπὶ τὰς γυναι-
 κας, ἐξεβοήθεον πανδημεὶ καὶ εκτεινον τοὺς Χίους.

Οὕτοι μέν νυν τοιαύτησι περιέπιπτον τύχησι· 17
 Διονύσιος δὲ ὁ Φωκαεὺς ἐπείτε ἐμαθε τῶν Ἰώνων
 τὰ πρῆγματα διεφθαρμένα, νέας ἐλῶν τρεῖς τῶν

πολεμίων ὀπέπλεε ἐς μὲν Φωκαὶαν οὐκέτι, εὖ εἰδώς,
 5 ὃς ἀνδραποδιεῖται σὺν τῇ ἄλλῃ Ἰωνίῃ· ὁ δὲ ἵθεως,
 ὡς εἰχε, ἐπλεε ἐς Φουνίκην, γαύλιους δὲ ἐνθαῦτα
 καταδύσας καὶ χρήματα λαβὼν πολλὰ ἐπλεε ἐς Σι-
 κελίην, ὅρμῳ μενος δὲ ἐνθεῦτεν ληιστὴς κατεστήκεε
 ‘Ἐλληνων μὲν οὐδενός, Καρχηδονίων δὲ καὶ Τυρ-
 10 σηγῶν.

18 Οἱ δὲ Πέρσαι ἐπείτε τῇ ναυμαχίῃ ἐνίκων τὸν
 “Ιωνας, τὴν Μίλητον, πολιορκεόντες ἐκ γῆς καὶ
 θαλασσῆς, ὑπορύσσοντες τὰ τείχεα καὶ παντοίας
 μηχανᾶς προσφέροντες, αἰρέοντες κατ’ ἄκρης ἐκτῷ
 5 ἔτει ἀπὸ τῆς ἀποστάσιος τῆς Ἀρισταγόρεω· καὶ
 ἡνδραποδίσαντο τὴν πόλιν, ὥστε συμπεσεῖν τὸ πά-
 19 θος τῷ χρηστηρῷ τῷ ἐς Μίλητον γενομένῳ. χρεω-
 μένοισι γὰρ Ἀργείοισι ἐν Δελφοῖσι περὶ σωτηρίης
 τῆς πόλιος τῆς σφετέρης ἐχογῆσθη ἐπίκοινον χρηστη-
 ριον, τὸ μὲν ἐς αὐτὸν τὸν Ἀργείους φέρον, τὴν
 5 δὲ παρενθήκην ἐχογῆσε ἐς Μίλησίους. τὸ μὲν νῦν
 ἐς τοὺς Ἀργείους ἔχον, ἐπεάν κατὰ τοῦτο γένωμαι
 τοῦ λόγου, τότε μηδεθῆσομαι· τὰ δὲ τοῖσι Μίλη-
 σίοισι οὐ παρεούσι ἐχογῆσε, ἔχει ϕόδε·

καὶ τότε δὴ, Μίλητε καὶν ἐπιμήχανε ἔργων,
 10 πολλοῖσιν δεῖπνόν τε καὶ ἀγλαὰ δῶρα γενήση-
 σαι δ' ἀλοχοὶ πολλοῖσι πόδας νίψουσι κομῆταις,
 νηοῦ δ' ἡμετέρου Λιδύμοις ἄλλοισι μελῆσει.
 τότε δὴ ταῦτα τοὺς Μίλησίους κατελάμβανε, ὅτε
 γε ἄνδρες μὲν οἱ πλεῦνες ἐκτείνοντο υπὸ τῶν Περ-
 15 σέων ἐόντων κομῆτέων, γυναικες δὲ καὶ τέκνα εὖ
 ἀνδραπόδων λόγῳ ἐγίνοντο, ιδὸν δὲ τὸ ἐν Λιδύ-
 μοισι ὁ νηός τε καὶ τὸ χρηστηριον συληθέντα
 ἐνεπίμποστο. τῶν δ' ἐν τῷ ἱῷ τούτῳ χρημάτων
 πολλάκις μνήμην ἐτέρωθι τοῦ λόγου ἐποιησάμην.

ἐνθεύτεν οἱ ζωγρηθεύτες τῶν Μιλησίων ἤγοντο εἰς 20 Σουσα. βασιλεὺς δέ σφεας Δαρεῖος κακὸν οὐδενὶ αλλο ποιῆσας κατοίκισε ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ καλεομένῃ Θαλάσσῃ, ἐν Ἀμπη πόλι, παρὸν τῇ Τιγρῷ ποταμῷ παραρεων ἐς Θάλασσαν ἔξει. τῆς δὲ Μιλησίης χώρης 5 αὐτοὶ μὲν οἱ Περσαὶ είχον τὰ περὶ τὴν πόλιν καὶ τὸ πεδίον, τὰ δὲ ὑπεράκρια ἔδοσαν Καρσὶ Πηδα-
σεῦσι ἐκτήσθαι.

Παθούσοι δὲ ταῦτα Μιλησίοισι πρὸς Περσέων 21 οὐκ ἀπέδοσαν τὴν δμοίην Συβαρῖται, οἱ Λαόν τε καὶ Σκίδρον οἴκεον τῆς πόλιος ἀπεστερημένοι. Συ-
βάριοις γαρ ἀλούσης ὑπὸ Κροτωνιητέων Μιλήσιοι πάντες ηβηδὸν ἀπεκείραντο τὰς κεφαλὰς καὶ πενθός 5 μέγα προσεθῆκαντο· πόλιες γαρ αὐται μάλιστα δή, τῶν ημεῖς ἴδμεν, ἀλλήλησι ἔξεινώθησαν· οὐδενὶ δμοίως καὶ Ἀθηναῖοι. Ἀθηναῖοι μὲν γάρ δῆλον ἐποίησαν ὑπεραχθεσθέντες τῇ Μιλήτου ἀλώσι τῇ τε ἀλλη πολλαχῆ, καὶ δὴ καὶ ποιῆσαντι Φορνίχῳ 10 δρᾶμα Μιλήτου ἀλωσιν καὶ διδάξαντι εἰς δάκουνά τε ἐπεσε τὸ θέητρον, καὶ εζημιώσαν μιν ὡς ἀναμνή-
σαντα οἰκηια κακὰ χιλίησι δραχμῆσι καὶ ἐπέταξαν μηκέτι μηδένα χρᾶσθαι τούτῳ τῷ δράματι.

Μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίην τὴν υπέρ Μιλήτου γε- 25 νομένην Φοίνικες κελευσάντων Περσέων κατῆγον εἰς Σάμον Αἰάκεα τὸν Συλοσῶντος, ὡς πολλοῦ τε ἀξιον γενόμενον σφίσι καὶ μεγάλα κατεργασάμενον· καὶ Σαμίοισι μουνοισι τῶν ἀποστάντων ἀπὸ Δαρείου 5 διὰ τὴν εκλεψιν τῶν νεῶν τὴν ἐν τῇ ναυμαχίῃ οὔτε ἡ πόλις οὔτε τὰ ἱὸν ἐνεπορήσθη. Μιλήτου δὲ αλούσης αὐτίκα Καρέην ἐσχον οἱ Πέρσαι, τὰς μὲν εθελοντὴν τῶν πολιων υποκυψάσας, τὰς δὲ ἀνάγη προσηγάγοντο. 10

26 Ταῦτα μὲν δὴ οὕτω ἐγίνετο· Ἰστιαιφ δὲ τῷ
Μίλησιῳ ἔόντι περὶ Βυζάντιον καὶ συλλαμβάνοντι
τὰς Ἰωνῶν ὀλκάδας ἐκπλεούσας ἐκ τοῦ Πόντου
εξαγγέλλεται τὰ περὶ Μίλητον γενόμενα. τὰ μὲν
δὴ περὶ Ἑλλήσποντον ἔχοντα πρόγυματα ἐπιτρόπει
Βισάλτῃ Ἀπολλοφάνεος παιδὶ Ἀβυδηνῷ, αὐτὸς δὲ
ἔχων Λεσβίους ἐς Χίον ἔπλεε, καὶ Χίων φρουρῇ
οὐ προσιεμένη μιν συνέβαλε ἐν Κοῖλοισι παλεομένοισι
τῆς Χίης χώρῃς. τούτων τε δὴ ἐφόρευσε συχνούς,
10 καὶ τῶν λοιπῶν Χίων, οἵα δὴ κεκακωμένων ἐκ
τῆς ναυμαχίης, δὲ Ἰστιαιος ἔχων τοὺς Λεσβίους
ἐπειρράτησε, ἐκ Πολίχνης τῆς Χίων δομώμενος.
27 φιλέει δέ ικας προσημαίνειν, εντ' ἀν μέλλῃ μεγάλα
κακὰ ἢ πόλι ἢ ἐθνεῖ ἔσεσθαι· καὶ γὰρ Χίοισι πρὸ⁵
τούτων σημῆια μεγάλα ἐγένετο. τοῦτο μέν σφι
πέμψασι ἐς Δελφοὺς χρόνον νεηνιέων ἐκατὸν δύο
μοῦνοι τούτων ἀπενόστησαν, τοὺς δὲ δύτῳ τε καὶ
ἐνενήκοντα αὐτῶν λοιμὸς ὑπολαβὼν ἀπήνεικε· τοῦτο
δὲ ἐν τῇ πόλι τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον, δλίγον
πρὸ τῆς ναυμαχίης, παισὶ γράμματα διδασκομένοισι
ἐνεπεσε ἡ στέγη, ὥστε ἀπ' ἐκατὸν καὶ εἴκοσι παί-
10 δῶν εἰς μοῦνος ἀπέφυγε. ταῦτα μέν σφι σημῆια δὲ
θεὸς προέδεξε, μετὰ δὲ ταῦτα ἡ ναυμαχίη ὑπολα-
βοῦσα ἐς γόνυ τὴν πόλιν ἔβαλε, ἐπὶ δὲ τῇ ναυμαχίῃ
ἐπεγένετο Ἰστιαιος Λεσβίους ἄγων· κεκακωμένων δὲ
τῶν Χίων, καταστροφὴν εὐπετέως αὐτῶν ἐποιῆσατο.
28 Ἐνθεῦτεν δὲ ὁ Ἰστιαιος ἐστρατεύετο ἐπὶ Θάσον,
ἄγων Ἰωνῶν καὶ Αἰολέων συχνούς· περικατημένω
δὲ οἱ Θάσον ἦλθε ἀγγελίη, ὡς οἱ Φοίνικες ἀνα-
πλέουσι ἐκ τῆς Μίλητον ἐπὶ τὴν ἄλλην Ἰωνίην.
5 πυθόμενος δὲ ταῦτα Θάσον μὲν ἀπόρθητον λείπει,
αὐτὸς δὲ ἐς τὴν Λέσβον ἀπείγετο ἄγων πᾶσαν

την στρατιήν. ἐκ Λεσβου δέ, λιμαινούσης οἱ τῆς στρατιῆς, πέρην διαβαίνει, ἐκ τοῦ Ἀταρνέος ὡς ἀμήσων τὸν σῖτον, τὸν τε ἐνθεύτεν καὶ τὸν ἐκ Καίκου πεδίου τὸν τῶν Μυσῶν. ἐν δὲ τούτοις ¹⁰ τοῖσι χωρίοισι ἐτύγχανε εών Ἀρπαγος ἀνὴρ Πέρσης στρατηγὸς στρατιῆς οὐκ ολίγης· ὃς οἱ ἀποβάντι συμβαλῶν αὐτὸν τε Ἰστιαῖον ζωγρήι ἔλαβε καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ τὸν πλέω διέφειρε. Ζωγρήθη δὲ ²⁰ ὁ Ἰστιαῖος ὡδε· ὡς ἐμάχοντο οἱ Ἑλληνες τοῖσι Πέρσῃσι ἐν τῇ Μαλῆνῃ τῆς Ἀταρνίτιδος χώρῃς, οἱ μὲν συνεστασαν χρόνον ἐπὶ πολλόν, ἡ δὲ ἵππος ὑστερον δομηθεῖσα ἐπιπίπτει τοῖσι Ἑλλησι. τὸ τε δὴ ἔργον τῆς ὕπου τούτο ἐγένετο, καὶ τετραμμένων τῶν Ἑλλήνων ὁ Ἰστιαῖος ἐλπίζων οὐκ ἀπολέεσθαι ὑπὸ βασιλέος διὰ τὴν παρεούσαν ἀμαρτάδα φιλοψυχίην τοιῆνδε τινὰ ἀναιρέεται· ως φευγῶν τε κατελαμβάνετο ὑπὸ ἀνδρὸς Πέρσεω καὶ ως κοται- ¹⁰ ρεόμενος ὑπὸ αὐτοῦ ἐμελλε συγκεντηθῆσθαι, Περσίδα γλωσσαν μετεις καταμηνύει εωντόν, ως εἴη Ἰστιαῖος ὁ Μιλήσιος. εἰ μέν νυν, ως ἔζωγρήθη, ³⁰ ἀχθη ἀγόμενος παρὰ βασιλέα Δαρεῖον, ὁ δὲ οὔτ' ἀν ἐπαθε κακὸν οὐδὲν δοκέειν ἐμοί, ἀπῆκε τ' ἀν αὐτῷ τὴν αἰτίην· νῦν δέ μιν αὐτῶν τε τούτων εἶνεκα καὶ ἵνα μὴ διαφυγῶν αὐτις μεγας παρὰ ⁵ βασιλεϊ γένηται, Ἀρταφρένης τε ὁ Σαρδίων ὑπαρχος καὶ ὁ λαβὼν Ἀρπαγος, ως ἀπίκετο ἀγόμενος ἐς τὰς Σαρδίς, τὸ μὲν αὐτοῦ σῶμα αὐτοῦ ταῦτη ἀνεσταυρωσαν, τὴν δὲ κεφαλὴν ταριχεύσαντες ἀνήνεικαν παρὰ βασιλέα Δαρεῖον ἐς Σουσα. Δαρεῖος ¹⁰ δὲ πυθόμενος ταῦτα καὶ ἐπαιτησάμενος τοὺς ταῦτα ποιησαντας, δτι μιν οὐ ζωοντα ἀνήγαγον ἐς οὐριν τὴν εωντοῦ, τὴν κεφαλὴν τὴν Ἰστιαίου λουσαντάς

τε καὶ περιστελλατας εὐ ἐνετεῖλατο θάψαι ὡς
 15 ἀνδρὸς μεγάλως ἔωντῷ τε καὶ Πέρσησι εὐεργέτεω.
 31 Τὰ μὲν περὶ Ἰστιαῖον οὖτας ἔσχε· ὁ δὲ
 ναυτικὸς στρατὸς ὁ Περσέων, χειμερίσας περὶ
 Μίλητου, τῷ δευτέρῳ ἐτεῖ ὡς ἀνέπλωσε, αἰρέει
 εὐπετέως τὰς νῆσους τὰς πόδις τῇ ἡπείρῳ κειμένας,
 5 Χίον καὶ Λεσβὸν καὶ Τένεδον. ὥκως δὲ λάβοι τινὰ
 τῶν νήσων, ὡς ἐκάστην αἰρέοντες οἱ βάροβαροι
 ἐσαγῆγενον τοὺς ἀνθρώπους. σαγηνεύοντι δὲ τόνδε
 τὸν τρόπον· ἀνὴρ ἀνδρὸς ἀφάμενος τῆς χειρὸς ἐκ
 θαλάσσης τῆς βορηής ἐπὶ τὴν νοτίην διήκονοι, καὶ
 10 ἐπειτα διὰ πάσης τῆς νῆσου διέρχονται ἐκθηρεύοντες
 τοὺς ἀνθρώπους. αἰρεον δὲ καὶ τὰς ἐν τῇ ἡπείρῳ
 πόλιας τὰς Ἰάδας κατὰ τὰ αὐτά, πλὴν οὐκ ἐσαγή-
 νευον τοὺς ἀνθρώπους· οὐ γὰρ οἶά τε ἦν.

Persowie posuwają się ku Bosporusowi i Hellespontowi. Miltiades, syn Cymona, opuszczona Chersones tracki, który Miltiades starszy przez założenie tam osady ateńskiej zagarnął był pod panowanie Ateńczyków, i wraca do Aten. — Artafrenes ustala ład w Jouii, przeprowadza pomiary całego kraju i ustanawia podatki.

21. Wyprawa Mardoniusza w r. 492. VI, 43—45.

43 Ἀμα δὲ τῷ ἕαρι, τῶν ἀλλων καταλελυμένων
 στρατηγῶν ἐκ βασιλέος, Μαρδόνιος ὁ Γωβρύεω
 κατέβαινε ἐπὶ Θάλασσαν, στρατὸν πολλὸν μὲν κάρτα
 πεζὸν ἀμα ἀγόμενος, πολλὸν δὲ ναυτικόν, ἥλικίην
 5 τε νέος ἐὼν καὶ νεωστὶ γεγαμηκὼς βασιλέος Δαρείου
 θυγατέρα Ἀρτοζωστοην. ἄγων δὲ τὸν στρατὸν
 τοῦτον ὁ Μαρδόνιος, ἐπείτε εγένετο ἐν τῇ Κιλικίῃ,
 αὐτὸς μὲν ἐπιβὰς ἐπὶ νεός ἐκομίζετο ἀμα τῇσι
 ἀλλησι νησί, στρατηγὸν δὲ τὴν πεζὴν ἄλλοι ἡγεμόνες

ῆγον ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον. ὡς δὲ παραπλέων τὴν ¹⁰
 Ἀσίνην ἀπίκετο ὁ Μαρδόνιος ἐξ τὴν Ἰωνίην, εὐθαῦτα
 μέγιστον θῶμα ερεώ τοῖσι μη ἀποδεκομένοισι
 Ἑλλήνων Περσέων τοῖσι ἑπτὰ Ὀτάνεα γνωμην
 ἀποδέξασθαι, ὡς χρεὸν εἴη δημοκρατέεσθαι Πέρσας.
 τοὺς γὰρ τυράννους τῶν Ἰωνῶν καταπαύσας πάν-¹⁵
 τας ὁ Μαρδόνιος δημοκρατίας κατίστα εἰς τὰς πό-
 λιας. ταῦτα δὲ ποιήσας ἥπειγετο εἰς τὸν Ἑλλήσποντον.
 ὡς δὲ συνελέχθη μὲν χρῆμα πολλὸν νεῶν, συνελέχθη
 δὲ καὶ πεζὸς στρατὸς πολλός, διαβάντες τῇσι νησὶ
 τὸν Ἑλλήσποντον ἐπορεύοντο διὰ τῆς Εὐρώπης,²⁰
 ἐπορεύοντο δὲ ἐπὶ τε Ἐρετριαν καὶ Ἀθηνας. αὗται ⁴⁴
 μὲν ὅν σφι πρόσχημα ἦσαν τοῦ στόλου· ἀτάρ ἐν
 γόῳ ἔχοντες, ὅσας ἀν πλειστας δύνωνται, κατα-
 στρεφεσθαι τῶν Ἑλληνίδων πολίων, τοῦτο μὲν δὴ
 τῇσι νησὶ Θασίους οὐδὲ χεῖρας ἀνταειραμένους κατε-⁵
 στρεψαντο, τοῦτο δὲ τῷ πεζῷ Μακεδονας πόδι
 τοῖσι ὑπάρχουσι δούλους προσεκτησαντο· τὰ γὰρ
 ἐντὸς Μακεδόνων ἐθνεα πάντα σφι ἥδη ἦν ὑπο-
 χείρια γενονότα. ἐκ μὲν δὴ Θάσου διαβαλόντες
 περηγοῦντο τὴν ἥπειρον ἐκομίζοντο μέχρι ¹⁰Αιάνθου,
 ἐκ δὲ Αιάνθου δρομωμενοι τὸν Ἀθων περιεβάλλον.
 ἐπιπεσῶν δὲ σφι περιπλέουσι βορεης ἀνεμος μεγας
 τε καὶ ἀπορος κάρτα τρηχέως περιεσπε πλήθει πολλὰς
 τῶν νεῶν ἐκβάλλων πρὸς τὸν Ἀθων. λέγεται γὰρ
 κατὰ τριηκοσίας μὲν τῶν νεῶν τὰς διαφθαρείσας ¹⁵
 εἶναι, ὑπὲρ δὲ δύο μυριάδας ἀνθρώπων· ὥστε γὰρ
 θηριωδεστάτης εούσης τῆς θαλάσσης ταῦτης τῆς
 περὶ τὸν Ἀθων, οἱ μὲν ὑπὸ τῶν θηρίων διεφθεί-
 ροντο ἀρπαζόμενοι, οἱ δὲ πρὸς τὰς πέτρας ἀροσσό-
 μενοι· οἱ δὲ αὐτῶν νέειν οὐκ ἥπιστεστο καὶ κατὰ ²⁰
 τοῦτο διεφθείροντο, οἱ δὲ φίγει. ὁ μὲν δὴ ναυτικὸς ⁴⁵

στρατὸς οὗτῳ ἐποησε, Μαρδονίῳ δὲ καὶ τῷ πεζῷ
στρατοπεδεύομένῳ εὐ Μακεδονίῃ νυκτὸς Βρύγοι
Θρηικες ἐπεχείρησαν· καὶ σφεων πολλοὺς φονεύουσι
5 οἱ Βρύγοι, Μαρδόνιον δὲ αὐτὸν τρωματίζουσι. οὐ
μὲν οὐδὲ αὐτοὶ δουλοσύνην διεφυγον πρὸς Περ-
σέων· οὐ γὰρ δὴ πρότερον ἀπανέστη ἐκ τῶν χω-
ρέων τουτέων Μαρδόνιος, πρὶν ἡ σφεας ὑποχειρίους
ἐποιήσατο. τούτους μέντοι καταστρεψάμενος ἀπῆγε
10 τὴν στρατιὴν ὅπισθ, ἀτε τῷ πεζῷ τε προσπίτασας
πρὸς τὸν Βρύγον καὶ τῷ ναυτικῷ μεγάλως περὶ
Ἀθων. οὗτος μέν νυν ὁ στόλος αἰσχρῶς ἀγωνισά-
μενος ἀπαλλάχθη ἐς τὴν Ἀσίην.

Daryusz śle posłów do Grecy i z poleceniem, aby żądali ziemi i wody na znak poddania się królowi. Wielu Hellenów na stałym lądzie, jakoteż wszyscy mieszkańcy wysp, a między nimi Eginetowie, usłuchali tego wezwania. Ateńczycy, oburzeni zato na Eginetów, wszczynają z nimi wojnę i łączą się w tym celu z Spartanami. Ta okoliczność zniewala Herodota do skreślenia stosunku Sparty i Aten do Eginy tudzież do opowiedzenia historyi kilku królów spartańskich z owego czasu, zwłaszcza Kleomenesa i Demarata, z których ostatni, pozbawiony godności królewskiej, udaje się do Azyi, gdzie znajduje gościnne przyjęcie u Daryusza. Jeszcze nie ukończyła się wojna z Eginą, gdy rozpoczęła się tak zwana pierwsza wojna perska.

22. Wyprawa Datysa i Artafrencsa w r. 490.

VI. 94—120.

94   Ο δέ Πέρσης¹ τὸ ἔωντον ἐποίεε, ὥστε ἀνα-
μιμνήσκοντός τε ἀεὶ τοῦ Θεράποντος μεμνῆσθαι
μιν τῶν Ἀθηναίων, καὶ Πεισιστρατιδέων προσκα-
τημένων καὶ διαβαλλόντων Ἀθηναίους, ἀμα δὲ
βουλόμενος ὁ Δαρεῖος, ταύτης ἔχόμενος τῆς προ-
φασίος, καταστρέφεσθαι τῆς Ἑλλάδος τὸν δόν-

¹⁾ t. j. Daryusz.

τας αυτῷ γῆν τε καὶ ὑδωρ. Μαρθόνιον μὲν δὴ φλαύρως προήσαντα τῷ στόλῳ παραλύει τῆς στρατηγίης, ἄλλους δὲ στρατηγὸνς αποδέξας ἀπέστελλεν ἐπὶ τε Ἐρέτριαν καὶ Ἀθήνας, Δατίν τε, ἐντα 10 Μῆδον γένος, καὶ Ἀρταφρένεα τὸν Ἀρταφρένεος παῖδα, ἀδελφιδέον ἔωντο· ἐντειλάμενος δὲ ἀπέπεμπε ἔξανδροποδίσαντας Ἀθήνας καὶ Ἐρέτριαν ανάγειν ἔωντῷ εἰς ὅψιν τὰ ἀνδραποδά. ως δὲ οἱ στρατηγοὶ 95 οὗτοι οἱ ἀποδεχθέντες, πορευόμενοι παρὰ βασιλεός, ἀπίκοντο τῆς Κιλικίης εἰς τὸ Ἀλμιον πεδίον, ἀμα ἀγόμενοι πεζὸν στρατὸν πολλόν τε καὶ εὐ εσκευασμένον, ἐνθαῦτα στρατοπεδεύομένοισι ἐπῆλθε μὲν 5 ο ναυτικὸς πᾶς στρατὸς δὲ ἐπιταχθεὶς ἐκάστοισι, παρεγένοντο δὲ καὶ αἱ ἵππαγωγοὶ νέες, τὰς τῷ προτέρῳ ἔτεϊ προεπίπετοισι τοῖσι ἔωντον δασμοφόροισι Δαρεῖος ἐτοιμάζειν. ἐσβαλόμενοι δὲ τοὺς ἵππους εἰς ταύτας καὶ τὸν πεζὸν στρατὸν ἐσβιβάσαντες, ἔτιλεν 10 ἔχακοσήσῃ τριήρεσι εἰς τὴν Ἰωνίην. ἐνθεῦτεν δὲ οὐ παρὰ τὴν ἥπειρον εἰχον τὰς νεας ἴθὺ τοῦ τε Ἐλληνοπόντου καὶ τῆς Θρηίκης, ἀλλ’ ἐκ Σάμου ὁρμώμενοι παρὰ τε Ἰαριον καὶ διὰ νησῶν τὸν πλόον ἐποιεῦντο, ως μὲν ἔμοὶ δοκεῖν, δείσαντες τὸν περὶ 15 πλοον τοῦ Ἀθω, ὅτι τῷ προτέρῳ ἔτεϊ ποιεύμενοι ταύτη τὴν κομιδὴν μεγάλως προσεπέταισαν· πρὸς δὲ καὶ η Νάξος σφεας ἡγάγκαζε, πρότερον οὐκ ἀλοῦσα. ἐπεὶ δὲ ἐκ τοῦ Ἰαριον πελάγεος προσφερόμενοι προσ- 96 ἐμίξαν τῇ Νάξῳ (ἐπὶ ταύτῃ γάρ δὴ πρωτην ἐπειχον στρατεύεσθαι οἱ Πέρσαι, μειωμένοι τῶν πρότερον), οἱ Νάξιοι πρὸς τὰ δρεα οἰχοντο φεύγοντες οὐδὲ ὑπεμειναν. οἱ δὲ Πέρσαι ἀνδραποδίσαμενοι, τοὺς κατ- 5 ἐλαβον αὐτῶν, ἐνέποησαν καὶ τὰ ἵρᾳ καὶ τὴν πόλιν. ταῦτα δὲ ποιησαντες ἐπὶ τὰς ἄλλας νῆσους ἀνάγοντο.

97   Ἐν ὦ δὲ οὕτοι ταῦτα ἐποίευν, οἱ Ἀήλιοι, ἐκλι-
πόντες καὶ αὐτοὶ τὴν Δῆλον, οἴχοντο φεύγοντες
ἐς Τῆνον. τῆς δὲ στρατιῆς καταπλεούσης δὲ Λάτις
προπλώσας οὐκ ἔα τὰς νέας πρὸς τὴν Δῆλον προσ-
εδρομίζεσθαι, ἀλλὰ πέρον ἐν τῇ Ἀργαίῃ· αὐτὸς δὲ
πιθόμενος, ἵνα ἥσαν οἱ Ἀήλιοι, πέμπων κῆρυκα
ἡγόρευε σφι τάδε· „Ἄνδρες ἵροι, τί φεύγοντες οἴχε-
σθε, οὐκ ἐπιτήδεα καταγνόντες κατ’ ἡμεῦ; ἐγὼ γὰρ
καὶ αὐτὸς ἐπὶ τοσοῦτῷ γε φρονέω, καὶ μοι ἐκ βα-
10 σιλέος ὡδε ἐπεσταλται, ἐν τῇ χώρῃ οἱ δύο θεοὶ¹
ἐγένοντο, ταύτην μηδὲν σίνεσθαι, μήτε αὐτὴν τὴν
χώρῃ μήτε τοὺς οἰκήτορας αὐτῆς. νῦν ἀν
ἀπίτε ἐπὶ τὰ ὑμέτερα αὐτῶν καὶ τὴν νῆσον νέμε-
σθε.“ ταῦτα μὲν ἐπεκηρυκεύσατο τοῖσι Ἀηλίοισι,
15 μετὰ δὲ λιβανωτοῦ τριηκόσια τάλαντα κατανήσας
98 ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ἐθυμίησε. Λάτις μὲν δὴ ταῦτα
ποιήσας ἔπλεε ἀμα τῷ στρατῷ ἐπὶ τὴν Ἐρέτριαν
πρῶτα, ἀμα ἀγόμενος καὶ Ἰωνας καὶ Αἰολέας.
μετὰ δὲ τούτον ἐνθεῦτεν εξαναχθέντα Δῆλος ἐκι-
5 νῆθη, ὡς ἐλεγον Ἀήλιοι, καὶ πρῶτα καὶ ὄστατα
μέχρι ἡμεῦ σεισθεῖσα. καὶ τοῦτο μὲν οὐν τέρας
ἀνθρώποισι τῶν μελλόντων ἐσεσθαι πακῶν ἔφηνε
δὲ θεός. ἐπὶ γὰρ Δαρείου τοῦ Ὅστάσπεος καὶ Ξέρ-
ξεω τοῦ Δαρείου καὶ Ἀρτοξέρξεω τοῦ Ξέρξεω,
10 τριῶν τουτέων ἐπεξῆς γενεέων, ἐγένετο πλέω πακά
τῇ Ἑλλάδι ή ἐπὶ εἰκοσι ἀλλας γενεάς τὰς πρὸ Δα-
ρείου γενομένας, τὰ μὲν ἀπὸ τῶν Περσέων αὐτῇ
γενόμενα, τὰ δὲ ἀπ’ αὐτῶν τῶν κορυφαίων περὶ
τῆς ἀρχῆς πολεμεόντων. οὕτω οὐδὲν ἦν ἀεικὲς κινη-
15 θῆναι Δῆλον, τὸ πρὸν ἐοῦσαν ἀκίνητον. δύναται
δὲ κατὰ Ἑλλάδα γλωσσαν ταῦτα τὰ οὐνόματα,
Δαρεῖος ἐφίης, Ξέρξης ἀρήιος, Ἀρτοξέρξης μέγας

ἀρηιος. τούτους μὲν δὴ τους βασιλέας ὥδε ἀν δρῶς κατὰ γλῶσσαν τὴν σφετέρην "Ελληνες καλέοιεν.

Οἱ δὲ βάρβαροι ως ἀπήιοιαν ἐκ τῆς Αἰγαίου, 99 προσίσχον πρὸς τὰς νῆσους, ἐνθεῦτεν δὲ στρατιὴν τε παρελάμβανον καὶ ὅμηρους τῶν νησιωτῶν παιδας ἐλάμβανον. ως δὲ περιπλεοντες τὰς νῆσους προσέσχον καὶ ἐς Καρυστον (οὐ γὰρ δὴ σφι οἱ Κα- 5 ρυστοι οὔτε δυμήρους ἐδίδοσαν οὔτε ἔφασαν επὶ πόλιας ἀστυγείτονας στρατευεσθαι, λέγοντες Ἐρε- τριάν τε καὶ Ἀθήνας), ἐνθαῦτα τούτους ἐποιιόρμεον τε καὶ τὴν γῆν σφεων ἔκειρον, ἐς δὲ καὶ οἱ Καρυ- στοι παρεστησαν ἐς τῶν Περσέων τὴν γνωμὴν. 10 Ἐρετριέες δέ, πυνθανόμενοι τὴν στρατιὴν τὴν Περσικὴν επὶ σφέας ἐπιπλέουσαν, Ἀθηναῖων ἐδεή- θησαν σφίσι βοηθοὺς γενέσθαι. Ἀθηναῖοι δὲ οὐκ απείπαντο τὴν ἐπικουρίην, ἀλλὰ τοὺς τετρακισχιλίους τοὺς χιληρουχέοντας τῶν ἵπποβοτέων Χαλκιδέων 5 τὴν χώρην, τούτους σφι δίδουσι τιμωρούς. τῶν δὲ Ἐρετριέων ἡν ἀρα οὐδὲν υγίες, οἱ μετεπέμποντο μὲν Ἀθηναίους, ἐφρόνεον δὲ διφασίας ἴδεας. οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐβουλεύοντο ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν εἰς τὰ ἀκρα τῆς Εὐβοίης, ἀλλοι δὲ αὐτῶν, ἵδια κεφδεα 10 προσδεκόμενοι παρὰ τοῦ Πέρσεω οἰσεσθαι, προδο- σίην ἐσκευάζοντο. μαθὼν δὲ τούτων ἐκάτερα ως εἶχε Αἰσχίνης ὁ Νόθωνος, εῶν τῶν Ἐρετριέων τὰ πρώτα, φράζει τοῖσι ἥκουσι Ἀθηναίων πάντα τὰ παρεόντα σφι πρῆγματα, προσεδετό τε ἀπαλλάσ- 15 σεσθαι σφεας εἰς τὴν σφετέρην, ἵνα μη προσαπό- λωνται. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ταῦτα Αἰσχίνη συμβου- λεύσαντι πειθούνται. καὶ οὗτοι μὲν διαβάντες ἐς 101 Ὁρωπὸν ἐσωζον σφεας αὐτοὺς· οἱ δὲ Πέρσαι πλέοντες κατέσχον τὰς νέας τῆς Ἐρετρικῆς χώρης κατὰ Τα-

μύνας καὶ Χοιρέας καὶ Αἰγίλια, κατασχόντες δὲ ἐς
5 ταῦτα τὰ χωρία αὐτίκα ὑπους τε ἐξεβάλλοντο καὶ
παρεσκευάζοντο ὡς προσοισόμενοι τοῖσι ἔχθροῖσι.
οἱ δὲ Ἐρετρίες ἐπεξελθεῖν μὲν καὶ μαχέσασθαι οὐκ
ἐποιεῦντο βουλήν, εἴ κως δὲ διαφυλάξαιεν τὰ τεί-
χεα, τούτου σφι πέρι ἔμελε, ἐπείτε ἐνίκα μὴ ἐκλιπεῖν
10 τὴν πόλιν. προσβολῆς δὲ γινομένης καρτερῆς πρὸς τὸ
τεῖχος ἐπιπτον ἐπὶ ἕξ ἡμέρας πολλοὶ μὲν ἀμφοτέρων.
τῇ δὲ ἐβδόμῃ Εὔφρορβός τε ὁ Ἀλκιμάχον καὶ Φίλα-
γρος ὁ Κυνέω, ἀνδρες τῶν ἀστῶν δόκιμοι, προδιδοῦσι
τοῖσι Πέρσοισι. οἱ δὲ ἐσελθόντες ἐς τὴν πόλιν τούτο
15 μὲν τὰ ἱερὰ συλήσαντες ἐνέπορσαν, ἀποτινύμενοι τῶν
εἰς Σαρδίσι κατακαυθέντων ἴρων, τοῦτο δὲ τοὺς ἀν-
θρώπους ἤνδραποδίσαντο κατὰ τὰς Δαρείου ἐντολάς.

102 Χειρωσάμενοι δὲ τὴν Ἐρετρίαν καὶ ἐπισχόντες
ἡμέρας δλίγας, ἐπλεον ἐς τὴν Ἀττικὴν, κατέργοντες
τε πολλὸν καὶ δοκέοντες ταῦτα τοὺς Ἀθηναίους
ποιῆσεν, τὰ καὶ τοὺς Ἐρετρίες ἐποίησαν. καὶ — ἦν
5 γάρ Μαραθῶν ἐπιτηδεότατον χωρίον τῆς Ἀττικῆς
ἐνιππεῦσαι καὶ ἀγχοτάτῳ τῆς Ἐρετρίης — ἐς τοῦτο
103 σφι κατηγέετο Ἰππίης ὁ Πεισιστράτον. Ἀθηναῖοι
δὲ ὡς ἐπύθοντο ταῦτα, ἐβοήθεον καὶ αὐτοὶ ἐς τὸν
Μαραθῶνα. ἥγον δὲ σφεας στρατηγοὶ δέκα, τῶν
δέκατος ἥν Μιλτιάδης, τοῦ τὸν πατέρα Κίμωνα
5 τὸν Στησαγόρεω κατέλαβε φυγεῖν ἐξ Ἀθηνέων
Πεισίστρατον τὸν Ἰπποκράτεος. καὶ αὐτῷ φεύγοντι
· Ολυμπιάδα ἀνελέσθαι τεθρίππῳ συνεβῆ, καὶ ταῦτην
μὲν τὴν νίκην ἀνελόμενόν μιν τῶντὸ δέξεικασθαι
τῷ δόμομητροίῳ ἀδελφεῷ Μιλτιάδῃ. μετὰ δὲ τῇ
10 ὑστέρῃ · Ολυμπιάδι τῇσι αὐτῇσι ὑποισι νικῶν παρα-
διδοῖ Πεισιστράτῳ ἀνακηρυχθῆναι, καὶ τὴν νίκην
παρεῖς τούτῳ κατήλθε ἐπὶ τὰ ἑωυτοῦ ὑπόσπονδος.

καὶ μιν ἀνελόμενον τῇσι αὐτῇσι ἵπποισι ἄλλην
 Ὀλυμπιάδα κατελαβεῖ ἀποθανεῖν ὑπὸ τῶν Πεισι-
 στράτου παίδων, οὐκέτι περιεόντος αὐτοῦ Πεισιστρό- 15
 τού· κτείνουσι δὲ οὗτοί μιν κατὰ τὸ πρυτανῆμον,
 νυκτὸς ὑπείσαντες ἀνδρας, τέθαπται δὲ Κίμων πρὸ²⁰
 τοῦ ἀστεος, πέρην τῆς διὰ Κοίλης καλεομένης ὁδοῦ·
 καταντίον δ' αὐτοῦ αἱ ἵπποι τετάφαται αὐται, αἱ
 τρεῖς Ὀλυμπιάδας ἀνελόμεναι. ἐποίησαν δὲ καὶ 25
 ἄλλαι ἵπποι ἥδη τῶντὸ τοῦτο Εὐαγόρεω Λάκωνος,
 πλεω δὲ τοιτέων οὐδαμαί. ὁ μεν δὴ πρεσβύτερος
 τῶν παίδων Κίμωνι Στησαγόρης ἦν τημικαῦτα
 παρὰ τῷ πάτρῳ Μιλτιάδῃ τρεφόμενος ἐν τῇ Χερ-
 σονήσῳ, ὁ δὲ νεώτερος παρ' αὐτῷ Κίμωνι ἐν Ἀθή- 25
 νησι, οὐνομα ἔχων ἀπὸ τοῦ οἰκιστέω τῆς Χερσονήσου
 Μιλτιάδεω Μιλτιάδης. οὗτος δὴ ὡν τότε ὁ Μιλ- 104
 τιάδης, ἥκων ἐν τῇ Χερσονήσου καὶ ἐκπεφευγὼς
 διπλόον Θάνατον, εστρατήγεε Ἀθηναίων. ἀμα μὲν γὰρ
 οἱ Φοίνικες αὐτὸν οἱ ἐπιδιώξαντες μέχοι "Ιμβρου
 περὶ πολλοῦ ἐποιεῦντο λαβεῖν τε καὶ ἀνογαγεῖν παρὰ 5
 βασιλέα· ἀμα δὲ ἐκφυγόντα τε τούτους καὶ ὀπικόμε-
 νον ἐς τὴν ἐωντὸν, δοκεόντα τε εἶναι ἐν σωτηρίῃ ἥδη,
 τὸ ἐνθεῦτεν μιν οἱ ἔχθροὶ ὑποδεξάμενοι καὶ ὑπὸ δικα-
 στήριον ἀγαγόντες ἐδίωξαν τυραννίδος τῆς ἐν Χερ-
 σονήσῳ. ἀποφυγῶν δὲ καὶ τούτους στρατηγὸς οὕτω 10
 Ἀθηναίων ἀπεδέχθη, αἰρεθεὶς ὑπὸ τοῦ δῆμου.

Καὶ πρῶτα μὲν εόντες ἔτι ἐν τῷ ἀστεῖ οἱ 105
 στρατηγοὶ ἀποπέμπουσι ἐς Σπάρτην κήρυκα Φιλιπ-
 πίδην, Ἀθηναῖον μὲν ἀνδρα, ἄλλως δε ἡμεροδρόμην
 τε καὶ τοῦτο μελετῶντα· τῷ δή, ώς αὐτός τε ελεγε
 Φιλιππίδης καὶ Ἀθηναῖοισι ἀπήγγελλε, περὶ τὸ 5
 Παρθένιον οὗρος τὸ ὑπὲρ Τεγέης δὲ Πάν τε περιπίπτει.
 βώσαντα δε τὸ οὖνομα τοῦ Φιλιππίδεω τὸν Πάνα

- Αθηναίοισι κελεῦσαι ἀπαγγεῖλαι, δι' ὅτι ἔωντον
οὐδεμίαν ἐπιμελείην ποιεῦνται, ἔόντος εὗνον Ἀθη-
10 ναίοισι καὶ πολλαχῇ γενομένου σφι ἥδη χρησί-
μου, τὰ δὲ ἔτι καὶ ἐσομένουν. καὶ ταῦτα μὲν Ἀθη-
ναῖοι, καταστάντων σφι εὖ ἥδη τῶν προγμάτων,
πιστεύσαντες εἰναι ἀληθέα ἴδρυσαντο ὑπὸ τῇ ἀκρο-
πόλι Πανὸς ἰδόν, καὶ αὐτὸν ἀπὸ ταύτης τῆς ἀγγε-
105 λίης θυσίῃσι ἐπετείοισι καὶ λαμπάδι οἰάσκονται. τότε
δὲ πεμφθεὶς ὑπὸ τῶν στρατηγῶν ὁ Φιλιππίδης
οὐτος, ὅτε πέροι οἱ ἔφη καὶ τὸν Πανα φανῆναι, δευ-
τεραῖος ἐκ τοῦ Ἀθηναίων ἀστεος ἦν ἐν Σπάρτῃ,
5 ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ τοὺς ἀρχοντας ἐλεγε. „ὦ Λακε-
δαιμόνιοι, Ἀθηναῖοι υμέων δέονται σφίσι βοηθῆσαι
καὶ μὴ περιιδεῖν πόλιν ἀρχαιοτάτην ἐν τοῖσι Ἑλλησι
δουλοσύνῃ περιπεσοῦσαν ποδὸς ἀνδρῶν βαρβάρων.
καὶ γὰρ νῦν Ἐρετριά τε τὴν ἡγεμονίαν πολι-
10 λογίμῳ ἡ Ἑλλὰς γέγονε ἀσθενεστερη.“ ὁ μὲν δῆ
σφι τὰ ἐντεταλμένα ἀπήγγειλε, τοῖσι δὲ ἕαδε μὲν
βοηθέειν Ἀθηναίοισι, ἀδύνατα δὲ σφι ἦν τὸ παραν-
τίκα ποιεειν ταῦτα, οὐ βουλομένοισι λέειν τὸν νόμον.
ἡ γὰρ ισταμένου τοῦ μηνὸς εἰνάτῃ, εἰνάτῃ δὲ οὐκ ἐξ-
15 ελεύσεσθαι ἔφασαν μηδ οὐ πλήρεος ἔόντος τοῦ κύκλου.
- 107 Οὗτοι μὲν νῦν τὴν πανοειλλον ἔμενον· τοῖσι
δὲ βαρβάροισι κατηγέετο Ἰππίης ὁ Πεισιστράτου
εἰς τὸν Μαραθῶνα.
- 108 Ἀθηναίοισι δὲ τεταγμένοισι ἐν τεμένεϊ Ἡρα-
κλέος ἐπῆλθον βοηθέοντες Πλαταιέες πανδημεῖ.
καὶ γὰρ καὶ ἐδεδώκεσαν σφέας αὐτοὺς τοῖσι Ἀθη-
ναίοισι οἱ Πλαταιέες, καὶ πόνους ὑπέρ αὐτῶν οἱ
5 Ἀθηναῖοι συχνοὺς ἥδη ἀναιρέοντο.
- 109 Τοῖσι δὲ Ἀθηναίων στρατηγοῖσι εγίνοντο δίχα
αἱ γυνῶμαι, τῶν μὲν οὐκ ἔωντων συμβαλεῖν (οὐλίγους

γὰρ εἶναι στρατιῇ τῇ Μῆδων συμβαλεῖν), τῶν δὲ καὶ Μιλτιάδεω κελευόντων. ὡς δὲ δίχα τε ἐγίνοντο καὶ ἐνίκα ἡ χείρων τῶν γνωμέων, ἐνθαῦτα, ἣν γὰρ 5 ἐνδέκατος ψηφιδοφόρος ὁ τῷ κυάμῳ λαχὼν Ἀθηναίων πολέμαρχείν (τὸ παλαιὸν γὰρ Ἀθηναῖοι διμόψηφον τὸν πολέμαρχον ἐποιεῦντο τοῖσι στρατηγοῖσι), ἣν δὲ τότε πολέμαρχος Καλλίμαχος Ἀφιδναῖος, πρὸς τοῦτον ἐλθὼν Μιλτιάδης ἔλεγε τάδε· „Ἐν σοὶ 10 νῦν, Καλλίμαχε, ἐστὶ ἡ καταδούλωσαι Ἀθῆνας ἡ ἐλευθέρας ποιήσαντα μνημόσυνα λιπεσθαι ἐξ τὸν ἀπαντα ἀνθρώπων βίον, οἷα οὐδὲ Ἀριόδιός τε καὶ Ἀριστογείτων λείπουσι. νῦν γὰρ δὴ, 15 οὐ ἐγίνοντο Ἀθηναῖοι, ἐξ κινδυνον ἥκουσι μέγιστον, καὶ ἣν μὲν γε ὑποκύψωσι τοῖσι Μῆδοισι, δέδοκται, τὰ πείσονται παραδεδομένοι ‘Ιππίη, ἣν δὲ περιγένηται αὕτη ἡ πόλις, οἵη τέ ἐστι πρώτη τῶν ‘Ελληνίδων πολίων γενέσθαι. καὶ ὡν δὴ ταῦτα οἵα τέ ἐστι γενέσθαι, καὶ καὶ ὡν ἐξ σέ τοι τούτων ἀνήκει τῶν πρηγμάτων 20 τὸ κῦρος ἔχειν, νῦν ἔρχομαι φράσων. ἡμέων τῶν στρατηγῶν, ἐόντων δέκα, δίχα γίνονται αἱ γνῶμαι, τῶν μὲν κελευόντων συμβαλεῖν, τῶν δὲ οὐ. ἣν μὲν νῦν μὴ συμβάλωμεν, ἐλπομαὶ τινα στάσιν μεγάλην διασείσειν ἐμπεσοῦσαν τὰ Ἀθηναίων φρονήματα, 25 ὥστε μηδίσαι. ἣν δὲ συμβάλωμεν, πρὸν τι καὶ σαθρὸν Ἀθηναίων μετεξετέροισι ἐγγενέσθαι, θεῶν τὰ ἵσα νεμόντων, οἷοι τέ εἰμεν περιγενέσθαι τῇ συμβολῇ. ταῦτα ὡν πάντα ἐξ σὲ νῦν τείνει καὶ ἐκ σέο ἀρτηται. ἣν γὰρ σὺ γνῶμῃ τῇ ἐμῇ προσθῇ, 30 ἐστι τοι πατοῖς τε ελευθέρη καὶ πόλις πρώτη τῶν ἐν τῇ ‘Ελλάδι. ἣν δὲ τῇ τῶν ἀποσπευδόντων τὴν συμβολήν, ὑπάρξει τοι τῶν ἐγώ κατέλεξα ἀγαθῶν τὰ ἐναντία.“ ταῦτα λέγων ὁ Μιλτιάδης προσκτάται 110

τὸν Καλλίμαχον· προσγενομένης δὲ τοῦ πολεμάρχου
τῆς γνώμης ἐκεινῷ συμβάλλειν. μετὰ δὲ οἱ
στρατηγοὶ, τῶν ἡ γνώμη ἔφερε συμβάλλειν, ὡς
5 ἐκάστου αὐτῶν ἐγίνετο πρωτανή ηγεμονίας, Μιλ-
τιάδη παρεδίδοσαν· δὲ δεκόμενος οὕτι καὶ συμ-
βολὴν ἐποιεῖτο, ποίν γε δὴ αὐτοῦ πρωτανή έγένετο.
111 ὡς δὲ ἐς ἐκείνον περιῆλθε, ἐνθαῦτα δὴ ἐτάσσοντο
ἄδει οἱ Ἀθηναῖοι ως συμβαλέοντες· τοῦ μὲν δεξιοῦ
κέρος ἡγετο δὲ πολέμαρχος Καλλίμαχος· δὲ γὰρ
νόμος τότε εἶχε οὕτω τοῖσι Ἀθηναίοισι, τὸν πολέμ-
5 αρχον ἔχειν κέρας τὸ δεξιόν. ἡγεμένου δὲ τούτου
ἐξεδέκοντο ως ἀριθμέοντο αἱ δεκα φυλαὶ ἔχόμεναι
ἀλληλέων, τελευταῖοι δὲ ἐτάσσοντο, ἔχοντες τὸ εὐώ-
νυμον κέρας, Πλαταιεές. ἀπὸ ταύτης γάρ σφι τῆς
μάχης, Θυσίας Ἀθηναίων ὀναγόντων ἐς τὰς παν-
10 ηγύριας τὰς ἐν τῇσι πεντετρηφίσι γινομένας, κατεύ-
χεται δὲ κῆρος δὲ Ἀθηναῖος, ἀμα τε Ἀθηναίοισι
λέγων γίνεσθαι τὰ ἀγαθὰ καὶ Πλαταιεῦσι. τότε δέ,
τασσομένων τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ Μαραθῶνι,
εγίνετο τοιόνδε τι· τὸ στρατόπεδον ἔξισον μενον τῷ
15 Μηδικῷ στρατοπέδῳ, τὸ μὲν αὐτοῦ μέσον ἐγίνετο
ἐπὶ ταξιας δλίγας, καὶ ταῦτη ἦν ἀσθενεστάτον τὸ
στρατόπεδον, τὸ δὲ κέρας ἐκάτερον ἔρχοτο πλήθεϊ.
112 ὡς δέ σφι διετέτακτο καὶ τὰ σφάγια ἐγίνετο καλά,
ἐνθαῦτα ως ἀπειθησαν οἱ Ἀθηναῖοι, δρόμῳ ἵεντο
ἐς τοὺς βαρβάρους. ἥσαν δὲ στάδιοι οὐκ ελάσσονες
τὸ μεταίχμιον αὐτῶν ἡ δικτύη. οἱ δὲ Πέρσαι, δρῶντες
5 δρόμῳ ἐπιόντας, παρεσκευάζοντο ως δεξόμενοι, μα-
νίην τε τοῖσι Ἀθηναίοισι ἐπέφερον καὶ πάγχυ δλε-
θρίην, δρῶντες αὐτοὺς ἰόντας δλίγους, καὶ τούτους
δρόμῳ ἐπειγομένους, οὕτε ὑπον υπαρχούσης σφι
οὔτε τοξευμάτων. ταῦτα μὲν νῦν οἱ βάρβαροι κατ-

είκαζον· Ἀθηναῖοι δὲ ἐπείτε ἀθρόοι προσέμιξαν 10
 τοῖσι βαρβάροισι, ἐμάχοντο ἀξιως λόγου. πρῶτοι
 μὲν γὰρ Ἑλλήνων πάντων, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, δρόμῳ
 ἐς πολεμίους ἔχρησαντο, πρῶτοι δὲ ἀνεσχοντο εἰς θῆτά
 τε Μηδικὴν δρῶντες καὶ τοὺς ἀνδρας ταύτην ἐσθη-
 μένους· τέως δὲ ἦν τοῖσι Ἑλλησι καὶ τὸ οὔνομα 15
 τὸ Μήδων φόβος ἀκοῦσαι. μαχομένων δὲ ἐν τῷ
 Μαραθῶνι χρόνος ἐγίνετο πολλός. καὶ τὸ μὲν μέσον
 τοῦ στρατοπέδου ἐνίκων οἱ βάρβαροι, τῇ Πέρσαι
 τε αὐτοὶ καὶ Σάκαι ἐτετάχατο· πατὰ τοῦτο μὲν
 δὴ ἐνίκων οἱ βάρβαροι καὶ φῆξαντες ἐδίκων 5
 τὴν μεσόγαιαν, τὸ δὲ κέρας ἐκάτερον ἐνίκων Ἀθη-
 ναῖοι τε καὶ Πλαταιέες. νικῶντες δὲ τὸ μὲν τετραμ-
 μένον τῶν βαρβάρων φεύγειν ἔων, τοῖσι δὲ τὸ μέσον
 φῆξαισι αὐτῶν, συναγαγόντες τὰ κέρεα, ἐμάχοντο καὶ
 ἐνίκων Ἀθηναῖοι. φεύγοντες δὲ τοῖσι Πέρσῃσι εἴποντο 10
 κόπτοντες, ἐς δὲ ἐπὶ τὴν Θάλασσαν ἀπικόμενοι πῦρ
 τε αἴτεον καὶ ἐπελαμβάνοντο τῶν νεῶν. καὶ τοῦτο 114
 μὲν ἐν τούτῳ τῷ πόνῳ δὲ πολέμαρχος Καλλίμαχος
 διαφθείρεται, ἀνηρ γενόμενος ἀγαθός, ἀπὸ δὲ ἐθανε-
 τῶν στρατηγῶν Στησίλεως δὲ Θρασύλεω· τοῦτο δὲ
 Κυνεγειρος δὲ Ευφορίωνος ἐνθαῦτα, ἐπιλαβόμενος 5
 τῶν ἀφλάστων νεός, τὴν χεῖρα ἀποκοπεῖς πελέκει,
 πίπτει, τοῦτο δὲ ἄλλοι Ἀθηναίων πολλοὶ τε καὶ
 δυομαστοί. ἐπτὰ μὲν δὴ τῶν νεῶν ἐπεκράτησαν 115
 τρόπῳ τοιῶδες Ἀθηναῖοι. τῇσι δὲ λοιπῇσι οἱ βάρ-
 βαροι ἔξαναρησάμενοι, καὶ ἀναλαβόντες ἐκ τῆς
 νῆσου, ἐν τῇ ἔλιπον, τὰ ἐξ Ἐρετρίης ἀνδράποδα,
 περιεπλεον Σούνιον, βουλόμενοι φθῆναι τοὺς Ἀθη- 5
 ναῖους ἀπικόμενοι ἐς τὸ ἀστυν. αἵτη δὲ ἐσχεν Ἀθη-
 ναῖουσι ἐξ Ἀλκμεωνιδέων μηχανῆς αὐτοὺς ταῦτα
 ἐπινοηθῆναι· τούτους γὰρ συνθεμένους τοῖσι Πέρ-

σησι ἀναδέξαι ἀσπίδα, ἔοῦσι ἥδη ἐν τῇσι νηυσί.
 116 οὗτοι μὲν δὴ περιέπλεον Σουύνιον· Ἀθηναῖοι δὲ ὡς
 ποδῶν εἰχον τάχιστα, ἐβοήθεον ἐς τὸ ἀστυ, καὶ
 ἐφθῆσάν τε ἀπικόμενοι ποὺν ἡ τοὺς βαρβάρους
 ἤκειν, καὶ εἰστρατοπεδεύσαντο ἀπιγμένοι εξ Ἡρακλείου
 τοῦ ἐν Μαραθῶνι ἐν ἀλλῷ Ἡρακλείῳ τῷ ἐν Κυ-
 νοσάργεῃ. οἱ δὲ βάρβαροι τῇσι νηυσὶ υπεροιωρη-
 θέντες Φαλήρου (τοῦτο γὰρ ἦν ἐπίνειον τότε τῶν
 Ἀθηναίων), υπὲρ τούτου ἀνακωχεύσαντες τὰς νέας
 ἀπεπλεον διπσω ἐς τὴν Ἀσίην.

117   Ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ ἀπέθανον τῶν βαρβάρων
 κατὰ ἑξακισχιλίους καὶ τετρακοσίους ἄνδρας, Ἀθη-
 ναίων δὲ ἑκατὸν ἐνενήκοντα καὶ δύο. ἐπεσον μὲν
 αιφοτέρων τοσοῦτοι. συνήρεικε δὲ αὐτόθι θῶνμα
 γενέσθαι τοιόνδε, Ἀθηναῖον ἄνδρα Ἐπίζηλον τὸν
 Κουφαγόρεω ἐν τῇ συστάσι μαχόμενόν τε καὶ ἄνδρα
 γυνόμενον ἀγαθὸν τῶν δοματῶν στερηθῆναι, οὔτε
 πληγέντα οὐδὲν τοῦ σώματος οὔτε βληθέντα, καὶ
 τὸ λοιπὸν τῆς ζόης διατελεῖν ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου
 10 ἕοντα τυφλόν. λέγειν δὲ αὐτὸν ἥκουσα περὶ τοῦ
 πάθεος τοιόνδε τινὰ λόγον, ἄνδρα οἱ δοκέειν δηλίτην
 ἀντιστῆναι μέγαν, τοῦ τὸ γένειον τὴν ἀσπίδα πᾶσαν
 σκιάζειν· τὸ δὲ φάσμα τοῦτο ἐωυτὸν μὲν παρεξελ-
 θεῖν, τὸν δὲ ἐωυτοῦ παραστάτην ἀποκτεῖναι. ταῦτα
 18 μὲν δὴ Ἐπίζηλον ἐπιθόμην λέγειν.

118   Δάτις δὲ πορευόμενος ἀμα τῷ στρατῷ ἐς τὴν
 Ἀσίην, ἐπείτε ἐγένετο ἐν Μυκόνῳ, εἰδε ὄψιν ἐν τῷ
 ὑπαρ. καὶ ἦτις μὲν ἦν ἡ δψις, οὐ λέγεται· ὁ δέ,
 ὡς ἡμέρη τάχιστα ἐπέλαμψε, ζήτησιν ἐποιέετο τῶν
 9 νεῶν, εὐρῶν δὲ ἐν Φοινίσσῃ νηὶ ἄγαλμα Ἀπόλλωνος
 κεχρυσωμένον ἐπυνθάνετο, δικόθεν σεσυλημένον εἴη,
 πυθόμενος δέ, εξ οὐ ἦν ἴρου, ἐπλεε τῇ ἐωυτοῦ νηὶ

ἐς Δῆλον· καὶ — ἀπίκατο γὰρ τηρικαῦτα οἱ Δῆλοι
δπίσω ἐς τὴν νῆσον — κατατίθεται τε ἐς τὸ ἱερὸν τὸ
ἄγαλμα καὶ ἐντέλλεται τοῖσι Δῆλοισι ἀπαγαγεῖν τὸ 10
ἄγαλμα ἐς Δῆλον τὸ Θηβαῖων· τὸ δὲ ἔστι ἐπὶ Θα-
λάσσῃ, Χαλκίδος καταντίον. Δάτις μὲν δὴ ταῦτα
ἐντειλάμενος ἀπέπλεε, τὸν δὲ ἀνδριάντα τούτον
Δῆλοι οὐκ ἀπήγαγον, ἀλλά μιν δι' ἐτέων εἰκοσι
Θηβαῖοι αὐτοὶ ἐκ θεοποτίου ἐκομίσαντο ἐπὶ Δῆλον. 15

Toὺς δὲ τῶν Ἐρετριέων ἀνδραποδισμένους 119
Δάτις τε καὶ Ἀρταφρένης, ὡς προσέσχον ἐς τὴν
Ασίνην πλεοντες, ἀνίγγαγον ἐς Σουσα. βασιλεὺς δὲ
Δαρεῖος, πρὸν μὲν αἰχμαλώτους γενέσθαι τους
Ἐρετριέας, ἐνεῖχε σφι δεινὸν χόλον, οἷα ἀρξάντων 5
ἀδικιης προτέρων τῶν Ἐρετριέων· ἐπείτε δὲ εἰδε
σφεας ἀπαχθέντας παρ' ἑωυτὸν καὶ ὑποχειρίους
ἑωυτῷ ἔόντας, ἐποίησε πακὸν ἄλλο οὐδὲν, ἀλλὰ σφεας
τῆς Κισσίης χώρης κατοίκισε ἐν σταθμῷ ἑωυτοῦ,
τῷ οὐνομά ἔστι Ἀρδέρικη, ἀπὸ μὲν Σουσῶν δέκα 10
καὶ διηκοσίους σταδίους ἀπέχοντι, τεσσεράκοντα δὲ
ἀπὸ τοῦ φρέατος, τὸ παρεχεται τριφασίας ἴδεας·
καὶ γὰρ ἀσφαλτον καὶ ἄλις καὶ ἔλαιον ἀρύσσονται
ἐξ αὐτοῦ τρόπῳ τοιώδε· ἀντλεεται μὲν κηλωνήριο,
ἀντὶ δὲ γαυλοῦ ἥμισυ ἀσκοῦ οἱ προσδέδεται· ὑπο- 15
τύψας δὲ τούτῳ ἀντλεῖ καὶ ἐπειτα ἐγχέει ἐς δεξα-
μενήν· ἐκ δὲ ταυτῆς εἰς ἄλλο διαχεόμενον τράπεται
τριφασίας ὁδούς. καὶ η μὲν ἀσφαλτος καὶ οἱ ἄλες
πήγγυνται παραντία, τὸ δὲ ἔλαιον οἱ Περσαι κα-
λεονται τοῦτο φαδινάην· ἔστι δὲ μέλαν καὶ δόμην 20
παρεχόμενον βαρέαν. ἐνθαῦτα τοὺς Ἐρετριέας κατ-
οίκισε βασιλεὺς Δαρεῖος, οἱ καὶ μέχρι ἐμέο εἶχον
τὴν χώρην ταύτην, φυλάσσοντες τὴν ἀρχαίην γλώσ-
σαν. τὰ μὲν δὴ περὶ Ἐρετριέας ἐσχε οὕτω.

120 Λακεδαιμονίων δὲ ἡκον ἐς τὰς Ἀθήνας δισχίλιοι μετὰ την πανσέληνον, ἔχοντες σπουδὴν πολλὴν καταλαβεῖν, οὕτω ὥστε τριταῖοι ἐκ Σπάρτης ἐγένοντο ἐν τῇ Ἀττικῇ. υστεροὶ δὲ ἀπικόμενοι τῆς συμβολῆς ἤμειόντο ὅμως θεησασθαι τοὺς Μήδους· εἰδιθόντες δὲ ἐς τὸν Μαραθῶνα εἴθεησαντο. μετὰ δὲ αἰνέοντες Ἀθηναίους καὶ τὸ ἔργον αὐτῶν απαλλάσσοντο ὁπίσω.

Herodot odpiera następnie wspomniane powyżej posądzenie Alkmeonidów o sprzyjanie Persom, pocztem opowiada o smutnym zgonie Miltyadesa, którego po powrocie z nieszczęśliwej wyprawy przeciw wyspie Paros skazano na zapłacenie 50 talentów; ponieważ jednak nałożonej na niego grzywny zapłacić nie mógł, został wtrącony do więzienia, gdzie umarł wskutek ran otrzymanych na wojnie; dopiero syn jego, Cymon, zapłacił tę grzywnę.

Księga VII. Πολύμυνα.

23. Przygotowania Persów do trzeciej wyprawy.

VII, 1—25.

1 Ἐπεὶ δὲ η ἀγγελίη ἀπίκετο περὶ τῆς μάχης τῆς ἐν Μαραθῶνι γενομένης παρὰ βασιλέα Δαρείον τὸν Ὑστάσπεος, καὶ ποὶ μεγάλως πεχαραγμένον τοῖσι Ἀθηναίοισι διὰ τὴν ἐς Σάρδις ἐσβολὴν, καὶ δὴ καὶ τότε πολλῷ τε δεινότεροα ἐποίεε, καὶ μᾶλλον δομητὸ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. καὶ αὐτίκα μεν επηγγέλλετο πεμπιν ἀγγέλους κατὰ πόλις, ἐτοιμαζεῖν στρατιὴν, πολλῷ πλεω ἐπιτάσσων ἐπαστοισι, ἡ πρότερον παρεῖχον, καὶ νέας τε καὶ ἕπους καὶ 10 σιτον καὶ πλοῖα. τούτων δὲ περιαγγελλομένων ἡ Ἀσίη ἐδονεύετο ἐπὶ τοιά ἔτεα, καταλεγομένων δὲ τῶν

ἀρίστων ὡς ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ παρασκευαζομένων. τετάρτῳ δὲ ἔτει Αἴγυπτοι ὑπὸ Καμβύσεω δουλωθέντες ἀπέστησαν ἀπὸ Περσέων. ἐνθαῦτα δὴ καὶ μᾶλλον ὅρμητο καὶ ἐπ' ἀμφοτέρους στρατεύεσθαι.

Στελλομένου δὲ Δαρείου ἐπ' Αἴγυπτον καὶ 2 Ἀθῆνας, τῶν παιδῶν αὐτοῦ στάσις ἐγένετο μεγάλη περὶ τῆς ἡγεμονίης, ὡς δεῖ μιν ἀποδέξαντα βασιλεὰ κατὰ τὸν Περσέων νόμον οὔτω στρατεύεσθαι. ησαν γὰρ Δαρεῖος, καὶ πρότερον ἡ βασιλεῦσαι, γεγονότες 5 τοιεῖς παιδεῖς ἐκ τῆς προτέρης γυναικός, Γωβρούεω Θυγατρός, καὶ βασιλεύσαντι ἐξ Ἀτόσσης τῆς Κύρου ἐτεροι τέσσερες. τῶν μὲν δὴ προτέρων ἐπρεσβευες Ἀρτοβαζάνης, τῶν δ' επιγενομένων Ξέρξης. ἐόντες δὲ μητρὸς οὐ τῆς αὐτῆς ἐστασίαζον, ὁ μὲν Ἀρτο- 10 βαζάνης, κατότι πρεσβύτατος τε εἴη πατὸς τοῦ γόνου, καὶ διὰ τομιζόμενον εἴη πρὸς πάντων ἀνθρώπων, τὸν πρεσβύτατον τὴν ἀρχὴν ἔχειν, Ξέρξης δὲ, ὡς Ἀτόσσης τε παῖς εἴη, τῆς Κύρου Θυγατρός, καὶ διὰ τοῦ Κύρου εἴη δὲ κτησάμενος τοῖσι Περσησι τὴν ἑλεύ- 15 θεοίην. Δαρείου δὲ οὐκ ἀποδεικνυμένου κω γνώμην, 3 ἐτυγχανε κατὰ τῶντὸ τούτοισι καὶ Δημάρητος δὲ Ἀρίστωρος ἀναβεβήκως ἐς Σοῦσα, ἐστερημένος τε τῆς ἐν Σπάρτῃ βασιλήης καὶ φυγὴν ἐπιβαλὼν ἔωντῷ ἐκ Λακεδαιμονος. οὗτος ὡντὸς πυθόμενος 5 τῶν Δαρείου παιδῶν τὴν διαφορὴν, ἐλθὼν, ὡς ἡ φάτις μιν ἔχει, Ξέρξη συνεβούλευε λέγειν, πρὸς τοῖσι ἐλεγεῖς τεσσι, ὡς αὐτὸς μὲν γένοιτο Δαρεῖος ἥδη βασιλευοντι καὶ ἔχοντι τὸ Περσέων κράτος, Ἀρτοβαζάνης δὲ ἔτι ἴδιωτη ἐόντι· οὐκων οὐτ' οἰκὸς 10 εἴη οὐτε δίκαιον, ἄλλον τινὰ τὸ γέρας ἔχειν πρὸς ἔωντον· ἐπεὶ γε καὶ ἐν Σπάρτῃ, ἐφη δὲ Δημάρητος

ὑποτιθέμενος, οὕτω νοιμίεσθαι, ἢν οἱ μὲν προγεγονότες ἔωσι, ποὶν ἡ τὸν πατέρα σφέων βασιλεῦσι, δέ βασιλεύοντι δψίγονος ἐπιγένηται, τοῦ ἐπιγενομένου τὴν ἐκδεξιν τῆς βασιλής γίνεσθαι. χρησαμένου δὲ Ξέρξεω τῇ Δημαρχίᾳ ὑποθήκῃ, γνοὺς δὲ Λαρεῖος, ὡς λέγοι δίκαια, βασιλέα μιν ἀπέδεξε. δοκεῖν δέ μοι, καὶ ἀνευ ταῦτης τῆς υποθήκης ἐβασίλευσεν ἀν Ξέρξης· ἡ γὰρ Ἀτοσσα εἶχε τὸ πᾶν κράτος. ἀποδέξας δὲ βασιλέα Πέρσης Ξέρξεα Λαρεῖος δόματο στρατεύεσθαι. ἀλλὰ γὰρ μετὰ ταῦτα τε καὶ Αἴγυπτου ἀπόστασιν τῷ ύστερῳ ἔτεϊ 5 παρασκευαζόμενον συνήνεικε αὐτόν, βασιλεύσαντα τὰ πάντα ἔτεα ἐξ τε καὶ τριήκοντα, ἀποθανεῖν, οὐδέ οἱ ἐξεγένετο οὔτε τοὺς ἀπεστεῶτας Αἴγυπτίους οὔτε Ἀθηναίους τιμωρήσασθαι.

5 Ἀποθανόντος δὲ Λαρείου ἡ βασιλή ἀνεχώρησε ἐς τὸν παῖδα τὸν ἐκείνου Ξέρξην. ὁ τοίνυν Ξέρξης ἐπὶ μὲν τὴν Ἑλλάδα οὐδαμῶς πρόθυμος ἦν κατ' ἀρχὰς στρατεύεσθαι, ἐπὶ δὲ Αἴγυπτον ἐποιεῖτο στρατοὶ τῆς ἀγερσίν. παρεὼν δὲ καὶ δυνάμενος παρ' αὐτῷ μέγιστον Περσέων Μαρδόνιος δὲ Γωβρούεω, δις ἡν Ξέρξη μὲν ἀνεψιός, Λαρείου δὲ ἀδελφεῆς παῖς, τοιούτου λόγου εἶχετο, λέγων· „δεσποτα, οὐκ οἰκός ἐστι Ἀθηναίους, ἐργασαμένους πολλὰ ἥδη καπὰ 10 Πέρσας, μὴ οὐ δοῦναι δίκαιας, τῶν ἐποίησαν. ἀλλὰ τὸ μὲν νῦν ταῦτα πρῆσσοις, τά περ ἐν χερσὶ ἔχεις. ἡμερώσας δὲ Αἴγυπτον τὴν ἐξυβρισασαν στρατηλάτες ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, ἵνα λόγος τέ σε ἔχῃ πρὸς ἀνθρώπων ἀγαθός, καὶ τις ύστερον φυλάσσηται 15 ἐπὶ γῆν τὴν σὴν στρατεύεσθαι.“ οὗτος μέν οἱ διόγος ἡν τιμωρός· τούτου δὲ τοῦ λόγου παρενθήητην ποιέσκετο τήνδε, ὡς ἡ Εὐρώπη περιμαλλήσ χώρῃ,

καὶ δένδρεα παντοῖα φέρει τὰ ἡμερα, ἀρετὴν τε
ἀκρη, βασιλεῖ τε μουνω Θυητῶν ἀξίη ἐκτῆσθαι.
ταῦτα δὲ ἔλεγε, οἷα νεωτέρων ἕργων ἐπιθυμητῆς 6
εἴναι, καὶ Θελων αὐτὸς τῆς Ἑλλάδος ὑπαρχος εἴναι.
χρόνῳ δὲ κατεργάσατό τε καὶ ἀνεπεισε Ξέρξην,
ῶστε ποιειν ταῦτα· συνέλαβε γάρ καὶ ἄλλα οἱ
σύμμαχα γενόμενα ἐς τὸ πείθεσθαι Ξέρξην. τούτο 5
μὲν ἀπὸ τῆς Θεσσαλίης παρὰ τῶν Ἀλευαδεών
ἀπιγμένοι ἄγγελοι ἐπεκαλέοντο βασιλέα, πᾶσαν προ-
θυμίην παρεχόμενοι, ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα· οἱ δὲ Ἀλευάδαι
οὗτοι ἦσαν Θεσσαλίης βασιλέες. τούτο δὲ Πεισιστρα-
τιδεων οἱ ἀναβεβηκότες ἐς Σοῦσα, τῶν τε αὐτῶν 10
λόγων ἔχόμενοι, τῶν καὶ Ἀλευάδαι, καὶ δὴ τι πρὸς
τούτοισι ἔτι πλεον προσωφέγοντό οἱ. ἔχοντες Ὁνο-
μάριοιεν, ἀνδρα Ἀθηναῖον, χρησμολόγον τε καὶ
διαθέτην χρησμῶν τῶν Μουσαίου, ἀναβεβηκεσαν,
τὴν ἔκθρον προκαταλυσάμενοι. ἐξηλάσθη γάρ ὑπὸ 15
Ἴππαρχου τοῦ Πεισιστράτου δὲ Ὁνομάριος ἐξ
Ἀθηνέων, ἐπ' αὐτοφώρῳ ἀλοὺς ὑπὸ Λάσου τοῦ
Ἐρμιονέος ἐμποιέων ἐς τὰ Μουσαίου χρησμόν, ὡς
αἱ ἐπὶ Λήμνῳ ἐπικείμεναι νῆσοι ὀφανιζοιστο κατὰ
τῆς Θαλάσσης. διὸ ἐξήλασε μιν δὲ Ἴππαρχος, πρό- 20
τερον χρεωμένος τὰ μάλιστα. τότε δὲ συναναβάσι,
δκως ἀπίκοιτο ἐς δψιν τὴν βασιλεος, λεγόντων τῶν
Πεισιστρατιδεων περὶ αὐτοῦ σεμνοὺς λόγους, κατ-
έλεγε τῶν χρησμῶν· εἰ μέν τι ἐνέοι σφάλμα φέρον
τῷ βαρβάρῳ, τῶν μὲν ἔλεγε οὐδέν, δὲ τὰ εὔτυ- 25
χεστατα ἐκλεγόμενος ἔλεγε, τόν τε Ἑλλήσποντον ὡς
ζευχθῆναι χρεὸν εἴη ὑπὸ ἀνδρὸς Πέρσεω, τὴν τε
ἐλασιν ἐπηγέρμενος. οὗτός τε δὴ χρησμωδέων προσ-
εφέρετο καὶ οἵ τε Πεισιστρατίδαι καὶ οἱ Ἀλευάδαι
γνώμας ἀποδεικνύμενοι.

γ Ως δὲ ἀνεγνώσθη Σέρξης στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἐνθαῦτα δευτέρῳ μὲν ἔτει μετὰ τὸν θάνατον τὸν Δαρείου πρῶτα στρατηῆν ποιέεται ἐπὶ τοὺς ἀπεστεῶτας. τούτους μέν νυν καταστρε-
 5 ψάμμενος καὶ Αἴγυπτον πολλὸν δουλοτέρον ποιήσας,
 η ἐπὶ Δαρείου ἦν, ἐπιτράπει Ἀχαιμένεῖ, ἀδελφεῷ
 μὲν ἐωντοῦ, Δαρείου δὲ παιδὶ. Ἀχαιμένεα μέν νυν
 ἐπιτροπεύοντα Αἴγυπτον χρόνῳ μετέπειτα ἐφόνευσε
 8 Ἰνάρως ὁ Ψαμμητίχου, ἀνήρ Λίβυς. Σέρξης δὲ
 μετὰ Αἴγυπτον ἀλωσιν, ως ἔμελλε ἐς χεῖρας ὀξεσθαι
 τὸ στρατευμα τὸ ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, σύλλογον ἐπί-
 ακλητον Περσέων τῶν ἀριστων ἐποιέετο, ἵνα γνώμας
 5 τε τούθηται σφέων καὶ αὐτὸς ἐν πᾶσι εἶπῃ, τὰ θελει.
 ώς δὲ συνελέχθησαν, ἔλεξε Σέρξης τάδε· „Ἄνδρες
 Πέρσαι, οὗτοι αὐτὸς κατηγήσομαι νόμον τόνδε ἐν
 υμῖν τιθεὶς, παραδεξάμενός τε αὐτῷ χρήσομαι. ώς
 γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι τῶν πρεσβυτέρων, οὐδαμά
 10 κω ἡτρεμίσαμεν, ἐπείτε παρελάβομεν τὴν ἡγεμονίην
 τὴνδε παρὰ Μήδων, Κύρου κατελόντος Ἀστυάγεα·
 ἀλλὰ Θεός τε οὕτω ἄγει, καὶ αὐτοῖσι ήμιν πολλὰ
 ἐπέπουσι συμφέρεται ἐπὶ τὸ ἄμεινον. τὰ μέν νυν
 Κῦρος τε καὶ Καμβύσης πατήρ τε ἐμὸς Δαρείος
 15 κατεργάσαντο καὶ προσεκτήσαντο ἕθνεα, ἐπισταμέ-
 νοισι εὖ οὐκ ἀν τις λέγοι. ἐγὼ δέ, ἐπείτε παρ-
 ελαβον τὸν θρόνον τοῦτον, ἐφρόντιζον, δικιας μὴ
 λείψομαι τῶν πρότερον γενομένων ἐν τιμῇ τῆδε
 μηδὲ ἐλάσσω προσκτήσομαι δύναμιν Πέρσησι· φρον-
 20 τίζων δὲ εὐρίσκω ἀμα μὲν κῦδος ήμιν προσγινό-
 μενον χωρητήρην παμφορωτέρην τε, ἀμα δὲ καὶ
 τιμωρίην τισὶ γινομένην. διὸ υμέας νῦν ἐγὼ συν-
 ἐλεξα, ἵνα, τὸ νοέω πρῆσσειν, ὑπερθέωμαι υμῖν.

μέλλω, ζεύξας τόν Ἑλλήσποντον, ἐλάν στρατόν διὰ 25
 τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἵνα Ἀθηναίους τιμω-
 ρήσωμαι, δσα δὴ πεποιήκασι Πέρσας τε καὶ πατέρα
 τὸν ἔμόν. ὡράτε μέν νυν καὶ Δαρεῖον ἴθυντα
 στρατεύεσθαι ἐπὶ τοὺς ἄνδρας τούτους. ἀλλ' ὁ μὲν
 τετελεύτηκε, καὶ οὐκ εξεγένετο αὐτῷ τιμωρήσασθαι· 30
 ἐγὼ δὲ ὑπέρ τε ἐκείνου καὶ τῶν ἀλλων Περσέων οὐ
 πρότερον παύσομαι, ποὶν ἡ ἔλω τε καὶ πυρώσω
 τὰς Ἀθήνας, οἵ γε ἔμε καὶ πατέρα τὸν ἔμὸν ὑπῆρξαν
 ἀδίκα ποιεῦντες. πρῶτα μὲν ἐς Σάρδις ἐλθόντες
 ἀμα Ἀρισταγόρη τῷ Μιλησίῳ, δούλω δὲ ἡμετέρω, 35
 ἐνεποησαν τὰ τε ἄλσεα καὶ τὰ ιρά· δεύτερα δὲ
 ἡμέας οἴλα ἔρξαν ἐς τὴν σφετέρην ἀποβάντας, ὅτε
 Λατίς τε καὶ Ἀρταφρένης ἐστρατήγεον, ἐπίστασθε
 κούν πάντες. τούτων μέντοι εἶνενα ἀνάρτημα ἐπ'
 αὐτοὺς στρατεύεσθαι, ἀγαθὰ δὲ ἐν αὐτοῖσι τοσαδέ 40
 ἀνευρίσκω λογιζόμενος· εἰ τούτους τε καὶ τοὺς
 τούτοισι πλησιοχώρους καταστρεψόμεθα, οἱ Πέλοπος
 τοῦ Φρυγὸς νέμονται χώρην, γην τὴν Περσίδα
 ἀποδεξομεν τῷ Διὸς αἰθέρι ὄμονορέουσαν. οὐ γάρ
 δὴ χώρην γε οὐδεμίαν κατόψεται ἥλιος δμουρον 45
 εοῦσαν τῇ ἡμετέρῃ, ἀλλά σφεας πάσας ἐγὼ ἀμα
 ὑμῖν μίαν χώρην θήσω, διὰ πάσης διεξελθῶν τῆς
 Εὐρώπης. πυνθάνομαι γάρ ἀδε ἔχειν, οὔτε τινὰ
 πόλιν ἀνδρῶν οὔτε ἔθνος οὐδὲν ἀνθρώπων ὑπολεί-
 πεσθαι, τὸ ἡμῖν οἶόν τε ἐσται ἐλθεῖν ἐς μάχην, 50
 τούτων, τῶν κατέλεξα, ὑπεξαραιρημένων. οὐτῷ οἵ
 τε ἡμῖν αἵτιοι ἔξουσι δούλιον ζυγὸν οἵ τε ἀναίτιοι.
 ὑμεῖς δ' ἀν μοι τάδε ποιέοντες χαρίζοισθε· ἐπεὰν
 ὑμῖν σημήνω τὸν χρόνον, ἐς τὸν ἥκειν δεῖ, προ-
 θύμως πάντα τινὰ υμέων χρήσει παρεῖναι· ὃς ἂν 55
 δε ἔχων ἡμη παρεσκευασμένον στρατὸν καλλιστα,

δώσω οἱ δῶρα, τὰ τιμιώτατα νομίζεται εἶναι ἐν
ἡμετέρουν. ποιητέα μὲν νῦν ταῦτά ἔστι οὕτω· ἵνα
δὲ μὴ ἴδιοβουλέειν ὑμῖν δοκέω, τίθημι τὸ πρῆγμα
60 ἐς μέσον, γνώμην κελεύων ὑμέων τὸν βουλόμενον
ἀποφαίνεσθαι.“ ταῦτα εἶπας ἐπαύετο.

9 Μετ' αὐτὸν δὲ Μαρδόνιος εἶλεγε· „ὦ δέσποτα,
οὐ μοῦνον εἰς τῶν γενομένων Περσέων ἀριστος,
ἀλλὰ καὶ τῶν ἐσομένων, δις τὰ τε ἄλλα λέγων
ἐπίκει ἀριστα καὶ ἀληθέστατα, καὶ Ἰωνας τοὺς ἐν
τῇ Εὐρώπῃ κατοικημένους οὐκ εἴσεις καταγελάσαι
5 ἡμῖν ἔοντας ἀναξίους. καὶ γάρ δεινὸν ἂν εἴη πρῆγ-
μα, εἰ Σάκας μὲν καὶ Ἰνδοὺς καὶ Αἰθίοπάς τε
καὶ Ἀσσυρίους ἄλλα τε ἔθνεα πολλὰ καὶ μεγάλα
ἀδικήσαντα Πέρσας οὐδέν, ἀλλὰ δύναμιν προσ-
κτᾶσθαι βουλόμενοι, καταστρεψάμενοι δούλους ἔχο-
10 μεν, Ἐλληνας δὲ υπάρξαντας ἀδικίης οὐ τιμωρη-
σόμεθα· τί δεισαντες; κοίην πλήθεος συστροφὴν;
κοίην δὲ χρημάτων δύναμιν; τῶν ἐπιστάμεθα μὲν
τὴν μάχην, ἐπιστάμεθα δὲ τὴν δύναμιν ἐοῦσαν
ἀσθενέα· ἔχομεν δὲ αὐτῶν παῖδας καταστρεψάμενοι,
15 τούτους, οἱ ἐν τῇ ἡμετέρῃ κατοικημένοι Ἰωνές τε
καὶ Αἰολεῖς καὶ Δωριέες καλέονται. ἐπειρήθην δὲ
καὶ αὐτὸς ἥδη ἐπελαύνων ἐπὶ τοὺς ἀνδρας τούτους
ὑπὸ πατρὸς τοῦ σου κελευσθείς, καὶ μοι μέχρι¹
Μακεδονίης ἐλάσαντι καὶ διλίγον ἀπολιπόντι εἰς αὐτὰς
20 Ἀθῆνας ἀπικέσθαι οὐδεὶς ἡτιώθη ἐς μάχην. καίτοι
γε ἐώθασι “Ἐλληνες, ως πυνθάνομαι, ἀβουλότατα
πολέμους ἴστασθαι υπό τε ἀγνωμοσύνης καὶ σκαιό-
τητος. ἐπεὰν γάρ ἀλλήλοισι πόλεμον προείπωσι,
ἔξευρόντες τὸ κάλλιστον χωρίον καὶ λειτατον, ἐς
25 τοῦτο κατιόντες μάχονται, ὥστε σὺν κακῷ μεγάλῳ
οἱ νικῶντες ἀπαλλάσσονται· περὶ δὲ τῶν ἐσσούμενων

οὐδὲ λέγω ἀρχῆν· ἔξωλεες γὰρ δὴ γίνονται. τοὺς
χρῆν, ἔόντας ὁμογλώσσους, οἵρυξι τε διαχρεωμένους
καὶ ἀγγέλοισι καταλαμβάνειν τὰς διαφορὰς καὶ
παντὶ μᾶλλον ἡ μάχησι· εἰ δὲ πάντως ἐδεε πολεμεῖν 30
πρὸς ἄλληλους, ἔξευφισκειν χρῆν, τῇ ἐκάτεροι εἰσὶ^ν
δυσχειρωτότατοι, καὶ ταύτῃ πειρᾶν. τρόπῳ τοίνυν
οὐ χρηστῷ "Ἐλληνες διαχρεωμένοι, ἐμέο ἐλάσαντος
μέχρι Μακεδονίης, οὐκ ἥλθον ἐς τούτου λόγον,
ῶστε μάχεσθαι. σοὶ δὲ δὴ μέλλει τις, ὃ βασιλεῦ, 35
ἀντιώσεσθαι πόλεμον προφέρων, ἀγοντι καὶ πλῆθος
τὸ ἐκ τῆς Ἀσίης καὶ νέας τὰς ἀπάσας; ὡς μὲν ἐγὼ
δοκεώ, οὐκ ἐς τοῦτο θράσεος ἀνήκει τὰ Ἐλλήνων
πρῆγματα· εἰ δὲ ἄρα ἐγώ τε ψευσθείην γνώμη καὶ
ἐκεῖνοι ἐπαρερθέντες ὀβουλήι ἐλθοιεν ἥμιν ἐς μάχην, 40
μάθοιεν ἀν, ὡς εἰμεν ἀνθρώπων ἀριστοι τὰ πο-
λεμα. ἐστω δ' ὅν μηδεν ἀπείρητον· αὐτόματον
γὰρ οὐδέν, ἀλλ ἀπὸ πείρης πάντα ἀνθρώποισι φιλέει
γίνεσθαι."

Μαρδόνιος μὲν τοσαῦτα ἐπιλεήνας τὴν Ξέρξεω 10
γνώμην ἐπέπαυτο· σιωπῶντων δὲ τῶν ἀλλων Περ-
σέων καὶ οὐ τολμῶντων γνώμην ἀποδείκνυσθαι
ἀντίην τῇ προκειμένῃ, Ἀρτάβανος δὲ 'Υστάσπεος,
πάτρως ἐών Ξέρξη, τῷ δὴ καὶ πίσυνος ἐών, ἔλεγε 5
τάδε· „ὦ βασιλεῦ, μὴ λεχθεισέων μὲν γνωμέων
ἀντιέων ἀλλήλησι οὐκ ἐστι τὴν ἀμείνω αἰρεόμενον
ἔλεσθαι, ἀλλὰ δεῖ τῇ εἰρημένῃ χρᾶσθαι, λεχθεισέων
δὲ ἐστι, ὥσπερ τὸν χρυσὸν τὸν ἀκήρατον αὐτὸν
μὲν ἐπ' ἑωντοῦ οὐ διαγινώσκομεν, ἐπεαν δὲ παρα- 10
τριψιμεν ἀλλω χρυσῷ, διαγινώσκομεν τὸν ἀμείνω.
ἐγὼ δὲ καὶ πατρὶ τῷ σῷ, ἀδελφεῷ δὲ ἐυώ, Δαρείῳ
ηγόρευον μη στρατεύεσθαι ἐπὶ Σκύθας, ἀνδρας
οὐδαμόθι γῆς ἀστυ νέμοντας. δὲ ἐλπίζων κατα-

15 στρέψεσθαι ἐμοὶ τε οὐκ ἐπείθετο, στρατευσάμενός
 , τε πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς τῆς στρατιῆς ἀποβαλὼν
 ἀπῆλθε. σὺ δέ, ὡ βασιλεῦ, μὲλλεις ἐπ' ἀνδρας
 στρατεύεσθαι πολλὸν ἔτι ἀμείνονας ἢ Σκύθας, οἱ
 κατὰ Θάλασσάν τε ἀριστοὶ καὶ κατὰ γῆν λέγονται
 20 εἶναι. τὸ δὲ αὐτοῖς ἔνεστι δεινόν, ἐμέ σοι δίκαιον
 ἔστι φράζειν. ζεύξας φῆς τὸν Ἑλλήσποντον ἐλᾶν
 στρατὸν διὰ τῆς Εὐρώπης ἐς τὴν Ἑλλάδα. καὶ δὴ
 καὶ συνήνεικέ σε ἦτοι κατὰ γῆν ἢ καὶ κατὰ θάλασ-
 σσαν ἔσσωθῆναι, ἢ καὶ κατ' ἀμφότερα. οἱ γὰρ ἀνδρες
 25 λέγονται εἶναι ἄλιμοι, πάρεστι δὲ καὶ σταθμώσα-
 σθαι, εἰ στρατιὴν γε τοσαῦτην σὺν Δάτῃ καὶ Ἀρτα-
 φρένεϊ ἐλθοῦσαν ἐς τὴν Ἀττικὴν χώρην μοῦνοι
 Ἀθηναῖοι διέφθειραν. οὐκαν ἀμφοτέρη σφι ἔχω-
 ησε. ἀλλ' ἡν τῇσι νηνσὶ ἐμβάλωσι καὶ νικήσαντες
 30 ναυμαχίῃ πλέωσι ἐς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἔπειτα
 λύσωσι τὴν γέφυραν, τοῦτο δὴ, βασιλεῦ, γίνεται
 δεινόν. ἐγὼ δὲ οὐδεμιῇ σοφίῃ οἰκηίῃ αὐτὸς ταῦτα
 συμβάλλομαι, ἀλλ' οἴόν κοτε ἡμέας δλίγουν ἐδέησε
 καταλαβεῖν πάθος, ὅτε πατήσοις σὸς ζεύξας Βόσπο-
 35 ρον τὸν Θρηίκιον, γεφυρώσας δὲ ποταμὸν "Ιστρον
 διέβη ἐπὶ Σκύθας. τότε παντοῖο ἐγένοντο Σκύθαι
 δεόμενοι Ἰώνων λῦσαι τὸν πόρον, τοῖσι ἐπετέρωτο
 ἢ φυλακῇ τῶν γεφυρέων τοῦ "Ιστρον. καὶ τότε
 γε Ἰστιαῖος, δὲ Μιλήτου τύραννος, εἰ ἐπέσπετο τῶν
 40 ἀλλων ἴνδιαννων τῇ γνώμῃ μηδὲ ἡντιώθῃ, διέρ-
 γαστο δὲ τὰ Περσέων πρήγματα. καίτοι καὶ λόγῳ
 ἀκοῦσαι δεινόν, ἐπ' ἀνδρὶ γε ἐνὶ πάντα τὰ βασιλέος
 πρήγματα γεγενῆσθαι. σὺ ὡν μηδὲ βούλευ ἐς κίν-
 δυνον μηδένα τοιοῦτον ἀπικέσθαι μηδεμιῆς ἀνάγκης
 45 εούσης, ἀλλὰ ἐμοὶ πείθευ. νῦν μὲν τὸν σύλλογον
 τόνδε διάλυσον· αὐτὶς δέ, ὅταν τοι δοκῇ, προσκε-

ψάμενος ἐπὶ σεωυτοῦ προαγόρευε, τὰ τοι δοκέει
εἶναι ἀριστα. τὸ γὰρ εὖ βουλεύεσθαι κέρδος μέγι-
στον εὐρίσκω εόν· εἰ γὰρ καὶ ἐναντιωθῆναι τι θέλει,
βεβούλευται μὲν οὐδὲν ἡσσον εὐ, εσσωται δὲ ὑπὸ 50
τῆς τύχης τὸ βουλευμα· ὁ δὲ βουλευσάμενος αἰσ-
χῷσ, εἴ οἱ ἡ τύχη ἐπίσποιτο, εὐρημα εὐρηκε, ἡσσον
δὲ οὐδὲν οἱ κακῶς βεβούλευται. δρᾶς τὰ ὑπερ-
έχοντα ζώα ὡς κεραυνοῖ ὁ Θεὸς οὐδὲ ἐῷ φαντάζε-
σθαι, τὰ δὲ σμικρὰ οὐδέν μιν κνῖζει· δρᾶς δέ, ὡς 55
ἐς οἰκηματα τὰ μέγιστα αἰεὶ καὶ δένδρεα τὰ τοιαῦτα
ἀποσκῆπτε τὰ βέλεα. φιλεῖ γὰρ ὁ Θεὸς τὰ ὑπερ-
έχοντα πάντα πολούνειν. οὔτω δὲ καὶ στρατὸς πολλὸς
ὑπὸ δλίγου διαφθείρεται κατὰ τοιόνδε· ἐπεάν σφι
ὁ Θεὸς φθονήσας φόβον εμβάλῃ ἢ βροντὴν, δι 60
ῶν ἐφθάρησαν ἀναξίως ἐωντῶν. οὐ γὰρ εῷ φρο-
νέειν μέγα ὁ Θεὸς ἄλλον ἢ ἐωντόν. ἐπειχθῆναι
μέν νυν πᾶν πρῆγμα τίκτει σφάλματα, ἐκ τῶν
Ζημίαι μεγάλαι φιλέουσι γίνεσθαι· ἐν δὲ τῷ ἐπι-
σχεῖν ἔνεστι ἀγαθό, εἰ μὴ παραντίκα δοκέοντα 65
εἶναι, ἀλλ ἀνὰ χρόνον ἔξεύροι τις ἀν. σοὶ μὲν δὴ
ταῦτα, φ βασιλεῦ, συμβουλεύω· σὺ δέ, ὦ παῖ
Γιωβρύεω, παῦσαι λέγων λόγους ματαίους περὶ
Ἐλληνων οὐκ ἔοντων ἀξίων φλαύρως ἀπούειν.
Ἐλληνας γὰρ διαβάλλων ἐπαείρεις αὐτὸν βασιλέα το
στρατεύεσθαι· αὐτοῦ δὲ τούτου εἰνεκα δοκέεις μοι
πᾶσαν προθυμίην ἔκτείνειν. μή νυν οὔτω γένηται.
διαβολή γάρ ἔστι δεινότατον· ἐν τῇ δύο μὲν εἰσὶ
οἱ ἀδικέοντες, εἰς δὲ ὁ ἀδικεόμενος. ὁ μὲν γάρ
διαβάλλων ἀδικεῖ οὐ παρεόντος κατηγορέων, δ ὅτε 75
ἀδικεῖ άναπτειθόμενος, πρὸν ἢ ἀτρεκέως ἐκμάθη·
δ δὲ δὴ ἀπεών τοῦ λόγου τάδε ἐν αὐτοῖσι ἀδικεῖται,
διαβληθείς τε ὑπὸ τοῦ ἐτέρου καὶ νομισθείς πρὸς

τοῦ ἑτέρου κακὸς εἶναι. ὀλλ' εἰ δὴ δεῖ γε πάντως
 80 ἐπὶ τοὺς ἄνδρας τούτους στρατεύεσθαι, φέρε, βασι-
 λεὺς μὲν αὐτὸς ἐν ἥθεσι τοῖσι Περσέων μενέτῳ,
 ἡμέων δὲ ἀμφοτέρων παραβαλλομένων τὰ τέκνα,
 στρατηλάτες αὐτὸς σὺ ἐπιλεξάμενός τε ἄνδρας, τοὺς
 ἔθελεις, καὶ λαβών στρατῆν, δύσσην τινὰ βούλεαι.
 85 καὶ ἦν μὲν, τῇ σὺ λέγεις, ἀναβαίνῃ βασιλεῖ τὰ
 πρόγυματα, κτενέσθων οἱ ἔμοὶ παιδεῖς, πρὸς δὲ
 αὐτοῖσι καὶ ἔγώ· ἦν δὲ, τῇ ἔγὼ προλέγω, οἱ σοὶ
 ταῦτα πασχόντων, σὺν δέ σφι καὶ σύ, ἦν ἀπονο-
 στήσῃς. εἰ δὲ ταῦτα μὲν ὑποδύνειν οὐκ ἔθελήσεις,
 90 σὺ δὲ πάντως στράτευμα ἀνάσεις ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα,
 ἀκούσεσθαι τινά φημι τῶν αὐτοῦ τῆδε ὑπολειπο-
 μένων Μαρδόνιον, μέγα τι κακὸν ἔξεογασάμενον
 Πέρσας, ὑπὸ κυνῶν τε καὶ δρνίθων διαφορεύμενον
 ἢ κού ἐν γῇ τῇ Ἀθηναίων ἢ σὲ γε ἐν τῇ Λακε-
 95 δαιμονίων, εἰ μὴ ἄρα καὶ πρότερον κατ' ὕδον,
 γνόντα, ἐπ' οἵους ἄνδρας ἀναγινώσκεις στρατεύεσθαι
 βασιλέα.“

11 Ἀρτάβανος μὲν ταῦτα ἔλεξε, Ξέρξης δὲ θυμω-
 θεὶς ἀμειβεται τοισίδε· „Ἀρτάβανε, πατρὸς εἰς
 τοῦ ἔμου ἀδελφεός τοῦτό σε ὁύσεται μηδένα ἀξιον
 μισθὸν λαβεῖν ἐπέων ματαίων. καὶ τοι ταῦτη
 δ τὴν ἀτιμίην προστίθημι ἔοντι κακῷ τε καὶ ἀθύμῳ,
 μήτε συστρατεύεσθαι ἔμοιγε ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα αὐτοῦ
 τε μένειν ἀμα τῇσι γυναιξὶ· ἔγὼ δὲ καὶ ἀνευ σέο,
 δσα περ εἴπα, ἐπιτελέα ποιήσω. μὴ γάρ εἴην ἐκ
 Δαρείου τοῦ Ὅστάσπεος τοῦ Ἀρσάμεος τοῦ Ἀρια-
 10 ράμνεω τοῦ Τεῖσπεος τοῦ Κύρου τοῦ Καμβύσεω
 τοῦ Τεῖσπεος τοῦ Ἀχαιμένεος γεγονώς, μὴ τι-
 μωρησάμενος Ἀθηναίους, εὐ ἐπιστάμενος, δτι,
 εἰ ἡμεῖς ἡσυχίην ἀξομεν, ὀλλ' οὐκ ἐκεῖνοι, ὀλλὰ

καὶ μάλα στρατεύσονται ἐπὶ τὴν ἡμετέοην, εἰς χοὴν
σταθμώσασθαι τοῖσι ὑπαργμένοισι ἐξ ἐκείνων, οἱ 15
Σάρδις τε ἐνέποησαν καὶ ἥλασαν ἐς τὴν Ἀσίην.
οὐκων ἔξαναχωρέειν οὐδετεροισι δυνατῶς ἔχει, ἀλλὰ
ποιεῖν ἡ παθεῖν πρόκειται ἀγῶν, ἵνα ἡ τάδε
πάντα ὑπὸ "Ἐλλησι ἡ ἐκεῖνα πάντα ὑπὸ Περσοῖς
γένηται· τὸ γὰρ μέσον οὐδὲν τῆς ἔχθρης εστί. κα- 20
λὸν δὲ προπεπονθότας ἡμέας τιμωρέειν ἥδη γί-
νεται, ἵνα καὶ τὸ δεινόν, τὸ πείσομαι, τοῦτο μάθω,
ἔλάσας ἐπ' ἄνδρας τούτους, τούς γε καὶ Πέλοψ ὁ
Φρύξ, ἐὼν πατέρων τῶν ἐμῶν δοῦλος, κατεστρε-
ψατο οὕτω, ως καὶ ἐς τόδε αὐτοὶ τε ὧνθρωποι 25
καὶ ἡ γῆ αὐτῶν ἐπωνυμοὶ τοῦ καταστρεψαμένου
καλέονται."

Ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτο ἐλέγετο, μετὰ δὲ 12
εὐφρόνη τε ἐγίνετο καὶ Σέρξην ἐκνίζει ἡ Ἀρταβάνου
γνώμη· νυκτὶ δὲ βουλήν διδοὺς πάγχυν εὐρισκει ὁι
οὐ πρῆγμα εἶναι στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἐλλάδα.
δεδογμένων δὲ οἱ αὐτις τούτων κατύπνωσε, καὶ δὴ 5
κου ἐν τῇ νυκτὶ εἰδὲ ὄψιν τοιήνδε, ως λέγεται ὑπὸ⁵
Περσεων· ἐδόκεε δὲ Σέρξης ἀνδρας οἱ ἐπιστάντα μέγαν
τε καὶ ενειδέα εἴπειν· „μετὰ δὴ βουλευεῖται, ω Πέρσα,
στρατευμα μὴ ἀγειν ἐπὶ τὴν Ἐλλάδα, προειπας
ἀλίζειν Περσοῖς στρατόν; οὔτε ων μεταβουλευόμε- 10
νος ποιεῖς εὖ, οὔτε δὲ συγγνωσόμενός τοι πάρα·
ἀλλ' ὥσπερ τῆς ἡμέρης ἐβουλεύσαο ποιεῖν, ταῦτην
ἴθι τῶν ὅδων.“ τὸν μὲν ταῦτα εἴπαντα ἐδόκεε δὲ 13
Σέρξης ἀποπτάσθαι, ἡμέρης δὲ ἐπιλαμψάσης ὀνείρου
μὲν τούτου λόγον οὐδένα ἐποιεῖτο, δὲ Περσεων
συναλίσας, τοὺς καὶ πρότερον συνέλεξε, ἐλεγέ σφι
τάδε· „ἄνδρες Πέρσαι, συγγνώμην μοι ἔχετε, διτὶ 5
ἀγχιστροφα βουλεύομαι· φρεγῶν τε γὰρ ἐς τὰ

εμεωντροῦ πρῶτα οὐκω ἀνήκω, καὶ οἱ παρηγορε-
όμενοι ἐκεῖνα ποιεῖν οὐδένα χρόνον μεν ἀπέχονται.
ἀκούσαντι μέντοι μοι τῆς Ἀρταβάνου γνώμης παρ-
10 αυτίκα μὲν ἡ νεότης ἐπέζεσε, ὥστε ἀεικέστερα ἀπο-
ρῆψαι ἔπεια ἐς ἄνδρα πρεσβύτερον· νῦν μέντοι
συγγνοὺς χρήσομαι τῇ ἐκείνου γνώμῃ. ως ὅν μετα-
δεδογμένον μοι μὴ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα,
ἥσυχοι ἔστε.“

14 Πέρσαι μὲν, ως ἤκουσαν ταῦτα, κεχαρηκότες
προσεκύνεον· νυκτὸς δὲ γενομένης αὐτὶς τῷτο
ὄνειρον ἔλεγε τῷ Ξέρξῃ κατυπνωμένῳ ἐπιστόν· „ὦ
παῖς Δαρείου, καὶ δὴ φαίνεαι ἐν Πέρσῃσι τε ἀπει-
5 πάμενος τὴν στρατηλασίην καὶ τὰ ἐμὰ ἔπεια ἐν
οὐδενὶ ποιεύμενος λόγῳ ως παρ’ οὐδενὸς ἀκούσας;
εὐ νῦν τόδ’ ἴσθι· ἦν περ μὴ αὐτίκα στρατηλατέης,
τάδε τοι ἐξ αὐτῶν ἀνασχήσει· ως καὶ μέγας καὶ
πολλὸς ἐγένεο ἐν δλίγῳ χρόνῳ, οὕτω καὶ ταπεινὸς
15 δπίσω κατὰ τάχος ἔσεαι.“ Ξέρξης μὲν περιδεῆς
γενόμενος τῇ ὄψι αὐτὸς τε ἔδραμε ἐκ τῆς κοίτης καὶ
πέμπει ἄγγελον Ἀρτάβανον καλέοντα. ἀπικομένῳ
δὲ ἔλεγε Ξέρξης τάδε· „Ἀρτάβανε, εγὼ τὸ παρ-
6 αυτίκα μὲν οὐκ ἐσωφρόνεον εἴπας ἐς σὲ μάταια
ἔπεια χρηστῆς εἶνεια συμβουλῆς· μετὰ μέντοι οὐ
πολλὸν χρόνον μετέγνων, ἔγνων δὲ ταῦτα μοι
ποιητέα ἔόντα, τὰ σὺ υπεθήμαο. οὐκων δυνατός
τοι είμι ταῦτα ποιεῖν βουλόμενος· τετραμμένῳ
10 γάρ δὴ καὶ μετεγνωκότι ἐπιφοιτῶν ὄνειρον φαντά-
ζεται μοι, οὐδαμῶς συνέπαινον ἔον ποιεῖν με
ταῦτα· νῦν δὲ καὶ δὴ ἀπειλῆσαν οἰχεται. εἰ ὅν
Φεός ἔστι δὲ ἐπιπέμπων καὶ οἱ πάντως ἐν ἡδονῇ
ἐστι γενέσθαι στρατηλασίην ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἐπι-
15 πτήσεται καὶ σοὶ τῷτο τοῦτο ὄνειρον, δόμοις καὶ

έμοι ἐντελλόμενον. εὑρίσκω δὲ ὅδε ἀν γινόμενα ταῦτα· εἰ λαβοις τὴν ἡμήν σκευὴν πάσαν καὶ ἐνδὺς μετὰ τοῦτο Ἱζοιο ἐς τὸν ἔμὸν Θρόνον καὶ ἐπειτα ἐν κοιτῇ τῇ ἡμῇ κατυπνώσειας.“

Σέργης μὲν ταῦτα οἱ ἔλεγε· Ἀρτάβανος δὲ οὐ 16 τῷ πρώτῳ οἱ κελεύσματι πειθόμενος, οἴα οὐκ ἀξιεύμενος ἐς τὸν βασιλήιον Θρόνον Ἱζεσθαι, τέλος, ὡς ἡγαγκάζετο, εἴπας τάδε ἐποίεις τὸ κελεύόμενον· „Ισον ἔκεινο, ὡς βασιλεῦ, παρ' ἐμοὶ πέκριται, φρο- 5 νεειν τε εὐ καὶ τῷ λέγοντι χρηστὰ ἐθέλειν πείθεσθαι· τὰ σὲ καὶ ὀμφότερα περιήκοντα ἀνθρώπων κακῶν ὁμιλίαι σφάλλουσι, κατά περ τὴν πάντων χρησιμω- τάτην ἀνθρώπωισι Θάλασσαν πνεύματα φασὶ ἀνέ- μων ἐμπίπτοντα οὐ περιορᾶν φύσι τῇ ἑωυτῆς 10 χρᾶσθαι. ἐμὲ δὲ ἀκούσαντα πρὸς σεῦ κακῶς οὐ τοσοῦτο ἐδακε λύπη, δόσον γνωμέων δύο προκει- μενών Πέρσησι, τῆς μὲν ὑβριν αὐξανούσης, τῆς δὲ καταπανούσης καὶ λεγούσης, ως κακὸν εἴη διδά- σκειν τὴν ψυχὴν πλέον τι δίζησθαι αἰεὶ ἔχειν τοῦ 15 παρεόντος, τοιουτέων προκειμενέων γνωμέων, διτι τὴν σφαλερωτερην σεωντῷ τε καὶ Πέρσησι ἀναιρέο. νῦν δὲ, ἐπειδὴ τέτραψαι ἐπὶ τὴν ἀμείνω, φῆς τοι μετιέντι τὸν ἐπ “Ἐλληνας στόλον ἐπιφοιτᾶν ὄνειρον θεοῦ τίνος πομπῆ, οὐκ ἔωντά σε καταλύειν τὸν 20 στόλον. ἀλλ’ οὐδὲ ταῦτα ἔστι, ὡς παῖ, θεῖα. ἐν- ύπνια γάρ τα ἐς ἀνθρώπους πεπλανημένα τοιαῦτά ἔστι, οἴα σε ἐγὼ διδάξω, ἔτεσι σεῦ πολλοῖσι πρε- σβύτερος ἔών· πεπλανῆσθαι αὗται μάλιστα ἐώθασι ὅψιες δινειράτων, τὰ τις ἡμέρης φροντίζει· ἡμεῖς δὲ 25 τὰς πρὸ τοῦ ἡμέρας ταύτην τὴν στρατηλασίην καὶ τὸ πάρτα εἴχομεν μετὰ χεῖρας. εἰ δὲ ἀρα μή ἔστι τοῦτο τοιοῦτο, οἷον ἐγὼ διαιρέω, ἀλλά τι τοῦ

Θείου μετέχον, σὺ πᾶν αὐτὸν συλλαβὼν εἴρηκας.
 30 φανήτω γάρ δὴ καὶ ἐμοί, ὡς καὶ σοί, διακελευό-
 μενον. φανῆναι δὲ οὐδὲν μᾶλλον μοι ὄφείλει ἔχοντι
 τὴν σὴν ἐσθῆτα ἢ οὐ καὶ τὴν ἐμήν, οὐδέ τι μᾶλ-
 λον ἐν κοίτῃ τῇ σῇ ἀναπανομένῳ ἢ οὐ καὶ ἐν τῇ
 ἐμῇ, εἰ πέρ γε καὶ ἄλλως ἐθέλει φανῆναι. οὐ γάρ
 35 δὴ ἐς τοσοῦτό γε εὐηγθείης ἀνήκει τοῦτο, διότι δὴ
 κοτέ ἐστι, τὸ ἐπιφαινόμενόν τοι ἐν τῷ ὑπνῷ, ώστε
 δόξει ἐμὲ ὅρῶν σὲ εἶναι, τῇ σῇ ἐσθῆτι τεκμαιρό-
 μενον. εἰ δὲ ἐμὲ μὲν ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιήσεται
 οὐδὲ ἀξιώσει ἐπιφανῆναι, οὔτε ἡν τὴν ἐμήν ἐσθῆτα
 40 ἔχω οὔτε ἡν τὴν σήν, σὲ δὲ ἐπιφοιτήσει, τοῦτο ἥδη
 μαθητεόν ἐστι· εἰ γάρ δὴ ἐπιφοιτήσει γε συνεχέως,
 φαίνη ἀν καὶ αὐτὸς θεῖον εἶναι. εἰ δέ τοι οὕτω
 δεδόκηται γίνεσθαι καὶ οὐκ οἴλα τε αὐτὸν παρατρέ-
 φωι, ἀλλ’ ἥδη δεῖ ἐμὲ ἐν κοίτῃ τῇ σῇ κατυπνῶσαι,
 45 φέρε, τούτων ἐξ ἐμεῦ ἐπιτελευμένων φανήτω καὶ
 ἐμοί. μέχρι δὲ τούτου τῇ παρεούσῃ γνώμη χρή-
 σομαι.“

17 Τοσαῦτα εἴπας Ἀρτάβανος, ἐλπίζων Ξέρξην
 ἀποδέξειν λέγοντα οὐδέν, ἐποίεε τὸ κελευόμενον.
 ἐνδὺς δὲ τὴν Ξέρξεω ἐσθῆτα καὶ ἔξομενος ἐς τὸν
 βασιλήιον Θρόνον, ὡς μετὰ ταῦτα κοῖτον ἐποιέετο,
 5 ἥλθε οἱ κατυπνωμένῳ τῶντὸ δύνειδον, τὸ καὶ παρὰ
 Ξέρξην ἐφοίτα, ὑπερστὰν δὲ τοῦ Ἀρταβάνου εἴπε
 τάδε· „Ἄδρα σὺ δὴ κεῖνος εἰς δὲ ἀποσπεύδων Ξέρξην
 στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ὡς δὴ κηδόμενος
 αὐτοῦ; ἀλλ’ οὔτε ἐς τὸ μετέπειτα οὔτε ἐς τὸ παρ-
 10 αυτίκα καταπροΐξεαι ἀποτρόπων τὸ χρεὸν γενέσθαι,
 Ξέρξην δὲ τὰ δεῖ ἀνηκουστέοντα παθεῖν, αὐτῷ
 15 ἐκείνῳ δεδῆλωται.“ ταῦτά τε ἐδόκεε Ἀρτάβανος
 τὸ δύνειδον ἀπειλέειν, καὶ θερμοῖσι σιδηροίσι ἐκ-

καίειν αὐτοῦ μελλεῖν τοὺς δφθαλμούς. καὶ ὁς
ἀμβωσας μέγα ἀναθρώσκει καὶ παριζόμενος Ξέρξη,
ώς τὴν ὄψιν οἱ τοῦ ἐνυπνίου διεξῆλθε ἀπηγεόμενος, 5
δεύτερά οἱ λέγει τάδε. „εγὼ μὲν, ω βασιλεῦ, οἵα
ἀνθρωπος ἡδῶν ἥδη πολλά τε καὶ μεγάλα πεσόντα
πρήγματα ὑπὸ ἡσόνων, οὐκ ἔων σε τὰ πάντα τῇ
ἡλικίῃ εἰκειν, ἐπιστάμενος, ως κακὸν εἴη τὸ πολλῶν
ἐπιθυμέειν, μεμνημένος μὲν τὸν ἐπὶ Μασσαγέτας 10
Κύρου στόλον, ως ἐπορχε, μεμνημένος δὲ καὶ τὸν
ἐπ' Αἰθίοπας τὸν Καμβύσεω, συστρατευόμενος δὲ
καὶ Δαρείῳ ἐπὶ Σκύθας. ἐπιστάμενος ταῦτα γνώ-
μην εἶχον ἀτρεμίζοντά σε μακαριστὸν είναι πρὸς
πάντων ἀνθρώπων. ἐπεὶ δὲ δαιμονίη τις γίνεται 15
ὅδη, καὶ Ἐλληνας, ως οἵτε, φθορὴ τις καταλαμ-
βάνει θεήλατος, εγὼ μὲν καὶ αὐτὸς τραπομαι καὶ
τὴν γνώμην μετατίθεμαι, σὺ δὲ σημηνον μὲν Πέρ-
σησι τὰ εκ τοῦ Θεοῦ πεμπόμενα, χρᾶσθαι δὲ κέλευε
τοῖσι εκ σέο πρώτοισι προειδημένοισι ἐς τὴν παρα- 20
σκευὴν, ποίεε δὲ οὕτω, δικασ τοῦ Θεοῦ παραδιδόντος
τῶν σῶν ἐνδεήσει μηδέν.“ τούτων λεχθέντων, ἐν-
θαῦτα ἐπαιρθέντες τῇ ὄψι, ως ἡμέρῃ ἐγένετο τά-
χιστα, Ξέρξης τε ὑπερετίθετο ταῦτα Πέρσησι, καὶ
Ἄρτάβανος, ὃς πρότερον ἀποσπεύδων μοῦνος ἐφαι- 25
νετο, τότε ἐπισπεύδων φανερὸς ἦν.

Ορμημένω δὲ Ξέρξη στρατηλατέειν μετὰ ταῦτα 19
τοίτη ὄψις ἐν τῷ ὅπιν φέρειν τε ἐπὶ πᾶσαν γῆν δου-
λεύσειν τέ οἱ πάντας ἀνθρώπους. ἡ δὲ ὄψις ἦν
ἥδε· ἐδόκεε δὲ Ξέρξης ἐστεφανῶσθαι ἐλαῖς Θαλλῷ, 5
ἀπὸ δὲ τῆς ἐλαῖς τοὺς κλάδους γῆν πᾶσαν ἐπισχεῖν,
μετὰ δὲ ἀφανισθῆναι περὶ τῇ κεφαλῇ κείμενον τὸν
στέφανον. ιρινάντων δὲ ταύτῃ τῶν Μάγων, Περ-

σέων τε τῶν συλλεχθέντων αὐτίκα πᾶς ἀνὴρ ἐς τὴν
 10 ἀρχὴν τὴν ἑωυτοῦ ἀπειλάσσει εἶχε προθυμίην πᾶσαν
 ἐπὶ τοῖσι εἰρημένοισι, θέλων αὐτὸς ἔκαστος τὰ προ-
 κείμενα δῶρα λαβεῖν, καὶ Ξέρξης τοῦ στρατοῦ οὗτον
 ἐπάγεσσιν ποιέεται, χῶρον πάντα ἐρευνῶν τῆς ἡπεί-
 20 ρου. ἀπὸ γὰρ Αἴγυπτου ἀλώσιος ἐπὶ μὲν τέσσερα
 ἔτεα πληρεα παραρτέετο στρατιῇ τε καὶ τὰ πρόσ-
 φρονα τῇ στρατῇ, πέμπτῳ δὲ ἔτει ἀνομένῳ ἐστρα-
 τηλάτεες χειρὶ μεγάλῃ πλήθεος. στόλων γάρ, τῶν
 5 ἥμεῖς ἴδμεν, πολλῷ δὴ μέγιστος οὗτος ἐγένετο,
 ὥστε μῆτε τὸν Δαρείου τὸν ἐπὶ Σκύθες παρὰ
 τούτον μηδένα φαίνεσθαι, μῆτε τὸν Σκυθικόν,
 ὅτε Σκύθαι Κιμμερίους διώκοντες ἐς τὴν Μηδικὴν
 χώρην ἐμβαλόντες σχεδὸν πάντα τὰ ἄνω τῆς Ἀσίης
 10 καταστρεψάμενοι ἐνέμοντο, τῶν εὑνεκεν ὕστερον
 Δαρεῖος ἐτιμωρεόετο, μῆτε κατὰ τὰ λεγόμενα τὸν
 Ἀτρειδέων ἐς "Πιον, μῆτε τὸν Μυσῶν τε καὶ Τευ-
 κῶν τὸν ποδὸς τῶν Τρωικῶν γενόμενον, οἱ δια-
 βάντες ἐς τὴν Εὐρώπην κατὰ Βόσπορον τούς τε
 15 Θρηικας κατεστρεψάντο πάντας καὶ ἐπὶ τὸν Ἰόνιον
 πόντον κατέβησαν, μέχρι τε Πηνειοῦ ποταμοῦ τὸ
 21 ποός μεσαμβρίης ἥλασσαν. αὗται αἱ πᾶσαι οὐδὲ
 ἔτεραι πρὸς ταύτησι γενόμεναι στρατηλασίαι μιῆς
 τῆσδε ἀξιαι. τί γὰρ οὐκ ἤγαγε ἐκ τῆς Ἀσίης ἐθνος
 ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα Ξέρξης; κοινὸν δὲ πινόμενον υδωρ
 5 οὐκ ἐπέλιπε, πλὴν τῶν μεγάλων ποταμῶν; οἱ μὲν
 γάρ νέας παρείχοντο, οἱ δὲ ἐς πεζὸν ἐτετάχατο, τοῖσι
 δὲ ἵππος προσετέτακτο, τοῖσι δὲ ἵππαγωγὰ πλοῖα
 ἀμα στρατευμένοισι, τοῖσι δὲ ἐς τὰς γεφύρας
 μακρὰς νέας παρέχειν, τοῖσι δὲ σῆτά τε καὶ νέας.
 22 Καὶ τοῦτο μέν, ὡς προσπταισάντων τῶν πρώ-
 των περιπλεόντων περὶ τὸν Ἀθων, προετοιμάζετο

ἐκ τοιῶν ἐτέων καν μάλιστα ἐς τὸν Ἀθων. . ἐν γὰρ Ἐλαιοῦντι τῆς Χερσονήσου δόμεον τριηρεες· ἐνθεῦτεν δὲ δόμωμενοι ὡρυσσον υπὸ μαστίγων 5 παντοδαποὶ τῆς στρατιῆς, διάδοχοι δὲ ἐφοίτων· ὡρυσσον δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν Ἀθων κατοικημένοι. Βουβάρης δὲ δὲ Μεγαβάζου καὶ Ἀρταχαῖης ὁ Ἀρταίου, ἀνδρες Περσαὶ, ἐπεστάτεον τοῦ ἔργου. δὲ γὰρ Ἀθως εστὶ δόρος μέγα τε καὶ δνομαστόν, ἐς θάλασσαν κατ- 10 ἥκον, οἰκημένον. τῇ δὲ τελευτῇ ἐς τὴν ἡπειρον τὸ δόρος, χερσονησοειδές τέ ἐστι καὶ ἴσθμος ὡς δυώδεκα σταδίων· πεδίον δὲ τοῦτο καὶ κοιλωνὶ οὐ μεγάλοι ἐκ θαλάσσης τῆς Ἀκανθίων ἐπὶ θάλασσαν τὴν ἀντίον Τορωνῆς. ἐν δὲ τῷ ἴσθμῳ τούτῳ, ἐς 15 τὸν τελευτᾶν δὲ Ἀθως, Σάνη, πόλις Ἑλλάς, οἰκηται· αἱ δὲ ἐντὸς Σάνης, ἐσω δὲ τοῦ Ἀθω οἰκημέναι, τὰς τότε δὲ Περσης νησιωτιδας ἀντὶ ἡπειρωτίδων ὡρμητο ποιεειν· εἰσὶ δὲ αἱδε· Δῖον, Ὁλόφυξος, Ἀκρόθων, Θυσσος, Κλεωναί. πόλιες μεν αὗται, 23 αἱ τὸν Ἀθων νέμονται, ὡρυσσον δὲ ωδε· δασεμενοι τον χῶρον οἱ βάρβαροι κατὰ ἑθνεα, κατὰ Σάνην πόλιν σχοινοτενες ποιησάμενοι, ἐπείτε ἐγίνετο βαθέα η διώρυξ, οἱ μεν κατώτατα ἐστεῶτες ὡρυσσον, 5 ἐτεροι δὲ παρεδίδοσαν τὸν αἰεὶ ἐξօρυσσόμενον χοῦν ἄλλοισι κατύπερθε ἐστεῶσι ἐπὶ βάθρων, οἱ δὲ αὖ ἐκδεκόμενοι ἐτέροισι, ἐως ἀπίκοντο ἐς τοὺς ἀνωτάτω· οὗτοι δὲ ἐξεφόρεον τε καὶ ἐξεβαλλον. τοῖσι μεν νν ἄλλοισι πλὴν Φοινίκων καταργηνύμενοι οἱ κρημνοὶ 10 τοῦ δρύγματος πόνον διπλήσιον παρείχον· ἀτε γαρ τοῦ τε ἄνω καὶ τοῦ κάτω τὰ αὐτὰ μέτρα ποιευμένων, ἐμελλέ σφι τοιοῦτο ἀποβῆσεσθαι. οἱ δὲ Φοινικες σοφίην εν τε τοῖσι ἄλλοισι ἔργοισι ἀποδείκνυνται καὶ δὴ καὶ εν ἐκείνω· ἀπολαχόντες γὰρ 15

μόριον, ὅσον αὐτοῖς ἐπέβαλλε, ὥσυσσον τὸ μὲν
ἄνω στόμα τῆς διώρυχος ποιεῦντες διπλήσιον, ἡ
ὅσον ἦδει αὐτὴν τὴν διώρυχα γενέσθαι, προβαί-
20 νοντος δὲ τοῦ ἔργου συνηγον αἰεὶ· κατώ τε δὴ
ἔγινετο καὶ ἔξισοῦτο τοῖσι ἀλλοισι τὸ ἔργον. ἐν-
θαῦτα δὲ λειψῶν ἔστι, ἵνα σφι ἀγορῇ τε ἔγινετο
καὶ πρητηριον· σῖτος δὲ σφι πολλὸς ἐφοίτα ἐκ τῆς

24 Ἀσίης ἀληλεσμένος. ὡς μὲν εἱμὲ συμβαλλόμενον
εὑρίσκειν, μεγαλοφροσύνης εἴνεκεν αὐτὸς Σέρενης δρῦσ-
σειν ἐκέλευε, ἐθελων τε δύναμιν ἀποδείκνυσθαι καὶ
μνημόσυνα λιπέσθαι· παρεὸν γὰρ μηδένα πόνον
5 λαβόντας τὸν ἴσθιὸν τὰς νέας διειρύσαι, δρῦσειν
ἐκέλευε διώρυχα τῇ Θαλάσσῃ εὔρος, ὡς δύο τριή-
ρεας πλέειν ὁμοῦ ἐλαστρεομένας. τοῖσι δὲ αὐτοῖς
τούτοισι, τοῖσι περ καὶ τὸ δρυγμα, προσετέτακτο
καὶ τὸν Στρυμόνα ποταμὸν ζεύξαντας γεφυρῶσαι.

25 Ταῦτα μὲν νῦν οὕτω ἐποίεε, παρεσκευάζετο
δὲ καὶ δόπλα ἐς τὰς γεφύρας βύθινά τε καὶ λευκο-
λίνου, ἐπιτάξας Φοίνιξ τε καὶ Αἰγυπτίοισι, καὶ
σιτία τῇ στρατιῇ καταβάλλειν, ἵνα μηδὲ λιμήνει ἡ
6 στρατιῇ μηδὲ τὰ ὑποζύγια ἐλαυνόμενα ἐπὶ τὴν
Ἐλλάδα. ἀναπυθόμενος δὲ τοὺς χώρους καταβάλ-
λειν ἐκέλευε, ἵνα ἐπιτηδεότατον εἴη, ἀλλον ἀλλη
ἀγινέοντας ὀλκάσι τε καὶ πορθμηῖοισι ἐκ τῆς Ἀσίης
πανταχόθεν. τὸν δὲ ὧν πλεῖστον ἐς Λευκὴν ἀντὴν
10 καλεομένην τῆς Θρηίκης ἀγίνεον, οἱ δὲ ἐς Τυρόδιζαν
τὴν Περινθίων, οἱ δὲ ἐς Δορίσκου, οἱ δὲ ἐς Ἡιόνα
τὴν ἐπὶ Στρυμόνι, οἱ δὲ ἐς Μακεδονίην διατεταγ-
μένοι.

24. Pochód Xerxes do Europy.

VII, 33—56, 100—105

Tymczasem król prowadzi wojsko lądowe do Sardes; stamtąd wysyła heraldów do wszystkich państw greckich, w tym Ateny i Spartę, z żądaniem ziemi i wody i z poleceniem, aby przygotowywano biesiady dla króla.

Μετὰ δὲ ταῦτα παρεσκευάζετο ὡς ἐλῶν ἐς 33
 Ἀβύδον. οἱ δὲ ἐν τούτῳ τὸν Ἐλλήσποντον εἵευ-
 γνισαν ἐκ τῆς Ασίης ἐς τὴν Ευρώπην. ἔστι δὲ τῆς
 Χερσονήσου τῆς ἐν Ἐλλησπόντῳ, Σηστοῦ τε πόλιος
 μεταξὺ καὶ Μαδύτου, ἀκτὴ τρηχέα ἐς Θάλασσαν 5
 κατήκουσα, Ἀβύδῳ καταντίον· ἐς ταῦτην ὥν τὴν 34
 ἀκτὴν ἐς Ἀβύδον δρμώμενοι ἐγεφύρουν, τοῖσι προσ-
 ἔκειτο, τὴν μὲν λευκολίνου Φοίνικες, τὴν δὲ βυθί-
 νην Αἰγαῖοι. ἔστι δὲ ἐπτὰ στάδιοι ἐξ Ἀβύδου
 ἐς τὴν ἀπαντίον. καὶ δὴ εἰνυγμένου τοῦ πόρου 5
 ἐπιγενόμενος χειμῶν μεγας συνέκοψε τε ἐκεῖνα πάντα
 καὶ διέλυσε. ὡς δ' ἐπύθετο Ξέρξης, δεινὰ ποιεύ- 35
 μενος, τὸν Ἐλλήσποντον ἐκελευσε τριηκοσίας ἐπι-
 κέσθαι μάστιγι πληγὰς καὶ κατεῖναι ἐς τὸ πέλαγος
 πεδέων ζεῦγος. ἥδη δὲ ἤκουσα, ὡς καὶ στιγέας
 ἀμα τούτοισι ἀπεπεμψε στίξοντας τὸν Ἐλλήσποντον. 5
 ἐνετέλλετο δὲ ὡν φατίζοντας λέγειν βάροβαρά τε
 καὶ ἀτάσθαλα· „ὦ πικρὸν ὄμωρ, δεσπότης τοι δίκην
 ἐπιτιθεῖ τὴνδε, διτι μιν ἥδικησας, οὐδὲν πρὸς ἐκεί-
 νουν ἀδικον παθόν. καὶ βασιλεὺς μὲν Ξέρξης δια-
 βῆσται σε, ἢν τε σύ γε βούλῃ, ἢν τε μή· σοὶ 10
 δὲ κατὰ δίκην ἄρα οὐδεὶς ἀνθρώπων θύει, ὡς
 ἔστι καὶ θολεῷ καὶ αλμυρῷ ποταμῷ.“ τὴν τε
 δὴ Θάλασσαν ἐνετέλλετο τούτοισι ζημιοῦν, καὶ τῶν
 ἐπεστεέων τῇ ζεῦξι τοῦ Ἐλλησπόντου ἀποταμεῖν
 τὰς κεφαλάς. καὶ οἱ μὲν ταῦτα ἐποίεον, τοῖσι 36
 προσέκειτο αὐτῇ ἡ ἀχαοις τιμῇ, τὰς δὲ ἄλλοι ἀρχι-

τέκτονες εἰεύγνυσαν. εἰεύγνυσαν δὲ ὡδε· πεντη-
κοντέρους καὶ τριηρεας συνθέντες, ὑπὸ μὲν τὴν
τὸ πρός τοῦ Εὐξείνου πόντου ἐξήκοντα καὶ τριηροσίας,
ὑπὸ δὲ τὴν ἑτέρην τεσσερεσπαιάδεια καὶ τριηροσίας,
τοῦ μὲν Πόντου ἐπικαρδίας, τοῦ δὲ Ἐλλησπόντου
κατὰ ρόον, ἵνα ἀνακωχεύῃ τὸν τόνον τῶν ὅπλων.
συνθέντες δὲ ἀγκύρας κατῆκαν περιμήκεας, τὰς
10 μὲν πρὸς τοῦ Πόντου τῆς ἑτέρης τῶν ἀνέμων εἰ-
νεκεν τῶν ἐσωθεν ἐκπνεόντων, τῆς δὲ ἑτέρης πρὸς
ἐσπερόης τε καὶ τοῦ Αἰγαίου ζεφύρου τε καὶ νότου
εἰνεκα. διέκπλοον δὲ ὑπόφαυσιν κατέλιπον τῶν
πεντηκοντέρων καὶ τριηρέων, ἵνα καὶ ἐς τὸν Πόν-
15 τον ἔχῃ δὲ βουλόμενος πλεεῖν πλοίοισι λεπτοῖσι, καὶ
ἐκ τοῦ Πόντου ἔξω. ταῦτα δὲ ποιήσαντες κατ-
έτεινον ἐκ γῆς στρεβλοῦντες ὄνοισι ἔυλίνοισι τὰ
ὅπλα, οὐκέτι χωρὶς ἐκάτερα τάξαντες, ἀλλὰ δύο
μὲν λευκολίνους δασάμενοι ἐς ἐκατέρην, τέσσερα δὲ
20 τῶν βυθιλίνων. παχύτης μὲν ἦν ἡ αὐτὴ καὶ καλ-
λονή, κατὰ λόγον δὲ ἡν ἐμβριθέστερα τὰ λίνεα,
τοῦ τάλαντον δὲ πῆχυς εἶλκε. ἐπειδὴ δὲ εγεφυρώθη
δὲ πόοος, κορομούς ἔυλων καταποίσαντες καὶ ποιή-
σαντες ἴσους τῆς σχεδίης τῷ εὐρεῖ κόσμῳ ἐπετί-
25 θεσαν κατύπερθε τῶν ὅπλων τοῦ τόνου, θέντες
δὲ ἐπεξῆς ἐνθαῦτα αὐτὶς ἐπεζεύγνυσον. ποιήσαντες
δὲ ταῦτα ὑλην ἐπεφόρησαν, κόσμῳ δὲ θέντες καὶ
τὴν ὑλην γῆν ἐπεφόρησαν, κατανόξαντες δὲ καὶ
τὴν γῆν φραγμὸν παρείουσαν ἐνθεν καὶ ἐνθεν,
30 ἵνα μὴ φοβήται τὰ ὑποζύγια δρῶντα τὴν θάλασσαν.
37 ‘Ως δὲ τά τε τῶν γεφυρέων κατεσκεύαστο καὶ
τὰ περὶ τὸν Ἀθων, οἵ τε χυτοὶ περὶ τὰ στόματα
τῆς διώρυχος, οἵ τῆς ρηχίης εἴνεκεν ἐποιήθησαν,
ἵνα μὴ ἐμπίμπληται τὰ στόματα τοῦ δρυγματος,
καὶ αὐτῇ ἡ διώρυξ παντελέως πεποιημένη ἀγγέλ-

λετο, ἐνθαῦτα χειμερίσας, ἀμα τῷ ἔαρι παρεσκευ-
ασμένος δὲ στρατὸς ἐκ τῶν Σαρδίων δρμάτῳ ἐλῶν
ἐς Ἀβυδον. δρμημένῳ δὲ οἱ δῆλοι ἐκλιπῶν τὴν
ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐδόην ἀφανῆς ἦν, οὐτ' ἐπινεφέλων
ἐόντων, αἰθρίης τε τὰ μάλιστα, ἀντὶ δῆμέρης τε 10
νῦξ ἐγένετο. ἴδοντι δὲ καὶ μαθόντι τούτο τῷ
Ξέρξῃ ἐπιμελὲς ἐγένετο, καὶ εἶρετο τους Μάγους,
τὸ θέλει προφαίνειν τὸ φάσμα. οἱ δὲ ἐφραζον,
ὡς Ἐλλησι προδεικνύει διεὸς ἐκλειψιν τῶν πολίων,
λέγοντες ἥλιον εἶναι Ἐλλήνων προδέκτορα, σελήνην 15
δὲ σφέων. πυθόμενος δὲ ταῦτα διερχόμενος
ἐών ἐποιέτο τὴν ἐλασίν.

‘Ηγεότο δὲ πρῶτοι μὲν οἱ σκευοφόροι τε καὶ 40
τὰ ὑποζύγια, μετὰ δὲ τούτους σύμμικτος στρατὸς
παντοίων ἐθνέων ἀναμίξ, οὐ διακεκριμένοι· τῇ δὲ
ὑπερημίσεες ἥσαν, ἐνθαῦτα διελεύπτο, καὶ οὐ συνέ-
μισγον οὗτοι βασιλεῖ. προηγεῦντο μὲν δὴ ἵπποται 5
χῖλοι, ἐκ Περσέων πάντων ἀπολελεγμένοι· μετὰ
δὲ αἰχμοφόροι χῖλοι, καὶ οὗτοι ἐκ πάντων ἀπολε-
λεγμένοι, τὰς λόγχας πάτω ἐς τὴν γῆν τρεφαντες·
μετὰ δὲ ἵροι Νησαῖοι καλεόμενοι ἵπποι δέκα, κεκο-
σμημένοι ως κάλλιστα. Νησαῖοι δὲ καλέονται ἵπποι 10
ἐπὶ τοῦδε· ἔστι πεδίον μέγα τῆς Μηδικῆς, τῷ
οὐρομά ἔστι Νήσαιον. τοὺς ὡν δὴ ἵππους τοὺς
μεγάλους φέρει τὸ πεδίον τούτο. ὅπισθε δὲ τοῦτων
τῶν δέκα ἵππων δρμα Διὸς ἵρὸν ἐπετετάκτο, τὸ
ἵπποι μὲν εἶλκον λευκοὶ διτώ, ὅπισθε δὲ τῶν 15
ἵππων εἴπετο πεζῇ ἥριόχος, ἔχόμενος τῶν χαλινῶν·
οὐδεὶς γὰρ δὴ ἐπὶ τούτον τὸν θρόνον αἰθρώπων
ἀναβαίνει. τούτου δὲ ὅπισθεν αὐτὸς Ξέρξης ἐπ'
δρματος ἵππων Νησαίων· παρεβεβήκεε δὲ οἱ ἥριό-
χος, τῷ οὐρομά ἦν Πατιράμφης, Ὁτάνεω παῖς, 20
ἀνδρὸς Περσεω. ἔξηλασε μὲν οὕτω ἐκ Σαρδίων 41

Ξέρξης, μετεκβαίνεσκε δέ, δκως μιν λόγος αἰρέοι,
ἐκ τοῦ ἀρματος ἐς ἀρμάμαξαν. αὐτοῦ δὲ ὅπισθεν
αἰχμοφόροι Περσέων οἱ ἀριστοί τε καὶ γενναιότατοι,
ἢ χίλιοι, κατὰ νόμον τὰς λόγχας ἔχοντες, μετὰ δὲ
ἴππος ἀλλη χιλίη ἐκ Περσέων ἀπολελεγμένη, μετὰ
δὲ τὴν ἵππον ἐκ τῶν λοιπῶν Περσέων ἀπολελεγμένοι
μύριοι. οὗτος πεζὸς ἦν· καὶ τούτων χίλιοι μὲν
ἐπὶ τοῖς σόδασι ἀντὶ τῶν σαυρωτήρων φοιᾶς εἶχον
10 χρυσέας καὶ περις συνεκλήιον τοὺς ὄλλους, οἱ δὲ
εἰναπισχίλιοι ἐντὸς τούτων ἐόντες ἀργυρέας φοιᾶς
εἶχον. εἶχον δὲ χρυσέας φοιᾶς καὶ οἱ ἐς τὴν τρά-
ποντες τὰς λόγχας, καὶ μῆλα οἱ ὄγχιστα ἐπόμενοι
Ξέρξη. τοῖσι δὲ μυρίοισι ἐπετέτακτο. ὅπος Περ-
15 σέων μυρίη, μετὰ δὲ τὴν ἵππον διελειπτο καὶ δύο
σταδίους, καὶ ἐπειτα δὲ λοιπὸς ὅμιλος ἦτε ἀναμιξ.

Pochód w jyska do Abydos.

- 44 Ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐν Ἀβύδῳ, ἡθελησε Ξέρξης
ἰδέσθαι πάντα τὸν στρατόν. καὶ προεπεποίητο γὰρ
ἐπὶ κολωνοῦ ἐπίτηδες αὐτοῦ ταύτῃ προεξέδρη λίθου
λευκοῦ (ἐποίησαν δὲ Ἀβυδηνοὶ ἐντειλαμένου πρό-
5 τερον βασιλεός), ἐνθαῦτα ὡς Ἰζετο, κατορῶν ἐπὶ
τῆς ημόνος ἐθηεῖτο καὶ τὸν πεζὸν καὶ τὰς νέας,
Φηεύμενος δὲ ἴμερθη τῶν νεῶν ἀμιλλαν γινομένην
ἰδέσθαι. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο τε καὶ ἐνίκων Φοίνικες
45 Σιδώνιοι, ἥσθη τε τῇ ἀμίλλῃ καὶ τῇ στρατιῇ. ὡς
δέ ὡρα πάντα μὲν τὸν Ἑλλήσποντον ὑπὸ τῶν νεῶν
ἀποκεκρυμμένον, πάσας δὲ τὰς ἀκτὰς καὶ τὰ Ἀβυ-
δηνῶν πεδία ἐπίπλεα ἀνθρώπων, ἐνθαῦτα δὲ Ξέρξης
ἐωντὸν ἐμακάρισε, μετὰ δὲ τούτο ἐδάκρυσε. μαθὼν
46 δέ μιν Ἀρτάβανος δὲ πάτρως, δις τὸ πρῶτον γνώ-
μην ἀπεδέξατο ἐλευθέρως οὐ συμβουλεύων Ξέρξη
στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, οὗτος ὧνηρο φρα-
σθεὶς Ξέρξην δακρύσσαντα εἶρετο τάδε· „ὦ βασιλεῦ,

ώς πολλον ἀλλήλων κεχωρισμένα ἐργάσσαο νν τε 5
καὶ δίγω πρότερον· μακαρίσσας γάρ σεωντὸν δα-
κρύεις.“ δ δὲ εἶπε· „ἐσῆλθε γάρ με λογισάμενον
κατοικτεῖραι, ως βραχὺς εἴη ὁ πᾶς ἀνθρώπινος
βίος, εἰ τούτων γε εόντων τοσούτων οὐδεὶς ες έκα-
τοστὸν ἔτος περιέσται.“ δ δὲ ἀμείβετο λέγων· 10
„ἔτερα τούτου παρὰ τὴν ζόην πεπόνθαμεν οἰκτρό-
τερα. ἐν γὰρ οὐτῷ βραχεῖ βίῳ οὐδεὶς οὐτῷ
ἀνθρώπος ἔων εὐδαίμων πέφυκε, οὐτε τούτων οὐτε
τῶν ἄλλων, τῷ οὐ παραστήσεται πολλάκις καὶ οὐκὶ
ἄπαξ τεθνάναι βούλεσθαι μᾶλλον η̄ ζωειν. αἱ τε 15
γὰρ συμφοραὶ προσπίπτουσαι καὶ αἱ νοῦσοι συντα-
ράσσουσαι καὶ βραχὺν εόντα μακρὸν δοκεῖν εἶναι
ποιεῦσι τὸν βίον. οὐτῷ δὲ μὲν Θάνατος μοχθηρῆς
εούσης τῆς ζόης καταφυγὴ αἰρετωτάτη τῷ ἀνθρώ-
πῳ γέγονε, δ δὲ Θεός γλυκὺν γεύσας τὸν αἰώνα 20
φθονερὸς ἐν αὐτῷ εὐρίσκεται ἔων.“

Ξέρξης δὲ ἀμείβετο λέγων· „Ἄρταβανε, βιο- 47
τῆς μεν νν ανθρωπήν περι, εούσης τοιαύτης,
οἰην περ σὺ διαιρέαι εἶναι, πανσῶμεθα, μηδὲ κακῶν
μεμνωμεθα χρηστὰ ἔχοντες πρήγματα ἐν χερσὶ·
φράσσον δὲ μοι τόδε· εἴ τοι η̄ ὄψις τοῦ ἐνυπνίου 5
μὴ ἐναργῆς οὐτῷ ἐφάνη, εἶχες ἀν τὴν ἀρχαὶν
γνῶμην, οὐκ ἔων με στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλά-
δα, η̄ μετέστης ἀν; φέρε μοι τοῦτο ἀτρεκέως εἰπε.“
ο δὲ ἀμείβετο λέγων· „ω βασιλεῦ, ὄψις μεν η̄
επιφανεῖσα τοῦ ὀνείρου, ως βουλόμεθα ἀμφότεροι, 10
τελευτῆσειε· ἐγὼ δ' εἴτι καὶ εἰς τόδε δείματός εἰμι
ὑπόπλεος οὐδ' ἐντὸς ἐμεωντοῦ, ἀλλα τε πολλὰ ἐπι-
λεγόμενος καὶ δῃ καὶ δρῶν τοι δύο τὰ μέγιστα
πάντων εόντα πολεμιώτατα.“ Ξέρξης δὲ πρὸς ταῦτα 48
ἀμείβετο τοισίδε· „δαιμόνιε ἀνδρῶν, κοῖα ταῦτα
λεγεις εἶναι δύο μοι πολεμιώτατα; κότερά τοι δ

πεζὸς μεμπτός κατὰ πλῆθός ἐστι, καὶ τὸ Ἐλληνικὸν
 5 στράτευμα φαίνεται πολλαπλῆσιον ἐσεσθαι τοῦ ἡμε-
 τέρου ἢ τὸ ναυτικὸν τὸ ἡμέτερον λείψεσθαι τοῦ
 ἔκεινων ἢ καὶ συναμφότερα ταῦτα; εἰ γάρ τοι
 ταύτη ἐνδεέστερα φαίνεται εἶναι τὰ ἡμέτερα πρῆγ-
 ματα, στρατοῦ ἀν ἄλλου τις τὴν ταχίστην ἀγερσιν
 49 ποιοῖτο.“ δὸς ἀμείβετο λέγων· „ὦ βασιλεῦ, οὐτε
 στρατὸν τοῦτον, δότις γε σύνεσιν ἔχοι, μέμφοιτ⁵
 ἀν οὐτε τῶν νεῶν τὸ πλῆθος· ἦν τε πλεῦνας
 συλλέξης, τὰ δύο τοι, τὰ λέγω, πολλῷ ἔτι πολε-
 μιατερα φύνεται. τὰ δὲ δύο ταῦτα ἐστὶ γῇ τε
 καὶ θάλασσα. οὐτε γάρ τῆς θαλάσσης ἐστι λι-
 μὴν τοσοῦτος οὐδαμόθι, ως ἐγὼ εἰκάζω, δότις
 ἐγειρομένου χειμῶνος δεξάμενός σεν τοῦτο τὸ
 ναυτικὸν φερεγγυος ἐσται διασῶσαι τὰς νέας. καί-
 10 τοι οὐκὶ ἔνα αὐτὸν δεῖ εἶναι, ἀλλὰ παρὰ πᾶσαν
 τὴν ἥπειρον, παρὸν ἦν δὴ κομίζεαι. οὐκων δὴ εόντων
 τοι λιμένων ὑποδεξίων, μάθε, δότι αἱ συμφοραὶ
 τῶν ἀνθρώπων ἀοχούσι καὶ οὐκὶ ὠνθρώποι τῶν
 συμφορέων. καὶ δὴ τῶν δύο τοι τοῦ ἐτερού εἰρη-
 15 μένου τὸ ἐτερον ἔρχομαι ἔρεων. γῇ πολεμίη τῇδε
 τοι κατίσταται· εἰ θέλει τοι μηδὲν ἀντίσσον κατα-
 στῆναι, τοσούτῳ τοι γίνεται πολεμιστέρη, δῶσις ἀν
 προβαίνης ἐκατέρω τὸ πρόσω αἰὲν κλεπτόμενος·
 εὐπορησίης δὲ οὐκ ἐστι ἀνθρώποισι οὐδεμία πλη-
 20 θώρη. καὶ δὴ τοι, ως οὐδενὸς ἐναντιευμένου, λέγω
 τὴν χώρην πλεῦνα ἐν πλέονι χρόνῳ γινομένην
 λιμὸν τεξεσθαι. ἀνήρ δὲ οὕτω ἀν εἴη ἀριστος, εἰ
 βούλευμενος μὲν ἀρρωδεῖς, πᾶν ἐπιλεγόμενος πε-
 50 σεσθαι χρῆμα, ἐν δὲ τῷ ἔργῳ θρασὺς εἴη.“ ἀμεί-
 βεται Ξέρξης τοισίδε· „Ἄρτάβανε, οἰκότως μὲν σύ
 γε τούτων ἔκαστα διαιρέει, ἀτάρ μήτε πάντα φοβίο
 μήτε πᾶν δμοίως ἐπιλέγεο. εἰ γάρ δὴ βούλοιο ἐπὶ

τῷ αἰεὶ ἐπεισφερομένῳ πρῆγματι τὸ πᾶν ὅμοίως 5
ἐπιλέγεσθαι, ποιῆσεις ἀν' οὐδαμὰ οὐδὲν· ιρέσσον
δὲ πάντα θαρσέοντα ἡμισυν τῶν δεινῶν πάσχειν
μᾶλλον ἡ πᾶν χρῆμα προδειμαίνοντα μηδαμὰ μηδὲν
παθεῖν. εἰ δὲ ἐοῖσαν πρὸς πᾶν τὸ λεγόμενον μὴ
τὸ βέβαιον ἀποδέξεις, σφάλλεσθαι διφείλεις ἐν αὐτοῖσι 10
ὅμοίως καὶ ὁ ὑπεναντία τούτοισι λέξας. τούτο μέν
νῦν ἐπ' ἵσης ἔχει· εἰδέναι δε ἀνθρώποιν ἔόντα καὶ
χρὴ τὸ βέβαιον; δοκέω μὲν οὐδαμῶς. τοῖσι τοίνυν
βουλομένοισι ποιεῖν ως τὸ ἐπίπαν φιλέει γίνεσθαι
τὰ κέρδεα, τοῖσι δε ἐπιλεγομένοισι τε πάντα καὶ 15
δικνεούσι οὐ μᾶλλα ἐθέλει. δοξᾶς τὰ Περσεων πρῆγ-
ματα, ἐς δὲ δυνάμιος προκεχώρηκε. εἰ τοίνυν
ἐκεῖνοι οἱ πρὸς ἐμεῦ γενόμενοι βασιλεες γνώμησι
ἐχρεῶντο ὅμοίσι καὶ σὺ, ἡ μὴ χρεώμενοι γνώμησι
τοιαύτησι ἄλλους συμβούλους είχον τοιούτους, οὐν 20
ἄν κοτε εἶδες αὐτὰ ἐς τούτο προελθόντα· νῦν δε κιν-
δύνους ἀναρριπτέοντες ἐς τοῦτό σφεα προηγάγοτο.
μεγάλα γάρ πρῆγματα μεγάλοισι κινδύνοισι ἐθελεῖ
κατατρέεσθαι. ἡμεῖς τοίνυν ὅμοιεύμενοι ἐκείνοισι
ῳδην τε τοῦ ἔτεος καλλιστῆν πορευόμεθα, καὶ κατα- 25
στρεψάμενοι πᾶσαν τὴν Εὐρώπην νοστήσομεν δύσιον,
οὐτε λιμῷ ἐντυχόντες οὐδαμόθι οὐτε ἄλλο ἄχαρι
οὐδὲν παθόντες. τούτο μὲν γάρ αὐτοὶ πολλὴν
φορβῆν φερόμενοι πορευόμεθα, τοῦτο δέ, τῶν ἀν
κου ἐπιβέωμεν γῆν καὶ ἐθνος, τούτων τὸν σῖτον 30
ἔξομεν· ἐπ' ἀροτῆρας δε καὶ οὐ νομάδας στρατευό-
μεθα ἀνδρας.“ λέγει Ἀρτάβανος μετὰ ταῦτα· 51
„ὦ βασιλεῦ, ἐπείτε δροωδεῖν οὐδὲν ἔας πρῆγμα,
σὺ δέ μεν συμβουλίην ἐνδεξαι· ἀναγκαίως γάρ ἔχει
περὶ πολλῶν πρῆγμάτων πλεῦνα λόγον ἐκτεῖναι.
Κύρος δὲ Καυβύσεω Ἰωνίην πᾶσαν πλὴν Ἀθηνῶν 5
κατεστρεψατο δασμοφόρον εἶναι Πέρσησι. τούτους

ων τοὺς ἄνδρας συμβουλεύω τοι μηδεμιῇ μηχανῇ
ἀγειν ἐπὶ τοὺς πατέρας· καὶ γάρ ἀνευ τούτων
οἱοὶ τέ εἰμεν τῶν ἔχθρων κατυπέρτεροι γίνεσθαι.

10 ἡ γάρ σφεας, ἣν ἐπωνται, δεῖ ἀδικωτάτους γίνεσθαι
καταδουλουμένους τὴν μητρόπολιν η δικαιοτάτους
συνελευθεροῦντας. ἀδικώτατοι μέν νυν γινόμενοι
οὐδὲν κέρδος μέγα ήμιν προσβάλλουσι, δικαιότατοι
δὲ γινόμενοι οἱοὶ τε δηλήσασθαι μεγάλως τὴν σῆν

15 στρατιὴν γίνονται. ἐς θυμὸν ὧν βάλεν καὶ τὸ
παλαιὸν ἔπος, ώς εὐ εἰρηται, τὸ μὴ ἄμα ἀφῆ πᾶν

52 τέλος καταφαίνεσθαι.“ ἀμειβεται πρὸς ταῦτα Ξέρ-
ξης· „Ἄρταβανε, τῶν ἀπεφήναο γνωμέων σφάλλει
κατὰ ταῦτην δὴ μάλιστα, δς Ἰωνας φοβέαι μὴ
μεταβάλωσι, τῶν ἔχομεν γνῶμα μέγιστον, τῶν σὺ
τε μάρτυς γίνεαι καὶ οἱ συστρατευόμενοι Δαρείῳ
5 δἄλλοι ἐπὶ Σκύθας, ὅτι ἐπὶ τούτοισι η πᾶσα Περ-
σικὴ στρατιὴ ἐγένετο διαφθεῖραι καὶ περιποιῆσαι·
οἱ δὲ δικαιοσύνην καὶ πιστότητα ενέδωκαν, ἀχαρι
δὲ οὐδέν. πάρεξ δὲ τούτου, ἐν τῇ ημετέρῃ κατα-
λιπόντας τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ χρήματα οὐδ’

10 ἐπιλέγεσθαι χρὴ νεώτερον τι ποιῆσεν. οὗτοι μηδὲ
τούτο φοβέο, ἀλλὰ θυμὸν ἔχων ἀγαθὸν σωζε
οἰκόν τε τὸν ἐμὸν καὶ τυραννίδα τὴν ἐμὴν· σοὶ
γάρ ἐγὼ μούνω ἐκ πάντων σκῆπτρα τὰ ἐμὰ ἐπι-
τράπω.“

53 Ταῦτα εἶπας καὶ Ἀρτάβανον ἀποστείλας ἐς
Σοῦσα δεύτερα μετεπέμψατο Ξέρξης Πέρσέων τοὺς
δοκιμωτάτους· ἐπεὶ δε οἱ παρῆσαν, ἐλεγέ σφι τάδε·
„ὦ Πέρσαι, τῶνδ’ εγὼ ὑμέων χρηζῶν συνέλεξα,
5 ἄνδρας τε γίνεσθαι ὁγαθοὺς καὶ μὴ καταισχύνειν
τὰ πρόσθε ἐργασμένα Πέρσησι, ἐόντα μεγάλα τε
καὶ πολλοῦ ὕξια, ὀλλ’ εἰς τε ἐκαστος καὶ οἱ σύμ-
παντες προθυμίην ἔχωμεν· ξυνὸν γάρ τούτο πᾶσι

ἀγαθὸν σπεύδεται. τῶνδε δὲ εἶναι προσαγορεύω
ἀντέχεσθαι τοῦ πολέμου ἐντεταμένως· ὡς γὰρ ἔγω 10
πυνθάνομαι, επ' ἄνδρας στρατευόμεθα ὀγαθούς·
τῶν ἦν ιρατήσωμεν, οὐ μη τις ἡμῖν ἄλλος στρατὸς
ἀντιστῆ κοτε ἀνθρώπων. νῦν δὲ διαβαίνωμεν
ἐπευξάμενοι τοῖσι Θεοῖσι, οἱ Περσίδα γῆν λελόγχασοι.”

Ταῦτη μὲν τὴν ημέρην παρεσκευάζοντο ἐς ὅτι
τὴν διάβασιν, τῇ δὲ ὑστεραίῃ ἀνέμενον τὸν ἥλιον
ἔθέλοντες ἴδεσθαι ἀνίσχοντα, θυμιηματά τε παντοῖα
ἐπὶ τῶν γεφυρέων καταγίζοντες καὶ μυροσινησὶ⁵
στοργίντες τὴν ὁδόν. ὡς δὲ ἐπανετελλεῖ ὁ ἥλιος, 5
σπένδων ἐκ χρυσέης φιάλης Ξέρξης ἐς τὴν θάλασσαν
εὔχετο πρὸς τὸν ἥλιον, μηδεμίαν οἱ συντυχίην
τοιαύτην γενέσθαι, ή μιν παύσει καταστρέψασθαι
τὴν Εὐρώπην πρότερον η ἐπὶ τέρμασι τοῖσι ἐκείνης
γένηται. εὐξάμενος δὲ εσέβαλε τὴν φιάλην ἐς τὸν 10
Ἐλλήσποντον καὶ χρύσεον κρητῆρα καὶ Περσικὸν
ξίφος, τὸν ἀκινάκην καλεούσι. ταῦτα οὐκ ἔχω
ἀτρεκέως διακρίναι, οὔτε εἰ τῷ ἥλιῳ ἀνατιθειεις
κατήκει ἐς τὸ πελαγός, οὔτε εἰ μετεμέλησε οἱ τον
Ἐλλήσποντον μαστιγώσαντι καὶ ἀντὶ τούτων τὴν 15
θάλασσαν ἐδωρέετο. ὡς δὲ ταῦτα οἱ ἐπεποίητο, ὅτι
διεβαίνοντο κατὰ μὲν τὴν ἑτέρην τῶν γεφυρέων τὴν
πρὸς τοῦ Πόντου δι πεζός τε καὶ η ἵππος ἀπασα,
κατὰ δὲ τὴν πρὸς τὸ Αἴγαϊον τὰ ὑποζύγια καὶ η
θεραπηή. ἥγεοντο δὲ πρῶτα μὲν οἱ μύριοι Περσαί, 5
ἐστεφανωμένοι πάντες, μετὰ δὲ τούτους οἱ σύμ-
μικτος στρατὸς παντοίων ἔθνεων. ταῦτην μὲν τὴν
ημέρην οὗτοι, τῇ δὲ ὑστεραίῃ πρῶτοι μὲν οἵ τε
ἵπποται καὶ οἱ τὰς λόγχας κάτω τράποντες. ἐστε-
φανωτο δὲ καὶ οὗτοι. μετὰ δὲ οἵ τε ἵπποι οἱ 10
ἱροὶ καὶ τὸ ἀρμα τὸ ἰρόν, ἐπὶ δὲ αὐτός τε Ξέρξης
καὶ οἱ αἰχμοφόροι καὶ οἱ ἵπποται οἱ χίλιοι, ἐπὶ δὲ

τούτοισι ὁ ἄλλος στρατός. καὶ αἱ νέες ἀμά ἀνήγοντο ἐς τὴν ἀπεναντίον. ἥδη δὲ ἤκουσα καὶ
15 ὑστατον διαβῆναι βασιλέα πάντων.

56 Ξέρξης δὲ, ἐπείτε διέβη ἐς τὴν Εὐρώπην,
ἐθηεῖτο τὸν στρατὸν ὑπὸ μαστίγων διαβαίνοντα.
διέβη δὲ ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἐν ἐπτὰ ἡμέρησι καὶ ἐν
ἐπτὰ εὐφρόνησι, ἐλινύσσας οὐδένα χρόνον. ἐνθαῦτα
5 λέγεται Ξέρξεω ἥδη διαβεβηκότος τὸν Ἐλλησπόντον
ἄνδρα εἰπεῖν ‘Ἐλλησπόντιον’ „ὦ Ζεῦ, τί δὴ ἀνδρὶ¹
εἰδόμενος Πέρσῃ καὶ οὔνομα ἀντὶ Διὸς Ξέρξην
θέμενος, ἀνάστατον τὴν Ἐλλάδα θέλεις ποιῆσαι,
ἄγων πάντας ἀνθρώπους; καὶ γὰρ ἀνευ τούτων
10 ἔστην τοι ποιέειν ταῦτα.“

57 Ως δὲ διέβησαν πάντες, ἐς ὅδον ὁρμημένοισι
τέρας σφι ἐφάνη μέγα, τὸ Ξέρξης ἐν οὐδενὶ λόγῳ
εποιῆσατο, καίπερ ευσύμβλητον ἐόν· ἵππος γὰρ
ἐτεκε λαγόν. ευσύμβλητον ὅν τῇδε ἐγένετο, ὅτι
5 ἐμελλε μὲν ἐλāν στρατιὴν ἐπὶ τὴν Ἐλλάδα Ξέρξης
ἀγαυρότατα καὶ μεγαλοπρεπέστατα, ὅπισω δὲ περὶ
ἐωστοῦ τρέχων ἦσεν ἐς τὸν αὐτὸν χῶρον.

Flota płynie wzduż wybrzeża do przylądku Sarpedońskiego, wojsko zaś lądowe posuwa się w przeciwnym kierunku przez Cherzonez tracki popod miasto Kardya i przez miasto Agora do t. zw. Czarnej rzeki, a przeprawiwszy się przez nią, w dalszym pochodzie popod miasto Aenos dostaje się do Doriskos, rozległej równiny z grodem tegoż samego imienia. Tam odbyło się prze-liczenie całej armii, które wykazało, że liczba wojska lądowego wynosiła 1,700.000 ludzi, między tymi 80.000 jezdzów, flota zaś liczyła 1208 tryer i około 3000 okrętów przewozowych i mniejszych statków. Podając liczbę wojska, wymienia Herodot poszczególne narody przydzielone do służby w wojsku lądowem lub na flocie, opisuje ich uzbrojenie i podaje nazwiska główniejszych dowódców. [W drugiem miejscu (VII, 184 i nast.) wymienia Herodot jeszcze raz ogólną liczbę armii perskiej, podając ją w przybliżeniu na 5,288.000 ludzi.]

Ξέρξης δε, ἐπει ήριθμήθη τε καὶ διετάχθη ὁ 100 σιοατός, ἐπεθυμησε αὐτός σφεας διεξελάσσας θεῆσασθαι. μετὰ δὲ ἐποίει ταῦτα, καὶ διεξελαύνων ἐπὶ ἀουατος παρὰ ἔθνος ἐν εκαστον ἐπυνθάνετο, καὶ ἀπέγραφον οἱ γραμματισταὶ, ἡως εξ εσχάτων εἰς 5 εσχάτα ἀπίκετο καὶ τῆς ἵππου καὶ τοῦ πεζοῦ. ὃς δὲ ταῦτα οἱ ἐπεποίητο, τῶν νεῶν κατελκυσθεισῶν εἰς θάλασσαν, ἐνθαῦτα ὁ Ξέρξης μετειβάσι ἐκ τοῦ ἄρματος εἰς νέα Σιδωνίην Ἰζετο υπὸ σκηνῆ χρυσὴ καὶ παρέπλεε παρὰ τὰς πρώρας τῶν νεῶν, ἐπει- 10 ρωτῶν τε ἐκάστας ὅμοίως ὡς καὶ τὸν πεζὸν καὶ ἀπογραφόμενος. τὰς δὲ νέας οἱ ναυαρχοὶ ἀναγαγόντες ὅσον τε τεσσερα πλεθρα ἀπὸ τοῦ αἰγαλοῦ ἀνεκάχενον, τὰς πρώρας εἰς γῆν τρέψαντες πάντες μετωπηδόν, καὶ εξοπλισαντες τοὺς ἐπιβάτας ὡς εἰς 15 πόλεμον. ὁ δὲ ἐντὸς τῶν πρωρέων πλέων ἐθηεῖτο καὶ τοῦ αἰγαλοῦ.

‘Ως δὲ καὶ ταῦτας διεξέπλωσε καὶ ἐξέβη ἐκ 101 τῆς νεός, μετεπέμψατο Δημόρητον τὸν Αριστωνος συστρατεύμενον αὐτῷ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καλέσας δ’ αὐτὸν εἰρετο τάδε· „Δημάρητε, νῦν μοὶ σε ἥδυ τι ἔστι εἰρεσθαι, τὰ θέλω. σὺ εἰς Ἑλληνες τε, καὶ, 5 ὡς ἔγώ πυνθάνουμαι σεῦ τε καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τῶν ἐμοὶ εἰς λόγους ἀπικνεομένων, πόλιος οὐτ’ ἐλαχιστης οὐτ’ ἀσθενεστάτης. νῦν ὡν μοι τόδε φράσον, εἰ Ἑλληνες ὑπομενεούσι χειρας ἐμοὶ ανταειρόμενοι. οὐ γάρ, ὡς ἔγώ δοκέω, οὐδὲ εἰ πάντες 10 “Ἑλληνες καὶ οἱ λοιποὶ οἱ πρὸς ἐσπέρης οἰκεοντες ἀνθρωποι συλλεχθείσαν, οὐκ ἀξιόμαχοι εἰσι ἐμὲ ἐπιόντα ὑπομεῖναι, μὴ εόντες ἄρθμιοι. Θέλω μέντοι καὶ τὸ ἀπὸ σεῦ, δκοῖόν τι λεγεις περὶ αὐτῶν, πυθεσθαι.“ ὁ μὲν ταῦτα εἰρώτα, ὁ δὲ ὑπολαβὼν 15 ἐφηρ· „βασιλεῦ, κότερα ἀληθείῃ χρήσωμαι πρὸς σὸν

η ἡδονῇ;“ ὁ δὲ μιν ἀληθείῃ χρήσασθαι ἐκέλευε,
φάς οὐδέν οἱ ἀηδέστερον ἔσεσθαι, ἢ πρότερον ἦν.
 102 ὡς δὲ ταῦτα ἥκουσε Δημάρητος, ἐλεγε τάδε· „βα-
σιλεῦ, ἐπειδὴ ἀληθείῃ χρήσασθαι πάντως με κελεύεις
ταῦτα λέγοντα, τὰ μὴ ψευδόμενός τις ὑστερον ὑπὸ^{τοῦ}
σεν ἀλώσεται, τῇ Ἑλλάδι πενίη μὲν δεῖ κοτε σύν-
τροφος σύνεστιν, ἀρετὴ δὲ ἐπακτός ἐστι, ἀπό τε
σοφίης κατεργασμένη καὶ νόμου ἰσχυροῦ· τῇ δια-
χοεωμένῃ ἡ Ἑλλὰς τὴν τε πενίην ἀπαμύνεται καὶ
τὴν δεσποσύνην. αἰνέω μὲν νῦν πάντας τοὺς
“Ἑλληνας τοὺς περὶ ἐκίνους τοὺς Λαρικοὺς χώρους
10 οἰκημένους, ἔρχομαι δὲ λέξων οὐ περὶ πάντων
τούσδε τοὺς λόγους, ἀλλὰ περὶ Λακεδαιμονίων
μούνων, πρῶτα μὲν ὅτι οὐκ ἐστι δικασίας κοτὲ σοὺς
δεξονται λόγους δουλοσύνην φέροντας τῇ Ἑλλάδι,
αντις δὲ ὡς ἀντιώσονται τοι ἐς μάχην, καὶ ἦν οἱ
 15 ἄλλοι “Ἑλληνες πάντες τὰ σὰ φρονέωσι. ἀριθμοῦ
δὲ πέρι, μὴ πυθη, δσοι τινὲς ἔόντες ταῦτα ποιεῖν
οἴοι τέ εἰσι· ἦν τε γὰρ τύχωσι ἔξεστρατευμένοι
χιλιοι, οὗτοι μαχήσονται τοι, ἦν τε ἐλάσσονες τούτων,
ἦν τε καὶ πλεῦνες.“ ταῦτα ἀκούσας Ζερῆς γε-
 103 λάσας ἔφη· „Δημάρητε, οἶον ἐφθέγξαο ἔπος, ἀνδρας
χιλίους στρατιῆς τοσῆδε μαχήσεσθαι. ἀγε, εἰπε μοι·
σὺ φῆς τούτων τῶν ἀνδρῶν βασιλεὺς αὐτὸς γενε-
σθαι· σὺ ὁν ἐθειήσεις αὐτίκα μάλα πρὸς ἀνδρας
δέκα μάχεσθαι; καίτοι εἰ τὸ πολιτικὸν υμῖν πᾶν
ἐστι τοιοῦτον, οἶον σὺ διαιρέεις, σὲ γε, τὸν κείνων βα-
σιλέα, πρέπει πρὸς τὸ διπλῆσιν ἀντιτάσσεσθαι κατὰ
νόμους τοὺς ὑμετέρους. εἰ γὰρ κείνων ἔκαστος δέκα
ἀνδρῶν τῆς στρατιῆς τῆς ἐμῆς ἀντάξιός ἐστι, σὲ δέ γε
 10 δίζημαι εἴκοσι εἶναι δίκαιον· καὶ οὕτω μὲν οῷθοῖτ'
ἄν δὲ λόγος δὲ παρὰ σεν εἰρημένος. εἰ δὲ τοιοῦτοι
τε εόντες καὶ μεγάθεα τοσοῦτοι, δσοι σὺ τε καὶ οἱ

παρ' ἐμὲ φοιτῶσι 'Ελλῆνων ἐς λόγους, αὐχεῖτε τοσούτον, δρα, μὴ μάτην κόμπος ὁ λόγος οὗτος εἰρημένος ἦ. ἐπεὶ φέρει ἵδω παντὶ τῷ οἰκότι· πως 15 ἀν δυναίστο χίλιοι ἡ καὶ μύριοι ἡ καὶ πεντακισμύριοι, ἔντες γε ἐλεύθεροι πάντες διοιώσαντες καὶ μὴ ὑπὲρ ἐνὸς ἀρχόμενοι, στρατῷ τοσῳδεῖ ἀντιστῆναι; ἐπεὶ τοι πλεῦνες περὶ ἓνα ἕκαστον γινόμεθα ἡ χίλιοι, ἔντων ἐκείνων πέντε χιλιάδων. ὑπὸ μὲν γὰρ ἐνὸς 20 ἀρχόμενοι κατὰ τρόπον τὸν ἡμέτερον γενοίσται ἄν, δειμαίνοντες τοῦτον, καὶ παρὰ τὴν ἐωτῶν φύσιν ἀμείνονες, καὶ ἵοιεν ἀναγκαῖομενοι μάστιγι ἐς πλεύνας ἐλάσσονες ἔντες· ἀνειμένοι δὲ ἐς τὸ ἐλεύθερον οὐκ ἄν ποιεοιεν τούτων οὐδέτερα. δοκέω δὲ ἐγώ γε 25 καὶ ἀνισωθέντας πλήθει χαλεπῶς ἄν "Ἐλλῆνας Περσῆσι μονυροι μάχεσθαι. ἀλλὰ παρ' ἡμῖν μὲν μονυροι τούτο ἔστι, τὸ σὺ λέγεις, ἔστι γε μέντοι οὐ πολλόν, ἀλλὰ σπάνιον· εἰσὶ γὰρ Περσέων τῶν ἐμῶν αἰχμοφόρων, οἵ ἐθελησούσι 'Ελλῆνων ἀνδράσι τρισὶ 30 διοιού μάχεσθαι· τῶν σὺ ἐων ἀπειρος πολλὰ φλυηρέεις." πρὸς ταῦτα Δημάρχοτος λέγει „,ω βασιλεῦ, 104 ἀρχῆθεν ἥπιστάμην, ὅτι ἀληθείη χρεώμενος οὐ φίλα τοι ἐρέω. σὺ δ' ἐπεὶ ἡνάγκασας λέγειν τῶν λόγων τοὺς ἀληθεστάτους, ἐλεγον τὰ πατήκοντα Σπαρτιῆτησι. καίτοι ως ἐγώ τυγχάνω τὰ νῦν τάδε ἔστορ- 5 γὼς ἐκείνους, αὐτὸς μάλιστα ἔξεπιστεα, οἵ με τιμῆν τε καὶ γέρεα ἀπελόμενοι πατρώια ἀπολίν τε καὶ φυγάδα πεποιήκασι, πατήρ δὲ σὸς ὑποδεξάμενος βίον τέ μοι καὶ οἶκον ἐδωκε. οὐκων οἰκός ἔστι ἀνδρα τὸν σωφρονα εὐνοίην φαινομένην διωθέεσθαι, 10 ἀλλὰ στέργειν μάλιστα. ἐγὼ δὲ οὔτε δέκα ἀνδράσι ὑπίσχομαι οἵδις τε εἴναι μάχεσθαι οὔτε δυοῖσι, ἐκων τε εἴναι οὐδὲ ἄν μουνομαχεοιμι. εἰ δὲ ἀναγκαῖη εἴη ἡ μέγας τις ὁ ἐποτρύνων ἀγῶν, μαχοίμην ἄν

15 πάντων ἥδιστα ἐν τούτων τῶν ἀνδρῶν, οἱ Ἑλλή-
νων ἔκαστος φῆσι τῷαν δέξιος εἶναι. ὡς δὲ καὶ
Λακεδαιμόνιοι κατὰ μὲν ἕνα μαχόμενοι οὐδαμῶν
εἰσὶ πακίονες ἀνδρῶν, ἀλλες δὲ ἀριστοὶ ἀνδρῶν
ἀπάντων. ἐλεύθεροι γάρ εόντες οὐ πάντα ἐλεύ-
θεροὶ εἰσὶ· ἐπεστι γάρ σφι δεσπότης νόμος, τὸν
ὑποδειμαίνοντι πολλῷ ἔτι μᾶλλον ἢ οἱ σοὶ σέ.
ποιεῦσι γῶν, τὰ δὲ ἐκεῖνος ἀνώγῃ· ἀνώγει δὲ τώντο
αἰεὶ, οὐκ εὖν φεύγειν οὐδὲν πλῆθος ἀνθρώπων ἐπε
μάχης, ἀλλὰ μένοντας εν τῇ τάξι ἐπικρατεῖεν ἢ
25 ἀπόλλυσθαι. σοὶ δὲ εἰ φαίνομαι ταῦτα λέγων
φλυηρέειν, ταῦλα σιγᾶν θέλω τὸ λοιπόν· νῦν δὲ
ἀναγκασθεὶς ἐλέξα. γένοιτο μέντοι κατὰ νόον τοι,
βασιλεῦ.

105 ‘Ο μὲν δὴ ταῦτα ἀμείψατο, Ξέρξης δὲ ἐς γέ-
λωτά τε ἔτρεψε καὶ οὐκ ἐποίησατο δργὴν οὐδεμίαν,
ἀλλ’ ἤτις αὐτὸν ἀπεπέμψατο.

Wojsko lądowe posuwa się wzdłuż wybrzeża, nie tracąc łączności z flotą, aż do rzeki Strymon. W Akantos odłącza się flota, aby opływać półwysep chałcydyski; w Termach łączy się znowu z wojskiem lądowem; tu cała armia dłuższy czas wypoczywa, Xerxes tymczasem z kilkoma okrętami płynie do ujścia rzeki Peneus, aby obejrzeć dolinę Tempe, poczem wraca napowrót do Term.

25. Przygotowania wojenne Greków. Ustawienie się floty pod Artemisium, a wojska lądowego w Termopilach. VII, 131—144, 172—177.

131 ‘Ο μὲν δὴ¹ περὶ Πιερίην διέτριψε ἡμέρας
συχνᾶς· τὸ γάρ δὴ δρός τὸ Μακεδονικὸν ἐκεῖρε τῆς
στρατιῆς τριτημορίς, ἵνα ταῦτη διεξίη ἀπασα ἡ
στρατιὴ ἐς Περραιβούς· οἱ δὲ δὴ κηρυκες οἱ ἀπο-
πειρθέντες ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ γῆς αἰτησιν ἀπίκατο,
οἱ μὲν καινοί, οἱ δὲ φέροντες γῆν τε καὶ ὕδωρ.
132 τῶν δὲ δόντων ταῦτα ἐγένοντο οἵδε· Θεσσαλοί,

¹⁾ t. j. Xerxes.

Δόλοπες, Ἐνιῆνες, Περοαιβοί, Λοκροί, Μάγνητες,
Μηλιέες, Ἀχαιοί οἱ Φθιῶται καὶ Θηβαῖοι καὶ οἱ
ἄλλοι Βοιωτοὶ πλὴν Θεσπιέων τε καὶ Πλαταιέων.
ἐπὶ τούτοισι οἱ "Ἐλληνες ἔταμον ὄρκιον οἱ τῷ βαρ-⁵
βαρῷ πόλεμον αειράμενοι. τὸ δὲ ὄρκιον ὡδε εἰχε,
ὅσοι τῷ Πέρσῃ ἐδοσαν σφέας αὐτοὺς "Ἐλληνες
ἔοντες, μὴ ἀναγκασθέντες, καταστάτων σφι εὐ-
τῶν ποργυμάτων, τούτους δεκατεῦσαι τῷ εν Δελ-
φοῖσι θεῷ. τὸ μὲν δὴ ὄρκιον ὡδε εἰχε τοῖσι ¹⁰
"Ἐλλησι.

'Εσ δε Ἀθῆνας καὶ Σπαρτην οὐκ ἀπέπεμψε ¹³³
Ξερξης επὶ γῆς αἰτησιν κήρυκας τῶνδε εἰνεκα.
πρότερον Δαρείου πεμψαντος ἐπ' αὐτὸ τοῦτο, οἱ
μὲν αυτῶν τοὺς αἰτέοντας ἐσ τὸ βάραθρον, οἱ δ'
ἐσ φρέαρ ἐσβαλόντες ἐκελευον γῆν τε καὶ ὑδωρ ἐκ ⁵
τούτων φέρειν παρὰ βασιλέα. τούτων μὲν εἰνεκα
οὐκ ἐπέμψε Ξερξης τοὺς αἰτήσοντας· δι τι δὲ τοῖσι
Ἀθηναίοισι ταῦτα ποιήσασι τοὺς κήρυκας συνήνειπε
ἀνεθέλητον γενέσθαι, οὐκ ἔχω εἶπαι, πλὴν ὅτι σφέων
ἡ χώρη καὶ ἡ πόλις ἐδημώθη. ἀλλὰ τοῦτο οὐ διὰ 10
ταῦτην τὴν αἰτίην δοκέω γενέσθαι. τοῖσι δὲ ἀν ¹³⁴
Λακεδαιμονίοισι μῆνις κατέσκηψε Ταλθυβίου, τοῦ
Ἀγαμέμνονος κήρυκος. εν γάρ Σπαρτη ἐστὶ Ταλθυ-
βίου ἴδον, εἰσὶ καὶ ἀπόγονοι Ταλθυβίου, Ταλθυ-
βιάδαι καλεόμενοι, τοῖσι αἱ κήρυκήιαι αἱ ἐκ Σπαρτης ⁵
πᾶσαι γερας δέδονται. μετὰ δὲ ταῦτα τοῖσι Σπαρτι-
τησι καλλιερῆσαι θυμένοισι οὐκ ἐδύνατο. τοῦτο
δ' ἐπὶ χρόνον συχνὸν ἦν σφι. αχθομένων δὲ καὶ
συμφορῇ χρεωμένων Λακεδαιμονίων, δλίης τε πολ-
λάκις συλλεγομένης καὶ κήρυγμα τοιώδε ποιευμέ-¹⁰
νων, εἴ τις βουλοιτο Λακεδαιμονίων ποδὸ τῆς Σπάρ-
της ἀποθνήσκειν, Σπερθίης τε δὲ ὁ Ἀνηρίστον καὶ
Βοῦλις δὲ Νικόλεω, ἀνδρες Σπαρτιῆται φύσι τε γε-

γονότες εὐ καὶ χρήμασι ἀνήκοντες ἐς τὰ πρῶτα,
 15 ἐθελονταὶ υπέδυσαν ποιηὴν τίσαι πεοξῆ τῶν Δαρείου
 κηρύκων τῶν ἐν Σπάρτῃ ἀπολομένων. οὔτω Σπαρ-
 τῆται τούτους ὡς ἀποθανευμένους ἐς Μῆδους ἀπ-
 135 ἐπεμφαν. αὐτῇ τε ἡ τόλμα τούτων τῶν ἀνδρῶν
 θωύματος ἀξίη, καὶ τάδε πρὸς τούτοις τὰ ἔπεα.
 πορευόμενοι γάρ ἐς Σοῦσα ἀπικνέονται παρὰ Ὑδάρ-
 νεα. ὁ δὲ Ὑδάρνης ἦν μὲν γένος Πέρσης, στρα-
 δ τηγός δὲ τῶν παραθαλασσίων ἀνθρώπων τῶν ἐν
 τῇ Ασίῃ· ὃς σφεας ξείνια προθέμενος ἴστια, ξεινίζων
 δὲ εἴρετο λέγων τάδε· „Ἀνδρες Λακεδαιμόνιοι, τί
 δὴ φεύγετε βασιλεῖ φίλοι γενέσθαι; δοθατε γάρ, ὡς
 επίσταται βασιλεὺς ἀνδρας ἀγαθὸν τιμᾶν, ἐς ἐμέ
 10 τε καὶ τὰ ἔμα πρήγματα ἀποβλέποντες. οὔτω δὲ
 καὶ ὑμεῖς, εἰ δοιῆτε ὑμέας αὐτοὺς βασιλεῖ (δεδό-
 ἵωσθε γάρ πρὸς αὐτοῦ ἀνδρες εἶναι ἀγαθοί), ἐκα-
 στος ἀν ὑμέων ἀρχοι γῆς Ἐλλάδος δόντος βασι-
 λεός.“ πρὸς ταῦτα ὑπεκρίναντο τάδε· „Ὑδάρνες,
 15 οὐκ ἐξ ἵσου γίνεται ἡ συμβουλίη ἡ ἐς ἡμέας τε-
 νουσα. τοῦ μὲν γάρ πεπιρημένος συμβουλεύεις,
 τοῦ δὲ ἀπειρος ἐών· τὸ μὲν γάρ δούλος εἰναι εἴξε-
 πίστεα, ἐλευθερίης δὲ οὐκω ἀπειρηθῆς, οὐτ' εἰ ἔστι
 γλυκὺ οὐτ' εἰ μῆ. εἰ γάρ αὐτῆς πειρησμο, οὐκ ἀν
 20 δόρασι συμβουλεύοντος ἡμῖν περὶ αὐτῆς μάχεσθαι,
 136 ἄλλὰ καὶ πελέκεσι·“ ταῦτα μὲν Ὑδάρνεα ἀμετ-
 ψαντο· ἐνθεύτεν δέ, ὡς ἀνέβησαν ἐς Σοῦσα καὶ
 βασιλεῖς ἐς ὄψιν ἥλθον, πρῶτα μὲν τῶν δορυφόρων
 κελεύοντων καὶ ἀνάγκην σφι προσφερόντων προσ-
 β κυνέειν βασιλέα προσπίπτοντας οὐκ ἐφασαν ὡθεό-
 μενοι πρὸς αὐτῶν ἐπὶ κεφαλὴν ποιῆσειν ταῦτα
 οὐδαμά· οὔτε γάρ σφι ἐν νόμῳ εἶναι ἀνθρώ-
 πον προσκυνέειν οὔτε κατὰ ταῦτα ἥκειν. ὡς δὲ
 ἀπεμαχέσαντο τοῦτο, δεύτερά σφι λέγουσι τάδε

καὶ λόγου τοιούδε ἔχομενα· „ὦ βασιλεῦ Μῆδων,¹⁰
 ἐπεμψαν ημέας Λακεδαιμόνιοι ἀντὶ τῶν ἐν Σπάρτῃ
 ἀπολομένων ιηρώνων ποιηήν ἐκείνων τίσοντας,“ λε-
 γούσι δὲ αὐτοῖς ταῦτα Ξέρξης ὑπὸ μεγαλοφροσύνης
 οὐκ ἐφη διοιος ἐσεσθαι Λακεδαιμονίοισι κείνους
 μὲν γὰρ συγχέαι τὰ πάντων ἀνθρώπων νομίμα¹⁵
 ἀποκτείναντας ιηρώνας· αὐτὸς δέ, τὰ ἐκείνουι ἐπι-
 πλήσσει, ταῦτα οὐ ποιήσειν, οὐδὲ ἀνταποκτείνας
 ἐκείνους ἀπολύσειν Λακεδαιμονίους τῆς αἰτίης. οὐτω¹³⁷
 ἡ Ταλαθυβίου μῆνις καὶ τούτα ποιησάντων Σπαρ-
 τητέων ἐπαύσατο τὸ παραντίκα, καὶ περ ἀπονοστη-
 σάντων ἐς Σπάρτην Σπερθίεω τε καὶ Βούλιος.
 χρόνῳ δὲ μετέπειτα πολλῷ ἐπηγέρθη κατὰ τὸν Πε-⁵
 λοπονηησίων καὶ Ἀθηναίων πόλεμον, ως λέγουσι
 Λακεδαιμόνιοι. τοῦτό μοι ἐν τοῖσι θειότατον φα-
 νεται γενέσθαι. ὅτι μὲν γὰρ κατεσκηψε ἐς ἄγγε-
 λους η Ταλαθυβίου μῆνις οὐδὲ ἐπαύσατο, πρὶν ἡ
 ἐξῆλθε, τὸ δίκαιον οὐτω ἐφερε· τὸ δὲ συμπεσειν¹⁰
 ἐς τους παιδας τῶν ἀνδρῶν τούτων τῶν ἀναβάν-
 των πρὸς βασιλέα διὰ τὴν μῆνιν, ἐς Νικόλαν τε
 τὸν Βούλιος καὶ ἐς Ἀνηριστον τὸν Σπερθίεω, δι-
 εῖλε Ἀλιεας τους ἐκ Τίρουνθος δλκάδι καταπλώσας
 πληρεὶ ἀνδρῶν, δῆλον ὡν μοι, ὅτι θεῖον ἐγένετο¹⁵
 το ποῆγμα ἐκ τῆς μῆνιος· οἱ πεμφθέντες ὑπὸ²⁰
 Λακεδαιμονίων ἄγγελοι ἐς τὴν Ἀσίην, προδοθέντες
 δε ὑπὸ Σιτάλκεω τοῦ Τήρεω, Θρηίκων βασιλέος,
 καὶ Νυμφοδώρου τοῦ Πυθέω, ἀνδρὸς Ἀβδηρίτεω,
 ήλωσαν κατὰ Βισάνθην τὴν ἐν Ἑλλησπόντῳ, καὶ
 ἀπαχθέντες ἐς τὴν Ἀττικὴν ἀπέθανον ὑπὸ Ἀθη-
 ναίων, μετα δὲ αὐτῶν καὶ Ἀριστέας ὁ Ἀδειμάντου,
 Κορίνθιος ἀνήρ. ταῦτα μέν νυν πολλοῖσι ἔτεσι
 ὅστερον ἐγένετο τοῦ βασιλέος στόλου, ἐπανειμι δὲ
 ἐπὶ τὸν πρότερον λόγον.

138 Ἡ δέ στρατηλασίη ἡ βασιλέος οὐνομα *μεν*
 εἶχε, ὡς ἐπ' Ἀθήνας ἔλαύνει, κατίετο δὲ ἐς πᾶσαν
 τὴν Ἑλλάδα. πυνθανόμενοι δέ ταῦτα πρὸ πολλοῦ
 οἱ Ἑλληνες οὐκ ἐν δμοίω πάντες ἐποιεῦντο· οἱ μὲν
 δι γάρ αὐτῶν δόντες γῆν καὶ ύδωρ τῷ Πέρσῃ εἶχον
 θάρσος ὡς οὐδὲν πεισόμενοι ὅχαρι πρὸς τοῦ βαρ-
 βάρου· οἱ δὲ οὐ δόντες ἐν δείματι μεγάλῳ κατ-
 ἑστασαν, ἀτε οὔτε νεῶν ἔουσεών ἐν τῇ Ἑλλάδι
 ἀριθμὸν ἀξιομάχων δέκεσθαι τὸν ἐπιόντα, οὔτε
 10 βουλομένων τῶν πολλῶν ἀντάπτεσθαι τοῦ πολέμου,
 139 μηδιζόντων δὲ προθύμως. ἐνθαῦτα ἀναγκαῖη εἰ-
 ἔργομαι γνώμην ἀποδεξασθαι ἐπίφθονον μὲν πρὸς
 τῶν πλεόνων ἀνθρώπων, δμως δέ, τῇ γέ μοι φα-
 νεται εἶναι ἀληθές, οὐκ ἐποχήσω. εἰ Ἀθηναῖοι
 δι καταρρωδήσαντες τὸν ἐπιόντα κίνδυνον εξελιπον τὴν
 σφετερην, η καὶ μὴ ἐκλιπόντες, ἀλλὰ μείναντες
 ἐδοσαν σφέας αὐτοὺς Ξέρξῃ, κατὰ τὴν Θάλασσαν
 οὐδαμοὶ ἀν ἐπειρῶντο ἀντιεύμενοι βασιλεῖ. εἰ τοί-
 νυν κατὰ τὴν Θάλασσαν μηδεὶς ηγιοῦτο Ξέρξη,
 10 κατά γε ἀν τὴν ἥπειρον τοιάδε ἐγίνετο· εἰ καὶ
 πολλοὶ τειχέων κιθῶνες ἦσαν ἐληλαμένοι διὰ τοῦ
 Ἰσθμοῦ Πελόποννησίοισι, προδοθέντες ἀν Λακεδαι-
 μόνιοι ὑπὸ τῶν συμμάχων οὐκ ἐκόντων, ἀλλ' ὑπ'
 ἀναγκαῖης, κατὰ πόλις ἀλισκομένων ὑπὸ τοῦ ναυ-
 15 τικοῦ στρατοῦ τοῦ βαρβάρου, εμουνώθησαν, μου-
 νιωθέντες δὲ ἀν καὶ ἀποδεξάμενοι ἔργα μεγάλα
 ἀπέθανον γενναίως. ταῦτα ἀν ἐπαθον, η πρὸ
 τοῦ δρῶντες ἀν καὶ τοὺς ἄλλους Ἑλληνας μηδί-
 ζοντας δμολογίῃ ἀν ἔχοησαντο πρὸς Ξέρξην. καὶ
 20 οὕτω ἀν ἐπ' ἀμφότερα η Ἑλλὰς ἐγίνετο ὑπὸ Πέρ-
 σησι. τὴν γάρ ωφελίην τὴν τῶν τειχέων τῶν διὰ
 τοῦ Ἰσθμοῦ ἐληλαμένων οὐ δύναμαι πυθέσθαι,
 ἵτις ἀν ην βασιλέος ἐπικρατεούτος τῆς θαλασσῆς.

νῦν δὲ Ἀθηναίους ἀν τις λέγων σωτῆρας γενέσθαι
τῆς Ἑλλάδος οὐκ ἀν ἀμαρτάνοι τάληθεος· οὗτοι 25
γάρ ἐπὶ διότερα τῶν πρηγμάτων ἐτράποντο, ταῦτα
φέψειν ἔμελλε. Ἐλόμενοι δὲ τὴν Ἑλλάδα περιεῖναι
εἰευθέοην, τὸ Ἑλληνικὸν πᾶν τὸ λοιπόν, ὅσον μὴ
ειηδίσε, αὐτοὶ οὗτοι ἡσαν οἱ ἐπεγείραντες, καὶ βασι-
λέα μετά γε θεοὺς ἀνωσάμενοι. οὐδὲ σφεας χρηστή- 30
ρια φοβερὰ ἐλθόντα ἐκ Αἰλφῶν καὶ ἐς δεῖμα βαλόν-
τα ἐπεισε ἐκλιπεῖν τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καταμείναν-
τες ἀνέσχοντο τὸν ἐπιόντα ἐπὶ τὴν χώρην δέξασθαι.

Πειψαντες γάρ οἱ Ἀθηναῖοι ἐς Δελφοὺς θεο- 140
πρόποντος χρηστηριάζεσθαι ἡσαν ἔτοιμοι· καὶ σφι
ποιησασι περὶ τὸ ἴον τὰ νομίζομενα, ὡς ἐς τὸ
μέγαρον ἐσελθόντες ἵζοντο, χρᾷ ἡ Πυθίη, τῇ οὐνομα-
τῇ Ἀριστονίκῃ, τάδε·

ω μελεοι, τί κάθησθε; Ιπὼν φεῦγ' ἔσχατα γαῖς
δώματα καὶ πόλιος τροχοειδέος ἄκρα πάρηνα.
οὔτε γάρ ἡ κεφαλὴ μένει ἔμπεδον οὔτε τὸ σῶμα,
οὔτε πόδες νεατοὶ οὔτ' ὁν χερες, οὔτε τι μέσσης
Ιείπεται, ἀλλ' ὀζηλα πελει· κατὰ γάρ μιν ἐρείπει
πῦρ τε καὶ ὀξὺς Ἀρης, Συριηγενες ἀρμα διώκων.
πολλὰ δὲ καλλ' ἀπολεῖ πνογωματα, κον τὸ σὸν οἶον.
πολλοὺς δ' ἀθανάτων νηοὺς μαλεοῷ πυρὶ δῶσει,
οἱ που νῦν ἰδρῶτι δεούμενοι ἐστήκασι,
δείματι παλλόμενοι, κατὰ δ' ἀκροτάτοις ὁρόφοισιν 15
οἷμα μέλιναν κέχυται, προϊδὸν κακότητος ἀνάγκας.
ἀλλ' ἵτον ἐξ ἀδύτοιο, κακοῖς δ' ἐπικίδνατε θυμόν.

ταῦτα ἀκούσαντες οἱ τῶν Ἀθηναίων θεοπρόποι 141
συμφορῇ τῇ μεγίστῃ ἐχρέωντο. προβάλλουσι δὲ
σφεας αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ κακοῦ τοῦ κεχρησμένου,
Τίμων δ' Ἀνδροβιούλου, τῶν Δελφῶν ἀνήρ δόκιμος
διμοια τῷ μάλιστα, συνεβουλευέ σφι ἱκετηρίας λα- 5
βοῦσι δεύτερα αὐτις ἐλθόντας χρᾶσθαι τῷ χρη-

στηρίω ώς ἵκετας. πειθομένοισι δὲ ταῦτα τοῖσι
Ἀθηναίοισι καὶ λέγουσι· „Ἄναξ, χρῆσον ἡμῖν ἀμει-
νόν τι περὶ τῆς πατρίδος, αἰδεσθεὶς τὰς ἵκετηρίας
10 τάσδε, τὰς τοι ἥμομεν φέροντες· ή οὐ τοι ἀπιμεν
ἐκ τοῦ ἀδύτου, ἀλλ’ αὐτοῦ τῇδε μενέομεν, ἐστ’ ἀν
καὶ τελευτήσωμεν“, ταῦτα δὲ λέγουσι η πρόμαντις
χρᾷ δεύτερα τάδε·

οὐ δύναται Παλλὰς Διὸς Ολύμπιον εἱκιλάσσασθαι,

15 λισσομένη πολλοῖσι λόγοις καὶ μῆτιδι πυκνῆ.

οὐδὲ τόδ’ αὐτις ἐπος ἐφέω, ἀδάμαντι πελάσσας·

τῶν ἀλλων γάρ ἀλισκομένων, ὅσα Κέροπος οὐρα-

ἐντὸς ἔχει κευθυμῶν τε Κιθαιρῶνος ζαθέοιο,

τεῖχος Τοιτογενεῖ ἔνδινον διδοῖ εὐρυνοπα Ζεὺς

20 μοῦνον ἀπόρθητον τελέθειν, τὸ σὲ τέκνα τ’ ὄνησει.

μηδὲ σὺ γ’ ἵπποσυνὴν τε μένειν καὶ πεζὸν ἴόντα

πολλὸν ἀπ’ ἡπείρου στρατὸν ἥσυχος, ἀλλ’ ὑποχωρεῖν
νῶτον ἐπιστρέψας· ἔτι τοι ποτε κάντιος ἔσση.

ῷ Θείη Σαλαμίης, ἀπολεῖς δὲ σὺ τέκνα γυναικῶν

25 ἡ που σκιδναμένης Δημήτερος ἡ συνιούσσης.

142 ταῦτα σφι ἡπιώτερα γάρ τῶν προτέρων καὶ ἦν καὶ
ἔδόκεε εἶναι — συγγραψάμενοι ἀπαλλάσσοντο ἐς τὰς
Ἀθηνας. ως δὲ ἀπελθόντες οἱ θεοπρόποι ἀπῆγγελ-
λον ἐς τὸν δῆμον, γνῶμαι καὶ ἀλλαι πολλαὶ ἔγι-
5 νοτο διζημένων τὸ μαντήιον, καὶ αὖθε συνεστη-
κυιαι μάλιστα· τῶν πρεσβυτέρων ἔλεγον μετεξέτεροι
δοκεῖν σφι τὸν θεόν τὴν ἀκρόπολιν χρῆσαι περι-
έσεοθαι· ή γάρ ἀκρόπολις τὸ πάλαι τῶν Ἀθηναίων
φῆχω ἐπέφρακτο· οἱ μὲν δὴ κατὰ τὸν φραγμὸν
10 συνεβάλλοντο τούτῳ τὸ ἔνδινον τεῖχος εἶναι· οἱ δὲ
αὐτὸν τὰς νέας σημαίνειν τὸν θεόν, καὶ ταύτας
παραρτέοσθαι ἐκέλευνον τάλλα ἀπέντας. τοὺς ὡν
δὴ τὰς νέας λέγοντας εἶναι τὸ ἔνδινον τεῖχος

εσφαλλε τὰ δύο τὰ τελευταῖα φηθέντα ὑπὸ τῆς
Πυθίης.

15

ὁ θείη Σαλαμίς, ἀπολεις δὲ σὺ τέκνα γυναικῶν
ἢ που σκιδναιμένης Αημήτερος η συνιούσης.
κατὰ ταῦτα τὰ ἔπεα συνεχεοντο αἱ γνῶμαι τῶν
φαμένων τὰς νέας τὸ ξύλινον τείχος εἶναι· οἱ γάρ
χρησμολόγοι ταῦτη ταῦτα ἐλάμβανον, ὡς ἀμφὶ 20
Σαλαμῖνα δεῖ σφέας ἐσσωθῆναι ναυμαχίην παρα-
σκευασαμένους. ἦν δὲ τῶν τις Ἀθηναίων ἀνὴρ ἐς 143
πρώτους νεωστὶ παριών, τῷ οὐνομα μὲν ἦν Θεμι-
στοκλέης, παῖς δὲ Νεοκλέος ἐκαλέετο. οὗτος ὡνήρ
οὐκ ἐφη πᾶν δρθῶς τοὺς χρησμολόγους συμβάλ-
λεσθαι, λεγων τοιάδε· εἰ ἐς Ἀθηναίους είχε τὸ ἐπος 5
εἰρημένον εόντως, οὐκ ἀν οὔτω μιν δοκεῖν ἥπιας
χρησθῆναι, ἀλλ’ ὡδε· „ὦ σχετλίη Σαλαμίς“ ἀντὶ
τοῦ „ὦ θείη Σαλαμίς“, εἴ πέρ γε ἐμελλον οἱ οἰ-
κητορες αμφ’ αὐτῇ τελευτήσειν. ἀλλὰ γάρ ἐς τοὺς
πολεμίους τῷ θεῷ εἰρησθαι τὸ χρηστήριον, συλ- 10
λαμβάνοντι κατὰ τὸ δρθόν, ἀλλ’ οὐκ ἐς Ἀθηναίους.
παρασκευάζεσθαι ὡν αὐτοὺς ὡς ναυμαχήσοντας
συνεβούλευε, ὡς τούτου εόντος τοῦ ξυλίνου τείχεος.
ταῦτη Θεμιστοκλεος ἀποφανομένου Ἀθηναῖοι ταῦτα
σφίσι ἐγνωσαν αἰρετωτερα εἶναι μᾶλλον ἢ τὰ τῶν 15
χρησμολόγων, οἱ οὐκ ἔν ταναυμαχήην ἀφτέοσθαι, τὸ
δὲ σύμπαν εἶπαν οὐδὲ κεῖος ἀνταείρεσθαι, ἀλλὰ
ἐκλιπόντας χώρην τὴν Ἀττικὴν ὅλην τινὰ οἰκιζειν.
ἐτεφη τε Θεμιστοκλεῖ γνώμη ἐμπροσθε ταῦτης ἐς 144
καιρὸν ηρίστευσε, ὅτε Ἀθηναῖοι γενομένων χρη-
μάτων μεγάλων ἐν τῷ κοινῷ, τὰ ἐκ τῶν μετάλλων
σφι προσῆλθε τῶν ἀπὸ Λαυρείου, ἐμελλον λαξεσθαι
δροχηδὸν ἐκαστος δέκα δραχμάς· τότε Θεμιστο- 5
κλέης ἀνέγνωσε Ἀθηναίους τῆς διαιρέσιος ταῦτης
πανσαμένους νέας τούτων τῶν χρημάτων ποιῆσα-

σθαι διηκοσίας ἐς τὸν πόλεμον, τὸν πρὸς Αἰγαῖητας
λέγων. οὗτος γὰρ ὁ πόλεμος συστὰς ἔσωσε τότε
10 τὴν Ἑλλάδα, ἀναγκάσας Θαλασσίους γενέσθαι Ἀθη-
ναῖους. αἱ δὲ, ἐς τὸ μὲν ἐποιήθησαν, οὐκ ἔχον-
σθησαν, ἐς δέον δὲ οὕτω τῇ Ἑλλάδι ἐγένοντο.
αὐταὶ τε δὴ αἱ νεες τοῖσι Ἀθηναίοισι προποιηθεῖσαι
ὑπῆρχον, ἐτέρας τε ἐδεε προσναυπηγέεσθαι. ἔδοξε
15 τέ σφι μετὰ τὸ χρηστήριον βουλευομένοισι ἐπιόντα
ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα τὸν βάροβαρον δέκεσθαι τῇσι νησὶ
πανδημί, τῷ θεῷ πειθομένους, ὅμα Ἑλλήνων τοῖσι
βουλομένοισι.

Posłowie kilku państw helleńskich, patryotycznym duchem przejętych, schodzą się na Istmie i uchwaliwszy pokój boży w Helladzie, postanawiają przedewszystkiem wysłać gońców do Azy na zwiadę, tudzież послów do Argiwów, Korcyrejczyków, Kreteńczyków i do Gelona, tyrana syrakuzańskiego, z prośbą o udzielenie im pomocy. Argiwowie i Gelon odmawiają pomocy, nie mogąc się porozumieć o naczelnego dowództwo we wojnie. Korcyrejczycy przyrzekli wprawdzie pomoc, lecz zawińawszy okrętami do Peloponezu, zatrzymali się tam czekając, jaki obrót weźmie wojna. Kreteńczyków wreszcie od udzielenia pomocy powstrzymała wyrocznia delficka.

172 Θεσσαλοὶ δὲ ὑπὸ ἀναγκαῖης τὸ πρῶτον ἔμη-
δισαν, ὡς διέδεξαν, ὅτι οὐ σφι ἥνδανε, τὰ οἱ
Ἀλευάδαι ἔμηχανῶντο. ἐπείτε γὰρ ἐπύθοντο τά-
χιστοι μελλοντα διαβαίνειν τὸν Πέρσην ἐς τὴν Ευ-
5 φωπήν, πέμπουσι ἐς τὸν Ἰσθμὸν ἀγγέλους. ἐν δὲ
τῷ Ἰσθμῷ ἥσαν ἀλισμένοι πρόβοουλοι τῆς Ἑλλάδος
ἀραιογμένοι ἀπὸ τῶν πολίων τῶν τὰ ἀμείνω φρονεού-
σέων περὶ τὴν Ἑλλάδα. ἀπικόμενοι δὲ ἐπὶ τούτους
τῶν Θεσσαλῶν οἱ ἀγγελοι ἐλεγον. „Ἄγδρες Ἑλληνες,
10 δεῖ φυλάσσεσθαι τὴν ἐσβολὴν τὴν Ὀλυμπικήν, ἵνα
Θεσσαλίη τε καὶ ἡ σύμπασα ἡ Ἑλλάς ἐν σκέψῃ τοῦ
πολέμου. ἡμεῖς μὲν νῦν ἐτοιμοί εἰμεν συμφυλάσ-
σειν, πέμπειν δὲ χρὴ καὶ ὑμέας στρατὸν πολλὴν,
ὡς, εἰ μὴ πέμψετε, ἐπίστασθε ἡμέας διμολογήσειν

τῷ Πέρσῃ· οὐ γάρ τι προκατημένους τοσούτο πρὸ 15
 τῆς ὀλλῆς Ἑλλάδος μούνους πρὸ ὑμέων δεῖ ἀπο-
 λέσθαι. βοηθείν δὲ οὐ βούλόμενοι ἀναγκαίην
 ἡμῖν οὐδεμιὰν οἷοι τέ ἔστε προσφέρειν· οὐδαμὰ
 γάρ ἀδυνασίης ἀνάγκη κρέσσων ἔφυ. ἡμεῖς δὲ
 πειρησόμεθα αὐτοὶ τίνα σωτηρίην μηχανώμενοι.²⁰ 20
 ταῦτα ἐλεγον οἱ Θεσσαλοί. οἱ δὲ Ἕλληνες πρὸς 173
 ταῦτα ἐβούλευσαντο ἐς Θεσσαλίην πέμπειν κατὰ
 θάλασσαν πεζὸν στρατὸν φυλάξοντα τὴν ἐσβολὴν.
 ὡς δὲ συνελέχθη ὁ στρατός, ἐπλεε δι' Εὐρώπου.
 ἀπικόμενος δὲ τῆς Ἀχαΐης ἐς Ἀλον, ἀποβὰς ἐπο- 5
 ρεύετο ἐς Θεσσαλίην, τὰς νέας αὐτοῦ καταλιπών,
 καὶ ἀπίκετο ἐς τὰ Τεμπεα ἐς τὴν ἐσβολὴν, ἡ περ
 ἀπὸ Μακεδονίης τῆς κατώ ἐς Θεσσαλίην φέρει παρὰ
 ποταμὸν Πηγείον, μεταξὺ δὲ Ὁλύμπου τε ὅρεος
 ἐνταῦτα καὶ τῆς Ὅσσης. ἐνθαῦτα ἐστρατοπεδεύοντο 10
 τῶν Ἕλλήνων κατὰ μυρίους ὀπλίτας συλλεγέντες,
 καὶ σφι προσῆν ἡ Θεσσαλῶν ἥππος. ἐστρατήγες
 δὲ Λακεδαιμονίων μὲν Εναίνετος ὁ Καρῆνος ἐκ
 τῶν πολεμαρχῶν ἀραιοφημένος, γένεος μέντοι ἐών
 οὐ τοῦ βασιλίου, Ἀθηναίων δὲ Θεμιστοκλέης ὁ 15
 Νεοκλέος. εμειναν δὲ ὀλίγας ἡμέρας ἐνθαῦτα·
 ἀπικόμενοι γάρ ἄγγελοι παρὰ Ἀλεξανδρού τοῦ
 Ἀιωντεω, ἀνδρὸς Μακεδόνος, συνεβούλευον σφι
 ἀπαλλάσσεσθαι μηδὲ μένοντας ἐν τῇ ἐσβολῇ κατα-
 πατηθῆναι ὑπὸ τοῦ στρατοῦ ἐπιόντος, σημαίνοντες 20
 τὸ πλῆθος τῆς στρατιῆς καὶ τὰς νέας. ὡς δὲ οὗτοί²⁵
 σφι ταῦτα συνεβούλευον (χρηστὰ γὰρ ἐδόκεον συμ-
 βουλεύειν, καὶ σφιν εὔνοος ἐφαίνετο ἐών ὁ Μακε-
 δὼν), ἐπειθούτο. δοκεῖν δὲ μοι, ἀρρωδίῃ ἦν τὸ
 πειθον, ὡς ἐπύθοντο καὶ ἄλλῃ ἐοῦσαν ἐσβολὴν ἐς
 Θεσσαλοὺς κατὰ τὴν ἄνω Μακεδονίην διὰ Περραι-
 βῶν κατὰ Γόννον πόλιν, τῇ περ δὴ καὶ ἐσέβαλε ἡ

στρατιή η Ξερξεω. καταβάντες δέ οἱ Ἐλληνες ἐπὶ τὰς νέας δύσιος ἐπορεύοντο ἐς τὸν Ἰσθμόν.

174 Αὕτη ἐγένετο ἡ ἐς Θεσσαλίην στρατηγίη, βασιλέος τε μελλοντος διαβαίνειν ἐς τὴν Εὐρώπην ἐκ τῆς Ἀσίης καὶ ἐόντος ἥδη ἐν Ἀβύδῳ. Θεσσαλοὶ δὲ ἱρημαθέντες συμμάχων οὔτω δὴ ἐμήδισαν προθύμως οὐδὲ ἔτι ἐνδοιαστῶς, ὥστε ἐν τοῖς πρήγμασι ἐφαίνοντο βασιλεῖ ἀνδρες ἐόντες χρησιμώτατοι.

175 Οἱ δὲ Ἐλληνες, ἐπείτε ἀπίκατο ἐς τὸν Ἰσθμόν, ἐβουλεύοντο πρὸς τὰ λεχθέντα ἦς Ἀλεξάνδρου, τῇ τε στήσονται τὸν πόλεμον καὶ ἐν οἷοισι χωροῖσι. ἡ νικῶσα δὲ γνώση ἐγίνετο τὴν ἐν Θερμοπύλῃσι 5 ἐσβολὴν φυλάξαι· στεινοτέρη γάρ ἐφαίνετο ἐοῦσα τῆς ἐς Θεσσαλίην καὶ μία ἀγχοτέρη τε τῆς ἑωντῶν. τὴν δὲ ἀτραπόν, διὰ ἣν ἥλωσαν οἱ ἀλόντες Ἐλλήνων ἐν Θερμοπύλῃσι, οὐδὲ ἥδεσαν ἐοῦσαν πρότερον ἢ περ ἀπικόμενοι ἐς Θερμοπύλας ἐπύθοντο Τρηχι-
10 νίων. ταῦτην δὲν ἐβουλεύσαντο φυλάσσοντες τὴν ἐσβολὴν μὴ παριέναι ἐς τὴν Ἑλλάδα τὸν βάρβαρον, τὸν δὲ ναυτικὸν στρατὸν πλέειν γῆς τῆς Ἰστιαιωτίδος ἐπὶ Ἀστεμίσιον. ταῦτα γάρ ἀγχοῦ τε ἀλλήλων ἔστι, ὥστε πυνθάνεσθαι τὰ κατὰ ἑκατέρους ἐόντα,

176 οἵ τε χωροὶ οὕτως ἔχονται. τοῦτο μὲν τὸ Ἀστεμίσιον ἐκ τοῦ πελάγεος τοῦ Θρηικοῦ ἐξ εὐρέος συνάγεται ἐς στεινὸν πόρον τὸν μεταξὺ τε ἐόντα νήσου τε Σκιάθου καὶ ἡπείρου Μαγνησίης· ἐκ δὲ τοῦ 5 στεινοῦ τῆς Εὐβοίης ἥδη τὸ Ἀστεμίσιον δέκεται αἰγιαλός, ἐν δὲ Ἀστέμιδος ἰδόν. ἡ δὲ αὐτὴ διὰ Τρηχίνος ἐσοδος ἐς τὴν Ἑλλάδα ἔστι, τῇ στεινοτάτῃ, ἡμίπλεθρον. οὐ μέντοι κατὰ τοῦτο γε ἔστι τὸ στεινότατον τῆς χώρης τῆς ἄλλης, ἀλλ’ ἐμπροσθέ-
10 τε Θερμοπυλέων καὶ δύσιος, κατὰ τε Ἀλιπηρούς, δύπισθε ἐόντας, ἐοῦσα ὁμαξιτὸς μούνης καὶ ἐμπρο-

σθε κατὰ Φοίνικα ποταμὸν ἀγχοῦ Ἀνθήλης πόλιος,
ἄλλη ἀμαξιτὸς μούνη. τῶν δὲ Θερμοπυλεων τὸ
μὲν ποδὸς ἐσπέρης ὅρος ἀβατόν τε καὶ ἀποκρημνον,
ἀνατεῖνον ἐς τὴν Οἰτην· τὸ δὲ πρὸς τὴν ηῶ τῆς 15
οὐδοῦ Θάλασσα ὑποδέκεται καὶ τενάγεα. ἔστι δὲ ἐν
τῇ ἐσόδῳ ταυτῇ Θερμὰ λουτρά, τὰ Χύτρους κα-
λέουσι οἱ ἐπιχώριοι, καὶ βωμὸς ἴδρυται Ἡρακλεός
ἐπ' αυτοῖς. ἐδέδμητο δὲ τεῖχος κατὰ ταντας τὰς
εοβολάς, καὶ τό γε παλαιὸν πύλαι ἐπῆσαν. ἐδειμαν 20
Φωκέες τὸ τεῖχος δεῖσαντες, ἐπεὶ Θεσσαλοὶ ἥλθον
ἐκ Θεσπιωτῶν οἰκήσοντες γῆν τὴν Αἰολίδα, τὴν περ
νῦν ἐκτέσαται. ἀτε δὴ πειρωμένων τῶν Θεσσαλῶν
καταστρέφεσθαι σφεας, τοῦτο προεφυλάξαντο οἱ
Φωκέες, καὶ τὸ ὄδωρ τὸ Θερμὸν τότε ἐπῆκαν 25
ἐπὶ τὴν εσοδον, ὡς ἀν̄ χαραδρωθείη ὁ χῶρος, πᾶν
ιηχανώμενοι, δκως μή σφι ἐσβάλοιεν οἱ Θεσσαλοὶ
ἐς τὴν χώρην. τὸ μὲν νυν τεῖχος τὸ ἀρχαῖον ἐκ
πολαιοῦ τε ἐδέδμητο, καὶ τὸ πλέον αὐτοῦ ἡδὴ ὑπὸ⁵
χούνον ἐκείτο· τοῖσι δὲ αὐτις δρθῶσασι ἔδοξε ταυτῇ 30
ἀπαμύνειν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος τὸν βάροβαρον. κωμη
δὲ ἔστι ἀγχοτάτῳ τῆς οὐδοῦ, Ἀλπηνοὶ οὐνομα· ἐκ
ταύτης δὲ ἐπισιτεῖσθαι ἐλογίζοντο οἱ Ἑλληνες.

Οι μέν νυν χῶροι οὗτοι τοῖσι "Ἑλλησι εἶναι 177
ἐφαίνοντο ἐπιτήδεοι" ἀπαντα γὰρ προσκεψαμενοι
καὶ ἐπιλογισθέντες, δτι οὔτε πλῆθει ἔξουσι χρᾶσθαι
οἱ βάροβαροι οὔτε ἵππω, ταύτῃ σφι ἔδοξε δέκεσθαι
τὸν ἐπιόντα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. ὡς δὲ ἐπύθοντο τὸν
Πέρσην ἔόντα ἐν Πιερίῃ, διαλυθέντες ἐκ τοῦ Ισθμοῦ
ἐστρατευοντο αὐτῶν οἱ μὲν ἐς Θερμοπύλας πεζοί,
ἄλλοι δὲ κατὰ Θάλασσαν ἐπ' Ἀρτεμίσιον.

Flota Xerxes wyrusza z pod Term i dostaje się do przy-
iądka Sepias, gdzie burza uiszczy okolo 400 okretów. Za zбли-
zeniem się Persów opuściła flota grecka swoje stanowisko

pod Artemisium i cofnęła się do Chalkis, aby strzec Eurypu. Lecz na wiadomość o klęsce nieprzyjaciół wracają Grecy znów pod Artemisium, zajmując dawne stanowisko. Tymczasem flota perska opływa Magnezyę i zawija do zatoki Pagazejskiej, gdzie w pobliżu miejscowości, zwanej Aphetai, staje na kotwicy. Xerxes z wojskiem lądowniem wkracza tymczasem przez Tessalię i Achaję do ziemi Malijczyków.

26. Walki w Termopilach. VII, 198—238.

198 Ἀπὸ δὲ τούτων τῶν χώρων¹ ἦιε² ἐς τὴν Μηλίδα παρὰ κόλπον Θαλάσσης, ἐν τῷ ἀμπωτίς τε καὶ δηκήη ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην γίνεται. περὶ δὲ τὸν κόλπον τοῦτον ἔστι χῶρος πεδιεινός, τῇ μὲν εὐρὺς, δὲ τῇ καὶ κάρτα στεινός· περὶ δὲ τὸν χῶρον ἔχει ὑψηλὰ καὶ αβατα περικλητει πᾶσαν τὴν Μηλίδα γῆν, Τρηχίναι πετραι καλεόμεναι. πρώτη μὲν νυν πόλις ἔστι ἐν τῷ κόλπῳ ἴσντι ἀπὸ Ἀχαΐης Ἀντικύρη, παρ' ἣν ποταμός Σπερχειός φέων ἐξ Ἐνιγ-
10 νων ἐς θάλασσαν ἐκδιδοῖ. ἀπὸ δὲ τούτου διὰ εἴκοσί κου σταδίων ἄλλος ποταμός, τῷ οὔνομα κεῖται Λύρας, τὸν βοηθέοντα Ἡρακλεῖ καιομένῳ λόγος ἔστι ἀναφανῆναι. ἀπὸ δὲ τούτου δι' ἄλλων εἴκοσι σταδίων ἄλλος ποταμός ἔστι, ὃς καλεεται
199 Μέλας. Τρηχίς δὲ πόλις ἀπὸ τοῦ Μέλανος τούτου ποταμοῦ πέντε στάδια ἀπέχει. ταῦτη δὲ καὶ εὐρυτατὸν ἔστι πόλης τῆς χώρης ταῦτης ἐκ τῶν ὁρέων ἐς θάλασσαν, κατ' αὐτήν Τρηχίς πεπόλισται· δισχίλιά τε δὲ γάρ καὶ δισμύρια πλέθρα τοῦ πεδίου ἔστι. τοῦ δὲ ὅρεος, τῷ περικλητει τὴν γῆν τὴν Τρηχινήν,
ἔστι διασφάξ πρὸς μεσαμβρίην Τρηχίνος, διὰ δὲ τῆς διασφάγος Ἀσωπὸς ποταμός φέει παρὰ τὴν

¹⁾ t. j. z Tessalii i Achai.

²⁾ t. j. Xerxes.

υπωρέεντα τοῦ δρεος. εστι δὲ ἀλλος Φοίνιξ ποταμός, 200 οὐ μέγας πρὸς μεσαμβρίην τοῦ Ἀσωπού, δεικνύεται τῶν δρεων τούτων δέων εἰς τὸν Ἀσωπὸν εκδιδοῖ. κατὰ δὲ τὸν Φοίνικα ποταμού στειγότατόν εστι· αμαξιτος γάρ μουνη δεδμηται. απὸ δὲ τοῦ Φοίνικος 5 ποταμοῦ πεντεκαίδεκα στάδια εστι εἰς Θερμοπύλας. εν δὲ τῷ μεταξὺ Φοίνικος ποταμοῦ καὶ Θερμοπυλέων κώμη τε εστι, τῇ οὐνομα Ἀνθήλη κείται, παρὸν δὴ παραρεων δὲ Ἀσωπὸς εἰς θαλασσαν ἐκδιδοῖ, καὶ χῶρος περὶ αὐτὴν εὐρύς, εν τῷ Δῆμητρος 10 τε ἴρον Ἀμφικτυνοίδος ἰδούται καὶ ἐδραι εἰσὶ Ἀμφικτύοις καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀμφικτύονος ἴρον.

Βασιλεὺς μὲν δὴ Σέρενης εἰστρατοπεδεύετο τῆς 201 Μηλίδος εν τῇ Τρηχινίῃ, οἱ δὲ δὴ "Ελλῆνες εν τῇ διόδῳ. καλέεται δὲ δὲ χῶρος οὗτος ύπο μὲν τῶν πλεόνων Ἑλλήνων Θερμοπύλαι, ύπο δὲ τῶν ἐπιχωρίων καὶ περιοίκων Πύλαι. εἰστρατοπεδεύοντο μὲν 5 νῦν ἐκάτεροι εν τούτοισι τοῖσι χωρίοισι, ἐπεκρατεῖ δὲ δὲ μὲν τῶν πρὸς βορεῖν ἀνεμον εχόντων πάντων μέχρι Τρηχίνος, οἱ δὲ τῶν πρὸς νότον καὶ μεσαμβρίην φερόντων τὸ επὶ ταυτῆς τῆς ἡπείρου.

• Ήσαν δὲ οἵδε Ἑλλήνων οἱ υπομενούτες τὸν 202 Πέρσην εν τούτῳ τῷ χώρῳ. Σπαρτιτεων τε τριηκόσιοι ὀπλῖται καὶ Τεγεητέων καὶ Μαντινέων χίλιοι, 5 ήμισεες ἑκατέρων, εἰς Ὀρχομενοῦ τε τῆς Ἀρκαδίης εἴκοσι καὶ ἑκατόν, καὶ ἐκ τῆς λοιπῆς Ἀρκαδίης χίλιοι· τοσοῦτοι μὲν Ἀρκάδων, απὸ δὲ Κορίνθου τετρακόσιοι καὶ απὸ Φλειούντος διηκόσιοι καὶ Μυκηναίων δύωνκοντα. οὗτοι μὲν απὸ Πελοποννήσου παρῆσαν, απὸ δὲ Βοιωτῶν Θεσπιέων τε ἐπτακόσιοι καὶ Θηβαίων τετρακόσιοι. πρὸς τούτοισι ἐπίκλητοι 203 εγένοντο Λοκροί τε οἱ Ὀπούντιοι πανστρατιῇ καὶ Φωκέων χίλιοι. αὐτὸι γάρ σφεας οἱ Ἑλλῆνες ἐπ-

εκαλεσαντο, λεγοντες δι' ἀγγελων, ως αὐτοὶ μὲν
 5 ἥκοιεν πρόδρομοι τῶν ἀλλων, οἱ δὲ λοιποὶ τῶν
 συμμάχων προσδόκιμοι πᾶσαν εἰεν ἡμέρην, ἡ Θά-
 λασσά τέ σφι εἴη ἐν φυλακῇ, ὅπ' Ἀθηναίων τε
 φροντιζομένη καὶ Αἰγαίητεων καὶ τῶν ἐς τὸν ναυ-
 τικὸν στρατὸν ταχθέντων, καὶ σφι εἴη δεινὸν
 10 οὐδέν. οὐ γὰρ θεόν εἶναι τὸν ἐπιόντα ἐπὶ τὴν
 Ἑλλάδα, ἀλλ' ἀνθρωπον· εἶναι δὲ θνητὸν οὐδέτερα
 οὐδὲ ἔσεσθαι, τῷ κακὸν ἐξ ἀρχῆς γινομένῳ οὐ
 συνεμίχθη, τοῖσι δὲ μεγίστοισι αὐτῶν μέγιστα·
 ὅφελειν δὲν καὶ τὸν ἐπελαύνοντα, ως εόντα θνη-
 15 τόν, ἀπὸ τῆς δόξης πεσεῖν. οἱ δὲ ταῦτα πυνθανό-
 μενοι ἐβοήθεον ἐς τὴν Τορχίνα.

204 Τούτοισι ἡσαν μὲν νῦν καὶ ἄλλοι στρατηγοὶ
 κατὰ πόλιας ἐκάστων, δὲ θωμαζόμενος μάλιστα
 καὶ παντὸς τοῦ στρατεύματος ἡγεόμενος Λακεδαι-
 μόνιος ἦν Λεωνίδης ὁ Ἀναξανδρίδεω τοῦ Λεόντος
 5 τοῦ Εὐρυκρατίδεω τοῦ Ἀναξάνδρου τοῦ Εὐρυκρά-
 τεος τοῦ Πολυδώρου τοῦ Ἀλκαμένεος τοῦ Τηλέκλου
 τοῦ Ἀρχέλεω τοῦ Ἡγησίλεω τοῦ Λορύσσου τοῦ Λεω-
 βάτεω τοῦ Ἐχεστράτου τοῦ Ἡγίος τοῦ Εὐρυσθένεος
 τοῦ Ἀριστοδήμου τοῦ Ἀριστομάχου τοῦ Κλεοδαίου
 10 τοῦ Ὑλλου τοῦ Ἡρακλέος, κτησάμενος τὴν βασιληίην
 205 ἐν Σπάρτῃ ἐξ ἀπροσδοκήτου. διξῶν γὰρ οἱ εόντων
 πρεσβυτέρων ἀδελφεῶν, Κλεομένεος τε καὶ Λωρίεος,
 ἀπελήλατο τῆς φροντίδος περὶ τῆς βασιληίης. ἀπο-
 θανόντος δὲ Κλεομένεος ἀπαίδος ἔρσενος γόνου,
 5 Λωρίεος τε οὐκέτι εόντος, ἀλλὰ τελευτήσαντος καὶ
 τούτου ἐν Σικελίῃ, οὕτω δὴ ἐς Λεωνίδην ἀνέβαινε
 ἡ βασιληίη, καὶ διότι πρότερος ἐγεγόνεε Κλεομβρό-
 του (οὗτος γὰρ ἦν νεώτατος Ἀναξανδρίδεω παῖς)
 καὶ δὴ καὶ είχε Κλεομένεος θυγατέρα· ὃς τότε ἦτο
 10 ἐς Θερμοπύλας ἐπιλεξάμενος ἀνδρας τε τοὺς κατ-

εστεῶτας τῷηκοσίους, καὶ τοῖσι ἐτύγχανον παιδες
ἔόντες. παραλαβὼν δὲ ἀπίκετο καὶ Θηβαίων, τοὺς
ἐς τὸν ἀριθμὸν λογισάμενος εἶπον, τῶν ἐστρατήγες
Λεοντιαδῆς ὁ Εὐφρυμάχου. τοῦδε δὲ εἶνενα τούτους
σπουδὴν ἐποιήσατο Λεωνίδης μούνους Ἐλλήνων ¹⁵
παραλαβεῖν, ὅτι σφέων μεγάλως κατηγόρητο μηδί-
ζειν· παρεκάλεε ὃν ες τὸν πόλεμον, θέλων εἰδέναι, εἴτε
συμπεμψούσι εἴτε καὶ ἀπερεούσι ἐκ τοῦ εμφανεος τὴν
Ἐλλήνων συμμαχίην. οἱ δὲ ἄλλα φρονέοντες ἐπεμπον.

Τούτους μὲν τοὺς ἀμφὶ Λεωνίδην πρώτους ²⁰⁶
ἀπέπεμψαν Σπαρτιῆται, ἵνα τούτους δρῶντες οἱ
ἄλλοι σύμμαχοι στρατεύωνται μηδὲ καὶ οὗτοι μη-
δίσωσι, ἢν αὐτοὺς πυνθάνωνται υπερβαλλομένους.
μετὰ δὲ, Κάρονεια γάρ σφι ἦν ἐμποδῶν, ἔμελλον ⁵
δροτάσσαντες καὶ φυλακὰς λιπόντες εἰν τῇ Σπάρτῃ
κατὰ τάχος βοηθῆσεν πανδημί. ὡς δὲ καὶ οἱ
λοιποὶ τῶν συμμάχων ἐνένωντο καὶ αὐτοὶ ἔτερα
τοιαῦτα ποιῆσεν· ἢν γὰρ κατὰ τώντο Οἰλυμπίας
τούτοισι τοῖσι πρήγμασι συμπεσοῦσα· οὐκαν δο- ¹⁰
κέοντες κατὰ τάχος οὕτω διακριθῆσοθαι τὸν ἐν
Θερμοπύλῃσι πόλεμον ἐπεμπον τοὺς προδρόμους.
οὗτοι μὲν δὴ οὕτω διενένωντο ποιῆσεν· οἱ δὲ ἐν ²⁰⁷
Θερμοπύλῃσι Ἐλληνες, ἐπειδὴ πέλας ἐγένετο τῆς
ἐσβολῆς ὁ Πέρσης, καταρρωδεούσες ἐβουλεύοντο περὶ
ἀπαλλαγῆς. τοῖσι μὲν νυν ἄλλοισι Πελοποννησοῖσι
ἐδόκεε ἐλθούσι ἐς Πελοπόννησον τὸν Ἰσθμὸν ἔχειν ⁵
ἐν φυλακῇ· Λεωνίδης δὲ, Φωκέων καὶ Λοκρῶν
περισπερχθέντων τῇ γνώμῃ ταῦτη, αὐτοὺς τε μένειν
ἐψηφίζετο πεμπειν τε ἀγγελους ἐς τὰς πόλιας κε-
λεύοντάς σφι ἐπιβοηθέειν, ὡς ἔοντων αὐτῶν δλί-
γων στρατὸν τὸν Μῆδων ἀλέξασθαι. ¹⁰

Ταῦτα βουλευομένων σφέων ἐπεμπε ²⁰⁸ Ξέρξης
κατάσκοπον ἴππεα ἰδεσθαι, δόκοσι εἰσὶ καὶ δ τι

ποιέοιεν. ἀκηρόες δὲ ἔτι ἐών εν Θεσσαλίῃ, ὡς ἀλι-
σμένη εἰτι ταύτη στρατιὴ δλίγη, καὶ τοὺς ἡγεμόνας,
ἢ ὡς εἶησαν Λακεδαιμόνιοι τε καὶ Λεωνίδης, ἐών γένος
Ἡρακλείδης. ὡς δὲ προσῆλασε ὁ ἵππευς πρὸς τὸ
στρατόπεδον, ἐθεῖτό τε καὶ κατώρα πᾶν μὲν οὐ
τὸ στρατόπεδον· τοὺς γάρ ἔσω τεταγμένους τοῦ
τείχεος, τὸ ἀνορθώσαντες εἶχον ἐν φυλακῇ, οὐκ
10 οἴᾳ τε ἡν κατιδεσθαι. ὁ δὲ τοὺς ἔξω ἐμάνθανε,
τοῖσι πρὸ τοῦ τείχεος τὰ ὅπλα ἔκειτο. ἔτυχον δὲ
τούτον τὸν χρόνον Λακεδαιμόνιοι ἔξω τεταγμένοι.
τοὺς μὲν δὴ ὥρα γυμναζομένους τῶν ἀνδρῶν, τοὺς
δὲ τὰς πόμας πτενιζομένους. ταῦτα δὴ θεώμενος
15 ἐθωύμαζε, καὶ τὸ πλῆθος ἐμάνθανε. μαθὼν δὲ
πάντα ἀτρεκέως απήλαυνε δπίσω κατ' ἡσυχίην.
οὐτε γάρ τις ἐδίωκε ἀλογίης τε ἐκνόησε πολλῆς.
ἀπελθών τε ἔλεγε πρὸς Ξέρξην, τὸ περ δπώπεε,
209 πάντα. ἀκούων δὲ Ξέρξης οὐκ εἶχε συμβαλέσθαι
τὸ ἔον, δτι παρεκνευάζοντο ὡς ἀπολεόμενοί τε καὶ
ἀπολεοντες κατὰ δύναμιν. ἀλλ' αὐτῷ γελοῖα γάρ
ἐφαίνοντο ποιέειν, μετεπέμψατο Δημάρχον τὸν
Ἄριστωνος, ἔόντα ἐν τῷ στρατοπέδῳ. ἀπικόμενον
δέ μιν εἰρώτα Ξέρξης ἔκαστα τούτων, ἐθέλων
μαθεῖν τὸ ποιεύμενον πρὸς τῶν Λακεδαιμονίων.
ὅ δε εἶπε· „ἥκουσας μὲν καὶ πρότερον μεν, εὗτε
δομωμένεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, περὶ τῶν ἀνδρῶν τού-
10 τῶν. ἀκούσας δὲ γελώτα με ἔθεν λέγοντα, τῇ περ
ῶρων ἐκβησόμενα πρήγματα ταῦτα· ἐμοὶ γάρ τὴν
ἀληθείην ἀσκεῖν ἀντία σεῦ, ὃ βασιλεῦ, ἀγῶν με-
γιστός ἐστι. ἀκουσον δὲ καὶ νῦν. οἱ ἄνδρες οὗτοι
ἀπίκαται μαχησόμενοι ἡμῖν περὶ τῆς ἐσόδου, καὶ
15 ταῦτα παρεκνευάζονται. νόμος γάρ σφι οὕτω
ἔχων ἐστι· ἐπεὰν μέλλωσι κινδυνεύειν τῇ ψυχῇ,
τότε τὰς πεφαλὰς ποσμέονται. ἐπίστασο δε, εἰ

τούτους τε καὶ τὸ υπομένον ἐν Σπάρτῃ καταστρέψει, εστί οὐδὲν ἄλλο ἔθνος ἀνθρώπων, τὸ σέ, βασιλεῦ, ὑπουρεύει χεῖρας ἀνταειρόμενον· νῦν γὰρ πρὸς βασιλήιν τε καλλίστην τῶν ἐν "Ελλησι προσφέρει καὶ ἀνδρας ἀρίστους." κάρτα τε δὴ ἀποστα Ξέρξη ἐφαίνετο τὰ λεγόμενα, καὶ δεύτερα ἐπειρώτα, ὅντινα τρόπον τοσοῦτοι ἔοντες τῇ ἑωυτοῦ στρατιῇ μαχήσονται. δὲ εἶπε· „ὦ βασιλεῦ, ἐμοὶ χρᾶσθαι ὡς ἀνδρὶ ψευστῇ, ἢν μὴ ταῦτα τοι ταῦτη ἐκβῆ, τῇ ἐγώ λέγω.“

Ταῦτα λέγων οὐκ ἐπειθε τὸν Ξέρξην. τεσ- 210
σερας μὲν δὴ παρῆκεν ἡμερας ἐλπίζων αἱ σφεας ἀποδρήσεσθαι· πέμπτη δέ, ὡς οὐκ ἀπαλλάσσοντο, ἄλλα οἱ ἐφαίνοντο ἀναιδείη τε καὶ ἀβουλίη διαχρεώμενοι μένειν, πέμπτει ἐπ' αὐτοὺς Μῆδοις τε 5
καὶ Κισσίους Θυμωθείς, ἐντειλάμενός σφεας ζωγρήσαντας ἀγειν ἐς δψιν τὴν ἑωυτοῦ. ὡς δ' ἐσέπεσον φερόμενοι ἐς τοὺς "Ελληνας οἱ Μῆδοι, ἐπιπτον πολλοί, ἄλλοι δ' ἐπεσήισαν, καὶ οὐκ ἀπῆλανον, καίπερ μεγάλως προσπταίοντες. δῆλον δ' ἐποίειν παντὶ 10
τεῳ καὶ οὐκ ἥκιστα αὐτῷ βασιλεῖ, δτι πολλοὶ μὲν ἀνθρώποι εἰεν, δλίγοι δὲ ἀνδρες. ἐγίνετο δὲ ἡ συμβολὴ δι ημερης. ἐπείτε δὲ οἱ Μῆδοι τρηχέως περι- 211
είποντο, ἐνθαῦτα οὗτοι μὲν υπεξήισαν, οἱ δὲ Πέρσαι ἐκδεξάμενοι ἐπήισαν, τοὺς ἀθανάτους ἐκάλεε βασιλεύς, τῶν ηρχε Υδάρης, ὡς δὴ οὗτοί γε εὐπετεως κατεργασόμενοι. ὡς δὲ καὶ οὗτοι συν- 5
έιισγον τοῖσι "Ελλησι, οὐδὲν πλεον ἐφέροντο τῆς στρατιῆς τῆς Μηδικῆς, ἄλλα τὰ αὐτά, ὅτε ἐν στεινοπόρῳ μαχόμενοι καὶ δόρασι βραχυτέροισι χρεώμενοι ἡ περο οἱ "Ελληνες καὶ οὐκ ἔχοντες πλήθει χρῆσασθαι. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἐμάχοντο ἀξίως λό- 10
γου, ἄλλα τε ἀποδεικνύμενοι ἐν οὐκ ἐπισταμένοισι

μάχεσθαι ἔξεπιστάμενοι, καὶ, δικιας ἐντρέψειαν τὰ
νῦντα, ἀλέες φευγεσκον δῆθεν· οἱ δὲ βάρβαροι
δρῶντες φεύγοντας βοῇ τε καὶ πατάγῳ ἐπήισαν.
15 οἱ δὲ ἂν καταλαμβανόμενοι ὑπεστρεφον ἀντίοι εἶναι
τοῖσι βαρβάροισι, μεταστρεφόμενοι δὲ κατέβαλλον
πλήθει ἀναιριθμήτους τῶν Περσέων. ἐπιπτον δὲ
καὶ αὐτῶν τῶν Σπαρτιητῶν ἐνθαῦτα δλίγοι. ἐπει
δὲ οὐδὲν ἐδυνέατο παραλαβεῖν οἱ Πέρσαι τῆς ἐσόδου
20 πειρώμενοι καὶ κατὰ τέλεα καὶ παντοίως προσβάλ-
212 λοντες, ἀπῆλαυνον δπίσω. ἐν ταύτησι τῆσι προσ-
όδοισι τῆς μάχης λέγεται βασιλέα θηένμενον τοὺς
ἀναδραμεῖν ἐκ τοῦ θρόνου δείσαντα περὶ τῇ στρα-
τιῇ. τότε μὲν οὔτω ἡγωνίσαντο, τῇ δὲ ὑστεραῖη
οἱ βάρβαροι οὐδὲν ἀμεινον δέθλεον. ἀτε γάρ δλί-
γων ἐόντων, ἐλπίσαντές σφεας κατατετρωματίσθαι
τε καὶ οὐκ οἴουσι τε ἐσεσθαι ἔτι χεῖρας ἀνταείρασθαι
συνέβαλλον. οἱ δὲ Ἑλληνες κατὰ τάξις τε καὶ κατὰ
ἔθνεα κεκοσμημένοι ἦσαν, καὶ ἐν μέρει ἵπαστοι
10 ἐμάχοντο πλὴν Φωκέων· οὗτοι δὲ ἐς τὸ ὄρος ἐτά-
χθησαν φυλάξοντες τὴν ἀτραπόν. ως δὲ οὐδὲν
εὑρισκον ἀλλοιούτερον οἱ Πέρσαι, ἢ τῇ προτεραιῃ
ἐνώρων, ἀπῆλαυνον.
213 Ἀπορέοντος δὲ βασιλέος, δ τι χρήσηται τῷ
παρεόντι πρήγματι, Ἐπιδλῆτης δὲ Εὐρυδήμου, ἀνὴρ
Μηλιεύς, ἥδε οἱ ἐς λόγους, ως μέγα τι παφὰ βα-
σιλέος δοκεων οἴσεσθαι, ἐφρασέ τε τὴν ἀτραπὸν τὴν
διὰ τοῦ ὅρεος φέρουσαν ἐς Θεομοπύλας, καὶ διέ-
φθειρος τοὺς ταύτης ὑπομείναντας Ἑλλήνων. ὑστε-
ρον δὲ δείσας Λακεδαιμονίους ἐφυγε ἐς Θεσσαλίην,
καὶ οἱ φυγόντι ὑπὸ τῶν Πυλαγόρων, τῶν Ἀμφι-
κτυόνων ἐς τὴν Πυλαίην συλλεγομένων, ἀργύριον
10 ἐπεκηρύχθη. χρόνῳ δὲ ὑστερον, κατῆλθε γάρ ἐς

Αντικυρην, ἀπέθανε ὑπὸ Ἀθηνάδεω, ἀνδρὸς Τρηχι-
νίου. ὁ δὲ Ἀθηνάδης οὗτος ἀπέκτεινε μὲν Ἐπιάλτην
δι' ἄλλην αἰτίην, τὴν ἐγὼ ἐν τοῖσι διησθε λόγοι-
σι σημανέω, ἐτιμήθη μεντοὶ ὑπὸ Λακεδαιμονίων
οὐδὲν ἥσσον. Ἐπιάλτης μὲν οὕτω θύτερον τούτων 211
ἀπέθανε· εστι δὲ ἔτερος λεγόμενος λόγος, ὡς Ὁνή-
της τε ὁ Φαναγόρεω, ἀνὴρ Καρύστιος, καὶ Κορυ-
δαλλὸς Ἀντικυρεὺς εἰσὶ οἱ εἰπαντες πρὸς βασιλέα
τούτους τοὺς λόγους καὶ περιηγησάμενοι τὸ δρός 5
τοῖσι Πέρσῃσι, οὐδαμῶς ἔμοιγε πιστός. τούτῳ μὲν
γὰρ τῷδε χρῆ σταθμώσασθαι, ὅτι οἱ τῶν Ἑλλή-
νων Πυλαγόροι ἐπεκηρυξαν οὐκ ἐπὶ Ὁνήτη τε καὶ
Κορυδαλλῷ ἀργυρίον, ἀλλ ἐπὶ Ἐπιάλτῃ τῷ Τρηχι-
νίῳ, πάντως οὐ τὸ ἀτραπεστατὸν πιθομενοί· τούτῳ 10
δε φευγοντα Ἐπιάλτην ταύτην τὴν αἰτίην οἴδαμεν.
εἰδείη μὲν γάρ ἀν καὶ ἐών μη Μῆλιες ταῦτην
τὴν ἀτραπὸν Ὁνήτης, εἰ τῇ χώρῃ πολλὰ ωμιληκὼς
εἴη· ἀλλ Ἐπιάλτης γάρ εστι δὲ περιηγησάμενος τὸ
δρός κατὰ τὴν ἀτραπόν, τούτον αἰτιον γράφω. 15

Σέρξης δὲ, ἐπεὶ ἥρεσε, τὰ υπέσχετο δὲ Ἐπιάλτης 215
κατεργάσεσθαι, αὐτίνα περιχαρῆς γενόμενος ἐπειπε
· Υδάρνεα καὶ, τῶν ἐστρατήγες · Υδάρνης. δρμέατο
δὲ περὶ λύχνων ἀφάσ ἐκ τοῦ στρατοπέδου. τὴν δὲ
ἀτραπὸν ταῦτην ἔξενδρον μὲν οἱ ἐπιχωριοὶ Μῆλιες, 5
ἔξενδρόντες δὲ Θεσσαλοῖσι κατηγῆσαντο ἐπὶ Φωκεας
τότε, ὅτε οἱ Φωκεῖς φράξαντες τείχει τὴν ἐσβολὴν
ἥσαν εν σκέπῃ τοῦ πολέμου· ἐκ τε τοσοῦθε κατ-
εδεκτο εοῦσα οὐδὲν χρηστὴ Μῆλιεσι. ἔχει δὲ 216
ῶδε ἡ ἀτραπὸς αὕτη· ὀρχεται μὲν ἀπὸ τοῦ Ἀσω-
ποῦ ποταμοῦ τοῦ διὰ τῆς διασφάγος φέοντος,
οὐνομα δὲ τῷ δρόῃ τούτῳ καὶ τῇ ἀτραπῷ τῷτο
κεῖται, Ἀνόπαια· τείνει δὲ ἡ Ἀνόπαια αὐτῇ κατὰ 5

ὅάχιν τοῦ ὅρεος, λήγει δὲ κατά τε Ἀλπηνὸν πόλιν,
πρώτην ἔοσσαν τῶν Λοκοίδων πρὸς Μηλιέων, καὶ
κατά Μελαμπύγου τε καλεσμένον λίθον καὶ κατά
 217 Κερωπιῶν ἐδρας, τῇ καὶ τὸ στεινότατόν ἐστι. κατὰ
ταῦτην δὴ τὴν ἀτραπὸν καὶ οὕτω ἔχουσαν οἱ Πεο-
σαι, τὸν Ἀσωπὸν διαβάντες, ἐπορεύοντο πᾶσαν τὴν
νῦκτα, ἐν δεξιῇ μὲν ἔχοντες ὅρεα τὰ Οίταιῶν, ἐν
διάριστεοῇ δὲ τὰ Τρηχιών. ηώς τε δὴ διέφευνε
καὶ οἱ εγένοντο ἐπ' ἀκρωτηρίῳ τοῦ ὅρεος. κατὰ
δὲ τοῦτο τοῦ ὅρεος ἐφύλασσον, ως καὶ πρότερον
μοι δεδηλωται, Φωκεων χίλιοι ὄπλιται, ὁνόμενοι
τε τὴν σφετερὴν χώρην καὶ φρουρέοντες τὴν ἀτρα-
 10 πόν. η μὲν γὰρ κάτω ἐσβολὴ ἐφυλάσσετο υπὸ^{τῶν} εἰρηται· τὴν δὲ διὰ τοῦ ὅρεος ἀτραπὸν ἐθε-
λονται Φωκεῖς ὑποδεξάμενοι Λεωνίδῃ ἐφύλασσον.
 218 ἐμαθον δέ σφεας οἱ Φωκεῖς ᾧδε ἀναβεβηκότας·
ἀναβαίνοντες γὰρ ἐλάνθανον οἱ Πέρσαι τὸ ὅρος
πάν εὸν δρυῶν ἐπίπλεον. ἦν μὲν δὴ ιηρευμή, ψό-
φου δὲ γινομένου πολλοῦ, ως οἰκος ἦν φύλλων
διάποκεχυμένων υπὸ τοῖσι ποσὶ, ἀνά τε ἐδραμον οἱ
Φωκεῖς καὶ ἐνέδυνον τὰ ὄπλα, καὶ αὐτίκα οἱ βάρ-
βαροι παρῆσαν. ως δὲ εἶδον ἀνδρας ἐνδυμένους
ὄπλα, ἐν θωύματι ἐγένοντο· ἐπιόμενοι γὰρ οὐδένα
σφι φανήσεσθαι ἀντίξουν ἐνεκύρωσαν στρατῷ. ἐν-
 10 θαῦτα· Υδάρηνς παταροωδήσας, μὴ Φωκεῖς ἔωσι
Λακεδαιμόνιοι, εἶρετο Ἐπιάλτην, ὅποδαπός εἰη δ
στρατός, πυθόμενος δὲ ἀτρεκέως διέτασσε τοὺς
Πέρσας ως ἐς μάχην. οἱ δὲ Φωκεῖς ως ἐβάλλοντο
τοῖσι τοξεύμασι πολλοῖσι τε καὶ πυκνοῖσι, οἰχοντο
 15 φρεύγοντες ἐπὶ τοῦ ὅρεος τὸν οὔρυμβον ἐπιστάμενοι,
ως ἐπὶ σφέας δριμήθησαν ἀρχῆν, καὶ παρεσκευά-
δατο ως ἀπολεόμενοι. οὗτοι μὲν δὴ ταῦτα ἐφό-

νεον, οἱ δὲ ἀμφὶ Ἐπιάλτην καὶ Ὑδάρνεα Πέρσαι
Φωκέων μὲν οὐδένα λόγον ἐποιεῦντο, οἱ δὲ κατ-
έβαντο τὸ δόρος κατὰ τάχος.

20

Τοῖσι δὲ ἐν Θερμοπύλῃσι ἦοῦσι Ἑλλήνων πρῶ- 219
τον μὲν δὲ μάντις Μεγιστίης, ἐσιδῶν ἐς τὰ ἱερά,
ἔφρασε τὸν μέλλοντα ἔσεσθαι ἂμα ἡσὶ σφι θάνα-
τον· ἐπὶ δὲ καὶ αὐτόμολοι ἥισαν οἱ ἔξαγγελλαντες
τῶν Περσέων τὴν περίοδον. οὗτοι μὲν ἔτι νυκτὸς 5
ἐσῆμην, τοίτοι δὲ οἱ ἡμεροσκόποι καταδραμόντες
ὑπὸ τῶν ἄκρων ἡδη διαφαινούσης ἡμέρης. ενθαῦτα
ἔβουλενοτο οἱ Ἑλλῆνες, καὶ σφεων ἐσχίζοντο αἱ
γνῶμαι· οἱ μὲν γάρ οὐκ ἔων τὴν τάξιν εκλιπεῖν,
οἱ δὲ ἀντέτεινον. μετὰ δὲ τοῦτο διακριθέντες οἱ 10
μὲν ἀπαλλάσσοντο καὶ διασκεδασθέντες κατὰ πόλις
ἐκαστοι ἐτράποντο, οἱ δὲ αὐτῶν ἂμα Λεωνίδη
μένειν αὐτοῦ παρεσκευάδατο. λέγεται δέ, ως αὐτός 220
σφεας ἀπέπεμψε Λεωνίδης, μὴ ἀπόλωνται, ηηδό-
μενος· αὐτῷ δὲ καὶ Σπαρτιητῶν τοῖσι παρεοῦσι
οὐκ ἔχειν εὐπρεπεως ἐκλιπεῖν τὴν τάξιν, ἐς τὴν
ἡλθον φυλάξοντες ἀρχήν. ταύτη καὶ μᾶλλον τὴν 5
γνώμην πλειστός εἰμι, Λεωνίδην, ἐπείτε γῆσθετο
τοὺς συμμάχους ἔοντας ἀπροθύμους καὶ οὐκ ἐθέ-
λοντας συνδιακινδυνεύειν, κελεῦσαι σφεας ἀπαλλά-
σσεσθαι, αὐτῷ δὲ ἀπιέναι οὐ καλῶς ἔχειν. μένοντι
δὲ αὐτοῦ κλέος μέγα ἐλείπετο, καὶ ἡ Σπάρτης εὐ- 10
δαιμονίη οὐκ ἔξηλείφετο. ἐκέχρητο γάρ ὑπὸ τῆς
Πυθίης τοῖσι Σπαρτιητῇσι χρεωμένοισι περὶ τοῦ
πολέμου τούτου αὐτίκα κατ' ὅρχας ἐγειρομένου,
ἡ Λακεδαιμονία ἀνάστατον ἔσεσθαι ὑπὸ τῶν βαρ-
βάρων, ἡ τὸν βασιλέα σφέων ἀπολέσθαι. ταῦτα 15
δέ σφι ἐν ἐπεισι ἔξαμέτροισι χρᾶ ἔχοντα ὕδε·

- υμῖν δ', ὃ Σπάρτης οἰκητορες εὐδυκόροιο,
 ἡ μέγα ἀστυ ἐρικυδες υπ' ἀνδράσι Περσείδησι
 πέρθεται, ἡ τὸ μὲν οὐχὶ, ἀφ' Ἡρακλέους δὲ γενέθλιης
 20 πενθῆσει βασιλὴ φθίμενον Λακεδαιμονος οὐρος.
 οὐ γάρ τὸν ταύρων σχῆσει μένος οὐδὲ λεόντων
 ἀντιβίην· Ζηνὸς γάρ ἔχει μένος οὐδέ ἐφημι
 σχῆσεσθαι, ποιὸν τῶνδ' ἔτερον διὰ πάντα δάσηται.
 ταῦτά τε δὴ ἐπιλεγόμενον Λεωνίδην καὶ βουλδ-
 25 μενον κλέος καταθέσθαι μοῦνον Σπαρτιητέων ἀπο-
 πέμψαι τὸν συμμάχους μᾶλλον ἡ γνώμη διενει-
 χθέντας οὐτω ἀκόσμως οἰχεσθαι τοὺς οἰχομένους.
 221 μαρτύριον δέ μοι καὶ τόδε οὐκ ἐλάχιστον τούτου
 πέρι γέγονε, διτὶ καὶ τὸν μάντιν, δς εἴπετο τῇ στρα-
 τῇ ταῦτῃ, Μεγιστίην τὸν Ἀκαρνῆνα, λεγόμενον
 εἶναι τάνεμαθεν ἀπὸ Μελάμποδος, τοῦτον τὸν
 5 εἰπαντα ἐκ τῶν ἴδων τὰ μελλοντά σφι ἐκβαίνειν,
 φανερός ἐστι Λεωνίδης ἀποπέμπων, ἵνα μὴ συν-
 απόληται σφι. ὁ δὲ ἀποπεμπόμενος αὐτὸς μὲν οὐκ
 ἀπέλιπε, τὸν δὲ παῖδα συστρατευόμενον, ἐόντα οἱ
 μουνογενέα, ἀπέπεμψε.
 222 Οἱ μέν νυν σύμμαχοι οἱ ἀποπεμπόμενοι οἰ-
 χοντό τε ἀπιόντες καὶ ἐπειθοντο Λεωνίδη, Θεσπιέες
 δὲ καὶ Θηβαῖοι κατέμειναν μοῦνοι παρὰ Λακεδαι-
 μονίοισι. τούτων δὲ Θηβαῖοι μὲν δέκοντες ἔμενον
 5 καὶ οὐ βουλόμενοι (κατεῖχε γάρ σφεας Λεωνίδης
 ἐν δύμησιν λόγῳ ποιεύμενος). Θεσπιέες δὲ ἑκόντες
 μάλιστα, οἱ οὐκ ἐφασαν ἀπολιπόντες Λεωνίδην καὶ
 τοὺς μετ' αὐτοῦ ἀπαλλάξεσθαι, ἀλλὰ καταμείναντες
 συναπέθανον. ἐστρατήγες δὲ αὐτῶν Δημόφιλος
 10 Διαδρόμεω.
- 223 Ξέρξης δέ, ἐπεὶ ἥλιον ἀνατείλαντος σπουδὰς
 ἐποιήσατο, ἐπισχὼν χρόνον ἐς ἀγορῆς που μάλιστα

πληθώρην πρόσοδον ἐποιεῖτο· καὶ γὰρ ἐπέσταλτο
 ἐξ Ἐπιάλτεω οὕτω· απὸ γὰρ τοῦ ὄρεος ἡ κατάβασις
 συντομωτέρη τέ εστί καὶ βραχύτερος ὁ χῶρος πολ- 5
 λόν, ἡ περ ἡ περιοδός τε καὶ ἀνάβασις. οἵ τε δὴ
 βάρβαροι οἱ ἀμφὶ Σέρεξην προσήισαν, καὶ οἱ ἀμφὶ²²¹
 Λεωνίδην “Ελληνες, φις τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἔξοδον
 ποιεύμενοι, ἥδη πολλῷ μᾶλλον ἡ κατ’ αρχὰς ἐπεξ-
 ἴσαν ἐς τὸ εὐρύτερον τοῦ αὐχένος. τὸ μὲν γὰρ 10
 ἐρυμα τοῦ τείχεος ἐφυλάσσετο, οἱ δὲ ἀνὰ τὰς προ-
 τέος ἡμέρας ὑπεξιόντες ἐς τὰ στεινόπορα ἐμάχοντο.
 τότε δὲ συμμίσγοντες ἕξω τῶν στεινῶν ἐπιπτον
 πλήθει πολλοὶ τῶν βαρβάρων· σπισθε γὰρ οἱ ἡγε-
 μόνες τῶν τελέων ἔχοντες μάστιγας ἐροάπιζον πάντα 15
 ἀνδρος, αἱεὶ ἐς τὸ πρόσω πετοτρυνοντες. πολλοὶ μὲν
 δὴ ἐσεπιπτον αὐτῶν ἐς τὴν θάλασσαν καὶ διεφθει-
 ροντο, πολλῷ δὲ εἰ πλεῦνες κατεπατεοντο ζωὶ υπ'
 ἀλλήλων· ἦν δὲ λόγος οὐδεὶς τοῦ ἀπολλυμένου.
 ἀτε γὰρ ἐπιστάμενοι τὸν μέλλοντα σφίσι εσεσθαι 20
 θάνατον ἐκ τῶν περιόντων τὸ ὄρος, ἀπεδείκνυντο
 ὁρμῆς ὅσον εἶχον μέγιστον ἐς τοὺς βαρβάρους,
 παραχρεώμενοί τε καὶ ἀτέοντες. δόρατα μὲν νῦν
 τοῖσι πλεοσι αὐτῶν τηνικαῦτα ἥδη ἐτύγχανε κατεη-
 γότα, οἱ δὲ τοῖσι ξίφεσι διεργάζοντο τους Πέρσας.²²¹
 καὶ Λεωνίδης τε ἐν τούτῳ τῷ πόνῳ πίπτει ἀνήρ
 γενούμενος ἀριστος, καὶ ἔτεροι μετ’ αὐτοῦ ὄνομαστοι 5
 Σπαρτιητέων, τῶν ἐγὼ ὡς ἀνδρῶν ἀξίων γενομέ-
 νων ἐπυθόμην τὰ οὐνόματα, ἐπυθόμην δὲ καὶ
 ἀπάντων τῶν τριηκοσίων. καὶ δὴ Περσέων πί-
 πτουσι ἐνθαῦτα ἀλλοι τε πολλοὶ καὶ ὄνομαστοι, ἐν
 δὲ δὴ καὶ Δαρείου δύο παῖδες, Ἀρδοκόμης τε καὶ 10
 ‘Υπεράνθης, ἐκ τῆς Ἀρτάνεω θυγατρὸς Φρατα-
 γούνης γεγονότες Δαρείω. ὁ δὲ Ἀρτάνης Δαρείου

μέν, τοῦ βασιλέος, ἦν ἀδελφεός, Ὅγστάσπεος δὲ τοῦ
 Ἀρσάμεω παῖς· ὃς καὶ ἐκδιδούς τὴν Θυγατέρα
 15 Λαρείῳ τὸν οἰκον πάντα τὸν ἔωστον ἐπεδωκε, ὡς
 225 μούνου οἱ ταῦτης ἑούσης τέκνου. Ξέρξεώ τε δὴ
 δύο ἀδελφοὶ ἐνθαῦτα πίπτουσι μαχόμενοι, καὶ
 ὑπὲρ τοῦ νεκροῦ τοῦ Λεωνίδεω Περσέων τε καὶ
 Λακεδαιμονίων ὁθισμὸς ἐγίνετο πολλός, ἐς δὲ τοῦ-
 5 τὸν τε ἀρετῇ οἱ "Ἐλλῆνες ὑπεξείρουσαν καὶ ἐτρέψαντο
 τοὺς ἐναντίους τετράκις. τούτο δὲ συνεστήκεε,
 μέχρι οὖ οἱ σὺν Ἐπιάλῃ παρεγένοντο. ὡς δὲ
 τούτους ἤκειν ἐπέθυσον οἱ "Ἐλλῆνες, ἐνθεύτεν ἥδη
 ἐτεροιούντο τὸ νεῖκος· ἐς τε γὰρ τὸ στεινὸν τῆς ὁδοῦ
 10 ἀνεχώρεον ὅπισσα, καὶ παραμειψάμενοι τὸ τεῖχος
 ἐλθόντες Ἰζοντο ἐπὶ τὸν κολωνὸν πάντες ἀλλες οἱ
 ἄλλοι πλὴν Θηβαίων. δὲ κολωνός ἐστι ἐν τῇ
 ἐσόδῳ, ὅκου νῦν ὁ λιθινος λέων ἐστηκε ἐπὶ Λεω-
 νίδῃ. ἐν τούτῳ σφέας τῷ χώρῳ ἀλεξομένους μα-
 15 χαίρονται, τοῖσι αὐτῶν ἐτύγχανον ἔτι περιεοῦσαι, καὶ
 χερσὶ καὶ στόμασι κατέχωσαν οἱ βάροβαροι βάλ-
 λοντες, οἱ μὲν ἐς ἐναντίης επιστόμενοι καὶ τὸ ἔρυμα
 τοῦ τείχεος συγχώσαντες, οἱ δὲ περιελθόντες, πάν-
 τοθεν περισταδόν.

226 Λακεδαιμονίων δὲ καὶ Θεσπιέων τοιούτων γε-
 νομένων, ὅμως λέγεται ἀριστος ἀνήρ γενέσθαι
 Σπαρτιῆτης Διηνέκης· τὸν τόδε φασὶ εἰπεῖν τὸ
 ἔπος, ποὶ δὲ συμμίσαι σφέας τοῖσι Μῆδοισι, πυθό-
 δεν μενον πρός τεν τῶν Τρηχινίων, φει, ἐπεὰν οἱ βάροβα-
 ροι ἀπιέωσι τὰ τοξεύματα, τὸν ἥμιον ὑπὸ τοῦ πλη-
 θεος τῶν διστῶν ἀποκρύπτουσι· τοσοῦτο πλῆθος
 αὐτῶν εἶναι· τὸν δὲ οὐκ ἐκπλαγέντα τούτοισι
 εἰπεῖν, ἐν ἀλογίῃ ποιεύμενον τὸ Μῆδων πλῆθος,
 10 ὡς πάντα σφι ἀγαθὰ δὲ Τρηχίνιος ἔεινος ἀγγέλλοι,

εἰ ἀποκρυπτόντων τῶν Μῆδων τὸν ἡμίον υπὸ σκιῇ
ἔσοιτο πρὸς αὐτοὺς ἡ μάχη καὶ οὐκ ἐν ἥλιῳ. ταῦτα 227
μὲν καὶ ἄλλα τοιουτότροπα ἔπειτα φασὶ Λιγνέκεα τὸν
Λακεδαιμόνιον λιπέσθαι μνημόσυνα. μετὰ δὲ τοῦ
τον ὀριστεῦσαι λέγονται Λακεδαιμόνιοι δύο ἀδελ-
φεοί, Ἀλφεός τε καὶ Μάρων, Ὁρσιφάντου παῖδες. 5
Θεοπιέων δὲ ευδοκίμες μάλιστα, τῷ οὖνομα ἡν Δι-
Θύραμβος Ἀρματίδεω.

Θαυμάζεισι δέ σφι αὐτοῦ ταῦτη, τῇ περ ἔπεισον, 228
καὶ τοῖσι πρότερον τελευτήσασι, ἢ τοὺς υπὸ Λεω-
νίδεω ἀποπεμφθέντας οἰχεσθαι, ἐπιγεγραπται γράμ-
ματα λέγοντα τάδε·

μυριάσιν ποτὲ τῇδε τριηκοσίαις ἑμάχοντο   9
ἐκ Πελοποννάσου χιλιάδες τέτορες.

ταῦτα μὲν δὴ τοῖσι πᾶσι ἐπιγεγραπται, τοῖσι δὲ
Σπαρτιῆτησι ἴδιῃ.

ὤξειν, ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῇδε
κείμεθα τοῖς κείνων δήμαισι πειθόμενοι. 10

Λακεδαιμονίοισι μὲν δὴ τοῦτο, τῷ δὲ μάντι τόδε·
μνῆμα τόδε κλειτοῦ Μεγιστία, ὃν ποτε Μῆδοι

Σπερχειον ποταμὸν ἕπενταν ἀμειψάμενοι,
μάντιος, ὃς τότε κῆρας ἐπερχομένας σάφα εἰδὼς
οὐκ ἔτλη Σπάρτης ἡγεμόνας προλιπεῖν. 11

ἐπιγράμμασι μέν νυν καὶ στήλησι, ἕως ἢ τὸ τοῦ
μάντιος ἐπίγραμμα, Ἀμφικτύονές εἰσὶ σφεας οἱ ἐπι-
κοσμήσαντες· τὸ δὲ τοῦ μάντιος Μεγιστίεω Σιμω-
νίδης δὲ Λεωπόλεος ἐστι κατὰ ἔσινίην ὁ ἐπιγράφας.

Αὐτὸν δὲ τούτων τῶν τριηκοσίων λέγεται, Εὐ- 229
ρυτόν τε καὶ Λοιστόδημον, παρεὸν αὐτοῖσι ἀμφο-
τέοισι κοινῷ λόγῳ χορηγαμένοισι ἢ ἀποσωθῆναι
διοῦ ἐς Σπάρτην, ὡς μεμετιμένοι τε ησαν ἐκ τοῦ
στρατοπέδου υπὸ Λεωνίδεω καὶ κατεκεάτο ἐν Ἀλπῃ- 5

νοῖσι δφθαλμιῶντες ἐς τὸ ἔσχατον, ἵ, εἰ γε μὴ
 ἐβούλοντο νοστῆσαι, ἀποθανεῖν ὅμα τοῖσι ἄλλοισι,
 παρεόν σφι τούτων τὰ ἔτερα ποιέειν οὐκ ἐθελῆσαι
 διοφρονεῖν, ἀλλὰ γνώμη διενειχθέντας Εὔρυτον
 10 μὲν, πυθόμενον τῶν Περσέων τὴν περίοδον, αἰτή-
 σαντά τε τὰ ὄπλα καὶ ἐνδύντα, ἀγεν αὐτὸν κε-
 λεῦσαι τὸν εἶλωτα ἐς τοὺς μαχομένους, ὅκως δὲ
 αὐτὸν ἥγαγε, τὸν μὲν ἀγαγόντα οἴχεσθαι φεύ-
 γοντα, τὸν δὲ ἐσπεσόντα ἐς τὸν δυailon διαφθα-
 15 ρῆναι, Ἀριστόδημον δὲ λιποψυχέοντα λειφθῆναι.
 εὶ μὲν νῦν ἡ μοῦνον Ἀριστόδημον ἀλογήσαντα ἀπο-
 νοστῆσαι ἐς Σπάρτην, ἡ καὶ δόμοῦ σφεων ἀμφοτέ-
 ρων τὴν κομιδὴν γενέσθαι, δοκεειν ἐμοὶ, οὐκ ἀν
 σφι Σπαρτιήτας μῆνιν οὐδεμίαν προσθέσθαι· νῦν
 20 δὲ τοῦ μὲν αὐτῶν ἀπολομένου, τοῦ δὲ τῆς μὲν
 αὐτῆς ἔχομένου προφάσιος, οὐκ ἐθελήσαντος δὲ
 ἀποθνήσκειν, ἀναγκαῖως σφι ἔχειν μητῆσαι μεγά-
 230 λως Ἀριστόδημω. οἱ μέν νῦν οὕτω σωθῆναι λε-
 γονται Ἀριστόδημον ἐς Σπάρτην καὶ διὰ πρόφασιν
 τοιηρδε, οἱ δὲ ἄγγελον πεμφθέντα ἐκ τοῦ στρατο-
 πέδου ἔξεδον αὐτῷ καταλαβεῖν τὴν μάχην γινομένην
 235 οὐκ ἐθελῆσαι, ἀλλ ὑπομείναντα ἐν τῇ ὁδῷ περιγε-
 νέσθαι, τὸν δὲ συνάγγελον αὐτοῦ ἀπικόμενον ἐς
 231 τὴν μάχην ἀποθανεῖν. ἀπονοστῆσας δὲ ἐς Λακε-
 δαίμονα Ἀριστόδημος ὄνειδός τε εἶχε καὶ ἀτιμίην·
 πάσχων δὲ τοιάδε ητίωτο· οὔτε οἱ πυρὶ οὐδεὶς
 ἔναντι Σπαρτιητῶν οὔτε διελέγετο, ὄνειδός τε εἶχε
 232 ὁ τρέσας Ἀριστόδημος παλεόμενος. ἀλλ ὁ μὲν ἐν
 τῇ ἐν Πλαταιῇσι μάχῃ ἀνέλαβε πᾶσαν τὴν ἐπενειχ-
 θεῖσαν αἰτίην. Ιέγεται δὲ καὶ ἄλλον ἀποπεμφθέντα
 ἄγγελον ἐς Θεσσαλίην τῶν τριηκοσίων τούτων
 25 περιγενέσθαι, τῷ οὖνομα εἶναι Παντίτην· νοστή-

σαντα δε τουτον εις Σπάρτην, ως ητίμωτο, ἀπαγ-
ξασθαι.

Οι δε Θηβαῖοι, τῶν δὲ Λεοντιάδης ἐστρατηγεε, 233
τεως μὲν μετὰ τῶν Ἑλλήνων εόντες ἐμάχοντο, ὑπ'
ἀναγκαῖς ἔχόμενοι, πρὸς τὴν βασιλέος στρατιην·
ώς δὲ εἰδον κατυπέρετερα τῶν Περσέων γινόμενα
τὰ πρήματα, οὕτω δὴ, τῶν σὺν Λεωνίδῃ Ἑλλη- 5
νων ἐπειγομένων ἐπὶ τὸν κολωνόν, ἀποσχισθέντες
τούτων χειράς τε προετείνον καὶ ἡσαν ἀσσον τῶν
βαρβάρων, λέγοντες τὸν ἀληθέστατον τῶν λόγων,
ώς καὶ μηδίζουσι καὶ γῆν τε καὶ ὄδωρ ἐν πρώτοισι
ἐδοσαν βασιλεῖ, ὑπὸ δὲ ἀναγκαῖς ἔχόμενοι εἰς Θερ- 10
μοπύλας ἀπικοίατο καὶ ἀναίτιοι εἰεν τὸν τῷματος
τοῦ γεγονότος βασιλεῖ. ὥστε ταῦτα λέγοντες περι-
εγίνοντο· εἶχον γὰρ καὶ Θεσσαλοὺς τῶν λόγων τού-
των μάρτυρας. οὐ μεντοι τά γε πάντα εντυχη-
σαν· ώς γὰρ αὐτοὺς ἐλαβον οἱ βάρβαροι ἐνθόντας, 15
τοὺς μὲν τινας καὶ ἀπέκτειναν προσιόντας, τοὺς δὲ
πλεῦνας αὐτῶν κελεύσαντος Ξέρξεω ἐστίζον στίγμα-
τα βασιλήια, ἀρξάμενοι ἀπὸ τοῦ στρατηγοῦ Λεοντιά-
δεω, τοῦ τὸν παῖδα Εὐρύμαχον χρόνῳ μετέπειτα ἐφό-
νευσαν Πλαταιέες στρατηγήσαντα ἀνδρῶν Θηβαίων 20
τετρακοσίων καὶ σχόντα τὸ ἀστυ τὸ Πλαταιέων.

Οι μὲν δὴ περὶ Θερμοπύλας "Ἑλληνες οὗτω 234
ἡγωνίσαντο, Ξέρξης δὲ καλέσας Δημάρητον εἰρώτα
ἀρξάμενος ἐνθένδε· „Δημάρητε, ἀνήρ εἰς ἀγαθός.
τεκμισόρομαι δὲ τῇ ἀληθείῃ· δόσα γὰρ εἴπας, ἀπαντά
ἀπέβη οὕτω. νῦν δέ μοι εἴπε, κόσοι τινες εἰσι οἱ 5
λοιποὶ Λακεδαιμόνιοι, καὶ τούτων ὄκόσοι τοιούτοι
τὰ πολέμια, εἴτε καὶ ἀπαντες.“ δ' εἶπε· „ῳ βα-
σιλεῦ, πλῆθος μὲν πολλὸν πάντων τῶν Λακεδαι-
μονίων καὶ πόλιες πολλαῖ· τὸ δὲ θελεις ἐκμαθεῖν,

10 εἰδήσεις. ἔστι ἐν τῇ Λακεδαιμονίῳ Σπάρτη, πόλις
 ἀνδρῶν δικαιοσχιλίων μάλιστα, καὶ οὗτοι πάντες
 εἰσὶ ὄμοιοι τοῖσι ἐνθάδε μαχεσαμένοισι· οἱ γε μὲν
 ἄλλοι Λακεδαιμόνιοι τούτοισι μὲν οὐκ ὄμοιοι, ἀγα-
 θοὶ δέ·“ εἰπε πρὸς ταῦτα Ζέρξης· „Δημάρητε,
 15 τέῳ τρόπῳ ἀπονητότατα τῶν ἀνδρῶν τούτων ἐπι-
 κρατήσομεν; ἵθι ἐξηγεό· σὺ γὰρ ἔχεις αὐτῶν τὰς
 διεξόδους τῶν βουλευμάτων, οἷα βασιλεὺς γενόμε-
 235 νος.“ ὁ δὲ ἀμείβετο· „ὦ βασιλεῦ, εἰ μὲν δὴ συμ-
 βουλεύεαι μοι προθύμως, δίκαιον με σοὶ ἔστι φρά-
 ζειν τὸ ἀριστον· εἰ τῆς ναυτικῆς στρατιῆς νέας
 τριηκοσίας ἀποστείλειας ἐπὶ τὴν Λάκαιναν χώρην.
 δ εἴστι δὲ ἐπὶ αὐτῇ νῆσος ἐπικειμένη, τῇ οὐνομά
 ἔστι Κύθηρα, τὴν Χίλων, ἀνὴρ παρ' ἡμῖν σοφώ-
 τατος γενόμενος, κερδος μέζον ἀν ἐφη εἶναι Σπαρ-
 τιῆτησι κατὰ τῆς Θαλάσσης καταδεδυκέναι μᾶλλον
 η ὑπερέχειν, αἰεὶ τι προσδοκῶν ἀπ' αὐτῆς τοιοῦτο
 10 ἐσεσθαι, οἴον τοι ἐγὼ ἐξηγεομαι, οὕτι τὸν δὸν
 στόλον προειδὼς, ἀλλὰ πάντα δομίως φοβεόμενος
 ἀνδρῶν στόλον. ἐκ ταύτης ὥν τῆς νῆσοῦ δρμώ-
 μενοι φοβεόντων τοὺς Λακεδαιμονίους. παροίκουν
 δὲ πολέμου σφι ἐόντος οἰκητίου, οὐδὲν δεινοὶ ἐσον-
 15 ταὶ τοι, μὴ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ἀλισκομένης ὑπὸ^{τοῦ}
 πεζοῦ βοηθέωσι ταῦτη. καταδουλωθείσης δὲ
 τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ἀσθενεῖς ἡδη τὸ Λακωνικὸν
 μοῦνον λείπεται. ἦν δὲ ταῦτα μὴ ποιῆσ, τάδε τοι
 προσδόκα ἐσεσθαι· ἔστι τῆς Πελοποννήσου ἴσθμὸς
 20 στεινός· ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ πάντων Πελοποννη-
 σίων συνομοσάντων ἐπὶ σοὶ μάχας ἰσχυροτέρας
 ἄλλας τῶν γενομένων προσδέκεο ἐσεσθαί τοι. ἐκεῖνο
 δὲ ποιήσαντι ὀμαχητὶ δ τε ἴσθμὸς οὗτος καὶ αἱ
 πόλιες προσχωρήσουσι.“

Λέγει μετὰ τοῦτον Ἀχαιμένης, ἀδελφεός τε 236
 ἵων Δέρξεω καὶ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ στρατηγός,
 παρατυχών τε τῷ λόγῳ καὶ δείσας, μὴ ἀναγνωσθῆ
 ξέρξης ποιέειν ταῦτα· „ὦ βασιλεῦ, δρῶ σε ἀνδρὸς
 ἐνδεκόμενον λόγους, δος φθονέει τοι εὖ πρησσοντι 5
 ἦ καὶ προδιδοῖ πρήγματα τὰ σά. καὶ γὰρ δὴ καὶ
 τρόποισι τοιούθοισι χρεώμενοι “Ελλῆνες χαίρουσι·
 τοῦ τε εὐτυχέειν φθονέουσι καὶ τὸ κρέσσον στυ-
 γεούσι. εἰ δὲ ἐπὶ τῇσι παρεούσῃσι τύχῃσι, τῶν
 νέες νεναυηγήκασι τετρακόσιαι, ἄλλας ἐκ τοῦ στρα- 10
 τοπέδου τριηκοσίας ἀποτέμψεις περιπλέειν Πελοπόν-
 νησον, ἀξιόμαχοί τοι γίνονται οἱ ἀντίπαλοι· ἀλήσ
 δε ἐών δ ναυτικὸς στρατὸς δυσμεταχείριστός τε
 αὐτοῖσι γίνεται, καὶ ἀρχὴν οὐκ ἀξιόμαχοί τοι ἔσον-
 ται, καὶ πᾶς δ ναυτικὸς τῷ πεζῷ ἀρχῆς τοι 15
 πεζὸς τῷ ναυτικῷ, δομοῦ πορευόμενος· εἰ δὲ δια-
 σπάσεις, οὔτε σὺν ἔσεαι ἐκείνοισι χρήσιμος οὔτε ἐκεῖνοι
 σοι. τὰ σεωτοῦ δὲ τιθέμενος εὐ γνώμην ἔχε τὰ
 τῶν ἀντίπολεμων μὴ ἐπιλέγεσθαι πρήγματα, τῇ τε
 στήσονται τὸν πόλεμον, τὰ τε ποιήσοντι, δοσοὶ τε 20
 πληθός εἰσι. ἵνανοὶ γὰρ ἐκεῖνοι γε αὐτοὶ ἔσωτῶν
 πέρι φροντίζειν εἰσι, ἡμεῖς δὲ ἡμεων ὁσαύτως.
 Λακεδαιμόνιοι δέ, ἦν ἵνασι ἀντία Περσηῖσι εἰς μάχην,
 οὐδὲν τὸ παρεὸν τῷδε ἀκεῦνται.“ ἀμείβεται 237
 ἔης τοισίδε· „Ἀχαιμένες, εὐ τε μοι δοκεῖεις λεγεῖν
 καὶ ποιῆσω ταῦτα. Δημάρητος δὲ λέγει μέν, τὰ
 ἄριστα ἐλπεται εἶναι ἐμοί, γνώμη μέντοι ἔσσονται
 ὑπὸ σεῦ. οὐ γὰρ δὴ ἐκεῖνό γε ἐνδέξομαι, ὅκως 5
 οὐκ εὐνοεῖ τοῖσι ἐμοῖσι πρήγμασι, τοῖσί τε λεγομέ-
 νοισι πρότερον ἐκ τοῦτον σταθμώμενος, καὶ τῷ
 ἔόντι, δι τοι πολιήτης μὲν πολιήτη εὐ πρησσοντι φθο-
 νεῖ καὶ ἔστι δυσμενῆς τῇ σιγῇ, οὐδὲ ἀν συμβου-

10 λευομένου τοῦ ἀστοῦ πολιήτης ἀνὴρ τὰ ἄριστα οἱ
δοκεοντα εἶναι υποθέοιτο, εἰ μὴ πρόσω ἀρετῆς
ἀνῆκοι· σπάνιοι δὲ εἰσὶ οἱ τοιοῦτοι· ξεῖνος δὲ ξείνω
εὐ πρησσοντί ἔστι εὔμενέστατον πάντων, συμβου-
λευομένου τε ἀν συμβουλεύσεις τὰ ἄριστα. οὐτω
15 ὃν ιακολογίης πέρι τῆς ἐς Δημάρητον, εόντος ἐμοὶ
ξείνου, ἔχεσθαι τινα τοῦ λοιποῦ κελεύω.“

238 Ταῦτα εἶπας Ξέρξης διεξήισ διὰ τῶν νεκρῶν,
καὶ Λεωνίδεω, ἀκηκοώς, διτι βασιλεὺς τε ἦν καὶ
στρατηγὸς Λακεδαιμονίων, ἐκελευσθ ἀποταμόντας
τὴν οεφαλὴν ἀνασταρῷσσαι. δῆλα μοι πολλοῖσι
5 μεν καὶ ἄλλοισι τεκμηρίοισι, ἐν δὲ καὶ τῷδε οὐκε
τῆκοτα γέγονε, διτι βασιλεὺς Ξέρξης πάντων δὴ μά-
λιστα ἀνδρῶν ἐθνυμιθη ζῶντι Λεωνίδῃ· οὐ γάρ
ἀν κοτε ἐς τὸν νεκρὸν ταῦτα παρενόμησε, ἐπεὶ
τιμᾶν μάλιστα νομίζουσι, τῶν ἕγω οἶδα ἀνθρώ-
10 πων, Πέρσαι ἀνδρας ἀγαθοὺς τὰ πολέμια. οἱ μὲν
δὴ ταῦτα ἐποίευν, τοῖσι ἐπετέτακτο ποιέειν.

Księga VIII. Οὐρανία.

27. Walki pod Artemisium. VIII, 1—26.

1 Οἱ δὲ Ἑλλήνων ἐς τὸν ναυτικὸν στρατὸν τα-
χθέντες ἥσαν οἴδε· Ἀθηναῖοι μὲν νέας παρεχόμενοι
ἐπτὰ καὶ εἴκοσι καὶ ἑκατόν· υπὸ δὲ ἀρετῆς τε καὶ προθυ-
μίης Πλαταιέες, ὅπειροι τῆς ναυτικῆς ἔόντες, συνεπλή-
5 ρούν τοῖσι Ἀθηναίοισι τὰς νέας· Κορίνθιοι δὲ τεσσε-
ράκοντα νέας παρείχοντο, Μεγαρέες δὲ εἴκοσι. καὶ
Χαλκιδέες ἐπλήρουν εἴκοσι, Ἀθηναίων σφι παρεχόν-
τιν τὰς νέας, Αίγινῆται δὲ δικτωναίδεια, Σικυώνιοι
δὲ δυοκαίδεια, Λακεδαιμόνιοι δὲ δέκα, Ἐπιδαύριοι

δὲ δικώ, Ἐοετριες δὲ επτά, Τροιζήνιοι δὲ πέντε, ¹⁰
Στυρέες δὲ δύο, καὶ Κήροι δύο τε νέας καὶ πεντη-
κοντέρους δύο· Λοκροὶ δὲ σφι οἱ Ὀπούντιοι επ-
εβοηθεον πεντηκοντέρους εχοντες επτά.

Ἔσαν μὲν ὧν οὗτοι οἱ στρατευόμενοι ἐπ' ²
Ἀρτεμίσιον, εἰρηται δε μοι καὶ ως το πλῆθος
ἐκαστοι τῶν νεῶν παρείχοντο. ἀριθμὸς δὲ τῶν
συλλεχθεισέων νεῶν ἐπ' Ἀρτεμίσιον ην, πάρεξ τῶν
πεντηκοντέρων, μία καὶ ἑβδομήκοντα καὶ διηκόσιαι. ³
τὸν δὲ στρατηγὸν τὸν τὸ μέγιστον κράτος εχοντα
παρείχοντο Σπαρτιῆται Εὐρυβιάδην Εὐρυκλείδεω·
οἱ γὰρ σύμμαχοι οὐκ ἔφασαν, ην μη δ' Λάκων
ἡγεμονεύη, Ἀθηναῖοισι ἐψεσθαι ἡγεμονεοισι, ἀλλὰ
λύσειν τὸ μελλον ἐσεσθαι στράτευμα. εγένετο γὰρ ⁴
κατ' αρχὰς λόγος, πρὶν ἦ καὶ ἐς Σικελίην πέμπειν
ἐπὶ συμμαχίην, ως τὸ ναυτικὸν Ἀθηναῖοισι χρεὸν
εἶη ἐπιτράπειν. ἀντιβάντων δε τῶν συμμάχων
εἶκον οἱ Ἀθηναῖοι, μεγα πεποιημένοι περιεῖναι τὴν ⁵
Ἐλλάδα καὶ γνόντες, εἰ στασιάσουσι περὶ τῆς ἡγε-
μονίης, ως ἀπολεεται η Ἐλλάς, δρθὰ νοευντες·
στάσις γὰρ ἔμφυλος πολέμου διμοφρονέοντος τοσούτῳ
κάκιόν εστι, δσω πόλεμος εἰρήνης. ἐπιστάμενοι ων
αυτὸ τούτο οὐκ ἀντέτεινον, ἀλλ' εἶκον, μέχρι δου ¹⁰
κάρτα ἐδεοντο αὐτῶν, ως διεδεξαν· ως γὰρ δη
ώσαμενοι τὸν Πέρσην περὶ τῆς ἐκείνου ἥδη τὸν
ἀγῶνα ἐποιεῦντο, πρόφασιν τὴν Παυσανίεω ὕβριν
προϊσχόμενοι ἀπείλοντο τὴν ἡγεμονίην τους Λακε-
δαιμονίους. ἀλλὰ ταῦτα μεν ὑστερον ἐγένετο. ¹⁵

Τότε δὲ οὗτοι οἱ καὶ ἐπ' Ἀρτεμίσιον Ἐλλήνων ⁴
ἀπικόμενοι ως εἶδον νέας τε πολλὰς καταχθεισας
ἐς τὰς Ἀφέτας καὶ στρατιῆς ἀπαντα πλέα, ἐπεὶ
αυτοῖσι παρὰ δόξαν τὰ πρηγματα τῶν βαρβάρων

5 ἀπέβαινε ἡ ὥσ αὐτοὶ κατεδόκεον, καταρρωδήσαντες
 δρησμὸν ἐβούλευνον ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου ἐσ τὴν
 Ἑλλάδα. γνόντες δέ σφεας οἱ Εὐβοῖς ταῦτα βου-
 λευομένους ἐδέοντο Εὐρυβιάδεω προσμεῖναι χρόνον
 δλίγον, ἔστ’ ἀν αὐτοὶ τέκνα τε καὶ τοὺς οἰκέτας
 10 ὑπεκθέωνται. ὡς δ’ οὐκ ἐπειθον, μεταβάντες τὸν
 Ἀθηναίων στρατηγὸν πείθουσι Θεμιστοκλέα ἐπὶ
 μισθῷ τριήκοντα ταλάντοισι, ἐπ’ ὦ τε καταμεί-
 ναντες πρὸ τῆς Εὐβοίης ποιησονται τὴν ναυμαχίην.
 ὁ δὲ Θεμιστοκλέης τοὺς “Ελληνας ἐπισχεῖν ὡδε ποιέει.”

5 Εὐρυβιάδῃ τούτων τῶν χοημάτων μεταδιδοὶ πέντε
 τάλαντα ὡς παρ’ ἑωντοῦ δῆθεν διδοὺς. ὡς δέ οἱ
 οὗτος ἀνεπεπειστο (Ἀδειμάντος γὰρ δὲ ὁ Ὁχύτου Κο-
 φίνθιος στρατηγὸς τῶν λοιπῶν ἥσπαιρε μοῦνος,
 5 φάμενος ἀποπλεύσεσθαι τε ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου καὶ
 οὐ παραμενέειν), πρὸς δὴ τούτον εἶπε δὲ Θεμιστο-
 κλέης ἐπομόσας „οὐ σύ γε ἡμέας ἀπολείψεις, ἐπεὶ
 τοι ἐγὼ μέζω δῶρα δῶσω, η βασιλεὺς ἀν τοι δὲ
 Μῆδων πεμψεις ἀπολιπόντι τοὺς συμμάχους.“

10 ταῦτα τε ὅμα ἥγόρευε καὶ πέμπει ἐπὶ τὴν νέα τὴν
 Ἀδειμάντου τάλαντα ἀργυρίου τρία. οὗτοι τε δὴ
 πληγέντες δῶροισι ἀναπεπεισμένοι ησαν, καὶ τοῖσι
 Εὐβοεῦσι ἐκεχάριστο, αὐτός τε δὲ θεμιστοκλέης ἐ-
 κερδηνε, ἐλάνθανε δὲ τὰ λοιπὰ ἔχων, ὅλλ’ ἡπιστέατο
 15 οἱ μεταλαβόντες τούτων τῶν χοημάτων ἐκ τῶν
 Ἀθηνέων ἐλθεῖν ἐπὶ τῷ λόγῳ τούτῳ.

6 Οὔτω δὴ κατέμεινάν τε ἐν τῇ Εὐβοίῃ καὶ
 ἐναυμάχησαν. ἐγένετο δὲ ὡδε· ἐπείτε δὴ ἐσ τὰς
 Ἀφέτας περὶ δεῖλην πρωίην γινομένην ἀπίκατο οἱ
 βάρβαροι, πυθόμενοι μὲν ἔτι καὶ πρότερον περὶ
 5 τὸ Ἀρτεμίσιον ναυλοχέειν νέας Ἐλληνίδας δλίγας,
 τότε δὲ αὐτοὶ ἴδόντες, πρόθυμοι ησαν ἐπιχειρέειν,

εῖ καὶ ἐλοιεν αὐτάς. εκ μὲν δὴ τῆς ἀντιης προσπλέειν οὐ καὶ σφι ἐδόκεε τῶνδε εἴνεια, μὴ καὶ ὡδόντες οἱ "Ελληνες προσπλέοντας ἐς φυγὴν δρμή-¹⁰ σειαν, φεύγοντάς τε εὐφρόνη καταλαμβάνῃ· καὶ εμελλον δῆθεν ἐκφεύξεσθαι, ἐδει δὲ μηδὲ πυρφόρου τῷ εκείνων λόγῳ ἐκφυγόντα περιγενεσθαι. πρὸς ⁷ ταῦτα ὥν τάδε ἐμηχανῶντο· τῶν νεῶν ἀπασέων ἀποκρίναντες διηκοσίας περιέπεμπον ἔξωθεν Σκιάθου, ως ἀν μὴ δρθείσαν υπὸ τῶν πολεμίων περιπλεούσαι Εὐβοιαν κατὰ τε Καφηρέα καὶ περὶ ⁵ Γεραιστὸν ἐς τὸν Εὔριπον, ἵνα δὴ περιλάβοιεν, οἱ μὲν ταῦτη ἀπικόμενοι καὶ φράξαντες αὐτῶν τὴν ὁπίσω φέρουσαν ὄδόν, σφεῖς δὲ επισπόμενοι ¹⁵ εναντίης. ταῦτα βουλευσάμενοι ἀπειπεμπον τῶν νεῶν τὰς ταχθείσας αὐτοὶ οὐκ ἐν νόῳ ἔχοντες ταῦτης ¹⁰ τῆς ἡμέρης τοῖσι "Ελλησι ἐπιθῆσεσθαι, οὐδὲ προτερον ἡ τὸ σύνθημά σφι ἐμελλε φανῆσεσθαι παρὰ τῶν περιπλεόντων ώς ἡκόντων. ταῦτας μὲν δὴ περιέπεμπον, τῶν δὲ λοιπεων νεῶν ἐν τῇσι Ἀφέτησι εποιεῦντο ἀριθμόν.

⁸ Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ, ἐν τῷ οὗτοι ἀριθμὸν εποιεῦντο τῶν νεῶν (ἥν γάρ ἐν τῷ στρατοπέδῳ τούτῳ Σκυλλίης Σκιωναῖος, δύτης τῶν τότε ἀνθρώπων ἀριστος, ὃς καὶ ἐν τῇ ναυηγίῃ τῇ κατὰ τὸ Πήλιον γενομένῃ πολλὰ μὲν ἐσωσε τῶν χρημάτων ⁵ τοῖσι Πέρσησι, πολλὰ δὲ καὶ αὐτὸς περιεβάλετο), οὗτος δὲ Σκυλλίης ἐν νόῳ μὲν εἶχε ἄρα καὶ πρότερον αὐτομολήσειν ἐς τοὺς "Ελληνας, ἀλλ' οὐ γάρ οἱ παρεσχε ώς τότε. ὅτεω μὲν δὴ τρόπῳ τὸ ἐνθεύτεν ἐτι ἀπίκετο ἐς τοὺς "Ελληνας, οὐκ ἔχω εἰπεῖν ἀτρεκέως, ¹⁰ θωματῶ δέ, εἰ τὰ λεγόμενά ἔστι ἀληθέα· λέγεται γάρ, ώς ἐξ Ἀφετέων δὺς ἐς τὴν θάλασσαν οὐ πρό-

τερον ἀνέσχε, ποὶν ἡ ἀπίκετο ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον,
 σταδίους μάλιστά κη τούτους ἐς δύδωκοντα διὰ
 15 τῆς Θαλάσσης διεξελθών. λέγεται μὲν νῦν καὶ
 ἄλλα ψευδέσι εἰκελα περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, τὰ
 δὲ μετεξέτερα ἀληθέα· περὶ μέντοι τούτου γνώμη
 μοι ἀποδεδέχθω πλοίῳ μην ἀπικέσθαι ἐπὶ τὸ Ἀρτε-
 μίσιον. ὡς δὲ ἀπίκετο, αὐτίκα ἐσῆμαινε τοῖσι
 20 στρατηγοῖσι τὴν τε ναυηγίην ὡς γένοιτο καὶ τὰς
 9 περιπεμφθείσας τῶν νεῶν περὶ Εὔβοιαν. τούτο δὲ
 ἀκούσαντες οἱ Ἑλληνες λόγον σφίσι αὐτοῖσι ἐδίδοσαν.
 πολλῶν δὲ λεχθεντῶν ἐνίκα τὴν ημέρην εκείνην αὐτοῦ
 μείναντάς τε καὶ αὐλισθέντας, μετεπειτα νῦκτα
 5 μέσην παρέντας πορεύεσθαι καὶ ἀπαντᾶν τῇσι περι-
 πλεούσῃσι τῶν νεῶν. μετὰ δὲ τούτο, ὡς οὐδεὶς σφι
 ἐπεπλεε, δεῖλην δψίην γινομένην τῆς ημέρης φυ-
 λαξαντες αὐτοὶ ἐπανέπλεον ἐπὶ τοὺς βαρβάρους, ἀπό-
 πειραν αὐτῶν ποιήσασθαι βουλόμενοι τῆς τε μάχης
 10 καὶ τοῦ διεκπλόουν. δρῶντες δὲ σφεας οἱ τε ἄλλοι
 στρατιῶται οἱ Σερεῖοι καὶ οἱ στρατηγοὶ ἐπιπλεοντας
 νησοι δλίγησι, πάγχυ σφι μανίην ἐπενείκαντες, ἀν-
 ηγον καὶ αὐτοὶ τὰς νέας, ἐλπίσαντές σφεας εὐπε-
 τέως αἰρήσειν, οἴκοτα κάρτα ἐλπίσαντες, τὰς μὲν
 γε τῶν Ἑλλήνων δρῶντες δλίγας νέας, τὰς δὲ εωυ-
 τῶν πλήθει τε πολλαπλησίας καὶ ἀμεινον πλεούσας.
 καταφρονήσαντες ταῦτα ἐκυλοῦντο αὐτοὺς ἐς μέσον.
 ὅσοι μὲν νῦν τῶν Ἰώνων ἦσαν εὔνοοι τοῖσι Ἑλλησι
 10 ἀέκοντες τε ἐστρατεύοντο, συμφροṇην τε ἐποιεῦντο με-
 γάλην δρῶντες περιεχομένους αὐτοὺς καὶ ἐπιστάμενοι,
 ὡς οὐδεὶς αὐτῶν ἀπονοστήσει· οὕτω ἀσθενέα σφι
 ἐφαίνετο εἶναι τὰ τῶν Ἑλλήνων πρήγματα. ὅσοισι
 δὲ καὶ ἥδομενοισι ἦν τὸ γινόμενον, ἀμιλλαν ἐποι-
 15 εῦντο, ὅκως αὐτὸς ἔκαστος πρῶτος νέα Ἀττικὴν

ειλων παρα βασιλέος δῶρα λάμψεται. Ἀθηναίων γὰρ αὐτοῖσι λόγος ήν πλεῖστος ἀνα τα στρατόπεδα. τοῖσι δὲ Ἐλλησι ως εσῆμηνε, πρῶτα μὲν ἀντίπωοι 11 τοῖσι βαροβάροισι γενόμενοι ες το μεσον τας προμυνας συνηγαγον, δεύτερα δὲ σημηνατος ἐφογον είχοντο, εν διλιγ φερο περι απολαμφθέντες καὶ κατα στόμα. ενθαῦτα τριηκοντα νέας αἰρέουσι, καὶ τὸν 5 Γόργον τοῦ Σαλαμινίων βασιλέος ἀδελφεον Φιλαονα τὸν Χερσον, λόγιμον εόντα εν τῷ στρατοπέδῳ. πρῶτος δὲ Ἐλληνων νέα τῶν πολεμίων είλε ἀνηρ Ἀθηναῖος, Λυκομήδης Αἰσχορεω, καὶ τὸ αριστημον ἔλαβε οὗτος. τοὺς δ' εν τῇ ναυμαχῇ ταύτῃ ἐτερο 10 αλκέως ἀγωνιζομένους νυξ ἐπελθοῦσα διελυσε. οἱ μὲν δὴ Ἐλληνες ἐπὶ τῷ Ἀρτεμίσιον ἀπέπλεον, οἱ δὲ βαροβάροι ες τὰς Ἀφέτας, πολλὸν παρα δόξαν ἀγωνισάμενοι. εν ταύτῃ τῇ ναυμαχῇ Ἀντίδωος Αημνιος, μοῦνος τῶν σὺν βασιλεῖ Ἐλληνων εόντων, 15 αὐτομολέει ες τοὺς Ἐλληνας, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τοῦτο τὸ ἐφογον εδοσαν χωρον εν Σαλαμῖνι.

Ως δὲ εὐφρόνη ἐγεγόνεε, ην μὲν τῆς ὥρης 12 μεσον θέρος, ἐγίνετο δὲ ὅδωρ τε ἀπλετον διὰ πασης τῆς νυκτὸς καὶ σκληραὶ βρονται ἀπὸ τοῦ Πηλίου· οἱ δὲ νεκροὶ καὶ τὰ ναυηγα εξεφορεοντο εἰς τὰς Ἀφέτας, καὶ περὶ τε τὰς πρώθας τῶν νεων εἴλεοντο 5 καὶ ἐτάρασσον τοὺς ταρσοὺς τῶν κωπέων. οἱ δὲ στρατιῶται οἱ ταύτῃ, ἀκούοντες ταῦτα, ἐς φόβον κατιστέατο, ἐλπίζοντες πάγχυ ἀπολεσθαι, ἐς οἰα ποκα ἥρον. πρὶν γὰρ η καὶ ἀναπνεῦσαι σφεας εκ τε τῆς ναυηγίης καὶ τοῦ χειμῶνος τοῦ γενομένου 10 κατὰ Πηλιον, υπελαβε ναυμαχή καρτερή, ἐκ δὲ τῆς ναυμαχίης διμβρος τε λάβρος καὶ φεύματα ἰσχυρὰ ἐς θάλασσαν δρμημένα βρονται τε σκληραι. καὶ 13

τούτοισι μὲν τοιαύτῃ νῦξ ἐγίνετο, τοῖσι δὲ ταχθεῖσι
αὐτῶν περιπλέειν Εὐβοιαν ἡ αὐτή περ ἐοῦσα νῦξ
πολλὸν ἦν ἔτι ἀγωνιτερη, τοσούτῳ δσῳ ἐν πελάγεϊ
5 φερομενοισι ἐπεπιπτε, καὶ τὸ τέλος σφι ἐγένετο
ἀχαρι· ως γὰρ δὴ πλεούσι αὐτοῖσι χειμῶν τε καὶ
τὸ ὑδωρ ἐπεγίνετο, ἐοῦσι κατὰ τὰ Κοῖλα τῆς Εὐ-
βοίης, φερόμενοι τῷ πνεύματι, καὶ οὐκ εἰδότες τῇ
ἐφεροντο, ἐξέπιπτον πρὸς τὰς πέτρας. ἐποιεετό τε
10 πᾶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, δικαστὴν ἐξισωθείη τῷ Ἑλλη-
14 νικῷ τὸ Περσικόν μηδὲ πολλῷ πλεον εἴη. οὗτοι
μέν τυν περὶ τὰ Κοῖλα τῆς Εὐβοίης διεφθείροντο·
οἱ δὲ ἐν Ἀφέτησι βαρβάροι, ὡς σφι ἀσμένοισι ἡμέρῃ
ἐπέλαμψε, ἀτρέμας τε εἶχον τὰς νέας, καὶ σφι ἀπ-
5 εχράτο κακῶς πρησσούσι ἡσυχίην ἀγειν ἐν τῷ παρ-
εόντι. τοῖσι δὲ Ἑλλησι ἐπεβοηθεον νέες τρεῖς καὶ
πεντήκοντα Ἀττικαί. αὗται τε δὴ σφεας ἐπερρω-
σαν ἀπικόμεναι, καὶ ὅμα ἀγγελίη ἐλθοῦσα, ως τῶν
βαρβάρων οἱ περιπλέοντες τὴν Εὐβοιαν πάντες εἴη-
10 σαν διεφθαρμένοι ὑπὸ τοῦ γενομένου χειμῶνος.
φυλάξαντες δὴ τὴν αὐτὴν ὁρην, πλεοντες ἐπεπεσον
νηνοὶ Κιλισσῆσι· ταύτας δὲ διαφθείραντες, ως εὐ-
φρόνη ἐγίνετο, ἀπέπλεον δπίσω ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον.
15 Τοίη δὲ ἡμέρῃ δεινόν τι ποιησάμενοι οἱ στρα-
τηγοὶ τῶν βαρβάρων νέας οὔτω σφι διλύγας λυμαί-
νεοθαι, καὶ τὸ ἀπὸ Σέρεξεω δειμαίνοντες, οὐκ ἀν-
έμειναν ἔτι τοὺς Ἑλληνας μάχης ἄρξαι, ἀλλὰ παρα-
5 κελευσάμενοι κατὰ μέσον ἡμέρης ἀνῆγον τὰς νέας.
συνέπιπτε δέ, ώστε τὰς αὐτὰς ταύτας ἡμέρας τὰς
τε ναυμαχίας γίνεσθαι ταύτας καὶ τὰς πεζομαχίας
τὰς ἐν Θερμοπύλῃσι. ἦν δὲ πᾶς ὁ ἀγών τοῖσι
κατὰ Θάλασσαν περὶ τοῦ Εὐρίπου, ὥσπερ τοῖσι
10 ὅμηροι Λεωνίδην τὴν ἐσβολὴν φυλάσσειν. οἱ μὲν

δὴ παρεκελευνοτο, ὅκως μὴ παρίσουσι ἐς τὴν Ἑλλάδα τὸν βαρβάρον, οἱ δὲ ὅκως τὸ Ἑλληνικὸν στράτευμα διαφθείραντες τὸν πόρον κρατήσουσι. ὡς δὲ ταξάμενοι οἱ Σέρεινοι ἐπέπλεον, οἱ Ἑλληνες ἀτρέμας είχον πρὸς τῷ Ἀρτεμισίῳ. οἱ δὲ βάρβαροι 15 μηνοειδὲς ποιῆσαντες τῶν νεῶν ἐκυλεῦντο, ως περιλάβοιεν αὐτούς. ἐνθεύτεροι οἱ Ἑλληνες ἐπανέπλεον 16 τε καὶ συνέμισγον. ἐς ταύτη τῇ ναυμαχίῃ παραπλήσιοι ἀλλήλοισι ἔγινοντο. ὁ γὰρ Σέρεινος στρατός υπὸ μεγάθεός τε καὶ πλήθεος αὐτὸς ὑπὲρ ἑωυτοῦ ἐπιπτε, ταρασσομένων τε τῶν νεῶν καὶ περιπτυτού- 5 σεων περὶ ἀλλήλας· ὅμως μέντοι ἀντεῖχε καὶ οὐκ εἶκε· δεινὸν γὰρ χρῆμα ἐποιεῦντο, υπὸ νεῶν δλίγων ἐς φυγὴν τράπεσθαι. πολλαὶ μὲν δὴ τῶν Ἑλλήνων νέες διεφθείροντο, πολλοὶ δὲ ἀνδρες, πολλῷ δὲ ἐτι πλεῦνες νέες τε τῶν βαρβάρων καὶ ἀνδρες. οὕτω 10 δὲ ἀγωνιζόμενοι διέστησαν χωρὶς ἐκάτεροι.

'Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίᾳ Αἰγύπτιοι μὲν τῶν 17 Σέρεινος στρατιωτῶν ἥριστευσαν, οἱ ἄλλα τε ἕργα μεγάλα ἀπεδέξαντο, καὶ νέας αὐτοῖσι ἀνδράσι είλον Ἑλληνίδας πέντε. τῶν δὲ Ἑλλήνων κατὰ ταύτην τὴν ἡμέρην ἥριστευσαν Ἀθηναῖοι, καὶ Ἀθηναίων 5 Κλεινίης δὲ Ἀλκιβιάδεω, ὃς δαπάνην οἰκηίην παρεχόμενος ἐστρατεύετο ἀνδράσι τε διημοσίοισι καὶ οἰκηίῃ νηῆ.

'Ως δὲ διέστησαν, ἀσμενοὶ ἐκάτεροι ἐς ὅρμον 18 ἥπειγοντο. οἱ δὲ Ἑλληνες, ὡς διακριθέντες ἐκ τῆς ναυμαχίης ἀπηλλάχθησαν, τῶν μὲν νευρῶν καὶ τῶν ναυηγίων ἐπεκράτεον, τρηχέως δὲ περιεφθέντες, καὶ οὐκ ἥκιστα Ἀθηναῖοι, τῶν αἱ ἥμισει τῶν νεῶν 5 τετρωμέναι ἦσαν, δρησμὸν δὴ ἐβούλευον ἐσω ἐς τὴν Ἑλλάδα. νόω δὲ λαβὼν Θεμιστοκλέης, ως, εἰ ἀ- 19

πορραγείη ἀπὸ τοῦ βαρβάρου τό τε Ἰωνικὸν φῦλον
καὶ τὸ Καρικόν, οἵοι τε εἴησαν τῶν λοιπῶν κατ-
ύπερθε γενέσθαι, ἐλαυνόντων τῶν Εὐβοέων πρό-
βατα ἐπὶ τὴν Θάλασσαν, ταῦτη συλλέξας τοὺς
στρατηγοὺς ἔλεγε σφι, ως δοκεῖ ἔχειν τινὰ παλά-
μην, τῇ ἐλπῖοι τῶν βασιλέος συμμάχων ἀποστήσειν
τοὺς ἀρίστους. ταῦτα μὲν νῦν ἐς τοσούτο παρ-
εγένυνου, ἐπὶ δὲ τοῖσι κατήκουσι πρῆγμασι τάδε
10 ποιητέα εἶναι σφι ἔλεγε, τῶν τε προβάτων τῶν
Εὐβοϊκῶν καταθύειν, ὅσα τις ἐθέλοι· κρέσσον γάρ
είναι τὴν στρατιὴν ἔχειν ἢ τοὺς πολεμίους, παραίνει
τε προειπεῖν τοῖσι ἑωτῶν ἐκάστους πῦρ ἀνακαίειν·
κομιδῆς δὲ πέρι τὴν ὥρην αὐτῷ μελήσειν, ὥστε
15 ἀσινέας ἀπικέσθαι ἐς τὴν Ἑλλάδα. ταῦτα ἡρεσέ-
σφι ποιέειν, καὶ αὐτίκα πῦρ ἀνακαυσάμενοι ἐτρά-
20 ποντο πρὸς τὰ πρόβατα. οἱ γάρ Εὐβοέες, παρα-
χοησάμενοι τὸν Βάκιδος χρησμὸν ως οὐδὲν λέγοντα,
οὐτ' ἔξεκομίσαντο οὐδὲν οὔτε προεσάξαντο, ως παρ-
εσομένου σφι πολέμου, περιπετέα τε ἐποιήσαντο σφίσι
5 αὐτοῖσι τὰ πρῆγματα. Βάκιδι γάρ ὡδε ἔχει περὶ
τούτων δὲ χρησμός.

φράζεο, βαρβαρόφωνος δταν ζυγδν εἰς ἀλα βάλλῃ
βύβλινον, Εὐβοίης ἀπέχειν πολυμηάδας αἴγας.

τούτοισι δὲ οὐδὲν τοῖσι ἐπεσι χρησαμένοισι ἐν τοῖσι
10 τότε παρεοῦσι τε καὶ προσδοκίμοισι κακοῖσι, παρῆν
σφι συμφορῇ χρᾶσθαι πρὸς τὰ μέγιστα.

21 Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἐποησσον, παρῆν δὲ δὲ
Τρηχίνος κατάσκοπος. ἦν μὲν γάρ επὶ Ἀρτεμισίῳ
κατάσκοπος Πολύας, γένος Ἀντικυρεύς, τῷ προσ-
ετέτακτο, καὶ εἶχε πλοίον κατῆρες ἐτοιμον, εἰ πα-
6 λῆσει δὲ ναυτικὸς στρατός, σημαίνειν τοῖσι ἐν Θερ-
μοπύλῃσι ἔοῦσι· ως δ' αὕτως ἦν Ἀβρωνίχος δ

Λυσικλέος, Ἀθηναῖος, καὶ παρὰ Λεωνίδῃ ετοιμος
τοῖσι ἐπ' Ἀρτεμισιῷ ἐοῦσι ἀγγέλλειν τριηροντέρῳ,
ἥν τι καταλαμβάνῃ νεώτερον τὸν πεζόν. οὗτος
ῶν ὁ Ἀβρώνιχος ἀπικόμενός σφι ἐσήμαινε τὰ γεγο- 10
νότα περὶ Λεωνίδην καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ. οἱ
δέ, ὡς ἐπυθοντο ταῦτα, οὐκέτι εἰς ἀναβολὰς ἐ-
ποιεῦντο τὴν ἀποχώρησιν, ἐκομιζοντο δέ, ὡς ἔκαστοι
ἐτάχθησαν, Κορίνθιοι πρῶτοι, ὑστατοι δὲ Ἀθηναῖοι.
Ἀθηναίων δὲ νέας τὰς ἀριστὰ πλεούσας ἐπιλεξά- 22
μενος Θεμιστοκλέης ἐπορεύετο περὶ τὰ πότιμα ὑδάτα,
ἐντάμνων ἐν τοῖσι λίθοισι γράμματα, τὰ "Ιωνες,
ἐπελθόντες τῇ ὑστεραίῃ ἡμέρῃ ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον,
ἐπελέξαντο. τὰ δε γράμματα τάδε ἔλεγε „Ἄνδρες 5
"Ιωνες, οὐ ποιέετε δίκαια ἐπὶ τοὺς πατέρας στρα-
τευόμενοι καὶ τὴν Ἑλλάδα καταδουλούμενοι. ἀλλὰ
μάλιστα μὲν πρὸς ἡμέων γίνεσθε· εἰ δὲ ὑμῖν ἐστι
τούτο μηδ δυνατὸν ποιῆσαι, ὑμεῖς δε ἔτι καὶ τὸν
ἐκ τοῦ μέσου ἡμῖν ἔζεσθε καὶ αὐτοί, καὶ τῶν 10
Καρῶν δέεσθε τὰ αὐτὰ ὑμῖν ποιειν· εἰ δὲ μηδέ-
τερον τούτων οἴόν τε γίνεσθαι, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαῖς
μεζονος κατέευχθε ἡ ὥστε ἀπίστασθαι, ὑμεῖς γε
ἐν τῷ ἔργῳ, ἐπεὰν συμμίσγωμεν, ἐθελονακέτε,
μεμυημένοι, ὅτι ἀπ' ἡμέων γεγόνατε, καὶ ὅτι ἀρχῆ- 15
θεν ἡ ἔχθρη πρὸς τὸν βάρβαρον ἀπ' ὑμέων ἡμῖν
γέγονε.“ Θεμιστοκλέης δὲ ταῦτα ἔγραψε, δοκεῖν
ἔμοι, ἐπ' ἀμφότερα νοεων, ἵνα ἡ λαθόντα τὰ γράμ-
ματα βασιλέα "Ιωνας ποιησῃ μεταβαλεῖν καὶ γενε-
σθαι πρὸς ἑωυτῶν, ἥ, ἐπείτε ἀνενειχθῇ καὶ δια- 20
βληθῇ πρὸς Σέρεξην, ἀπίστους ποιησῃ τοὺς "Ιωνας
καὶ τὸν ναυμαχιέων αὐτοὺς ἀπόσχῃ.

Θεμιστοκλέης μὲν ταῦτα ἐνέγραψε· τοῖσι δὲ 23
βαρβάροισι αὐτίκα μειὰ ταῦτα πλοιώ ηλθε ἀνηρ

‘Ιστιαιεύς, ἀγγέλλων τὸν δοκῆσμὸν τὸν ἀπ’ Ἀρτεμί-
σιον τῶν Ἐλλήνων. οἱ δὲ ὑπ’ ἀπιστίης τὸν μὲν
αγγέλλοντα εἶχον ἐν φυλακῇ, νέας δὲ ταχεας ἀπ-
έστειλαν προκατοψουμένας· ἀπαγγειλάντων δὲ τού-
των, τὰ δὴ, οὕτω δὴ ἄμα ἡλίῳ σκιδναμένῳ πᾶσα
ἡ στρατιὴ ἐπλεε ἀλήσε ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον. ἐπισχόντες
δὲ ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ μέχρι μεσου ημερης, τὸ
10 ἀπὸ τούτου ἐπλεον ἐς Ἰστιαιήν. ἀπικόμενοι δὲ τὴν
πόλιν ἔσχον τῶν Ἰστιαιέων, καὶ τῆς Ἐλλοπίης μοί-
ρης, γῆς δὲ τῆς Ἰστιαιωτιδος, τὰς παραθαλασσίας
καμας πάσας ἐπέδραμον.

24   Ἐνθαῦτα δὲ τούτων ἐόντων, Σέρξης ἐτοιμα-
σάμενος τὰ περὶ τοὺς νεκροὺς ἐπεμπε ἐς τὸν ναυ-
τικὸν στρατὸν κήρυκα. προετοιμάσατο δὲ τάδε·
δσοι τοῦ στρατοῦ τοῦ ἑωτοῦ ἡσαν νεκροὶ ἐν Θεο-
β μοπύλησι (ἡσαν δὲ καὶ δύο μυριάδες), ὑπολιπόμενος
τούτων ὡς χιλίους, τὸν λοιπὸν τάφρους δρυξά-
μενος ἐθαψε, φυλλάδα τε ἐπιβαλὼν καὶ γῆν ἐπ-
αμησάμενος, ἵνα μὴ δρθείησαν ὑπὸ τοῦ ναυτικοῦ
στρατοῦ. ὡς δὲ διέβη ἐς τὴν Ἰστιαιήν δὲ κήρυκε,
10 σύλλογον ποιησάμενος παντὸς τοῦ στρατοπέδου ἐλεγε
τάδε· „ἄνδρες σύμμαχοι, βασιλεὺς Σέρξης τῷ βου-
λομένῳ ὑμέων παραδίδωσι ἐκλιπόντα τὴν τάξιν
ἐλθόντα θεήσασθαι, ὅκως μάχεται πρὸς τοὺς ἀ-
νοήτους τῶν ἀνθρώπων, οἱ ἥλιποι τὴν βασιλέος
25 δύναμιν ὑπερβαλλεσθαι.“ ταῦτα ἐπαγγειλαμένου,
μετὰ ταῦτα οὐδὲν ἐγίνετο πλοίων σπανιωτερον·
οὕτω πολλοὶ ηθελον θεήσασθαι. διαπεραιωθέντες
δε ἐθηεῦτο διεξόντες τὸν νεκρούς· πάντες δὲ
3 ἤπιστεατο τὸν κειμένους εἶναι πάντας Λακεδαιμο-
νίους καὶ Θεσπιέας, δρῶντες καὶ τὸν εὖλωτας. οὐ
μὲν οὐδὲ ελάνθινε τὸν διαβεβηκότας Σέρξης ταῦτα

πρήξας περὶ τοὺς νεκροὺς τοὺς ἑωυτοῦ· καὶ γὰρ
δὴ καὶ γελοῖον ἦν· τῶν μὲν χίλιοι ἐφαίνοντο νεκροὶ¹⁰
κείμενοι, οἱ δὲ πάντες ἐκέατο ἀλλες συγκεκομισμενοὶ
ἐς τῷντὸν χωρίον. ταῦτην μὲν τὴν ἡμέρην πρὸς
θέτην ἐτράποντο, τῇ δὲ υστεροαἵη οἱ μὲν ἀπετίεον
ἐς Ἰστιαίην ἐπὶ τὰς νέας, οἱ δὲ ἀμφὶ Σέρεξην ἐς ὄδον
δομέατο.

Ἐκον δὲ σφι αὐτόμολοι ἄνδρες ἀπὸ Ἀρκαδίης²⁰
δλίγοι τινές, βίου τε δεόμενοι καὶ ενεργοὶ βουλό-
μενοι εἶναι. ἄγοντες δὲ τούτους ἐς οὓς τὴν βα-
σιλέος ἐπινθάνοντο οἱ Περσαὶ περὶ τῶν Ἑλλήνων,
τι ποιέοιεν· εἰς δὲ τις πρὸ πάντων ἦν ὁ εἰδωτῶν
αὐτοὺς ταῦτα. οἱ δὲ σφι ἔλεγον, ως Ὀλύμπια
ἄγοιεν καὶ θεωροῖεν ἀγῶνα γυμνικον καὶ ἵππιον.
ὁ δὲ ἐπείρετο, δὲ τι τὸ ἀεθλὸν εἴη σφι κείμενον,
περὶ δτεν ἀγωνίζονται· οἱ δὲ εἰπον τῆς ἐλαίης τὸν
διδόμενον στέφανον. ἐνθαῦτα εἶπας γνώμην γεν-¹⁰
ναιοτάτην Τοιτανταίχμης δ' Ἀρταβάρον δειλῆν ὥφλε
πρὸς βασιλέος. πυνθανόμενος γὰρ τὸ ἀεθλὸν εὸν
στέφανον, ἀλλ' οὐ χρήματα, οὔτε ἡνέσχετο σιγῶν,
εἴπε τε ἐς πάντας τάδε· „παπᾶ, Μαρδόνιε, κοίους
ἐπ' ἀνδρας ἥγαγες μαχησομένους ἡμεας, οἱ οὐ περὶ¹⁵
χρημάτων τὸν ἀγῶνα ποιεῦνται, ἀλλ' ἀρετῆς.“
τούτῳ μὲν δὴ ταῦτα εἴρητο.

Persowie pustoszą krainę Focjeckyków. Kolo Panopae roz-
dzieliło się wojsko na dwa oddziały; większy oddział pod wodzą
Xerxesa ruszył przez Beocję przeciw Atenom, mniejszy zaś puścił
się ku Delfom; lecz w pochodzie znaczna część tego oddziału
zginęła, resztę zmuszono do ucieczki.

28. Bitwa morska pod Salaminą. VIII, 40—96.

Ο δὲ Ἑλλήνων ναυτικὸς στρατὸς ἀπὸ τοῦ⁴⁰
Ἀρτεμισίου Ἀθηναίων δεηθέντων ἐς Σαλαμῖνα κατ-

ίσχει τὰς νέας. τῶνδε δὲ εἶναι προσεδεήθησαν αὐτῶν σχεῖν πρὸς Σαλαμῖνα Ἀθηναῖοι, ἵνα αὐτοὶ παῖδας
 5 τε καὶ γυναικας ὑπεξαγάγωνται ἐκ τῆς Ἀττικῆς,
 πρὸς δὲ καὶ βουλεύσωνται, τὸ ποιητέον αὐτοῖσι
 ἔσται. ἐπὶ γὰρ τοῖσι κατήκουσι πρῆγμασι βουλὴν
 ἔμελλον ποιῆσεθαι, ὡς ἐψευσμένοι γνώμης. δοκέοντες
 γάρ εὐρήσειν Πελοπόννησίους πανδημὶ ἐν τῇ Βοιω-
 10 τῇ ὑποκατημένους τὸν βάρβαρον, τῶν μὲν εὑρον
 οὐδενὶ ἔόν, οἱ δὲ ἐπυνθάνοντο τὸν Ἰσθμὸν αὐτοὺς
 τειχέοντας, τὴν Πελοπόννησον περὶ γλείστον τε
 ποιευμένους περιεναι, καὶ ταῦτην ἔχοντας ἐν φυ-
 λακῇ, τάλα δὲ ἀπιέναι. ταῦτα πυνθανόμενοι οὗτοι
 15 δὴ προσεδεήθησάν σφεων σχεῖν πρὸς τὴν Σαλαμῖνα.
 41 οἱ μὲν δὴ ἄλλοι κατέσχον ἐς τὴν Σαλαμῖνα, Ἀθη-
 ναῖοι δὲ ἐς τὴν ἑωτῶν. μετὰ δὲ τὴν ἄπιξιν κή-
 ρυγμα ἐποίησαντο, Ἀθηναίων τῇ τις δύναται,
 σωζειν τὰ τέκνα τε καὶ τοὺς οἰκέτας. ἐνθαῦτα οἱ
 5 μὲν πλεῖστοι ἐς Τροιζῆνα ἀπέστειλαν, οἱ δὲ ἐς Αἴγι-
 ναν, οἱ δὲ ἐς Σαλαμῖνα. ἔσπενσαν δὲ ταῦτα ὑπε-
 θέσθαι, τῷ χορητηρίῳ τε βουλόμενοι ὑπηρετεῖν,
 καὶ δὴ καὶ τούδε εἶναι οὐκ ἥκιστα· λέγουσι Ἀθη-
 ναῖοι ὅφιν μέγαν φύλακα τῆς ἀκροπόλιος ἐνδιαι-
 10 τάσθαι ἐν τῷ ἰῷ. λέγουσι τε ταῦτα, καὶ δὴ καὶ
 ὡς ἔόντι ἐπιμήνια ἐπιτελέουσι προτιθέντες· τὰ δ'
 ἐπιμήνια ἔστι μελιτόεσσα. αὕτη δ' ἡ μελιτόεσσα,
 ἐν τῷ πρόσθεν αἰὲν κρόνῳ ἀναισιμούμενη, τότε ἥν
 ἀφανιστος. σημηνάσης δὲ ταῦτα τῆς ἱερείης μᾶλλον
 15 τι οἱ Ἀθηναῖοι καὶ προθυμότερον ἐξελιπον τὴν
 πόλιν ὡς καὶ τῆς Θεοῦ ἀπολελοιπούης τὴν ἀκρό-
 πολιν. ὡς δέ σφι πάντα ὑπεξέκειτο, ἐπλεον ἐς τὸ
 στρατόπεδον.

42   Ἐπεὶ δὲ οἱ ἀπ' Ἀρτεμισίου εἰς Σαλαμῖνα κατ-

έσχον τας νέας, συνερρεει καὶ δ λοιπὸς πυνθανόμενος
ὅ τῶν Ἑλλήνων ναυτικὸς στρατὸς ἐκ Τροιζῆνος ἐς
γὰρ Πώγωνα τὸν Τροιζηνίων λιμένα προείσθη
συλλέγεσθαι. συνελεχθησάν τε δὴ πολλῷ πλεύνεις 5
νέες ἡ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ εναυμάχεον, καὶ ἀπὸ πολιων
πλεύνων. ναυαρχος μὲν νῦν ἐπῆν ώντος, δις περ
ἐπ' Ἀρτεμισίῳ, Εὐρυβιάδης ὁ Εὐρυκλείδεω, ἀνὴρ
Σπαρτιήτης, οὐ μέντοι γένεός γε τοῦ βασιλίου
εἴναι· νέας δὲ πολλῷ πλείστας τε καὶ ὅριστα πλεού- 10
σας παρείχοντο Ἀθηναῖοι. ἐστρατεύοντο δὲ οἵδε· 43
ἐκ μὲν Πελοποννήσου Λακεδαιμόνιοι, ἐκκαιδεκα νέας
παρεχόμενοι, Κορίνθιοι δὲ τὸ αὐτὸ πλήρωμα παρ-
εχόμενοι, τὸ καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ. Σικυώνιοι δὲ πεν-
τεκαίδεκα παρείχοντο νέας, Ἐπιδαύριοι δὲ δέκα, 5
Τροιζήνιοι δὲ πέντε, Ἐφιμονέες δὲ τρεῖς, εόντες οὗτοι
πλὴν Ἐφιμονέων Δωρικόν τε καὶ Μακεδονὸν ἔθνος,
εξ Ἐφιμονοῦ τε καὶ Πίνδου καὶ τῆς Δρυοπίδος ὑστάτα
οῷμηθέντες. οἱ δὲ Ἐφιμονέες εἰσὶ Δρυοπες, υπὸ 10
Ἡρακλέος τε καὶ Μῆλιον ἐκ τῆς νῦν Δρυοΐδος
καλεομένης χώρης εξαναστάτες. οὗτοι μὲν νῦν 44
Πελοποννήσιων ἐστρατεύοντο, οἱ δὲ εκ τῆς ἔξω
ηπείρου, Ἀθηναῖοι μὲν πρὸς πάντας τοὺς ἄλλους
παρεχόμενοι νέας δγδώκοντα καὶ ἐκατόν, μοῦνοι·
ἐν Σαλαμῖνι γὰρ οὐ συνεναυμάχησαν Πλαταιεες 5
Ἀθηναῖοι διὰ τοιώνδε τι πρῆγμα· ἀπαλλασσομέ-
νων τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου, ως ἐγίνοντο
κατὰ Χαλκίδα, οἱ Πλαταιεες ἀποβάντες ἐς τὴν πε-
ριοίην τῆς Βοιωτίης χωρῆς, πρὸς ἐκκομιδὴν ἐτράποντο
τῶν οἰκετέων. οὗτοι μὲν νῦν τούτους σωζοντες 10
ἐλείφθησαν. Ἀθηναῖοι δέ, επὶ μὲν Πελασγῶν ἔχόν-
των τὴν νῦν Ἑλλάδα καλεομένην, ἵσαν Πελασγοί,
δονομαζόμενοι Κραναοί, επὶ δέ Κέροπος βασιλέος

ἐπεκλήθησαν Κεφοπίδαι, ἐνδεξαμένου δὲ Ἐρεχθεός
 15 τὴν ἀρχὴν Ἀθηναῖοι μετωνομάσθησαν, Ἰωνος δὲ
     τοῦ Σούθου στρατάρχεω γενομένου Ἀθηναίοισι ἐ-
 45 πλήθησαν ἀπὸ τούτου Ἰωνες. Μεγαρέες δὲ τῶντο
     πληρωμα παρείχοντο καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ, Ἀμπρα-
     κιῶται δὲ ἐπτὰ νέας ἔχοντες ἐπεβοήθησαν, Λευκά-
     διοι δὲ τρεῖς, ἔθνος ἔόντες οὗτοι Δωρικὸν ἀπὸ
 46 Κορίνθου. νησιωτέων δὲ Ἀιγινῆται τριήκοντα παρ-
     είχοντο. ησαν μὲν σφι καὶ ἄλλαι πεπληρωμέναι
     νέες, ἄλλὰ τῇσι μὲν τὴν ἑωυτῶν ἐφύλασσον, τριή-
     κοντα δὲ τῇσι ἀριστα πλεούσῃσι εν Σαλαμῖνι ἐναυ-
     5 μάχησαν. Αἰγινῆται δὲ εἰσὶ Δωριες ἀπὸ Ἐπιδαύρου·
     τῇ δὲ νῆσῳ πρότερον οὔνομα ἦν Οἰνώνη. μετὰ
     δὲ Αἰγινῆτας Χαλκιδεes τας επ' Ἀρτεμισίῳ εἰκοσι
     παρεχόμενοι, καὶ Ἐρετριες τας ἐπτά· οὗτοι δὲ
     Ἰωνες εἰσι. μετὰ δὲ Κήριοι τας αὐτὰς παρεχόμενοι,
 10 ἔθνος ἐδν Ἰωνικὸν ἀπὸ Ἀθηνέων. Νάξιοι δὲ παρ-
     είχοντο τεσσερας, ἀποπεμφθέντες μὲν ἐς τοὺς Μή-
     δους ὑπὸ τῶν πολιητέων, κατὰ περ ὅλλοι νησιῶται,
     ἀλογήσαντες δὲ τῶν ἐντολέων, ἀπίκατο ἐς τοὺς
     Ἐλληνας, Δημοκρίτου σπεύσαντος, ἀνδρὸς τῶν
 15 ἀστῶν δοκίμουν καὶ τότε τριηραρχεοντος. Νάξιοι
     δὲ εἰσι Ἰωνες, ἀπ' Ἀθηνέων γεγονότες. Στυρεές
     δὲ τας αὐτὰς παρείχοντο νέας, τας καὶ ἐπ' Ἀρτεμι-
     σίῳ, Κύθνιοι δὲ μίαν καὶ πεντηκόντερον, ἔόντες
     συναμφότεροι οὗτοι Δρύοπες. καὶ Σερίφιοι τε καὶ
 20 Σίφνιοι καὶ Μήλιοι ἐστρατεύοντο· οὗτοι γάρ οὐκ
     ἐδοσαν μοῦνοι νησιωτέων τῷ βαρβάρῳ γῆν τε
 47 καὶ ὕδωρ. οὗτοι μὲν ἀπαντες ἐντὸς οἰκημένοι
     Θεσπρωτῶν καὶ Ἀχεροντος ποταμοῦ ἐστρατεύοντο·
     Θεσπρωτοι γάρ εἰσι δόμουρεοντες Ἀμπρακιώτησι καὶ
     Λευκαδίοισι, οἵ εξ ἐσχατέων χωρέων ἐστρατεύοντο.

τῶν δὲ ἐκτὸς τούτων οἰκημένων Κροτωνῆται μοῦνοι 5
ἡσαν, οἱ ἐβοήθησαν τῇ Ἑλλάδι κινδυνευόσῃ τηὶ μῆ,
τῆς ἥρχε ἀνὴρ τοὶς πυθιονίκης Φάυλλος· Κροτω-
νῆται δὲ γένος εἰσὶ Ἀχαιοί. οἱ μὲν νῦν ἄλλοι 48
τριήρεας παρεχόμενοι ἐστρατεύοντο, Μῆλοι δὲ καὶ
Σίφνιοι καὶ Σερίφιοι πεντηκοντέρους. Μῆλοι μὲν,
γένος εόντες απὸ Λακεδαιμονος, δύο παρείχοντο,
Σίφνιοι δὲ καὶ Σερίφιοι, Ἰωνες εόντες ἀπὸ Ἀθη- 5
νέων, μίαν ἐκάτεροι. ἀριθμὸς δὲ εγένετο ὁ πᾶς
τῶν νεῶν, πάρεξ τῶν πεντηκοντέρων, δύτῳ καὶ
ἐβδομήκοντα καὶ τριηκόσιαι.

‘Ως δὲ εἰς τὴν Σαλαμῖνα συνῆλθον οἱ στρα- 49
τηγοὶ απὸ τῶν ειρημένων πολίων, ἐβουλεύοντο,
προθέντος Εὐρυβιάδεω γνῶμην ἀποφαίνεσθαι τὸν
βουλόμενον, ὅκου δοκεῖ επιτηδεότατον εἶναι ναυ-
μαχίην ποιεεσθαι, τῶν αὐτοὶ χωρέων ἐγκρατεές εἰσὶ· 5
ἡ γὰρ Ἀττικὴ ἀπειτο ἥδη, τῶν δὲ λοιπεων πέρι
προετίθεε. αἱ γνῶμαι δὲ τῶν λεγόντων αἱ πλεῖσται
συνεξεπιπτον, πρὸς τὸν Ἰσθμὸν πλώσαντας ναυμα-
χέειν πρὸ τῆς Πελοποννήσου, ἐπιλέγοντες τὴν λόγον
τόνδε, ως, ἣν νικηθέωσι τῇ ναυμαχῇ, ἐν Σαλαμῖνι 10
μὲν εόντες πολιορκήσονται εἰν νῆσῳ, ἵνα σφι τιμω-
ρίη οὐδεμίᾳ ἐπιφανῆσεται, πρὸς δὲ τῷ Ἰσθμῷ ἐς
τοὺς ἑωυτῶν ἔξοισονται. ταῦτα τῶν ἀπὸ Πελοπον- 50
νῆσου στρατηγῶν ἐπιλεγομένων ἐλληνθεε ἀνὴρ Ἀθη-
ναῖος, ἀγγελλων ἥκειν τὸν βάροβαρον ἐς τὴν Ἀττι-
κήν, καὶ πᾶσαν αὐτὴν πυρπολεέσθαι. ὁ γὰρ διὰ
Βοιωτῶν τραπόμενος στρατὸς ἀμα Ξερξη, εμπρῆσας 5
Θεσπιέων τὴν πόλιν, αυτῶν ἐκλειστότων ἐς Πελό-
ποννησον, καὶ τὴν Πλάταιαν ωσαύτως, ἥκε τε ἐς
τὰς Ἀθήνας, καὶ πάντα ἔκεινα ἐδήιον. ἐνεποησε δὲ
Θεσπιάν τε καὶ Πλάταιαν πυθόμενος Θηβαίων, ὅτι

51 οὐκ ἐμῆδιζον. ἀπὸ δὲ τῆς διαβάσιος τοῦ Ἑλλησπόντου, ἐνθεν πορεύεσθαι ἡρξαντο οἱ βάρβαροι, ἔνα αὐτοῦ διατρίψαντες μῆνα, ἐν τῷ διέβαινον ἐς τὴν Ευρώπην, ἐν τοιοὶ ἑτέροισι μηδὶ ἐγένοντο ἐν δ τῇ Ἀττικῇ, Καλλιάδεω ὁρχοντος Ἀθηναίοισι. καὶ αἰοεούσι ἔρημον τὸ ἄστυ, καὶ τινας δλίγους εὐρισκουσι τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ ἰῷ ἐόντας, ταμίας τε τοῦ ἱεροῦ καὶ πένητας ἀνθρώπους, οἱ φραξάμενοι τὴν ἀκρόπολιν θύρῃσι τε καὶ ξύλοισι ἡμύνοντο 10 τοὺς ἐπιόντας, ἀμα μὲν ὑπὲ δσθενείης βίου οὐκ ἐκχωρήσαντες ἐς Σαλαμῖνα, πρὸς δὲ αὐτοὶ δοκέοντες εἵευρηκεναι τὸ μαντήιον, τὸ ή Πυθίη σφι ἔχρησε, τὸ ξύλινον τείχος ἀνάλωτον εσεσθαι· αὐτὸ δὴ τοῦτο εἶναι τὸ κρησφύγετον κατὰ τὸ μαντήιον, καὶ οὐ 52 τὰς νέας. οἱ δὲ Πέρσαι ἵζόμενοι ἐπὶ τὸν ικταντίον τῆς ἀκροπόλιος ὅχθον, τὸν Ἀθηναῖοι καλέοντις Ἀρῆιον πάγον, ἐποιιόρκεον τρόπον τοιόνδε· ὅκως στυππεῖον περὶ τοὺς διστοὺς περιθέντες ἀψιαν, δ ἐτόξευον ἐς τὸ φράγμα. ἐνθαῦτα Ἀθηναίων οἱ πολιορκεόμενοι δμως ἡμύνοντο, καίπερ ἐς τὸ ἐσχατον κακοῦ ἀπιγμένοι καὶ τοῦ φράγματος προδεδωκότος. οὐδὲ λόγους τῶν Πεισιστρατιδέων προσφερόντων περὶ δμολογίης ἐνεδέκοντο, ἀμυνόμενοι 10 δὲ ἄλλα τε ἀντεμηχανώντο καὶ δὴ καὶ προσιόντων τῶν βαρβάρων πρὸς τὰς πύλας δλοιτρόχους ἀπιεσαν, ὥστε Ξέρξην ἐπὶ χρόνον συχνὸν ἀπορίησι ἐνέχεσθαι, 53 οὐ δυνάμενόν σφεας ἐλεῖν. χρόνῳ δὲ τῶν ἀπόδων ἐφάνη δὴ τις ἐσόδος τοῖσι βαρβάροισι· ἐδεε γάρ κατὰ τὸ Θεοπόδιον πᾶσαν τὴν Ἀττικὴν τὴν ἐν τῇ ἡπείρῳ γενέσθαι υπὸ Πέρσησι. ἐμπροσθε ὥν δ τῆς ἀκροπόλιος, ὅπισθε δὲ τῶν πυλέων καὶ τῆς ἀνόδου, τῇ δὴ οὔτε τις ἐφύλασσε οὔτε ἀν ἤλπισε,

μη κοτέ τις κατά ταῦτα ἀναβαίη ἀνθρώπων, ταυτη
ἀνέβησάν τινες κατὰ τὸ ἴδον τῆς Κέκροπος Θυγα-
τρὸς Ἀγλαύρου, καίπερ ἀποκρήμνου ἔόντος τοῦ
χώρου. ὡς δὲ εἰδον αὐτοὺς ἀναβεβηκότας οἱ 10
Ἀθηναῖοι ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν, οἱ μὲν ἐροπίτεον
ἔωντον κατὰ τοῦ τείχεος κατώ καὶ διεφθειρούτο,
οἱ δὲ εἰς τὸ μέγαρον κατέφευγον. τῶν δὲ Περσέων
οἱ ἀναβεβηκότες πρῶτον μὲν ετραπούτο πρὸς τὰς
πύλας, ταύτας δὲ ἀνοίξαντες τοὺς ἵκετας ἐφόνευον· 15
ἐπεὶ δὲ σφι πάντες κατέστρωντο, τὸ ἴδον συλήσαντες
ἐνέπορησαν πᾶσαν τὴν ἀκρόπολιν.

Σχῶν δὲ παντελέως τὰς Ἀθηνας Ξεοξης ἀπ- 54
επεμψε εἰς Σοῦσα ἄγγελον ἵππα Αρταβάνῳ ἀγγε-
λέοντα τὴν παρεοῦσάν σφι εὐπροηξίην. απὸ δὲ τῆς
πέμψιος τοῦ κηρυκος δευτέρῃ ἡμέρῃ συγκαλεσας
Ἀθηναίων τοὺς φυγάδας, ἐωντῷ δὲ ἐπομένους, 5
εκέλευε τρόπῳ τῷ σφετερῷ θῦσαι τὰ ἰοὰ ἀναβάντας
εἰς τὴν ἀκρόπολιν, εἴτε δὴ ὡν ὅψιν τινὰ ἴδων ἐνυ-
πνίον εκετέλλετο ταῦτα, εἴτε καὶ ενθυμιόν οἱ εγένετο
ἐμπροησαντι τὸ ἴδον. οἱ δὲ φυγάδες τῶν Ἀθηναίων
ἐποίησαν τὰ ἐντεταλμένα. τοῦ δε εἰνεκεν τούτων 10
ἐπευνησθῆν, φράσω. εστι εν τῇ ακροπόλι ταύτῃ 55
Ἐρεχθέος τοῦ γηγενέος λεγομένου είναι τηδε, ἐν
τῷ ἔλαιῃ τε καὶ θάλασσα ἔνι, τὰ λόγος παρὰ Ἀθη-
ναίων Ποσειδέωνά τε καὶ Ἀθηναίην ἐρίσαστας περὶ
τῆς χώρης μαρτύρια θέσθαι. ταύτην ὥν τὴν 5
ἔλαιήν ἄμα τῷ ἀλλῷ ἴοῳ κατελαβε ἐμπροησθῆναι
ὑπὸ τῶν βαοβάρων· δευτέρῃ δὲ ἡμέρῃ ἀπὸ τῆς
ἐμπροησιος Ἀθηναίων οἱ θύειν ὑπὸ βασιλέος κελευθ-
μενοι ὡς ἀνεβησαν εἰς τὸ ἱερόν, ὡφων βλαστὸν ἐκ
τοῦ στελεχεος ὅσον τε πηχυαῖον ἀγαθεδραμηκότα. 10
οὗτοι μὲν νῦν ταῦτα ἐφράσαν.

56 Οι δὲ ἐν Σαλαμῖνι Ἑλληνες, ὡς σφι ἔξηγγέλθη,
ώς ἔσχε τὰ περὶ τὴν Ἀθηνῶν ἀκόπολιν, ἐς τοσοῦ-
τον θόρυβον ἀπίκοντο, ὥστε ἕνιοι τῶν στρατηγῶν
οὐδὲ κυρωθῆναι ἐμενον τὸ προκείμενον πρῆγμα,
5 δὲ ἄλλ' ἐς τε τὰς νέας ἐσέπιπτον καὶ ἴστια ἀείροντο
ώς ἀποθευσόμενοι· τοῖσι τε ὑπολειπομένοισι αὐτῶν
ἐκνρῳθή πρὸ τοῦ Ἰσθμοῦ ναυμαχεῖν. νῦν τε
ἔγινετο, καὶ οἱ διαλυθέντες ἐκ τοῦ συνεδρίου ἐσέ-
57 βαινον ἐς τὰς νέας. ἐνθαῦτα δὴ Θεμιστοκλέα ἀπ-
ικόμενον ἐπὶ τὴν νέα εἴρετο Μνησίφιλος ἀνὴρ
Ἀθηναῖος, ὃ τι σφι εἴη βεβουλευμένον. πυθό-
μενος δὲ πρὸς αὐτοῦ, ως εἴη δεδογμένον ἀνάγειν
5 τὰς νέας πρὸς τὸν Ἰσθμὸν καὶ πρὸ τῆς Πελοπον-
νήσου ναυμαχεῖν, εἶπε „οὐ τοι ἀρά, ἦν ἀπαείρωσι
τὰς νέας ἀπὸ Σαλαμῖνος, περὶ οὐδειῆς ἐτι πατρίδος
ναυμαχήσεις· κατὰ γὰρ πόλις ἐκαστοι τρέψονται,
καὶ οὕτε σφέας Εὐρυβιάδης κατέχειν δυνήσεται οὕτε
10 τις ἀνθρώπων ἄλλος, ὥστε μηδ οὐ διασκεδασθῆναι
τὴν στρατιὴν· ἀπολεεταί τε ἡ Ἑλλὰς ἀβουλίησι.
ἄλλ' εἴ τις ἔστι μηχανή, ίθι καὶ πειρῶ διαχέαι τὰ
βεβουλευμένα, ἦν καὶ δύνη ἀναγνῶσαι Εὐρυβιάδην
58 μεταβουλεύσασθαι, ὥστε αὐτοῦ μένειν.“ κάρτα τε
τῷ Θεμιστοκλεῖ ἥρεσε ἡ ὑποθήκη καὶ οὐδὲν πρὸς
ταῦτα ἀμειψάμενος ἦμε ἐπὶ τὴν νέα τὴν Εὐρυβιά-
δεω. ἀπικόμενος δὲ ἔφη ἐθέλειν οἱ κοινόν τι πρῆ-
5 γμα συμμῖξαι. δοῦσαν δὲ αὐτὸν ἐς τὴν νέα ἐκέλευε ἐσβάντα
λεγειν, εἰ τι θέλει. ἐνθαῦτα δοῦσαν οἱ Θεμιστοκλέης παρ-
ιζόμενός οἱ καταλέγει ἐκείνα τε πάντα, τὰ ἦκουσα
Μνησίφιλου, ἐωτοῦ ποιεύμενος, καὶ ἄλλα πολλὰ
προστιθείσ, ἐς δοῦσαν οἱ ἀνέγνωσε χρημάτων ἐκ τε τῆς νεδε¹⁰
59 ἐκβῆναι συλλεξαι τε τοὺς στρατηγούς ἐς τὸ συν-
έδριον. ως δέ ἀρά συνελέχθησαν, πρὶν ἡ τὸν Εὐ-

ρυθμίδην προσθεῖναι τὸν λόγον, τῶν εἶναια συνήγαγε τὸν στρατηγούς, πολλὸς ἦν ὁ Θεμιστοκλές ἐν τοῖς λόγοισι, οἷα κάρτα δεόμενος. λέγοντος δὲ αὐτοῦ, ὁ Κορίνθιος στρατηγὸς Ἀδείμαντος ὁ Ὦκυτον εἶπε·⁵ „ὦ Θεμιστόκλες, ἐν τοῖς ὄγωσι οἱ προεξανιστάμενοι φατίζονται.“ ὁ δὲ ἀπολυόμενος ἐφη· „οἱ δὲ γε ἐγκαταλειπόμενοι οὐ στεφανοῦνται.“ τότε μὲν 60 ἡπίως τὸν Κορίνθιον ἀμείψατο, πρὸς δὲ τὸν Εὐρυβιάδην ἔλεγε ἐκείνων μὲν οὐκέτι οὐδὲν τῶν πρότερον λεχθεντῶν, ως ἐπεὰν ἀπαείρωσι απὸ Σαλαμῖνος, διαδρομοῦνται· παρεόντων γὰρ τῶν συμμάχων οὐκ ἐφερε οἱ κόσμον οὐδενα κατηγορεῖν. ὁ δὲ ἄλλου λόγου εἶχετο, λεγων τάδε· „εν σοὶ νῦν εστὶ σῶσαι τὴν Ἑλλάδα, ἣν ἐμοὶ πείθη ναυμαχῆν αὐτοῦ μένων ποιέοθαι, μηδὲ πειθόμενος τούτων τοῖς λόγοισι ἀναζευξῆς πρὸς τὸν Ἰσθμὸν τὰς νέας.¹⁰ ἀντίθες γὰρ ἑπάτερον ἀκούσας. πρὸς μὲν τῷ Ἰσθμῷ συμβάλλων ἐν πελάγει ἀναπεπταμένω ναυμαχήσεις, τὸ ἥμιστα ἡμίν σύμφροδόν ἐστι νέας ἔχουσι βαρυτέρας καὶ ἀριθμὸν ἔλασσονας· τούτο δὲ ἀπολεῖες Σαλαμῖνά τε καὶ Μέγαρα καὶ Αιγαίαν, ἣν περ καὶ¹⁵ τὰ ἄλλα ευτυχήσωμεν. ἂμα γὰρ τῷ ναυτικῷ αὐτῶν ἐφεται καὶ ὁ πεζὸς στρατός, καὶ οὕτω σφέας αὐτὸς ὅσεις ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον, πινδυνεύσεις τε ἀπαση τῇ Ἑλλάδι. ἢν δέ, τὰ ἔγω λέγω, ποιήσῃς, τοσαδε ἐν αὐτοῖσι χρηστὰ εὐρησεις· πρῶτα μὲν ἐν στεινῷ²⁰ συμβάλλοντες νησὶ διλύγησι πρὸς πολλὰς, ἢν τὰ οἰκότα ἐκ τοῦ πολέμου ἐκβαίνῃ, πολλὸν κρατησομεν· τὸ γὰρ ἐν στεινῷ ναυμαχεῖν πρὸς ἡμέων εστί, ἐν εὐρυχωρίῃ δὲ πρὸς ἐκείνων. αὐτὶς δὲ Σαλαμῖς περιγίνεται, ἐς τὴν ἡμίν ὑπέκκειται τέκνα τε²⁵ καὶ γυναικες. καὶ μὲν καὶ τόδε ἐν αὐτοῖσι ἐνεστι,

τοῦ καὶ περιέχεσθε μάλιστα· διμοίως αὐτοῦ τε μένων προναυμαχῆσεις Πελοποννήσου καὶ πρὸς τῷ Ἰσθμῷ,
οὐδὲ σφεας, εἰ περ εὐ φρονέεις, ἀξεῖς ἐπὶ τὴν Πε-
20 λοπόννησον. ἦν δέ γε καί, τὰ ἐγώ ἐλπίζω, γένηται
καὶ νικήσωμεν τῇσι νησί, οὔτε ὑμῖν ἐς τὸν Ἰσθμὸν
παρεσονται οἱ βάρβαροι οὔτε προβήσονται ἐκαστέρω
τῆς Ἀττικῆς, ἀπίστι τε οὐδενὶ οὔσιω, Μεγάροισι
τε κερδανέομεν περιεύσι καὶ Αἰγαίην καὶ Σαλαμῖνη,
35 ἐν τῇ ἡμῖν καὶ λογίον ἔστι τῶν ἐχθρῶν κατύπερθε
γενέσθαι. οἰκότα μὲν νῦν βουλευομένοισι ἀνθρώ-
ποισι ὡς τὸ ἐπίπαν ἐθέλει εὐ γίνεσθαι· μὴ δὲ οἰκότα
βουλευομένοισι οὐδὲ ἐθέλει οὐδὲ δι θεὸς προσχωρεειν
πρὸς τὰς ἀνθρωπήιας γνώμας.“

61 Ταῦτα λέγοντος Θεμιστοκλέος αὐτις δ Κοριν-
θιος Ἀδειμαντος ἐπεφέρετο, σιγᾶν τε κελεύων, τῷ
μη ἔστι πατρὶς, καὶ Εὐρυβιάδην οὐκ ἐῶν ἐπιψη-
φίζειν ἀπόλι ἀνδρὶ· πόλιν γὰρ τὸν Θεμιστοκλέα
5 παρεχόμενον οὕτω ἐκέλευε γνώμας συμβάλλεσθαι.
ταῦτα δέ οἱ προεφερε, δτι ἡλώκεσάν τε καὶ κατεί-
χοντο Ἀθῆναι. τότε δὴ δ Θεμιστοκλέης κεῖνόν τε
καὶ τοὺς Κορινθίους πολλά τε καὶ κακά ἔλεγε,
ἔωντοις τε ἐδήλου λόγῳ, ὡς εἴη καὶ πόλις καὶ γῆ
10 μεζων ἡ περ ἐκείνοισι, ἔστι δὲν διηκόσιαι νέες σφι
ἔωσι πεπληρωμέναι· οὐδαμούς γάρ Ἑλλήνων αὐτοὺς
62 ἐπιόντας ἀποκρούσεσθαι. σημαίνων δὲ ταῦτα τῷ
λόγῳ διέβανε ἐς Εὐρυβιάδην, λέγων μᾶλλον ἐπ-
εστραμμένα· „σὺ εὶ μενέεις αὐτοῦ καὶ μένων ἐσεῖς
ἀνὴρ ἀγαθός· εἰ δὲ μη, ἀνατρέψεις τὴν Ἑλλάδα·
5 τὸ πᾶν γάρ ἡμῖν τοῦ πολέμου φέρουσι αἱ νέες.
ἄλλοι εμοὶ πείθεο. εἰ δὲ ταῦτα μη ποιήσεις, ἡμεῖς
μέν, ὡς ἔχομεν, ἀναλαβόντες τοὺς οἰκέτας κοιμεύ-
μεθα ἐς Σιριν τὴν ἐν Ἰταλίῃ, ἡ περ ἡμετέρη τε

εστι ἐκ παλαιοῦ ἔτι, καὶ τὰ λόγια λέγει υπὸ ήμεων αὐτὴν δεειν κτισθῆναι· ὑμεῖς δὲ συμμάχων τοιῶνδε¹⁰ μουνωθεντες μεμνησθε τῶν εμῶν λόγων.“ ταῦτα 63 δὲ Θεμιστοκλέος λέγοντος ἀνεδιδάσκετο Εὐρυβιάδης· δοκεειν δὲ μοι, ἀρρωδῆσας μάλιστα τοὺς Ἀθηναίους ἀνεδιδάσκετο, μηδ σφεας ἀπολίπωσι, ἵνα πρὸς τὸν Ἰσθμὸν ἀγάγῃ τὰς νεας· ἀπολιπόντων γάρ Ἀθη-⁵ ναίων οὐκέτι ἔγίνοντο ἀξιόμαχοι οἱ λοιποί. ταῦτην δὲ αἰρεεται τὴν γνώμην, αὐτοῦ μενοντας διανα-
μαχέειν.

Οὗτω μὲν οἱ περὶ Σαλαμίνα ἐπεσι ἀκροβολι-⁶⁴ σάμενοι, ἐπείτε Εὐρυβιάδη ἐδοξε, αὐτοῦ παρεσκευα-
ζοντο ως ναυμαχήσοντες. ημέρη τε ἔγίνετο καὶ ἀμα τῷ ηλιῳ ἀνιόντι σεισμὸς ἐγένετο ἐν τε τῇ γῇ καὶ τῇ θαλάσσῃ. ἐδοξε δὲ σφι εὑξασθαι τοῖσι θεοῖσι⁵ καὶ επικαλέσασθαι τοὺς Αἰακίδας συμμάχους. ως δέ σφι ἐδοξε, καὶ ἐποίειν ταῦτα· ευξαμενοι γάρ πᾶσι τοῖσι θεοῖσι, αὐτόθεν μὲν ἐκ Σαλαμίνος Αἴαντά τε καὶ Τελαμῶνα ἐπεκαλέοντο, ἐπὶ δὲ Αἰακὸν καὶ τοὺς ὄλλους Αἰακίδας νέα ἀπεστελλον¹⁰ ἐς Αἴγιναν.

Οι δὲ ἐς τὸν Ξέρξεω ναυτικὸν στρατὸν τα-⁶⁶
χθέντες, ἐπειδὴ ἐκ Τρηχίνος θεησάμενοι τὸ τοῦμα τὸ Λακωνικὸν διέβησαν ἐς τὴν Ἰστιαίην, επισχόντες ημέρας τρεῖς επλεον δι' Εὐρίπου, καὶ ἐν ἐτεογοι τοισι ημέρησι ἐγένοντο εν Φαληρῷ. ως μὲν ἐμοὶ⁵ δοκεειν, οὐκ ελάσσονες ἐόντες ἀριθμὸν ἐσέβαλον ἐς τὰς Ἀθήνας, κατὰ τε ἥπειρον καὶ τῇσι νησοῖ, ἡ ἐπὶ τε Σημιαδα ἀπίκοντο καὶ ἐς Θερμοπύλας. αντι-
θήσω γάρ τοισι τε υπὸ τοῦ χειμῶνος αὐτῶν ἀπο-
λομένοισι καὶ τοῖσι εν Θερμοπύλῃσι καὶ τῇσι ἐπ'¹⁰ Ἀρτεμισίω ναυμαχίῃσι τούσδε τοὺς τότε οὐκω επο-

μένους βασιλεῖ, Μηλιέας καὶ Δωριέας καὶ Λοκροὺς
καὶ Βοιωτοὺς παντοταπι ἐπομένους πλὴν Θεοπιέων
καὶ Πλαταιέων, καὶ μάλα Καρυστίους τε καὶ Ἀν-
15 δρίους καὶ Τηνίους τε καὶ τοὺς λοιποὺς νησιώτας
πάντας, πλὴν τῶν πέντε πολίων, τῶν ἐπεμνήσθην
πρότερον τὰ οὐνόματα. ὅσῳ γὰρ δὴ προέβαινε
ἐσωτέρῳ τῆς Ἑλλάδος ὁ Πέρσης, τοσούτῳ πλέω
ἔθνεα ὡς εἴπετο.

67   'Επεὶ ὧν ἀπίκατο ἐς τὰς Ἀθήνας πάντες οὗτοι
πλὴν Παρίων (Πάροι δὲ ὑπολειφθέντες ἐν Κύθνῳ
ἐκαραδόκεον τὸν πόλεμον, οὐδὲ ἀποβῆσεται), οἱ δὲ
λοιποὶ ὡς ἀπίκοντο ἐς τὸ Φάληρον, ἐνθαῦτα κατέβη
5 αὐτὸς Ξέρξης ἐπὶ τὰς νέας, ἐθέλων σφι συμμῖξαι
τε καὶ πυθέσθαι τῶν ἐπιπλεόντων τὰς γνώμας.

Na radzie wojennej większości głosuje za stoczeniem bitwy morskiej.

70   'Επειδὴ δὲ παρῆγγελλον¹ ἀναπλέειν, ἀνῆγον
τὰς νέας ἐπὶ τὴν Σαλαμῖνα, καὶ παρεκρίθησαν δια-
ταχθέντες κατ' ἡσυχίην. τότε μὲν νῦν οὐκ ἐξέχοησε
σφι ἡ ἡμέρη ναυμαχίην ποιῆσασθαι· νῦν γὰρ ἐπ-
6 εγένετο· οἱ δὲ παρεσκευάζοντο εἰς τὴν ὑστεραίην.
τοὺς δὲ Ἕλληνας εἶχε δεος τε καὶ ἀρρωδίη, οὐκ
ῆκιστα δὲ τοὺς ἀπὸ Πελοποννήσου· ἀρρωδεον δέ,
ὅτι αὐτοὶ μὲν ἐν Σαλαμῖνι κατήμενοι ὑπὲρ γῆς τῆς
Ἀθηναίων ναυμαχεῖεν μέλλοιεν, νικηθέντες τε ἐν
10 νῆσῳ ἀπολαμφθέντες πολυορκήσονται, ἀπέντες τὴν
έωστῶν ἀφύλακτον. τῶν δὲ βαρβάρων ὁ πεζὸς
ὑπὸ τὴν παρεοῦσαν νῦντα ἐπορεύετο ἐπὶ τὴν Πε-
71 λοπόννησον· καίτοι τὰ δυνατὰ πάντα ἐμειχάνητο,
δικαστικοὶ μὴ εοβάλοιεν οἱ βάρβαροι. ὡς
γὰρ ἐπύθοντο τάχιστα Πελοποννήσοι τοὺς ἀμφὶ

1) t. j. wodzowie oty perskiej

Λεωνίδην ἐν Θερμοπύλησι τετελευτήκεναι, συνδραμόντες ἐκ τῶν πολίων ἐς τὸν Ἰσθμὸν ἵζοντο, καὶ σφι ἐπῆρ στρατηγὸς Κλεόμβροτος ὁ Ἀναξανδρίδεω,
Λεωνίδεω δὲ ἀδελφεός. ἵζομενοι δὲ ἐν τῷ Ἰσθμῷ
καὶ συγχώσαντες τὴν Σκιρωνίδα ὄδον, μετὰ τούτο
ῶς σφι ἔδοξε βουλευομένοισι, οἰκοδόμεον διὰ τοῦ
Ἰσθμοῦ τεῖχος. ἀτε δὲ ἐνσέων μυριάδων πολλέων 10
καὶ παντὸς ἀνδρὸς ἐργαζομένου, ἤνετο τὸ ἐργον·
καὶ γὰρ λίθοι καὶ πλίνθοι καὶ ἔντα καὶ φρούριοι
ψάμμου πλήρεες ἐσεφορέοντο, καὶ ἐλίνυνον οὐδέποτε
χρόνον οἱ βοηθῆσαντες ἐργαζόμενοι, οὗτε νυκτὸς
οὔτε ἡμέρης. οἱ δὲ βοηθῆσαντες ἐς τὸν Ἰσθμὸν 72
πανδημὶ οἵδε ἥσαν Ἑλλήνων, Λακεδαιμόνιοι τε καὶ
Ἀρκάδες πάντες καὶ Ἡλεῖοι καὶ Κορίνθιοι καὶ Σι-
κυώνιοι καὶ Ἐπιδαύριοι καὶ Φιλιάσιοι καὶ Τροιζῆνιοι
καὶ Ἐρμιονέες. οὗτοι μὲν ἥσαν οἱ βοηθῆσαντες 5
καὶ ὑπεραρρωδεοντες τῇ Ἑλλάδι κινδυνευούσῃ· τοῖσι
δὲ ἄλλοισι Πελοποννησίοισι ἔμελε οὐδέν. Ὁλύμπια
δὲ καὶ Κάρονεια παροιχώκεε ἥδη.

Οἱ μὲν δὴ ἐν τῷ Ἰσθμῷ τοιούτῳ πόνῳ συν- 74
έστασαν, ἀτε περὶ τὸν παντὸς ἥδη θέοντες καὶ τῆσι
νησὶ οὐκ ἐπιβίοντες ἐλλάμψεσθαι· οἱ δὲ ἐν Σαλα-
μῖνι ὅμως ταῦτα πυνθανόμενοι ἀρρώδεον, οὐκ
οὕτω περὶ σφίσι αὐτοῖσι δειμαίνοντες, ὡς περὶ τῇ 5
Πελοποννήσῳ. τεως μὲν δὴ αὐτῶν ἀνὴρ ἀνδρὶ¹
παραστὰς συγῇ λόγον ἐποιέετο, θωῦμα ποιεύμενος
τὴν Εὐρυβιάδεω ἀβουλίην· τέλος δὲ ἐξερράγη ἐς τὸ
μέσον. σύλλογός τε δὴ ἐγίνετο, καὶ πολλὰ ἐλέγετο
περὶ τῶν αὐτῶν, οἱ μὲν, ὡς ἐς τὴν Πελοπόννησον 10
χρεὸν εἶη ἀποπλέειν καὶ περὶ ἐκείνης κινδυνεύειν,
μηδὲ πρὸ χώρης δοριαλώτου μένοντας μάχεσθαι,
Ἀθηναῖοι δὲ καὶ Αἰγινῆται καὶ Μεγαρέες αὐτοὺς

75 μένοντας ἀμύνεσθαι. ἐνθαῦτα Θεμιστοκλέης ὡς
ἐσσοῦτο τῇ γνώμῃ ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων, λαθὼν
ἔξεοχεται ἐκ τοῦ συνεδρίου, ἔξελθων δὲ πεμπει ἐς
τὸ στρατόπεδον τὸ Μῆδων ἀνδρα πλοίῳ, ἐντειλά-
5 μενος, τὰ λέγειν χρεόν, τῷ οὔρομα μὲν ἦν Σίκιννος,
οἰκέτης δὲ καὶ παιδαγωγὸς ἦν τῶν Θεμιστοκλέος
παιδῶν· τὸν δὴ ὕστερον τούτων τῶν ποιημάτων
Θεμιστοκλέης Θεσπιέα τε ἐποίησε, ὡς ἐπεδέκοντο οἱ
Θεσπιεῖς πολιήτας, καὶ χρήμασι ὅλβιον. ὃς τότε
10 πλοίῳ ἀπικόμενος ἐλεγε πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν
βαρβάρων τάδε· „Ἐπεμψέ με στρατηγὸς δὲ Ἀθηναίων
λαθῷ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων (τυγχάνει γὰρ φρονέων
τὰ βασιλεός καὶ βουλόμενος μᾶλλον τὰ ὑμέτερα
κατύπερθε γίνεσθαι ἢ τὰ τῶν Ἑλλήνων ποιῆματα)
15 φράσοντα, διτι οἱ Ἑλλῆνες δογμὸν βουλεύονται
καταρρωδηκότες, καὶ νῦν παρέχει καλλιστον ὑμέας
ἔογων ἀπάντων ἔξεογάσσασθαι, ἦν μὴ περιδῆτε
διαδράντας αὐτούς. οὕτε γὰρ ἀλλήλοισι διοφρο-
νέοντι οὐτ' ἔτι ἀντιστήσονται ὑμῖν, πρὸς ἑωυτούς
20 τε σφέας ὄψεσθε ναυμαχέοντας τοὺς τὰ ὑμέτερα
76 φρονέοντας καὶ τοὺς μὴ.“ ὁ μὲν ταῦτα σφι σημῆ-
νας εκποδῶν ἀπαλλάσσετο· τοῖσι δὲ ὡς πιστὰ ἐγίνετο
τὰ ἀγγελθέντα, τοῦτο μὲν ἐς τὴν νησίδα τὴν Ψυττά-
λειαν, μεταξὺ Σαλαμῖνός τε κειμένην καὶ τῆς ἱπεί-
ρου, πολλοὺς τῶν Περσέων ἀπεβίβασαν· τοῦτο δέ,
ἐπειδὴ εγίνοντο μέσαι νύκτες, ἀνῆγον μὲν τὸ ἀπ'
ἔσπερος κέρας κυκλούμενοι πρὸς τὴν Σαλαμῖνα,
ἀνῆγον δὲ οἱ ἀμφὶ τὴν Κέον τε καὶ τὴν Κυνόσου-
ραν τεταγμένοι, κατεῖχόν τε μέχοι Μουνυχίης πάντα
10 τὸν πορθμὸν τῆσι νησοί. τῶνδε εἴνεκα ἀνῆγον
τὰς νεας, ἵνα δὴ τοῖσι Ἑλλησι μηδὲ φυγεῖν ἔξῃ,
ἄλλ' ἀπολαμφθέντες ἐν τῇ Σαλαμῖνι δοῖεν τίσιν

τῶν ἐπ Ἀρτεμισίῳ ἀγωνισμάτων. ἐς δὲ τὴν νησῖδα τὴν Ψυιτάλειαν καλεομένην ἀπεβίβαζον τῶν Περσῶν τῶνδε νεκρού, ως επεὰν γένηται ναυμαχίη,¹⁵ ἐνθαῦτα μάλιστα ἔξοισομενων τῶν τε ἀνδρῶν καὶ τῶν ναυηγίων (εν γάρ δὴ πόρῳ ναυμαχίης τῆς μελλουσῆς ἐσεσθαι ἔκειτο η νῆσος), ἵνα τοὺς μὲν πειριποῶσι, τοὺς δὲ διαφθείρωσι. ἐποίειν δὲ σιγῇ ταῦτα, ως μὴ πυνθανοίατο οἱ ἐναντίοι. οἱ μὲν δὴ ταῦτα τῆς νυκτὸς οὐδὲν αποκοιμηθέντες παραρτέοντο.

Χρησμοῖσι δὲ οὐκ ἔχω ἀντιλεγειν ως οὐκ⁷⁷ εἰσὶ. ἀληθέες, οὐ βουλόμενος ἐναργέως λέγοντας πειρᾶσθαι καταβάλλειν, ἐς τοιάδε πρήγματα ἐσβλέψας.

ἀλλ' ὅταν Ἀρτεμιδος χρυσαόρου ἱερὸν ἀπτὴν νησὶ γεφυρώσωσι καὶ εἰναλίην Κυνόσουραν, ἐπίδι μαινομένη, λιπαρὸς πέρσαντες Ἀθῆνας, δία Δίκη σβέσσει κρατερὸν Κόρον, "Υβριος νίον, δεινὸν μαιμώντα, δοκεῦντ' ἀνὰ πάντα πιθέσθαι. χαλκὸς γάρ χαλκῷ συμμίξεται, αἴματι δὲ Ἀρης πόντον φοινίξει. τότε ἐλευθερον Ἐλλάδος ἡμαρτεύοπα Κρονίδης ἐπάγει καὶ πότια Νίκη.

ἐς τοιαῦτα μὲν καὶ οὕτω ἐναργέως λέγοντι Βάκιδι ἀντιλογίης χρησμῶν πέρι οὕτε αὐτὸς λέγειν τολμεω οὔτε παρ' ἀλλων ἐνδεκομαι.¹⁶

Τῶν δὲ ἐν Σαλαμῖνι στρατηγῶν εγίνετο ὠδι-⁷⁸ σμὸς λόγων πολλός. ἥδεσαν δὲ οὐκῶ, ὅτι σφέας περιεκυλοῦντο τῇσι νησοῖ οἱ βάρβαροι, ἀλλ' ὥσπερ τῆς ἡμέρης ὥρων αὐτοὺς τεταγμένους, ἐδόκεον κατὰ χώρην εἶναι. συνεστηκότων δὲ τῶν στρατηγῶν,⁷⁹ ἐξ Αἰγίνης διέβη Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου, ἀνὴρ Ἀθηναῖος μέν, ἐξωστρακισμένος δὲ ὑπὸ τοῦ δῆμου,

τὸν ἐγὼ γενόμενος αὐτοῦ τὸν τρόπον, ἀριστον ἄνδρα γενέσθαι ἐν Ἀθήνησι καὶ δικαιότατον. οὗτος ὁνὴρ στὰς ἐπὶ τὸ συνέδριον ἔξεναλετο Θεμιστοκλέα, εόντα μὲν ἑωυτοῦ οὐ φίλον, ἐχθρὸν δὲ τὰ μάλιστα ὑπὸ δὲ μεγάθεος τῶν παρεόντων κακῶν ληθῆριν ἐκείνων ποιεύμενος ἔξεναλετο,
 10 θέλων αυτῷ συμμιξαι. προσακηρούει δέ, ὅτι σπεύδοιεν οἱ ἀπὸ Πελοποννήσου ἀνάγειν τὰς νέας πρὸς τὸν Ἰσθμόν. ὡς δὲ ἔξηλθε οἱ Θεμιστοκλέης, ἐλεγεῖ Ἀριστείδης τάδε· „ἥμεας στασιάζειν χρεόν ἔστι ἐν τε τῷ ἀλλῳ καιρῷ καὶ δὴ καὶ ἐν τῷδε περὶ τοῦ,
 15 ὀκότερος ἡμέων πλέω ἀγαθὰ τὴν πατρίδα ἐργάσεται. λέγω δέ τοι, ὅτι ἵσσον ἔστι πολλὰ τε καὶ δλίγα λέγειν περὶ ἀποπλόου τοῦ ἐνθεύτεν Πελοποννησίοισι. ἐγὼ γὰρ αὐτόπτης τοι λέγω γενόμενος, ὅτι νῦν οὐδὲ τὴν Θέλωσι Κορίνθιοι τε καὶ αὐτὸς Εύρυβιά-
 20 δῆς οἰοί τε ἔσονται ἐπιλωσαι· περιεχόμεθα γὰρ ὑπὸ τῶν πολεμίων κυκλώ. ἀλλ' ἐσελθών σφι ταῦτα
 80 σήμηνον.“ δ' ἀμείβετο τοισίδε· „κἀρτα τε χρηστὰ διακελεύεαι καὶ εὑ ἥγγειλας· τὰ γὰρ ἐγὼ ἐδεόμην γενέσθαι, αὐτὸς αὐτόπτης γενόμενος ἥκεις. ἵσθι γὰρ ἐξ εμεο τὰ ποιεύμενα ὑπὸ Μήδων· ἐδει
 5 γὰρ, ὅτε οὐκ ἐκόντες ἥθελον ἐς μάχην κατίστασθαι οἱ Ἑλληνες, ἀκοντας παραστήσασθαι. σὺ δὲ ἐπεὶ περ ἥκεις χρηστὰ ἀπαγγέλλων, αὐτὸς σφι ἀγγειλον. ἦν γὰρ ἐγὼ αὐτὰ λέγω, δόξω πλάσας λέγειν καὶ οὐ πείσω ὡς οὐ ποιεύντων τῶν βαρβάρων ταῦτα.
 10 ἀλλὰ σφι σήμηνον αὐτὸς παρελθών, ὡς ἔχει. ἐπεὰν δὲ σημήνης, ἦν μὲν πείθωνται, ταῦτα δὴ τὰ κάλλιστα, ἦν δὲ αὐτοῖσι μὴ πιστὰ γένηται, ὅμοιον ἡμῖν ἔσται· οὐ γὰρ ἔτι διαδοκήσονται, εἴ περ περι-
 81 εχόμεθα πανταχόθεν, ὡς σὺ λέγεις.“ ταῦτα ἔλεγε

παρελθων δὲ Ἀριστείδης, φάμενος εἶς Αἰγίνης τε
ζῆνται καὶ μόγις ἐκπλώσαι λαθῶν τοὺς ἐπορμεούτας·
περιέχεσθαι γὰρ πάν το στρατόπεδον τὸ Ἑλληνικὸν
ὑπὸ τῶν νεῶν τῶν Σέρξεω· παραφτέεσθαι τε συν- 5
εβούλευε ως ἀλεξησομένους. καὶ δὲ μὲν ταῦτα εἴπας
μετεστήκεε, τῶν δὲ αὐτις ἐγίνετο λόγων ἀμφισβα-
σίη· οἱ γὰρ πλεῦνες τῶν στρατηγῶν οὐκ ἐπείθοντο
τὰ ἐσαγγελθέντα. ἀπιστεόντων δὲ τούτων ἦκε 82
τριήρης ἀνδρῶν Τηνίων αυτομολέουσα, τῆς ἡρχε
ἀνὴρ Παναίτιος δὲ Σωσιμένεος, ἥ περ δὴ ἔφερε τὴν
ἀληθείην πᾶσαν. διὰ δὲ τοῦτο τὸ ἔργον ἐνεγρά-
φησαν Τηνῖοι ἐν Δελφοῖσι ἐς τὸν τρίποδα ἐν τοῖσι 5
τὸν βάρβαρον κατελοῦσι. σὺν δὲ ὡν ταῦτη τῇ
νηὶ τῇ αυτομολησάσῃ ἐς Σαλαμίνα καὶ τῇ πρότερον
ἐπ' Ἀρτεμίσιον τῇ Λημνίῃ ἐξεπληροῦτο τὸ ναυτικὸν
τοῖσι "Ελλησι" ἐς τὰς δύοδάντα καὶ τριηκοσίας
νέας· δύο γὰρ δὴ νεῶν τότε κατέδεε ἐς τὸν 10
ἀριθμόν.

Τοῖσι δὲ "Ελλησι" ως πιστὰ δὴ τὰ λεγόμενα 83
ἥν τῶν Τηνίων ὁμοίατα, παρεσκευάζοντο ως ναυ-
μαχῆσοντες. ἥψις τε διέφανε, καὶ οἱ σύλλογον
τῶν επιβατέων ποιησάμενοι, προηγόρευε εὐ ἔχοντα
μὲν ἐκ πάντων Θεμιστοκλέης, τὰ δὲ ἔπεια ἥν πάντα 5
τὰ ιρέσσω τοῖσι ἥσσοις ἀντιτιθέμενα, δσα δὴ ἐν
ἀνθρώπου φύσι καὶ καταστάσι ἐγγίνεται· παραινέ-
σας δὲ τούτων τὰ ιρέσσω αἰρέεσθαι, καὶ κατα-
πλέξας τὴν φῆσιν, ἐσβαίνειν ἐκέλευε ἐς τὰς νέας.
καὶ οὗτοι μὲν δὴ ἐσέβαινον, καὶ ἦκε ἡ ἀπ' Αἰγίνης 10
τριήρης, ἥ κατὰ τοὺς Αἰακίδας ἀπεδήμησε. ἐνθαῦτα
ἀνῆγον τὰς νέας ἀπάσας "Ελληνες. ἀναγομένοισι
δέ σφι αὐτίκα ἐπεκέσταο οἱ βάρβαροι. οἱ μὲν δὴ 84
ἄλλοι "Ελληνες τοιύμνην ἀνεκρουόντο καὶ ὀκελλον

τὰς νέας, Ἀμεινής δὲ ἀνὴρ Ἀθηναῖος ἔξαναχθεὶς
νηὶ ἐμβάλλει. συμπλακείσης δὲ τῆς νεὸς καὶ οὐ
5 δυναμένων ἀπαλλαγῆναι, οὕτω δὴ οἱ ἄλλοι Ἀμεινή
βοηθέοντες συνέμισγον. Ἀθηναῖοι μὲν οὕτω λε-
γουσι τῆς ναυμαχίης γενέσθαι τὴν ἀρχήν, Αἰγι-
νῆται δὲ τὴν κατὰ τοὺς Αἰακίδας ἀποδημήσασαν
ἐς Αἴγιναν, ταῦτην εἶναι τὴν ἀρχασαν. λέγεται δὲ
10 καὶ τάδε, ὡς φάσια σφι γυναικὸς ἐφάνη, φανεῖσαν
δὲ διακελεύσασθαι ὥστε καὶ ἀπαν ἀκοῦσαι τὸ τῶν
Ἐλλήνων στρατόπεδον, διειδίσασαν πρότερον τάδε·
„ὦ δαιμόνιοι, μέχρι πόσου ἔτι πρόμνην ἀνακρού-
σεσθε;“

85   Κατὰ μὲν δὴ Ἀθηναίους ἐτετάχατο Φοίνικες
(οὗτοι γὰρ εἶχον τὸ πρός Ἐλευσῖνός τε καὶ ἐσπέρης
κεοσ), κατὰ δὲ Λακεδαιμονίους Ἰωνες· οὗτοι δ'
εἶχον τὸ πρός τὴν ἥσθι τε καὶ τὸν Πειραιέα. ἐθελο-
5 μάκεον μέντοι αὐτῶν κατὰ τὰς Θεμιστοκλέος ἐντο-
λας δλίγοι, οἱ δὲ πλεῦνες οὐ. ἔχω μὲν νῦν συχνῶν
ούνόματα τριηράρχων καταλέξαι τῶν νέας Ἐλληνί-
δας ἐλόντων, χρήσομαι δὲ αὐτοῖσι οὐδὲν πλὴν
Θεομήστορός τε τοῦ Ἀνδροδάμαντος καὶ Φυλάκου
10 τοῦ Ἰστιαίου, Σαμιων ἀμφοτερών. τοῦδε δὲ εἴνεκα
μέμνημαι τούτων μούνων, ὅτι Θεομήστωρ μὲν
διὰ τοῦτο τὸ ἔργον Σαμου ἐτυράννευσε καταστη-
σάντων τῶν Περσέων, Φύλακος δὲ εὐεργέτης βα-
σιλέος ἀνεγοάφη καὶ χώρῃ ἐδωρήθη πολλῇ. οἱ δ'
15 εὐεργέται βασιλέος δροσάγγαι καλέονται Περσιστί.
86 πεοὶ μὲν νῦν τούτους οὕτω εἶχε· τὸ δὲ πλῆθος
τῶν νεῶν ἐν τῇ Σαλαμῖνι ἐκεραΐζετο, αἱ μὲν ὑπὸ^τ
Ἀθηναίων διαφθειρόμεναι, αἱ δὲ ὑπὸ Αἰγινητέων.
ἀτε γὰρ τῶν μὲν Ἐλλήνων σὺν πόσμῳ ναυμα-
5 χεύντων κατὰ τάξιν, τῶν δὲ βαρβάρων οὔτε τετα-

γιμένων ἔτι οὔτε σὺν νόῳ ποιεόντων οὐδεν, ἔμελλε τοιοῦτό σφι συνοίσεσθαι, οἶνν περ ἀπέβη. καίτοι ἥσάν γε καὶ εγένοντο ταύτην τὴν ἡμερην μακρῷ ἀμείνονες αὐτοὶ ἐωτῶν ἡ πρὸς Εὐβοϊη, πᾶς τις προσθυμεόμενος καὶ δειμαίνων ξερξῆν, ἐδόκεε τε ¹⁰ ἔκαστος ἐωτὸν θεήσασθαι βασιλέα.

Ἐν δὲ τῷ πόρῳ τούτῳ απὸ μὲν ἐθανε ὁ ⁸⁹ στρατηγὸς Ἀριαβίγνης ὁ Δαρείου, ξέρξεω ἐών ἀδελφεός, ἀπὸ δὲ ἄλλοι πολλοί τε καὶ ὄνομαστοὶ Περσέων καὶ Μῆδων καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων, δλίγοι δὲ τινες καὶ Ἑλλήνων· ἀτε γὰρ νέειν ἐπιστάμενοι, ⁵ τοῖσι αἱ νέες διεφθείροντο καὶ μη ἐν χειρῶν νόμῳ ἀπολλύμενοι, ἐς τὴν Σαλαμῖνα διένεον. τῶν δε βαρβάρων οἱ πολλοί ἐν τῇ Θαλάσσῃ διεφθάρησαν, νέειν οὐκ ἐπιστάμενοι. ἐπεὶ δὲ αἱ πρῶται ἐς φυγὴν ἐτράποντο, ἐνθαῦτα αἱ πλεῖσται διεφθείροντο· οἱ ¹⁰ γὰρ ὅπισθε τεταγμένοι, ἐς τὸ πρόσθε τῆσι νησὶ παριένται πειρώμενοι ως ἀποδεξόμενοι τι καὶ αὐτοὶ ἔργον βασιλεῖ, τῆσι σφετέρησι νησὶ φευγούσῃσι περιεπιπτον.

Ἐγένετο δὲ καὶ τόδε ἐν τῷ θορύβῳ τούτῳ. ⁹⁰ τῶν τινες Φοινίκων, τῶν αἱ νέες διεφθάρατο, ἐλθόντες παρὰ βασιλέα διεβαλλον τοὺς "Ιωνας, ως δι' ἐκείνους ἀπολοίατο αἱ νέες, ως προδόντων. συνήνεικε ὡν οὕτω, ὥστε Ἰωνων τε τοὺς στρατηγοὺς ⁵ μη ἀπολέσθαι, Φοινίκων τε τοὺς διαβάλλοντας λαβεῖν τοιόνδε μισθόν· ἔτι τούτων ταῦτα λεγόντων ἐνέβαλε νηὶ Ἀττικῇ Σαμοθρηκίη νηῦς. ἡ τε ¹⁰ Ἀττικῇ πατεδύετο, καὶ ἐπιφερομένη Αλγιναιη νηῦς πατέδυσε τῶν Σαμοθρηκίων τὴν νέα. ἀτε δὲ ἐόντες ἀκοντισταὶ οἱ Σαμοθρηκίων τοὺς ἐπιβάτας ἀπὸ τῆς παταδυσάσης νεὸς βάλλοντες ἀπηραξαν καὶ ἐπέβησάν

τε καὶ ἔσχον αὐτήν. ταῦτα γενόιενα τοὺς "Ιωνας
ἔρονται· ως γὰρ εἰδὲ σφεας Ξέρξης ἔργον μέγα¹⁵
ἔργασαμένους, ἐτράπετο πρὸς τοὺς Φοίνικας οἵα
ὑπερλυπεόμενός τε καὶ πάντας αἰτιώμενος, καὶ σφεων
ἐκέλευσε τὰς κεφαλὰς ἀποταμεῖν, ἵνα μὴ αὐτοὶ κακοὶ²⁰
γενόμενοι τοὺς ἀμείνονας διαβάλλωσι. ὅκως γάρ
τινα ἴδοι Ξέρξης τῶν ἑωυτοῦ ἔργον τι ἀποδεικνύ-
μενον ἐν τῇ ναυμαχίῃ, κατῆμενος ὑπὸ τῷ ὅρεϊ τῷ
ἀντίον Σαλαμῖνος, τὸ καλέεται Αἴγαλεως, ἀνεπινυ-²⁵
θάνετο τὸν ποιησάντα, καὶ οἱ γραμματισταὶ ἀν-
έγραφον πατρόθεν τὸν τριήραρχον καὶ τὴν πόλιν.
πρὸς δὲ τι καὶ προσεβάλετο φίλος ἐὼν Ἀριαράμνης
ἀνὴρ Πέρσης παρεών τούτου τοῦ Φοίνικηίου πά-³⁰
θεος. οἱ μὲν δὴ πρὸς τοὺς Φοίνικας ἐτράποντο.

91 Τῶν δὲ βαρβάρων ἐς φυγὴν τραπομένων καὶ
ἐκπλεόντων πρὸς τὸ Φάληρον, Αἴγινῆται ὑποστάντες
ἐν τῷ πορθμῷ ἔργα ἀπεδεξαντο λόγου ἄξια. οἱ
μὲν γὰρ Ἀθηναῖοι ἐν τῷ θορυβῷ ἐκεράΐζον τὰς
τε ἀντισταμένας καὶ τὰς φευγούσας τῶν νεῶν,
οἱ δὲ Αἴγινῆται τὰς ἐκπλεούσας· ὅκως δέ τινες
τοὺς Ἀθηναίους διαφύγοιεν, φερόμενοι ἐσέπιπτον
92 ἐς τὸν Αἴγινητας. ἐνθαῦτα συνεκύρεον νέες ἡ
τε Θεμιστοκλέος διώκουσα νέα, καὶ ἡ Πολυκρίτου
τοῦ Κριοῦ ἀνδρὸς Αἴγινητεω νηὶ ἐμβαλούσα Σι-
δωνίη, ἡ περ ἐιλε τὴν προφυλάσσουσαν ἐπὶ Σκιά-³⁵
θῷ τὴν Αἴγιναίρη, ἐπ' ἣς ἔπλεε Πυθέης ὁ Ἰσχε-
νός, τὸν οἱ Πέρσαι κατακοπέντα ἀρετῆς εἶνεκα
εἶχον ἐν τῇ νηὶ ἐκπαγλεόμενοι· τὸν δὴ περιάγουσα
ἄμα τοῖσι Πέρσαις ἥλω νηῆς ἡ Σιδωνίη, ὥστε
Πυθέην οὐτω σωθῆναι ἐς Αἴγιναν. ως δέ ἐσεῖδε
10 τὴν νέα τὴν Ἀττικὴν ὁ Πολύκριτος, ἔγνω τὸ
σημήιον ἴδων τῆς στρατηγίδος, καὶ βώσας τὸν

Θεμιστοκλέα ἐπεκερδόμησε ἐς τῶν Αἰγαίητων τὸν μηδισμὸν ὀνειδίζων. ταῦτα μὲν νῦν τῇ ἐμβάλων ὁ Πολύκριτος απέροιψε ἐς Θεμιστοκλέα· οἱ δὲ βαρ-βαροὶ, τῶν οἵ νέες περιεγένοντο, φευγοντες ἀπίκοντο 15 ἐς Φάληρον ὑπὸ τὸν πεζὸν στρατόν.

Ἐν δὲ τῇ ναυμαχίῃ ταῦτη ἥκουσαν Ἑλλήρων 93 ἄριστα Αἰγαίηται, ἐπὶ δὲ Ἀθηναῖοι, ἀνδρῶν δὲ Πολύκριτος τε ὁ Αἰγαίητης καὶ Ἀθηναῖοι Εὐμένης τε ὁ Ἀναγυράσιος καὶ Ἀμεινίης Παλληνεύς.

Ἄδειμαντον δὲ τὸν Κορίνθιον στρατηγὸν λέ- 94 γουσὶ Ἀθηναῖοι αὐτίκα κατὰ ἀρχὰς, ως συνέμισγον αἱ νέες, ἐκπλαγέντα τε καὶ ὑπερδείσαντα, τὰ ἴστια ἀειράμενον οἰχεοθαί φευγοντα, ἰδόντας δὲ τοὺς Κορίνθιους τὴν στρατηγίδα φευγούσαν ώσαύτως 5 οἰχεοθαί. ως δὲ ἀρα φευγοντας γίνεσθαι τῆς Σα-λαμνίης κατὰ ἵρὸν Ἀθηναίης Σκιράδος, περιπιπτειν σφι κέλητα θείη πομπῇ, τὸν οὔτε πεμψαντα φα-νῆναι οὐδένα, οὔτε τι τῶν ἀπὸ τῆς στρατιῆς εἰδόσι προσφέρεσθαι τοῖσι Κορίνθιοισι. τῇδε δὲ συμβάλ- 10 λονται εἶναι. θείον τὸ πρῆγμα. ως γὰρ ἀγχοῦ γενέσθαι τῶν νεών, τοὺς ἀπὸ τοῦ κέλητος λεγειν τάδε. „Ἄδειμαντε, σὺ μὲν αποστρέψας τὰς νέας εἰς φυγὴν ὅρμησαι καταπροδούς τοὺς Ἑλληνας· οἱ δὲ καὶ δὴ νικῶσι, ὅσον αὐτοὶ ἡρώντο ἐπικρατῆσαι 15 τῶν ἔχθρῶν.“ ταῦτα λεγόντων, ἀπιστεειν γάρ τὸν Ἀδειμαντον, αὐτὶς τάδε λέγειν, ως αὐτοὶ οἰοί τε εἰεν ἀγόμενοι ὅμηροι ἀποθνήσκειν, ἢν μὴ νικῶντες φαίνωνται οἱ Ἑλληνες. οὐτω δὴ αποστρέψαντα τὴν νέα αὐτόν τε καὶ τοὺς ἄλλους ἐπὶ εξεργασμέ- 20 νοισι ελθεῖν εἰς τὸ στρατόπεδον. τούτους μὲν τοιαύτη φάτις ἔχει ὑπὸ Ἀθηναίων, οὐ μέντοι αὐτοὶ γε Κορίνθιοι ὅμολογεούσι, ἀλλ' ἐν πρωτοισι

σφέας αὐτοὺς τῆς ναυμαχίης νομίζουσι γενέσθαι·
25 μαρτυρεῖ δέ σφι καὶ η ἀλλη Ἑλλάς.

95 Ἀριστειδῆς δέ ὁ Λυσιμάχου ἀνήρ Ἀθηναῖος,
τοῦ καὶ οὐλίγω τι πρότερον τούτων ἐπεμνήσθη
ὡς ἀνδρὸς ἀρίστου, οὗτος ἐν τῷ Θρούβῳ τούτῳ
τῷ περὶ Σαλαμίνα γενομένῳ τάδε ἐποίεε· παρα-
δλαβών πολλοὺς τῶν ὀπλιτῶν, οἵ παρατετάχατο
παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Σαλαμίνης χώρης, γένος
ἔόντες Ἀθηναῖοι, ἐς τὴν Ψυττάλειαν νῆσον ἀπέβησε
ἄγων, οἵ τους Πέρδσας τους ἐν τῇ νησῖδι ταύτῃ
κατεφόρευσαν πάντας.

96 Ως δέ η ναυμαχίη διελέλυτο, κατειρύσσαντες
ἐς τὴν Σαλαμίνα οἱ Ἕλληνες τῶν ναυηγίων, δσα
ταυτὴ ἐτύγχανε ἔτι ἔοντα, ἐτοιμοὶ ήσαν ἐς ἄλλην
ναυμαχίην, ἐλπίζοντες τῇσι περιεούσῃσι νησὶ ἔτι
χρήσεσθαι βασιλέα. τῶν δὲ ναυηγίων πολλὰ υπο-
λαβών ἀνεμος ζέφυρος ἐφερε τῆς Ἀττικῆς ἐπὶ τὴν
ἡσόνα τὴν καλεομένην Κωλιάδα· ὡστε ἀποπλησθῆναι
τὸν χρησμὸν τὸν τε ἄλλον πάντα τὸν περὶ τῆς
ναυμαχίης ταύτης εἰρημένον Βάκιδι καὶ Μεγαίω,
10 καὶ δὴ καὶ κατὰ τὰ ναυηγία τὰ ταύτη εξενειχθέντα
τὸ εἰρημένον πολλοῖσι ἔτεσι πρότερον τούτων ἐν
χρησμῷ Λυσιστράτῳ Ἀθηναίῳ ἀνδρὶ χρησμολόγῳ,
τὸ ἐλελήθεε πάντας τους Ἕλληνας,

Κωλιάδες δὲ γυναικες ἐρετμοῖσι φρύξουσι.

15 τοῦτο δὲ ἔμελλε ἀπελάσαντος βασιλέος ἐσεσθαι.

Xerxes zamyśla zrazu z całem wojskiem uciekać, lecz za poradą Mardoniusza postanawia pozostawić go wraz z 300.000 doborowego wojska w Tracyi, poczem wyprawia co przedzej flotę ku Hellespontowi, którą Grecy ścigają aż do Andros. Tymczasem Xerxes lądem tą samą drogą, którychdy przyszedł do Grecji, wraca do Tessalii. Tam wydziela Mardoniusz część wojska, z którym miał pozostać w Grecji, z pozostałą zaś częścią zdąża Xerxes

spiesznie ku Hellespontowi. W 35 dniach dostaje się do miejsca przeprawy, ale z wojska jego nic prawie nie pozostało, gdyż głód i zarazy do szczeću je wyniszczyły.

29. Powrót Greków do Salaminy, Wysłanie darów do Delf i przyznanie nagród. VIII, 121—125.

Oι δὲ Ἐλλῆνες ἐπείτε οὐκ οἷοί τε ἔγινοντο 121
ἔξελεῖν τὴν Ἀνδρὸν, τραπόμενοι εἰς Κάρυστον καὶ
δημιωσαντες αὐτῶν τὴν χώρην απαλλάσσοντο εἰς
Σαλαμῖνα. πρῶτα μὲν νῦν τοῖσι θεοῖσι ἔξειλον
ἀκροθίνια ἀλλα τε καὶ τριήρεας τρεῖς Φοινίσσας, 5
τὴν μὲν εἰς Ἰσθμὸν ἀναθεῖναι, η̄ περ ἔτι καὶ εἰς
ἔμε δη̄, τὴν δὲ ἐπὶ Σούνιον, τὴν δὲ τῷ Αἴαντι
αὐτοῦ εἰς Σαλαμῖνα. μετὰ δὲ τούτῳ διεδάσσατο
τὴν ληίην καὶ τὰ ἀκροθίνια ἀπέπεμψαν εἰς Δελφούς,
ἐκ τῶν ἔγενετο ἀνδριὰς ἔχων ἐν τῇ χειρὶ ὀκροτή- 10
ριον νεός, ἐὼν μέγαθος δυώδεκα πηχέων. ἐστηκε
δὲ οὗτος, τῇ περ δὲ Μακεδῶν Ἀλεξανδρὸς ὁ χρυσεος.
πεμψαντες δὲ ἀκροθίνια οἱ Ἐλλῆνες εἰς Δελφοὺς 122
ἐπειρωτῶν τὸν θεὸν κοινῆ, εἰ λελάβηκε πλῆρε καὶ
ἀρεστὰ τὰ ἀκροθίνια. δὲ παρ' Ἐλλήνων μὲν
τῶν ἀλλων ἐφῆσε ἔχειν, παρὰ Αἰγανητέων δὲ οὐ,
ἀλλὰ ἀπαίτεε αὐτοὺς τὰ ἀριστήμα τῆς ἐν Σαλαμῖνι 5
τιναυμαχίης. Αἰγανῆται δὲ πυθόμενοι ἀνέθεσαν ἀστέ-
ρας χρυσέους, οἱ ἐπὶ ίστου χαλκεου εστάσι τρεῖς
ἐπὶ τῆς γωνίης, ἀγχοτάτω τοῦ Κροισείου κορητῆρος.

Μετὰ δὲ τὴν διαιρέσιν τῆς ληίης ἐπλεον οἱ 123
Ἐλλῆνες εἰς τὸν Ἰσθμὸν ἀριστήμα δώσοντες τῷ
ἀξιωτάτῳ γενομένῳ Ἐλλήνων ἀνὰ τὸν πόλεμον
τούτον. ως δὲ ἀπικόμενοι οἱ στρατηγοὶ διένεμον
τὰς ψῆφους ἐπὶ τοῦ Ποσειδέωνος τῷ βωμῷ, τὸν
πρῶτον καὶ τὸν δεύτερον κρίνοντες ἐκ πάντων,
ἐνθαῦτα πᾶς τις αὐτῶν ἐσυτῷ ετίθετο τὴν ψῆφον,

αὐτὸς ἔκαστος δοκέων ἀριστος γενέσθαι, δεύτερα
δὲ οἱ πολλοὶ συνεξέπιπτον Θεμιστοκλέα κρίνοντες.
 10 οἱ μὲν δὴ ἐμουνοῦντο, Θεμιστοκλέης δὲ δευτερείοισι
 124 ὑπερεβάλλετο πολλόν. οὐ βουλομένων δὲ ταῦτα
κρίνειν τῶν Ἑλλήνων φθόνῳ, ἀλλ' ἀποπλεόντων
ἐκάστων ἐς τὴν ἑωυτῶν ἀκοῖτων, δῆμος Θεμιστο-
κλέης ἐβώσθη τε καὶ ἐδοξώθη εἶναι ἀνὴρ πολλὸν
 5 Ἑλλήνων σοφώτατος ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. δῆτι
δὲ νικῶν οὐκ ἐτιμήθη πρὸς τῶν ἐν Σαλαμῖνι ναυ-
μαχησάντων, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἐς Λακεδαιμονα
ἀπίκετο θέλων τιμηθῆναι· καὶ μιν Λακεδαιμόνιοι
καλῶς μὲν ὑπεδέξαντο, μεγάλως δὲ ἐτίμησαν. ἀρι-
 10 στήριξ νῦν ἐδοσαν ἀνδρητῆς μὲν Εὐρυβιάδῃ ἐλαῖς
στέφανον, σοφίης δὲ καὶ δεξιότητος Θεμιστοκλέῖ
καὶ τούτῳ στέφανον ἐλαῖς. ἐδωρήσαντό τε μιν
ὄχῳ τῷ ἐν Σπάρτῃ καλλιστεύοντι. αἰνέσαντες δὲ
πολλὰ προέπεμψαν ἀπιόντα τριηκόσιοι Σπαρτιητέων
 15 λογάδες, οὗτοι οἱ περὶ ιππέες καλέονται, μέχρι οὐρῶν
τῶν Τεγεητικῶν. μοῦνον δὴ τοῦτον πάντων ἀν-
θρώπων, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, Σπαρτιῆται προέπεμ-
 125 ψαν. ὡς δὲ ἐκ τῆς Λακεδαιμονος ἀπίκετο ἐς τὰς
Ἀθήνας, ἐνθαῦτα Τιμόδημος Ἀφιδναῖος, τῶν
ἐκθρῶν μὲν τῶν Θεμιστοκλέος ἐών, ἄλλως δὲ οὐ
τῶν ἐπιφανέων ἀνδρῶν, φθόνῳ καταμαργέων ἐ-
 5 νείκεε τὸν Θεμιστοκλέα, τὴν ἐς Λακεδαιμονα ἀπίξιν
προφέρων, ὡς διὰ τὰς Ἀθήνας ἔχοι τὰ γέρεα τὰ
παρὰ Λακεδαιμονίων, ἀλλ' οὐ δι' ἑωυτόν. δὲ,
ἐπειτε οὐκ ἐπαύετο λέγων ταῦτα ὁ Τιμόδημος, εἰπε
 „οὕτω ἔχει τοι· οὔτ' ἀν ἐγὼ ἐών Βελβινίτης ἐτι-
 10 μήθην οὕτω πρὸς Σπαρτιητέων οὔτ' ἀν σύ, ἀν-
θρώπε, ἐών Ἀθηναῖος.“ ταῦτα μέν νῦν ἐς τοσούτο
ἔγενετο.—

Za nadjeściem wiosny (r. 479.) zbiera się flota perska pod Samos pilnując, aby Jończycy znowu się nie zbruntowali; flota zaś grecka posuwa się do Delos. Mardonius wysyła najpierw poselstwo do wszystkich wyroczeń greckich, następnie wyprowadza Aleksandra Macedończyka, syna Amintasa, do Ateńczyków, usiłując przeciągnąć ich na swoją stronę.

20. Ateńczycy odrzucają warunki ofiarowane przez Mardoniusza. VIII, 140—144.

‘Ως δὲ ἀπίκετο¹ ἐς τὰς Ἀθήνας ἀποπευφθεὶς ὑπὸ 140 Μαρδονίου, ελεγε τάδε· „ἀνδρες Ἀθηναῖοι, Μαρδόνιος τάδε λέγει· „ἐμοὶ ἀγγελή ἥκει παρὰ βασιλεὸς λέγουσα οὐτω· Ἀθηναῖοισι τὰς ἀμαρτάδας τὰς ἐξ ἔκεινων ἐς ἐμὲ γενομένας πάσας μετίημι. νῦν τε ὁδε, 5 Μαρδόνιε, ποίει· τούτο μὲν τὴν γῆν σφι ἀπόδοσ, τούτο δὲ ἀλλην πρὸς ταῦτη ἐλέσθων αὐτοὶ, ἥντινα ἀν ἐθέλωσι, ἐόντες αὐτόνομοι· ἵστε τε πάντα σφι, ἢν δὴ βούλωνται γε ἐμοὶ διοιλογέειν, ἀνδροφυσον, δσα ἐγώ ἐνεπρησα·“ τούτων δὲ ἀπιγμένων ἀναγκαῖως ἔχει 10 μοι ποιεῖν ταῦτα, ἢν μὴ τὸ υμέτερον ἀντίον γένηται. λέγω δὲ ὑμῖν τάδε· νῦν τι μαίνεσθε πόλεμον βασιλεῖ ἀνταειρόμενοι; οὔτε γὰρ ἀν υπερβάλουσθε, οὔτε οἷοι τέ ἐστε ἀντέχειν τὸν πάντα χρόνον. εἰδετε μὲν γὰρ τῆς Σέρενος στρατηλασίης 15 τὸ πλῆθος καὶ τὰ ἔργα, πυνθανεσθε δὲ καὶ τὴν νῦν παρ’ ἐμοὶ ἐοῦσαν δύναμιν· ώστε καὶ ἢν ἡμέας υπερβάλησθε καὶ νικήσητε, τοῦ περ υμῖν οὐδεμία ἔλπις, εἴ περ εὖ φρονεετε, ἀλλη παρέσται πολλαπλησίη. μὴ ὡν βούλεσθε παρισουμενοι βασιλεὶ 20 στρέσθαι μὲν τῆς χώρης, θέειν δὲ αἱεὶ περὶ υμέων αὐτῶν, ἀλλὰ παταλύσασθε· παρέχει δὲ υμῖν κάλ-

¹⁾ t. j. Ἀλέξανδρος δ 'Αμύντεω.

λιστα κατελύσασθαι, βασιλέος ταῦτη δομημένου.
 ἔστε ἐλεύθεροι, ἡμῖν δμαχμήν συνθέμενοι ἀνευ
 25 τε δόλου καὶ ἀπάτης.“ Μαρδόνιος μὲν ταῦτα, φ
 Ἀθηναῖοι, ἐνετείλατό μοι εἰπεῖν πρὸς ὑμέας· ἐγὼ
 δὲ περὶ μὲν εὐνοίης τῆς πρὸς ὑμέας ἐούσης ἐξ ἐμεῦ
 οὐδὲν λεξω (οὐ γὰρ ἀν τοῦ πρῶτον ἐκμάθοιτε),
 προσχοητῶν δὲ ὑμέων πείθεσθαι Μαρδονίῳ. ἐνορῶ
 30 γὰρ ὑμῖν οὐκ οἶοισί τε ἐσομένοισι τὸν πάντα χρό-
 νον πολεμεῖν Ξέρξῃ· εἰ γὰρ ἐνώρων τοῦτο ἐν ὑμῖν,
 οὐκ ἀν κοτε ἐς ὑμέας ἥλθον ἔχων λόγους τούσδε·
 καὶ γὰρ δύναμις ὑπὲρ ἀνθρωπον ἡ βασιλέος ἐστὶ
 καὶ χειρ ὑπερομήκης. ἦν ὡν μὴ αὐτίκα δμολογήσῃτε,
 35 μεγάλα προτεινόντων, ἐπ' οἷσι δμολογεῖν ἐθέλουσι,
 δειμαίνω ὑπὲρ ὑμέων ἐν τρίβῳ τε μάλιστα οἰκη-
 μένων τῶν συμμάχων πάντων, αἱεὶ τε φθειρομέ-
 νων μούνων, ἐξαίρετον μεταίχμιόν τε τὴν γῆν
 ἐκτημένων· ἀλλὰ πείθεσθε· πολλοῦ γὰρ ὑμῖν ἀξια
 40 ταῦτα, εἰ βασιλεὺς γε δ μέγας μούνοισι ὑμῖν
 ‘Ἐλλήνων τὰς ἀμαρτάδας ἀπιεὶς ἐθέλει φίλος γε-
 νέσθαι.’“

141 Ἀλέξανδρος μὲν ταῦτα ἐλεξε. Λακεδαιμόνιοι
 δε, πυθόμενοι ἡμεῖν Ἀλέξανδρον ἐς Ἀθηνας ἐς δμο-
 λογίην ἀξοντα τῷ βαρβάρῳ Ἀθηναίους, ἀναμνη-
 σθέντες τῶν λογίων, ως σφεας χρεόν ἐστι ἄμα τοῖσι
 5 ἄλλοισι Δωριεῦσι ἐπιπίτειν ἐκ Πελοποννήσου ὑπὸ
 Μῆδων τε καὶ Ἀθηναίων, κάρτα τε ἐδεισαν μὴ
 δμολογήσωσι τῷ Πέρσῃ Ἀθηναῖοι, αὐτίκα τέ σφι
 ἐδοξε πέμπειν ἀγγέλους. καὶ δὴ συνέπιπτε, ὡστε
 δμοῦ σφέων γίνεσθαι τὴν κατάστασιν· ἐπανέμειναν
 10 γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι διατρίβοντες, εὐ ἐπιστάμενοι, ὅτι
 εμελλον Λακεδαιμόνιοι πενσεσθαι ἡμοντα παρὰ τοῦ
 βαρβάρου ἀγγελον ἐπ' δμολογίῃ, πυθόμενοί τε πέμ-

ψειν κατὰ τάχος ἀγγέλους. ἐπίτηδες δὲ εποιευν,
ἐνδεικνύμενοι τοῖσι Λακεδαιμονίοισι τὴν ἑωυτῶν
γνώμην. ὡς δὲ επανσατο λέγων Ἀλεξανδρος, δια- 142
δεξάμενοι ελεγον οἱ ἀπὸ Σπαρτῆς ἄγγελοι „ἡμεας
δὲ ἐπεμψαν Λακεδαιμόνιοι δεησομένους ὑμέων μῆτε
νεώτερον ποιεειν μηδὲν κατὰ τὴν Ἑλλάδα μῆτε
λόγους ἐνδέκεσθαι παρὰ τοῦ βαρβάρου. οὔτε γάρ 5
δίκαιον οὐδαμῶς οὔτε κόσμον φέρον οὔτε γε ἄλλοισι
Ἑλλήνων οὐδαμοῖσι, ὑμῖν δὲ δῆ καὶ διὰ πάντων
ῆκιστα πολλῶν εἰνεκα. ἥγειρατε γάρ τόνδε τὸν
πόλεμον ὑμεῖς οὐδὲν ημέων βουλομενων, καὶ περὶ
τῆς ὑμετέρης ἀρχῆθεν δὲ ὅγων εγένετο, νῦν δὲ 10
φέρει καὶ ἐς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα· ἄλλως τε τούτων
ἀπάντων αἰτίους γενέσθαι δουλοσύνης τοῖσι Ἑλλησι
Ἀθηναίοις οὐδαμῶς ἀνασχετόν, οἵτινες αἱὲν καὶ τὸ
πάλαι φαίνεσθε πολλοὺς ἐλευθερώσαντες ἀνθρώπων.
πιεζευμένοισι μέντοι ὑμῖν συναχθόμεθα, καὶ διτὶ 15
καρπῶν ἐστερηθῆτε διξῶν ἥδη, καὶ διτὶ οἰκοφρό-
ρησθε χρόνον ἥδη πολλόν. ἀντὶ τούτων δὲ ὑμῖν
Λακεδαιμόνιοι τε καὶ οἱ σύμμαχοι ἐπαγγέλλονται
γυναικας τε καὶ τὰ ἐς πόλεμον ἀχρηστὰ οἰκετέων
ἔχουσα πάντα ἐπιθρέψειν, ἐστὶν δὲ πόλεμος οὐδὲ 20
συνεστήκη. μηδὲ ὑμέας Ἀλεξανδρος δὲ Μακεδῶν
ἀναγνώσῃ, λεήνας τὸν Μαρδονίου λόγον. τούτῳ
μὲν γάρ ταῦτα ποιητέα ἐστὶ τύραννος γάρ ἐων
τυράννῳ συγκατεργάζεται. ὑμῖν δέ γε οὐ ποιητέα,
εἴ περ εὐ τυγχάνετε φρονέοντες, ἐπισταμένοισι ὡς 25
βαρβάροισι ἐστὶ οὔτε πιστὸν οὔτε ἀληθές οὐδὲν.“
ταῦτα ἔλεξαν οἱ ἄγγελοι.

Ἀθηναῖοι δὲ πρὸς μὲν Ἀλεξανδρον υπεκρίναντο 143
τάδε· „καὶ αὐτὸι τοῦτο γε ἐπιστάμεθα, ὅτι πολ-
λαπλησίη ἐστὶ τῷ Μήδῳ δύναμις ἢ περ ημῖν, ὥστα

οὐδὲν δέει τοῦτό γε ὀνειδίζειν. ἀλλ' ὅμως ἐλευθεροὶ γίνησι γλυκόμενοι ἀμυνεύμεθα οὔτω, δικῶς ἀν καὶ δυνώμεθα. ὅμολογῆσαι δὲ τῷ βαρβάρῳ μήτε σὺ ημέας πειρῶ ἀναπείθειν οὔτε ημεῖς πεισθεῖν. νῦν τε ἀπάγγελλε Μαρδονίῳ, ὡς Ἀθηναῖοι λέγουσι, ἐστὶ ἀν δὲ ηλιος τὴν αυτὴν ὁδὸν ἵη, τῇ περ καὶ νῦν 10 ἔρχεται, μήκοτε ὅμολογῆσειν ημέας Ξέρξῃ· ἀλλὰ θεοῖσι τε συμμάχοισι πίσυνοί μιν ἐπέξιμεν ἀμυνόμενοι καὶ τοῖσι ηῷωσι, τῶν ἐκεῖνος οὐδευίαν ὅπιν ἔχων ἐνέπορησε τούς τε οἴκους καὶ τὰ ἀγάλματα. σὺ τε τοῦ λοιποῦ λόγους ἔχων τοιούσδε μὴ ἐπι-
15 φαίνεο Ἀθηναίοισι, μηδὲ δοκέων χρηστὰ ὑπουργέειν ἀθέμιστα ἔρδειν παραίνεε· οὐ γάρ σε βουλόμεθα οὐδὲν δῆμοι πρὸς Ἀθηναίων παθεῖν, ἔόντα πρό-
144 ξεινόν τε καὶ φίλον.“ πρὸς μὲν Ἀλεξανδρον ταῦτα ὑπεκρίναντο, πρὸς δὲ τὸν ἀπὸ Σπάρτης ἀγγέλους τὰδε· „τὸ μὲν δεῖσαι Λακεδαιμονίους, μὴ ὅμολογῆσωμεν τῷ βαρβάρῳ, καρτα ἀνθρωπηιον ην·
δὲ ἀτὰρ αἰσχρῶς γε οἴκατε ἔξεπιστάμενοι τὸ Ἀθηναίων φρόνημα ἀρρωδῆσαι, διτὶ οὔτε χρυσός ἐστι γῆς οὐδαμόθι τοσοῦτος οὔτε χώρη καλλεῖ καὶ ὀρετῆ μέγα ὑπερφέρουσα, τὰ ημεῖς δεξάμενοι ἐθέλοιμεν ἀν μηδίσαντες καταδουλώσαι τὴν Ἑλλάδα. πολλὰ
10 τε γάρ καὶ μεγάλα ἐστὶ τὰ διακωλύοντα ταῦτα μὴ ποιεῖν, μηδὲ ην ἐθέλωμεν· πρῶτα μὲν καὶ μέγιστα τῶν θεῶν τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ οἰκήματα ἐμπεποησμένα τε καὶ συγκεχωσμένα, τοῖσι ημέας ἀναγκαίως ἔχει τιμωρεῖν ἐς τὰ μέγιστα μᾶλλον η
15 περ ὅμολογέειν τῷ ταῦτα ἐργασαμένῳ, αὐτὶς δὲ τὸ Ἑλληνικὸν ἐὸν δμαῖμόν τε καὶ ὅμογλωσσον, καὶ θεῶν ἰδρύματά τε κοινὰ καὶ θυσίαι ηθεῖ τε διόδια, τῶν προδότας γενέσθαι Ἀθηναίους οὐκ ἀν

εν ἔχοι. ἐπίστασθε τε οὐτω, εἰ μη πρότερον ἐτυγχάνετε ἐπιστάμενοι, ἐστ' ἀν καὶ εἰς περιῆ Αθηναῖων, 20 μηδαμὰ δύμολογήσοντας ήμεας Σερέη. ὑμέων μέντοι αγάμεθα τὴν προνοίην τὴν εἰς ήμεας ἔχουσαν, διτι προείδετε ήμεων οἰκοφθορημένων οὕτω ὥστε ἐπιθρέψαι ἐθέλειν ήμεων τοὺς οἰκετας. καὶ ύμιν μὲν ἡ χάρις ἐκπεπληρωται, ήμεις μέντοι λιπαρησομεν 23 οὐτω, ὅκις ἀν ἔχωμεν, οὐδὲν λυπέοντες ύμεας. νῦν δέ, ὡς οὕτω εχόντων, στρατιην ὡς τάχιστα ἐκπέμπετε. ὡς γὰρ ήμεις εἰκάζουμεν, οὐκ ἐκάς χρόνου παρέσται δι βαρόβαρος ἐσβαλῶν ἐς τὴν ημετέρην, ἀλλ' ἐπεὰν τάχιστα πύθηται τὴν ἀγγελίην, 30 διτι οὐδὲν ποιήσομεν, τῶν ἐκεῖνος ήμεων προσεδεετο. ποιὸν ὃν παρεῖναι ἐκεῖνον ἐς τὴν Αττικὴν, ήμεας καιρός ἐστι προβοηθῆσαι ἐς τὴν Βοιωτίην.[“] οἱ μὲν ταῦτα υποκριταμένων Αθηναίων ἀπαλλάσσοντο ἐς Σπάρτην.

35

Księga IX. Καλλιόπη.

31. Wyprawa Mardoniusza w r. 479. Bitwa pod Plateami. IX, 1—88.

Μαρδόνιος δέ, ὡς οἱ ἀπονοστήσας Ἀλέξανδρος 1 τὰ παρὰ Αθηναῖων ἐσήμηνε, δόμηθεις ἐν Θεσσαλίης ἦγε τὴν στρατιην σπουδῇ ἐπὶ τὰς Αθηνας· ὅκου δὲ ἐκάστοτε γίνοιτο, τούτους παρελάμβανε. τοῖσι δὲ Θεσσαλίης ἥγεομένοισι οὔτε τὰ πρὸ τοῦ πεπρηγμένα μετέμελε οὐδέν, πολλῷ τε μᾶλλον ἐπῆγον τὸν Πέρσην, καὶ συμπροσέπεμψε τε Θώρηξ δι Ληρισίος Σερέην φεύγοντα, καὶ τότε ἐκ τοῦ φανεροῦ παρῆκε Μαρδόνιον ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. ἐπεὶ δὲ πο-

2

ρευόμενος γίνεται ὁ στρατός ἐν Βοιωτοῖσι, οἱ Θηβαῖοι
κατελάμβανον τὸν Μαρδόνιον καὶ συνεβούλευον
αὐτῷ, λέγοντες, ὡς οὐκ εἴη χῶρος ἐπιτηδεύεος
5 ἐνστρατοπεδεύεσθαι ἐκείνου, οὐδὲ ἔων ἔναι τακτέω,
ἀλλ’ αὐτοῦ Ιζόμενον ποιέειν, δικαστή τὴν
πᾶσαν Ἑλλάδα καταστρέψεται. κατὰ μὲν γὰρ τὸ
ἰσχυρὸν "Ελληνας δμοφρονέοντας, οἵ περ καὶ πάρος
ταῦτα ἐγίνωσκον, χαλεπὰ εἶναι περιγίνεσθαι καὶ
10 ἀπασι ἀνθρώποισι. „εἰ δὲ ποιήσεις, τὰ ἡμεῖς παρ-
ανεομεν,“ ἔφασαν λέγοντες, „ἔξεις ἀπόνως ἀπαντα
τὰ ἐκείνων ισχυρὰ βουλεύματα· πέμπε χρήματα ἐς
τοὺς δυναστεύοντας ἀνδρας ἐν τῇσι πόλισι, πέμπων
δὲ τὴν Ἑλλάδα διαστῆσεις· ἐνθεῦτεν δὲ τοὺς μὴ
15 τὰ σὰ φρονέοντας ὁγδίως μετὰ τῶν στασιωτέων
3 καταστρέψεαι.“ οἱ μὲν ταῦτα συνεβούλευον, ὁ δὲ
οὐκ ἐπειθετο, ἀλλά οἱ δεινός τις ἐνέστακτο ὕμερος
τὰς Ἀθηνας δεύτερα ἐλεῖν, ἀμα μὲν ὑπ' ἀγνωμο-
σύνης, ἀμα δὲ πυρσοῖσι διὰ νήσων ἐδόκεε βασιλεῖ
5 δηλώσειν ἔοντι ἐν Σάρδισι, διτι ἔχοι Ἀθηνας. ὃς
οὐδὲ τότε ἀπικόμενος ἐς τὴν Ἀττικὴν εὗρε τοὺς
Ἀθηναίους, ἀλλ' ἐν τε Σαλαμῖνι τοὺς πλείστους
ἐπινθάνετο εἶναι ἐν τῃσι νησί, αἰρέει τε ἔρημον
τὸ ἄστυ. η δὲ βασιλεὸς αἴρεσις ἐς τὴν υστέρην
10 τὴν Μαρδονίου ἐπιστρατήην δεκάμηνος ἐγένετο.

4   Ἐπεὶ δὲ ἐν Ἀθήνῃσι ἐγένετο ὁ Μαρδόνιος,
πέμπει ἐς Σαλαμῖνα Μουρυχίδην ἀνδρας Ἑλλησπόν-
τιον, φέροντα τοὺς αὐτοὺς λόγους, τοὺς καὶ Ἀλε-
ξανδρος ὁ Μακεδὼν τοῖσι Ἀθηναίοισι διεπόρθμευσε.
5 ταῦτα δὲ τὸ δεύτερον ἀπέστελλε προέχων μὲν τῶν
Ἀθηναίων οὐ φιλίας γνώμας, ἐκπίσας δὲ σφεας
ὑπῆσειν τῆς ἀγνωμοσύνης, ὡς δοριαλῶτου ἐνσῆς
πάσης τῆς Ἀττικῆς χώρης καὶ ἐνύσης ἥδη ὑπ' ἐνιστῷ.

τούτων μὲν εἰνεια ἀπέπεμψε Μουρυχίδην ἐς Σαλα- 5
μῆνα, ὃ δὲ ἀπικόμενος ἐπὶ τὴν βουλὴν ἐλεγεῖ τὰ
παρὰ Μαρδονίου. τῶν δὲ βουλευτῶν Λυκίδης
εἴπε γνώμην, ως ἐδόκεε ἀμεινον εἶναι, δεξαμένους
τὸν λόγον, τὸν σφι Μουρυχίδης προφέρει, ἐξενεί- 5
καὶ ἐς τὸν δῆμον. ὃ μὲν δὴ ταῦτη τὴν γνώμην
ἀπεφαίνετο, εἴτε δὴ δεδεγμένος χρήματα παρὰ
Μαρδονίου, εἴτε καὶ ταῦτα οἱ ἔανδανε· Ἀθηναῖοι
δὲ αὐτίκα δεινὸν ποιησάμενοι, οἵ τε ἐκ τῆς βου-
λῆς καὶ οἱ ἔξωθεν ὡς ἐπύθοντο, περιστάντες Λυ- 10
κίδην κατέλευσαν βάλλοντες, τὸν δὲ Ἐλλησπόν-
τιον Μουρυχίδην ἀπέπεμψαν ἀσινέα. γενομένου
δὲ θορύβου εν τῇ Σαλαμῖνι περὶ τὸν Λυκίδην,
πινγάνονται τὸ γινόμενον αἱ γυναῖκες τῶν Ἀθη-
ναίων, διακελευσαμένη δὲ γυνὴ γυναικὶ καὶ παρα- 15
λαβοῦσα ἐπὶ τὴν Λυκίδεων οἰκίην ἥπσαν αὐτοκελεές,
καὶ κατὰ μὲν ἐλευσαν αὐτοῦ τὴν γυναικα, κατὰ δὲ
τὰ τέκνα.

Ἐς δὲ τὴν Σαλαμῖνα διέβησαν οἱ Ἀθηναῖοι 6
ῶδε· ἔως μὲν προσεδεκοντο ἐκ τῆς Πελοποννήσου
στρατὸν ἤζειν τιμωρήσοντά σφι, οἱ δὲ ἐμενον ἐν
τῇ Ἀττικῇ ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν μαρρότερα καὶ σχολα-
τεοσ ἐποίεον, ὃ δὲ ἐπιών καὶ δὴ ἐν τῇ Βοιωτίῃ 5
ἐλέγετο εἶναι, οὐτω δὴ ὑπεξεκομίσαντό τε πάντα
καὶ αὐτοὶ διέβησαν ἐς Σαλαμῖνα, ἐς Λακεδαιμονά
τε ἐπειπον ἀγγέλους, ὅμα μὲν μεμψομένους τοῖσι
Λακεδαιμονίοισι, ὅτι περιείδον ἐμβαλόντα τὸν βάρ-
βαρον ἐς τὴν Ἀττικήν, ἀλλ' οὐ μετὰ σφεων ἥ- 10
τίασαν ἐς τὴν Βοιωτίην, ὅμα δὲ ὑπομνήσοντας,
ὅσα σφι ὑπεσχετο δὲ Πέρσης μεταβαλοῦσι δώσειν,
προεπιαὶ τε δτι, εἰ μὴ ἀμυνεῦσι Ἀθηναίοισι, ως
καὶ αὐτοὶ τινα ἀλεωρην εὑρήσονται. οἱ γὰρ δὴ 7

Λακεδαιμόνιοι δρταζόν τε τούτον τὸν χρόνον καὶ σφι ἡνὶ Υακίνθια, περὶ πλείστου δὲ ἥγον τὰ τοῦ θεοῦ πορσύνειν· ἀμα δὲ τὸ τεῖχός σφι, τὸ ἐν τῷ δ' Ἰσθμῷ ἐτείχεον, καὶ ἥδη ἐπάλξις ἐλάμβανε. ὡς δὲ ἀπίκοντο εἰς τὴν Λακεδαιμονα οἱ ἄγγελοι οἱ ἀπὸ Ἀθηνέων, ἀμα ἀγόμενοι ἐκ τε Μεγάρων ἀγγέλους καὶ ἐκ Πλαταιῶν, ἐλεγον τάδε ἐπελθόντες ἐπὶ τοὺς ἔφόρους· „ἐπεμψαν ἡμέας Ἀθηναῖοι λέγοντες, ὅτι 10 ἡμῖν βασιλεὺς ὁ Μῆδων τούτο μὲν τὴν χώρην ἀποδιδοῖ, τοῦτο δὲ συμμάχους ἐθέλει ἐπ' ἵση τε καὶ δμοὶ ποιῆσασθαι ἀνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης, ἐθέλει δὲ καὶ ἄλλην χώρην πρὸς τῇ ἡμετέρῃ διδόναι, τὴν ἀν αὐτὸλ εἰλώμεθα. ἡμεῖς δὲ Λια τε Ἐλλήνιον 15 αἰδεσθέντες καὶ τὴν Ἑλλάδα δεινὸν ποιεύμενοι προδοῦναι οὐ κατανέσαμεν, ἀλλ' ἀπειπάμεθα, καὶ περ ἀδικεόμενοι ὑπὲ Ελλήνων καὶ καταπροδιδόμενοι, επιστάμενοι τε, ὅτι κερδαλεώτερον ἐστι δμολογεῖν τῷ Πέρσῃ μᾶλλον ἡ περ πολεμέειν· οὐ μὲν οὐδὲ 20 δμολογήσομεν ἐκόντες εἶναι. καὶ τὸ μὲν ἀπὸ ἡμέων οὔτω ἀκιθδηλον νέμεται ἐπὶ τοὺς Ἐλληνας· ὑμεῖς δὲ εἰς πᾶσαν ἀρρωδίην τότε ἀπικόμενοι μη δμολογήσωμεν τῷ Πέρσῃ, ἐπείτε ἐξεμάθετε τὸ ἡμετέρον φρόνημα σαφεώς, ὅτι οὐδαμὰ προδώσομεν τὴν 25 Ἑλλάδα, καὶ ὅτι τεῖχος υμῖν διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐλαυνόμενον ἐν τελεῖ ἐστι, καὶ δὴ λόγον οὐδένα τῶν Ἀθηναίων ποιεεσθε, συνθέμενοι τε ἡμῖν ἀντιώσεσθαι εἰς τὴν Βοιωτίην προδεδώκατε, περιείδετε τε ἐσβαλόντα εἰς τὴν Ἀττικὴν τὸν βάρβαρον. εἰς μέν 30 νῦν τὸ παρεὸν Ἀθηναῖοι υμῖν μηρίουσι· οὐ γάρ εποιήσατε ἐπιτηδέως. νῦν δε ὅτι τάχος στρατιὴν ἀμα ἡμῖν ἐκελευσαν υμέας ἐκπέμπειν, ὡς ἀν τὸν βάρβαρον δεκώμεθα ἐν τῇ Ἀττικῇ· ἐπειδὴ γάρ

ἡμάρτομεν τῆς Βοιωτίης, τῆς γε ἡμετέρης ἐπιτη-
δεότατόν εστὶ ἐμμαχέσασθαι τὸ Θριάσιον πεδίον.[“] ³⁵
ώς δὲ ἀρα ἥκουσαν οἱ ἔφοροι ταῦτα, ἀνεβάλοντο εἰς 8
τὴν υστεραῖην υποκρίνασθαι, τῇ δὲ υστεραιῇ εἰς τὴν
ετέρην· τούτῳ καὶ ἐπὶ δέκα ἡμέρας ἐποίεον, εἰς
ἡμέρης εἰς ἡμέρην ἀναβαλλόμενοι. ἐν δὲ τούτῳ
τῷ χρόνῳ τὸν Ἰσθμὸν ἐτείχεον σπουδὴν ἔχοντες ⁵
πολλὴν πάντες Πελοποννήσιοι, καὶ σφι ἦν πρὸς
τέλει. οὐ δὲ ἔχω εἰπεῖν τὸ αἴτιον, διότι ἀπικομένου
μὲν Ἀλεξανδρού τοῦ Μακεδόνος εἰς Ἀθηνας σπουδὴν
μεγάλην ἐποιήσαντο μὴ μηδίσαι Ἀθηναίους, τότε
δὲ ὡρην ἐποιήσαντο οὐδεμίαν, ἄλλο γε η̄ δι τοῦ ¹⁰
Ἰσθμού σφι ἐτείχιστο καὶ ἐδόκεον Ἀθηναίων εἴτε
δεῦσθαι οὐδεν· ὅτε δὲ Ἀλεξανδρος ἀπίκετο εἰς τὴν
Ἀττικὴν, οὐκω ἀπετείχιστο, ἐργάζοντο δὲ μεγάλως
καταρρωδηκότες τοὺς Πέρσας. τέλος δὲ τῆς τε ⁹
ὑποκρίσιος καὶ ἔξοδου τῶν Σπαρτιητῶν ἐγένετο
τρόπος τούτος· τῇ προτεραιῇ τῆς υστάτης κατα-
στάσιος μελλούσης ἐσεσθαι Χίλεος ἀνήρ Τεγεήτης,
δυνάμενος ἐν Λακεδαιμονι μέγιστον ξείνων, τῶν ⁵
ἔφρόδων ἐπύθετο πάντα λόγον, τὸν δὴ οἱ Ἀθηναῖοι
ἔλεγον· ἀκούσας δὲ ὁ Χίλεος ἔλεγε ἀρα σφι τάδε·
„οὐτω ἔχει, ἀνδρες ἔφοροι· Ἀθηναίων ἡμῖν ἐόντων
μη ἀρθμίων, τῷ δὲ βαρύβαρῳ συμμάχων, καίπερ
τείχεος διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐληλαμένου καρτεροῦ, με- ¹⁰
γάλαι κλισιάδες αναπεπτέαται εἰς τὴν Πελοπόννησον
τῷ Πέρσῃ. ἀλλ’ ἐσακούσατε, ποίν τι ἄλλο Ἀθη-
ναίοισι δόξαι σφάλμα φέρον τῇ Ἑλλάδι.“ ὁ μέν ¹⁰
σφι ταῦτα συνεβούλευε· οἱ δὲ φρενὶ λαβόντες τὸν
λόγον αὐτίκα, φράσαντες οὐδὲν τοῖσι ἀγγέλοισι τοῖσι
ἀπιγμένοισι ἀπὸ τῶν πολίων, νυκτος εἴτι ἐκπέμπουσι
πεντακισχιλίους Σπαρτιητῶν, Πανσανή τῷ Κλεομ- ⁵

βρότου ἐπιτρέψαντες ἔξαγειν. ἐγίνετο μὲν νῦν ἡ ἡγεμονίη Πλειστάρχου τοῦ Λεωνίδεω· ἀλλ' ὁ μὲν ἦν ἔτι παῖς, ὃ δὲ τούτου ἐπίτροπός τε καὶ ἀνεψιός. Κλεόμβροτος γὰρ ὁ Παυσανίεω μὲν πατήρ, Ἀναξανδρίδεω δὲ 10 παῖς, οὐκέτι περιῆν, ἀλλ' ἀπαγαγών ἐκ τοῦ Ἰσθμοῦ τὴν στρατιὴν τὴν τὸ τεῖχος δείμασαν μετὰ ταῦτα οὐ πολλόν τινα χρόνον βιοὺς ἀπέθανε. ἀπῆγε δὲ τὴν στρατιὴν ὁ Κλεόμβροτος ἐκ τοῦ Ἰσθμοῦ διὰ τόδε· Θυομένω οἱ ἐπὶ τῷ Πέρσῃ ὁ ἥλιος ἀμαυρώθη 15 ἐν τῷ οὐρανῷ. προσαιρέεται δὲ ἑωυτῷ Παυσανίης Εὐρωπακτα τὸν Διοριέος, ἀνδρα οἰκίης ἔοντα τῆς αὐτῆς.

11 Οἱ μὲν δὴ σὺν Παυσανίῃ ἔξεληλυθεσαν ἔξω Σπάρτης· οἱ δὲ ἄγγελοι, φις ἡμέρῃ ἐγεγόνει, οὐδὲν εἰδότες περὶ τῆς ἔξόδου ἐπῆλθον ἐπὶ τοὺς ἐφόρους, 5 ἐν τῷ δὴ ἔχοντες ἀπαλλάσσεσθαι καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὴν ἑωυτοῦ ἐκαστος· ἐπεκλιθόντες δὲ ἐλεγον τάδε· „ὑμεῖς μὲν, φις Λακεδαιμόνιοι, αὐτοῦ τῇδε μένοντες ·Υακίνθιά τε ὅγετε καὶ παιζετε, καταπροδόντες τοὺς συμμάχους· Αθηναῖοι δὲ ὡς ἀδικεόμενοι ὑπὸ ὑμέων, χήτει τε συμμάχων, καταλύσονται τῷ Πέρσῃ οὔτω, 10 ὅκας ἀν δύνωνται· καταλυσάμενοι δέ — δῆλα γὰρ διτὶ σύμμαχοι βασιλεός γινόμεθα — συστρατευσόμεθα, ἐπὶ τὴν ἀν ἐκεῖνοι ἔξηγέωνται. ὑμεῖς δὲ τὸ ἐνθεῦτεν μαθήσεοθε, ὅκοιον ἀν τι ὑμῖν ἔξ αὐτοῦ ἐκβαίνῃ·“ ταῦτα λεγόντων τῶν ἀγγέλων οἱ ἐφόροι 15 εἶπαν ἐπ' ὅκους καὶ δὴ δοκέειν εἶναι ἐν Ὁρεσθείῳ στείχοντας ἐπὶ τοὺς ξείνους· ξείνους γὰρ ἐπάλεον τοὺς βαρβάρους. οἱ δὲ ὡς οὐκ εἰδότες ἐπειρώτων τὸ λεγόμενον, ἐπειρόμενοι δὲ ἔξέμαθον πᾶν τὸ ἐόν, 20 ὥστε ἐν θωύματι γενόμενοι ἐπορεύοντο τὴν ταχίστην διώκοντες· σὺν δέ σφι τῶν περιοίκων Λα-

κεδαιμονίων λογάδες πεντακισχίλιοι τῶντὸ τοῦτο
εποίεον.

Οἱ μὲν δὴ ἐς τὸν Ἰσθμὸν ἤπειροντο· Ἀργεῖοι 12
δὲ ἐπείτε τάχιστα ἐπυθοντο τοὺς μετὰ Πανσανίεω
εξεληλυθότας ἐκ Σπάρτης, πέμπουσι κήρυκα τῶν
ημεροδρόμων ἀνευρόντες τὸν ἄριστον ἐς τὴν Ἀττι-
κῆν, πρότερον αὐτοὶ Μαρδονίω ὑποδεξάμενοι σχή- 5
σειν τὸν Σπαρτιῆτην μὴ ἔξιέναι· ὃς ἐπείτε ἀπίκετο
ἐς τὰς Ἀθήνας, ἐλεγε τάδε· „Μαρδόνιε, ἐπεμψάν
με Ἀργεῖοι φράσσοντά τοι, ὅτι ἐκ Λακεδαίμονος
ἔξεληλυθε ἡ νεότης, καὶ ως οὐδὲντοι αὐτὴν ἴσχειν
εἰσὶ Ἀργεῖοι μὴ οὐκ ἔξιέναι. πρὸς ταῦτα τύγχανε 10
εὐ βουλευόμενος.“ ὁ μὲν δὴ εἶπας ταῦτα ἀπαλ- 13
λάσσετο ὀπίσω, Μαρδόνιος δὲ οὐδαμῶς ἦτι πρόδυ-
μος ἦν μενειν ἐν τῇ Ἀττικῇ, ως ἥκουσε ταῦτα.
ποὶν μὲν νῦν ἡ πυθέσθαι, ἀνεκώχευε, Θέλων εἰδεναι
τὸ παρ' Ἀθηναίων, ὄνοιόν τι ποιήσουσι, καὶ οὔτε 5
ἐπῆμαινε οὔτε ἐσίνετο γῆν τὴν Ἀττικήν, ἐλπίζων
διὰ παντὸς τοῦ χρόνου ὁμολογήσειν σφέας· ἐπεὶ δὲ
οὐκ ἐπειθε, πυθόμενος τὸν πάντα λόγον, ποὶν ἡ
τοὺς μετὰ Πανσανίεω ἐς τὸν Ἰσθμὸν ἐσβαλεῖν,
ὑπεξεχώρεε ἐμπρῆσας τε τὰς Ἀθήνας, καὶ εἰ κού τι 10
ορθὸν ἦν τῶν τειχέων ἡ τῶν οἰκημάτων ἡ τῶν
ἰδῶν, πάντα καταβαλὼν καὶ συγχωσας. ἔξηλαυνε
δὲ τῶνδε εἴνεκεν, ὅτι οὔτε ἵππασίμη ἡ χώρῃ ἦν
ἡ Ἀττικῇ, εἴ τε νικῶτο συμβαλὼν, ἀπάλλαξις οὐκ
ἦν, ὅτι μὴ κατὰ στεινόν, ώστε καὶ ολίγους σφέας 15
ἀνθρώπους ἴσχειν. ἐβουλεύετο ών ἐπαναχωρήσας
ἐς τὰς Θήρας συμβαλεῖν πρὸς πόλι τε φιλίη καὶ
χώρῃ ἐπιπασίμῳ.

Μαρδόνιος μὲν δὴ ὑπεξεχώρεε, ἥδη δὲ ἐν τῇ 14
ὅδῳ ἔόρτι αὐτῷ ἥλθε ἀγγελίη πρόδρομον ἀλλην

στρατιὴν ἦκειν ἐς Μέγαρα, Λακεδαιμονίων χιλίους·
 πυθόμενος δὲ ταῦτα ἐβουλεύετο, Θέλων, εἰ καὶ
 5 τούτους πρῶτον ἔλοι. ὑποστρέψας δὴ τὴν στρατιὴν
 ἦγε ἐπὶ τὰ Μέγαρα· ἡ δὲ ἵππος προελθούσα κατ-
 ιππάσατο χώρην τὴν Μεγαρίδα. ἐς ταῦτην δὴ
 ἐκαστάτῳ τῆς Εὐρώπης τὸ πρὸς ἥλιον δύνοντος ἡ
 15 Περσικὴ αὐτῇ στρατιὴ ἀπίκετο. μετὰ δὲ ταῦτα
 Μαρδονίων ἥλθε ἀγγελίη, ὡς ἀλλεῖς εἶησαν οἱ "Ἐλλῆνες
 ἐν τῷ Ἰσθμῷ. οὗτοι δὴ διπέρα ἐπορεύετο διὰ
 Δεκελέης· οἱ γὰρ βοιωτάρχαι μετεπέμψαντο τοὺς
 5 προσκόρωντας τῶν Ἀσωπίων, οὗτοι δὲ αὐτῷ τὴν ὁδὸν
 ἤγέοντο ἐς Σφενδαλέας, ἐνθεῦτεν δὲ ἐς Τάναγραν·
 ἐν Τανάγρῃ δὲ νῦντα ἐναυλισάμενος, καὶ τραπόμενος
 τῇ ὑστεραιῇ ἐς Σκῶλον ἐν γῇ τῇ Θηβαίων ἦν.
 ἐνθαῦτα δὲ τῶν Θηβαίων καίπερ μηδιζόντων ἔκειος
 10 τοὺς χώρους, οὕτι κατὰ ἔχθος αὐτῶν, ἀλλ' ὑπὸ^τ
 ἀναγκαίης μεγάλης ἔχόμενος, βουλόμενος ἔρυμά τε
 τῷ στρατοπέδῳ ποιῆσασθαι, καὶ, οὐν συμβαλόντι
 οἱ μη ἐκβαίνη, δικοῖόν τι ἔθέλοι, κρησφύγετον τούτο
 ἐποιέετο. παρῆκε δὲ αὐτοῦ τὸ στρατόπεδον ἀρξά-
 15 μενον ἀπὸ Ἐρυθρέων παρὰ Υσίδας, κατέτεινε δὲ ἐς
 τὴν Πλαταιάδα γῆν, παρὰ τὸν Ἀσωπὸν ποταμὸν
 τεταμένον. οὐ μέντοι τό γε τεῖχος τοσοῦτο ἐποιέετο,
 ἀλλ' ὡς ἐπὶ δέκα σταδίους μάλιστά κη μέτωπον
 ἐκαστον.

16 Ἐχόντων δὲ τὸν πόνον τοῦτον τῶν βαρβά-
 ρων, Ἀτταγίνος δὲ Φρυνωνος ἀνήρ Θηβαῖος παρα-
 σκευασάμενος μεγάλως ἐκάλεις ἐπὶ ξείνια αὐτὸν τε
 Μαρδόνιον καὶ πεντήκοντα Περσέων τοὺς λογιμω-
 τάτους, κληθέντες δὲ οὗτοι εἴποντο· ἦν δὲ τὸ δεῖπνον
 ποιεύμενον ἐν Θήβησι. τὰς δὲ ἥδη τὰ ἐπίλοιπα
 ἤκουον Θερσάνδρου, ἀνδρὸς μὲν Ὁρχομενίου, λο-

γίμου δὲ εἰς τὰ πρῶτα ἐν Ὁρχομενῷ. ἐφη δὲ ὁ Θέρσανδρος κληθῆναι καὶ αὐτὸς ὑπὸ Ἀτταγίνου ἐπὶ τὸ δεῖπνον τοῦτο, κληθῆναι δὲ καὶ Θηβαῖων 10 ἀνδρας πεντήκοντα, καὶ σφεων οὐ χωρὶς ἐκατέρους κλίναι, ἀλλὰ Πέρσην τε καὶ Θηβαῖον ἐν κλίνῃ ἐκάστη. ὡς δὲ απὸ δεῖπνου ἡσαν, διαπινόντων τὸν Πέρσην τὸν διμόκλινον Ἐλλάδα γλώσσαν ἴεντα εἰρεύθαι αὐτὸν ὀποδαπός ἔστι, αὐτὸς δὲ ὑποκρίνασθαι, 15 ὡς εἴη Ὁρχομένιος. τὸν δὲ εἰπεῖν „επεὶ νῦν διμοτράπεζός τέ μοι καὶ διμόσπονδος ἐγένεο, μηνηδόσυνά τοι γνώμης τῆς ἐμῆς καταληπέσθαι θέλω, ἵνα καὶ προειδὼς αὐτὸς περὶ σεωντοῦ βουλεύσθαι ἔχης τὰ συμφέροντα. ὅρᾶς τούτους τοὺς δαινυμένους Περ- 20 σας καὶ τὸν στρατόν, τὸν ἐλίπομεν ἐπὶ τῷ ποταμῷ στρατοπεδεύμενον; τούτων πάντων δψεαι δλίγουν τινὸς χρόνου διελθόντος δλίγουνς τινὰς τοὺς περιγενομένους.“ ταῦτα τε ἀμα τὸν Πέρσην λέγειν καὶ μετιέναι πολλὰ τῶν δακρύων. αὐτὸς δὲ θω- 25 μασας τὸν λόγον εἰπεῖν πρὸς αὐτόν· „οὐκῶν Μαρδονίῳ τε ταῦτα χρεόν εστι λέγειν καὶ τοῖσι μετ’ ἐκεῖνον ἐν αἰνῇ ἐνοῦ Περσέων,“ τὸν δὲ μετὰ ταῦτα εἰπεῖν. „ξεῖνε, δ τι δεῖ γενέσθαι ἐκ τοῦ θεοῦ, ἀμήχανον ἀποτρέψαι ἀνθρώπῳ· οὐδὲ γὰρ πιστὰ 30 λέγουσι ἐθέλει πείθεσθαι οὐδεὶς. ταῦτα δὲ Περσέων συχνοὶ ἐπιστάμενοι ἐπόμεθα ἀναγναῖη ἐνδεδεμένοι. ἔχθιστη δὲ οὖνη τῶν ἐν ἀνθρώποισι αὐτῇ, πολλὰ φρονέοντα μηδενὸς κρατέειν.“ ταῦτα μὲν τοῦ Ὁρχομενίου Θερσανδρου ἥκοντον, καὶ τάδε πρὸς 35 τούτοισι, ὡς αὐτὸς αὐτίκα λέγοι ταῦτα πρὸς ἀνθρώπους πρότερον ἡ γενέσθαι ἐν Πλαταιῇσι τὴν μάχην.

Αιακεδαιμόνιοι δὲ ὡς εἰς τὸν Ἰσθμὸν ἤλθον, 19

ἐν τούτῳ ἐστρατοπεδεύοντο. πυνθανόμενοι δὲ ταῦτα οἱ λοιποὶ Πελοποννήσιοι, τοῖσι τὰ ὅμείνω ἔάνδατε, οἱ δὲ καὶ δρῶντες ἔξιόντας Σπαρτιῆτας, οὐκ ἐδι-
5 καίεντες λείπεσθαι τῆς ἔξοδου Λακεδαιμονίων. ἐκ δὴ ὧν τοῦ Ἰσθμοῦ καλλιεργησάντων ἐπορεύοντο πάντες καὶ ἀπικνέονται ἐς Ἐλευσῖνα· ποιήσαντες δὲ καὶ ἐνθαῦτα ἵρα, ὡς σφι ἐκαλλιέρεε, τὸ πρόσω
10 ἐπορεύοντο, Ἀθηναῖοι δὲ ἀμα ἀντοῖσι, διαβάντες μὲν ἐκ Σαλαμίνος, συμμιγέντες δὲ ἐν Ἐλευσῖνι. ὡς δὲ ἄρα ἀπίκοντο τῆς Βοιωτίης ἐς Ἐρυθράς,
15 ἕμαθόν τε δὴ τοὺς βαρβάρους ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ στρατοπεδευομένους, φρασθέντες δὲ τοῦτο ἀντετάσ-
20 σοντο ἐπὶ τῆς ὑπωρέης τοῦ Κιθαιρῶνος. Μαρδόνιος δέ, ὡς οὐ κατέβαινον οἱ "Ἐλληνες ἐς τὸ πεδίον,
πέμπει ἐς αὐτὸν πᾶσαν τὴν ὑπον, τῆς ἵππάρχεε
25 Μασίστιος εὐδοκιμέων παρὰ Πέρσης, τὸν "Ἐλληνες
5 Μακίστιον καλέουσι, ὑπον ἔχων Νησαῖον χρυσοχά-
λινόν τε καὶ ἄλλας κεκοσμημένον καλῶς. ἐνθαῦτα
30 ὡς προσήλασαν οἱ ἵππόται πρὸς τοὺς "Ἐλληνας,
προσβάλλον κατὰ τέλεα, προσβάλλοντες δὲ καὶ
μεγάλα ἐργάζονται καὶ γυναικάς σφεας ἀπεκάλεον.
21 κατὰ συντυχίην δὲ Μεγαρέες ἔτυχον ταχθέντες, τῇ
τε ἐπιμαχώτατον ἦν τοῦ χωρίου παντός, καὶ ἡ
πρόσδοδος μάλιστα ταῦτη ἐγίνετο τῇ ὑπῷ. προσ-
βαλλούσης δὲ τῆς ὑπον οἱ Μεγαρέες πιεζόμενοι
35 ἔπειτον ἐπὶ τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἐλλήνων κήρουντα,
ἀπικόμενος δὲ ὁ κῆρος πρὸς αὐτοὺς ἐλεγε τάδε·
,,Μεγαρέες λέγουσι· ἡμεῖς, ἀνδρες σύμμαχοι, οὐ
δυνατοί εἰμεν τὴν Περσέων ὑπον δέκεσθαι μοῦνοι,
40 ἔχοντες στάσιν ταῦτην, ἐς τὴν ἐστημεν ἀρχὴν· ἀλλὰ
10 καὶ ἐς τόδε λιπαρίῃ τε καὶ ἀρετῇ ἀντέχομεν καί-
περ πιεζόμενοι· νῦν τε εἰ μή τινας ἄλλους πέμψετε

διαδόχους τῆς τάξιος, ίστε ἡμέας ἐκλείψοντας τὴν τάξιν.“ δούλη σφι ταῦτα ἀπήγγελλε, Παυσανίης δὲ ἀπεπειρᾶτο τῶν Ἑλλήνων, εἴ τινες ἐθέλοιεν ἄλλοι ἐθελονταὶ ἔναι τε ἐς τὸν χῶρον τούτον καὶ 15 τάσσεσθαι διάδοχοι Μεγαρεῦσι. οὐ βουλομένων δέ τῶν ἄλλων Ἀθηναῖοι ὑπεδέξαντο, καὶ Ἀθηναίων οἱ τριηκόσιοι λογάδες, τῶν ἐλοχήγες Ὀλυμπιόδωρος δὲ Λάδηπωνος. οὗτοι ἡσαν οἵ τε ὑποδέξαμενοι καὶ 22 οἱ πρὸ τῶν ἄλλων τῶν παρεόντων Ἑλλήνων ἐς Ἐρυθρὰς ταχθέντες, τοὺς τοξότας προσελόμενοι. μαχομένων δέ σφεων ἐπὶ χρόνον τέλος τοιόνδε ἐγένετο τῆς μάχης. προσβαλλούσης τῆς ἵππου κατὰ τὸ τέλεα, δολοφόνος προεχών τῶν ἄλλων ἵππος βάλλεται τοξεύματι τὰ πλευρά, ἀλγήσας δέ ἰσταται τε δοφθὸς καὶ ἀποσείεται τὸν Μασιστίον· πεσόντι δέ αυτῷ οἱ Ἀθηναῖοι αὐτίκα ἐπεκέστο. τόν τε δὴ ἵππον αὐτοῦ λαμβάνοντες καὶ αὐτὸν ἀμυνόμενον 10 κτείνουσι, κατ’ αρχὰς οὐ δυνάμενοι. ἐνεσκευαστο γάρ οὕτω· ἐντὸς θωρηκα εἶχε χρύσεον λεπιδωτόν, κατύπερθε δὲ τοῦ θωρηκος κιθῶνα φοινίκεον ἐνεδεδύκεε. τύπτοντες δέ ἐς τὸν θωρηκα ἐποίευν οὐδέν, πρίν γε δὴ μαθῶν τις τὸ ποιεύμενον παίει 15 μιν ἐς τὸν δοφθαλμόν. οὕτω δὴ ἐπεσέ τε καὶ ἀπέθανε. ταῦτα δέ οις γινόμενα ἐλελήθεε τοὺς ἄλλους ἵππεας· οὔτε γάρ πεσόντα μιν εἰδον ἀπὸ τοῦ ἵππου οὔτε ἀποθνήσκοντα, ἀναχωρήσιός τε γινομένης καὶ ὑποστροφῆς οὐκ ἔμαθον τὸ γινό- 20 μενον. ἐπείτε δὲ ἐστησαν, αὐτίκα ἐπόθεσαν, ὡς σφεας οὐδεὶς ἦν ὁ τάσσων· μαθόντες δέ τὸ γεγονός, διακελευσάμενοι ἥλαυνον τοὺς ἵππους πάντες, ὡς ἐν τὸν γε νεκρὸν ἀνελοίατο. ἴδόντες δέ οἱ Ἀθη- 23 ναῖοι οὐκέτι κατὰ τέλεα προσέλαυνοντας τοὺς ἵππεας

αλλ' ἄμα πάντας, τὴν ἀλλήν στρατιὴν ἐπεβώσαντο.
 ἐν ᾧ δὲ ὁ πεζὸς ἄπας ἐβοήθεε, ἐν τούτῳ μάχη
 ἡ δέσπαια περὶ τοῦ νεκροῦ γίνεται. ἔως μὲν νῦν μοῦνοι
 ἡσαν οἱ τριηκόσιοι, ἐσσυῆντό τε πολλὸν καὶ τὸν νεκρὸν
 ἀπέλειπον· ὡς δὲ σφι τὸ πλῆθος ἐπεβοήθησε, οὕτω
 δὴ οὐκέτι οἱ ἵπποται ὑπέμενον, οὐδέ σφι ἔξεγένετο
 τὸν νεκρὸν ἀνελέσθαι, ἀλλὰ πρὸς ἐκείνῳ ἄλλους
 10 προσαπάλεσαν τῶν ἵππων. ἀποστῆσαντες δὲ ὅσον
 τε δύο στάδια ἐβουλεύοντο, διὰ τοῦ χρεὸν εἴη ποιεῖν·
 ἐδόκεε δὲ σφι ἀναρχίης ἐουσῆς ἀπελαύνειν παρὰ
 24 Μαρδόνιον. ἀπικομένης δὲ τῆς ἵππου εἰς τὸ στρα-
 τόπεδον πένθος ἐποήσαντο Μασιστίου πᾶσα τε ἡ
 στρατιὴ καὶ Μαρδόνιος μέγιστον, σφέας τε αὐτοὺς
 κείροντες καὶ τὸν ἵππον καὶ τὰ υποζύγια, οἰλωγῆ
 5 τε χρεώμενοι ἀπλέτῳ· ἄπασαν γὰρ τὴν Βοιωτίην
 κατεῖχε ἦκὼ ὡς ὀνδρὸς ἀπολομένου μετά γε Μαρ-
 δόνιον λογιμωτάτου παρὰ τε Περσῶν καὶ βασιλεῖ.
 25 Οἱ μὲν νῦν βάρβαροι τρόπῳ τῷ σφετέρῳ
 ἀποθανόντα ἐτίμων Μασιστίου· οἱ δὲ Ἐλληνες ὡς
 τὴν ἵππον ἐδέξαντο προσβάλλουσαν καὶ δεξάμενοι
 ἀσαντο, ἐθάρσησαν πολλῷ μᾶλλον. καὶ πρῶτα
 5 μὲν εἰς ἄμαξαν εσθέντες τὸν νεκρὸν παρὰ τὰς τάξις
 ἐκόμιζον· διὰ δὲ νεκρὸς ἦν θεῆς ἀξιος μεγάθεος
 εὑνεκα καὶ κάλλεος· τῶν δὴ εὑνεκα καὶ ταῦτα ἐποίευν·
 ἐκλείποντες τὰς τάξις ἐφοίτων θεησόμενοι Μασιστίου·
 μετὰ δὲ ἐδοξεῖ σφι ἐπικαταβῆναι εἰς Πλαταιάς· διὰ
 10 χῶρος ἐφαίνετο πολλῷ ἐών ἐπιτηδεύτερος σφι ἐν-
 στρατοπεδεύεσθαι διὰ Πλαταικὸς τοῦ Ἐρυθραίου τὰ
 τε ἄλλα καὶ εὐνδρότερος. εἰς τούτον δὴ τὸν χῶρον
 καὶ ἐπὶ τὴν ιρηνὴν τὴν Γαργαφίην τὴν ἐν τῷ χωρῷ
 τούτῳ ἐοῦσαν εδοξεῖ σφι χρεὸν εἶναι ἀπικέσθαι καὶ
 15 διαταχθέντας στρατοπεδεύεσθαι. ἀναλαβόντες δὲ

τὰ ὅπλα ἡσαν διὰ τῆς ὑπωρεῖς τοῦ Κιθαιρῶνος παρὰ Ὅσιας εἰς τὴν Πλαταιὰ γῆν, ἀπικόμενοι δὲ ἐτάσσοντο κατὰ ἔθνεα πλησίον τῆς τε ἀρηγῆς τῆς Γαργαφίης καὶ τοῦ τεμένεος τοῦ Ἀνδροκράτεος τοῦ ἥρωος, διὰ δχθῶν τε οὐκ ὑψηλῶν καὶ ἀπέδου 20 χώρου.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἐτάσσοντο ὡδὲ οἱ ἐπιφοιτῶντες τε 28 καὶ οἱ ἀρχὴν ἐλθόντες Ἐλλήνων· τὸ μὲν δεξιὸν κέρας εἶχον Λακεδαιμονίων μύροι· τούτων δὲ τοὺς πεντακισχιλίους ἔόντας Σπαρτιῆτας ἐφύλασσον ψιλοὶ τῶν εἰλώτων πεντακισχιλίοι καὶ τρισμύροι, περὶ διῆρας ἔκαστον ἐπτὰ τεταγμένοι. προσεχέας δὲ σφίσι εἴλοντο· ἔστάνται οἱ Σπαρτιῆται τοὺς Τεγεῆτας καὶ τιμῆς εἴνεκα καὶ ἀρετῆς· τούτων δὲ ἡσαν ὅπλιται χλίοι καὶ πεντακόσιοι. μετὰ δὲ τούτους ἴσταντο Κορινθίων πεντακισχιλίοι, παρὰ δὲ σφίσι εὑροντο παρὰ 10 Παυσανίεω ἔστάνται Ποτιδαιητέων τῶν ἐκ Παλλήνης τοὺς παρεόντας τριηκοσίους. τούτων δὲ ἔχόμενοι ἴσταντο Ἀρκάδες Ὁρχομένιοι ἔξακόσιοι, τούτων δὲ Σικυώνιοι τρισχιλίοι. τούτων δὲ εἴχοντο Ἐπιδαυρίων δικτακόσιοι. παρὰ δὲ τούτους Τροιζηνίων 15 ἐτάσσοντο χλίοι, Τροιζηνίων δὲ ἔχόμενοι Λεπρετέων διηκόσιοι, τούτων δὲ Μυκηναίων καὶ Τιρυνθίων τετρακόσιοι, τούτων δὲ ἔχόμενοι Φλασίοι χλίοι. παρὰ δὲ τούτους ἐστησαν Ἐρμιονέες τριηκόσιοι. Ἐρμιονέων δὲ ἔχόμενοι ἴσταντο Ἐρετριέων 20 τε καὶ Στυρεών ἔξακόσιοι, τούτων δὲ Χαλκιδέες τετρακόσιοι, τούτων δὲ Ἀμπρακιωτέων πεντακόσιοι. μετὰ δὲ τούτους Λευκαδίων καὶ Ἀνακτορίων ὀκτακόσιοι ἐστησαν, τούτων δὲ ἔχόμενοι Παλέες οἱ ἐκ Κεφαλληνίης διηκόσιοι. μετὰ δὲ τούτους Αίγινητέων 25 πεντακόσιοι ἐτάχθησαν. παρὰ δὲ τούτους ἐτάσσοντο

Μεγαρέων τρισκήλιοι. είχοντο δὲ τούτων Πλαταιές ἔξακόσιοι. τελευταῖοι δὲ καὶ πρώτοι Ἀθηναῖοι ἐτάσσοντο, καρδας ἔχοντες τὸ εὐώνυμον, ὀκτακισκήλιοι.

29 ἐστρατήγες δὲ αὐτῶν Ἀριστείδης δὲ Λυσιμάχου. οὗτοι πλὴν τῶν ἐπτὰ περὶ ἑκαστον τεταγμένων Σπαρτιῆτῃσι ἡσαν δολῆται, συνάπαντες ἔόντες ἀριθμὸν τρεῖς τε μυριάδες καὶ δικτὼ χιλιάδες καὶ ἑκατοντάδες 5 ἐπτά. δολῆται μὲν οἱ πάντες συλλεγέντες ἐπὶ τὸν βάρβαρον ἡσαν τοσοῦτοι, ψιλῶν δὲ πλῆθος ἦν τόδε, τῆς μὲν Σπαρτιητικῆς τάξιος πεντακισκήλιοι καὶ τρισμυριοὶ ἀνδρες, ὡς εόντων ἐπτὰ περὶ ἑκαστον ἀνδρα, καὶ τούτων πᾶς τις παρηρτητο ὡς ἐς πόλεμον. οἱ 10 δὲ τῶν λοιπῶν Λακεδαιμονίων καὶ Ἑλλήνων ψιλοί, ὡς εἰς περὶ ἑκαστον ἐὼν ἀνδρα, πεντακόσιοι καὶ 30 τετρακισκήλιοι καὶ τρισμυριοὶ ἡσαν. ψιλῶν μὲν δὴ τῶν ἀπάντων μαχίμων ἦν τὸ πλῆθος ἐξ τε μυριάδες καὶ ἑννέα χιλιάδες καὶ ἑκατοντάδες πέντε, τοῦ δὲ σύμπαντος Ἑλληνικοῦ τοῦ συνελθόντος ἐς 5 Πλαταιὰς σύν τε δολῆταις καὶ ψιλοῖσι τοῖσι μαχίμοισι ἐνδεκα μυριάδες ἡσαν, μῆτς χιλιάδος, προς δὲ δικτακοσίων ἀνδρῶν καταδέουσαι. σύν δὲ Θεσπιέων τοῖσι παρεοῦσι ἐξεπληροῦντο αἱ ἐνδεκα μυριάδες παρηρταν γάρ καὶ Θεσπιέων ἐν τῷ στρατοπέδῳ οἱ 10 περιεόντες, ἀριθμὸν ἐς ὀκτακοσίους καὶ χιλίους. δῆλα δὲ οὐδὲ οὐτοι εἶχον. οὗτοι μέν νυν ταχθέντες ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ ἐστρατοπεδεύοντο.

31 Οἱ δὲ ἀμφὶ Μαρδόνιον βάρβαροι ὡς ἀπεκήδευσαν Μασίστιον, παρηρταν, πυθόμενοι τοὺς Ἑλληνας εἶναι ἐν Πλαταιῇσι, καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὸν Ἀσωπὸν τὸν ταύτη φέοντα. ἀπικόμενοι δὲ ἀντετάσσοντο ὡδεῖς 5 ὑπὸ Μαρδονίου. κατὰ μὲν Λακεδαιμονίους ἐστησε Περσας. καὶ δὴ πολλὸν γάρ περιῆσαν πλῆθεῖ οἱ

Πέρσαι ἐπὶ τε τάξις πλεῦνας ἐκεκοσμέατο καὶ ἐπεῖχον καὶ τοὺς Τεγεῆτας. ἔταξε δὲ οὐτω· ὁ τι μὲν ἦν αὐτῶν δυνατώτατον, πᾶν ἀπολέσας ἐστησε ἀντίον Λακεδαιμονίων, τὸ δὲ ἀσθενέστερον παρέταξε κατὰ 10 τοὺς Τεγεῆτας. ταῦτα δ' ἐποίεις φραζόντων τε καὶ διδασκόντων Θηβαίων. Περσέων δὲ ἔχομένους ἔταξε Μήδους· οὗτοι δὲ ἐπέσχον Κορινθίους τε καὶ Ποτιδαιῆτας καὶ Ὀρχομενίους. οὗτοι δὲ 15 ἐπέσχον Επιδαυρίους τε καὶ Τροιζηνίους καὶ Αεπερήτας τε καὶ Τιγυνθίους καὶ Μυηνηλίους τε καὶ Φλιασίους. μετὰ δὲ Βακτρίους ἐστησε Ἰνδούς· οὗτοι δὲ ἐπέσχον Ερμιονίας τε καὶ Ἑρετρίας καὶ Στυρεας τε καὶ Χαλιδέας. Ἰνδῶν δὲ ἔχομένους Σάνας ἔταξε, 20 οἱ ἐπέσχον Άμπρακιώτας τε καὶ Ανακτορίους καὶ Λευκαδίους καὶ Παλέας καὶ Αίγινήτας. Σακέων δὲ ἔχομένους ἔταξε ἀντία Άθηναίων τε καὶ Πλαταιέων καὶ Μεγαρέων Βοιωτούς τε καὶ Δοκούς καὶ Μηλέας καὶ Θεσσαλούς καὶ Φωκέων τοὺς χιλίους· οὐ 25 γάρ ὅν ἀπαντεις οἱ Φωκέες ἐμήδισαν, ἀλλά τινες αὐτῶν καὶ τὰ Έλλήνων ηὗξον περὶ τὸν Παρνησσὸν πατειλημένοι, καὶ ενθεύτεν δρμώμενοι ἐφερόν τε καὶ πυον τίν τε Μαρδονίου στρατιὴν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἐόντας Έλλήνων. ἔταξε δὲ καὶ Μακεδόνας 30 τε καὶ τοὺς περὶ Θεσσαλίην οἰκημένους κατὰ τοὺς Άθηναίους. ταῦτα μὲν τῶν ἐθνέων τὰ μεγιστα 32 ὠνόμασται τῶν ὑπὸ Μαρδονίου ταχθέτων, τὰ περὶ ἐπιφανέστατά τε ἦν καὶ λόγου πλείστου. ἐνησαν δὲ καὶ ἄλλων ἐθνέων ἀνδρες ἀναμεμιγμένοι, Φρυγῶν τε καὶ Μυσῶν καὶ Θρήκων τε καὶ Παιώνων 5 καὶ τῶν ἄλλων, ἐν δὲ καὶ Αἴθιόπων τε καὶ Αίγυπτίων οἱ τε Ερμοτύβιες καὶ οἱ Καλασίριες καλεό-

μενοι μαχαιροφόροι, οἱ περ εἰσὶ Ἀλγυπτίων μοῦνοι
μάχιμοι. τούτους δε ἔτι ἐν Φαλήρῳ ἐὰν ἀπὸ τῶν
10 νεῶν ἀπεβιβάσατο, εόντας ἐπιβάτας· οὐ γὰρ ἐτά-
χθησαν ἐς τὸν πεζὸν τὸν ἄμα Ξέρξῃ ἀπικόμενον ἐς
Ἀθῆνας Ἀλγυπτίοι. τῶν μὲν δὴ βαρβάρων ἥσαν
τριήκοντα μυριάδες, ως καὶ πρότερον δεδήλωται.
τῶν δὲ Ἐλλήνων τῶν Μαρδονίου συμμάχων οἵδε
15 μὲν οὐδεὶς ἀριθμόν (οὐ γὰρ ὡν ἡριθμήθησαν).
ώς δὲ ἀπεικάσαι, ἐς πέντε μυριάδας συλλεγῆναι
εἰκάζω. οὗτοι οἱ παραταχθέντες πεζοὶ ἥσαν, η δὲ
ὑπόσ χωρὶς ἐτέτακτο.

33 Ως δὲ ἀρα οἱ ἐτετάχατο κατά τε ἑθνεα καὶ
κατά τέλεα, ἐνθαῦτα τῇ δευτέρῃ ἡμέρῃ ἑθύοντο καὶ
ἀμφότεροι. Ἐλλησι μὲν Τισαμενὸς Ἀντιόχου ἦν ὁ
θυόμενος· οὗτος γὰρ δὴ εἴπετο τῷ στρατεύματι
5 τούτῳ μάντις· τόν, εόντα Ἡλεῖον καὶ γένεος τοῦ
Ιαμιδέων, Λακεδαιμόνιοι ἐποιήσαντο λεωσφέτερον.

36 Οὗτος δὴ τότε τοῖσι Ἐλλησι ὁ Τισαμενὸς ἀγόν-
των τῶν Σπαρτιητέων ἐμαντεύετο ἐν τῇ Πλαταιΐδι.
τοῖσι μέν νυν Ἐλλησι καλὰ ἐγίνετο τὰ ιερὰ ἀμυνο-
μένοισι, διαβᾶσι δὲ τὸν Ἀσωπὸν καὶ μάχης ἀρχούσι
37 οὐ. Μαρδονίῳ δὲ προθυμεομένῳ μάχης ἀρχειν
οὐκ ἐπιτήδεα ἐγίνετο τὰ ιρά, ἀμυνομένῳ δὲ καὶ
τούτῳ καλά. καὶ γὰρ οὗτος Ἐλληνικοῖσι ιροῖσι
ἐχράτο, μάντιν ἔχων Ἕγησίστρατον, ἄνδρα Ἡλεῖον
5 τε καὶ τῶν Τελλιαδέων εόντα λογιμωτατον, τὸν δὴ
πρότερον τούτων Σπαρτιηταὶ λαβόντες ἐδησαν ἐπὶ^τ
θανάτῳ ως πεπονθότες πολλά τε καὶ ἀνάρσια ὑπ^τ
αυτοῦ. ὁ δὲ ἐν τούτῳ τῷ κακῷ ἔχομενος, ὡστε
τρέχων περὶ τῆς ψυχῆς πρό τε τοῦ θανάτου πε-
10 σόμενος πολλά τε καὶ λυγρά, ἔργον ἐργάσατο μεῖζον
λόγου. ως γὰρ δὴ ἐδέδετο ἐν ἔντλῳ σιδηροδέτῳ,

έσενειχθέντος καὶ σιδηρίου ἐκράτησε, αὐτίκα δὲ
ἐμηχανᾶτο ἀνδριότατον ἔργον πάντων, τῶν ἡμεῖς
ἴδιεν· σταθμησάμενος γὰρ, ὅκας ἔξελεύσεται οἱ τὸ
λοιπὸν τοῦ ποδός, ἀπέταμε τὸν ταρσὸν ἔωντον.¹⁵
ταῦτα δὲ ποιήσας, ωστε φυλασσόμενος ὑπὸ φυλα-
κων, διορύξας τὸν τοῖχον ἀπέδη ἐς Τεγέην, τὰς
μὲν νύκτας πορευόμενος, τὰς δὲ ἡμέρας καταδυνων
ἐς ὄλην καὶ αὐλιζόμενος, οὕτω ωστε Λακεδαιμονίων
πανδημι διζημενων τότη ενφρόνη γενέσθαι εν Τεγέη, 20
τοὺς δὲ ἐν Θωύματι μεγάλῳ ἐνέχεσθαι τῆς τε τόλμης,
δρῶντας τὸ ἡμίτομον τοῦ ποδὸς κείμενον, κάκευον
οὐ δυναμένους εὑρεῖν. τότε μὲν οὕτω διαφυγῶν
Λακεδαιμονίους καταφεύγει ἐς Τεγέην, ἐουσαν οὐκ
ἀρθμίην Λακεδαιμονίοισι τούτον τὸν χρόνον· ὡγῆς 25
δὲ γενόμενος καὶ προσποιησάμενος ἔνδινον πόδα
κατεστήκεε εἰς τῆς ἴθεντος Λακεδαιμονίοισι πολέμιος.
οὐ μέντοι ἐς γε τέλος οἱ συνήνεικε τὸ ἔχθος τὸ ἐς
Λακεδαιμονίους συγκεκρημένον· ἥλω γὰρ μαντεύο-
μενος ἐν Ζακύνθῳ ὑπ' αὐτῶν καὶ ἀπέθανε.³⁰

‘Ο μέν νυν θάνατος δὲ Ἡγούσιστράτου θυτερον³³
ἐγένετο τῶν Πλαταιών, τότε δὲ ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ
Μαρδονίω μεμισθωμένος οὐκ ὀλίγου ἐθύετο τε καὶ
προεθνυμέτο κατά τε τὸ ἔχθος τὸ Λακεδαιμονίων
καὶ κατά τὸ κέρδος. ως δὲ οὐκ ἐνολλιέρεε ωστε
μάχεσθαι οὔτε αὐτοῖσι Πέρσῃσι οὔτε τοῖσι μετ'
ἐκείνων ἐοῦσι ‘Ελλήνων (εἰχον γὰρ καὶ οὗτοι ἐπ'
ἔωντων μάντιν ‘Ιππόμαχον Λευκαδίον ἀνδρα), ἐπι-
ρεόντων δὲ τῶν ‘Ελλήνων καὶ γινομένων πλεύνων,
Τιμηγενίδης δὲ ‘Ερπινος ἀνὴρ Θηβαῖος συνεβούλευσε 10
Μαρδονίω τὰς ἐνβολὰς τοῦ Κιθαιρώνος φυλάξαι,
λέγων, ως ἐπιρεούσι οἱ ‘Ελληνες αἰεὶ ἀνὰ πᾶσαν
ἡμέρην καὶ ως ἀπολάμψοιτο συχνούς. ἡμέραι δὲ 39

σφι ἀντικατημένοισι τῇδη ἐγεγόνεσαν διτώ, δτε ταῦτα
 ἐκεῖνος συνεβούλευε Μαρδονίω. ὁ δὲ μαθὼν τὴν
 παραίνεσιν εὐ ἔχουσαν, ὡς εὐφρόνη ἐγένετο, πέμπει
 5 τὴν ἵππον ἐς τὰς ἑκβολὰς τὰς Κιθαιρωνίδας, αἱ
 ἐπὶ Πλαταιέων φέρουσι, τὰς Βοιωτοὶ μὲν Τρεῖς κε-
 φαλὰς καλέουσι, Ἀθηναῖοι δὲ Λρυὸς κεφαλάς. πεμ-
 φθέντες δὲ οἱ ἵπποται οὐ μάτην ἀπίκοντο· ἐσβάλ-
 λοντα γὰρ ἐς τὸ πεδίον λαμβάνουσι ὑποζύγια τε
 10 πεντακόσια, σιτία ἄγοντα ἀπὸ Πελοποννήσου ἐς τὸ
 στρατόπεδον, καὶ ἀνθρώπους, οἱ εἴποντο τοῖσι ζεύ-
 γεσι. ἐλόντες δὲ ταῦτην τὴν ἄγρην οἱ Πέρσαι
 αφειδέως ἐφόνευον, οὐ φειδόμενοι οὔτε ὑποζυγίου
 οὐδενὸς οὔτε ἀνθρώπου. ὡς δὲ ἀδην είχον κτεί-
 15 νοντες, τὰ λοιπὰ αὐτῶν ἡλανινοὶ περιβαλόμενοι παρὰ
 τε Μαρδόνιον καὶ ἐς τὸ στρατόπεδον.

40 Μετὰ δὲ τοῦτο τὸ ἔργον ἐτέρας δύο ἡμέρας
 διέτριψαν, οὐδέτεροι βουλόμενοι μάχης ἀρξαι· μέχρι
 μὲν γὰρ τοῦ Ἀσωποῦ ἐπήισαν οἱ βάρβαροι, πειρώ-
 μενοι τῶν Ἑλλήνων, διέβαινον δὲ οὐδέτεροι. ή μέν-
 5 τοι ὅππος ἡ Μαρδονίου αἰεὶ προσέκειτο τε καὶ ἐλύπεις
 τοὺς Ἑλληνας· οἱ γὰρ Θηβαῖοι, ἀτε μηδίζοντες
 μεγάλως, προθύμως ἐφερον τὸν πόλεμον καὶ αἰεὶ
 κατηγέοντο μέχρι μάχης, τὸ δὲ ἀπὸ τούτου παρα-
 δεκόμενοι Πέρσαι τε καὶ Μῆδοι μάλα ἔσκον, οἱ
 10 ἀπεδείκνυντο ἀρετάς.

41 Μέχρι μὲν νῦν τῶν δεκα ἡμέρων οὐδὲν ἐπὶ
 πλεῦν ἐγίνετο τούτων· ὡς δὲ ἐνδεκάτῃ ἐγεγόνεε
 ἡμέρη ἀντικατημένοισι ἐν Πλαταιῇσι, οἱ τε δὴ Ἑλ-
 ληνες πολλῷ πλεῦνες ἐγεγόνεσαν καὶ Μαρδόνιος περι-
 δημέκτες τῇ ἐδρῇ. ἐνθαῦτα ἐς λόγους ἡλθον Μαρδό-
 νιος τε δ Γωβρύεω καὶ Ἀρτάβαζος δ Φαρνάκεος, δς
 ἐν διλγοισι Περσέων ἦν ἀνήρ δόκιμος παρὰ Σερξη.

βουλευομένων δὲ αὐδεὶς ησαν αἱ γνῶμαι, ἡ μὲν Ἀρταβάζου, ὡς χρεὸν εἴη ἀναζεύξαντας τὴν ταχίστην πάντα τὸν στρατὸν ἵεναι ἐς τὸ τεῖχος τὸ Θηβαῖων,¹⁰ ἐνθα σῖτόν τε σφι ἐσενηνεῖχθαι πολλὸν καὶ χόρτον τοῖσι ὑποζυγίοισι, καὶ ἡσυχίην τε ἕζομένους διαποῆσσεσθαι ποιεῦντας τάδε· ἔχειν γὰρ χρυσὸν πολλὸν μὲν ἐπίσημον, πολλὸν δὲ καὶ ἀσημον, πολλὸν δὲ ἀργυρόν τε καὶ ἐκπώματα· τούτων φειδομένους¹⁵ μηδενὸς διαπεμπειν ἐς τοὺς Ἑλληνας, ‘Ἑλλήνων δὲ μάλιστα ἐς τοὺς προεστεῶτας ἐν τῇσι πόλισι, καὶ ταχέως σφέας παραδώσειν τὴν ἐλευθερίην· μηδὲ ἀνακινδυνεύειν συμβάλλοντας. τούτου μὲν ἡ αὐτὴ ἐγίνετο καὶ Θηβαίων γνώμη, ὡς προειδότος πλεῦν²⁰ τι καὶ τούτου, Μαρδονίου δὲ ἰσχυροτέρῃ τε καὶ ἀγνωμονεστέρῃ καὶ οὐδαμῶς συγγινωσκομένῃ· δοκεῖν τε γὰρ πολλῷ ιρέσσονα εἰναι τὴν σφετερην στρατιὴν τῆς Ἑλληνικῆς, συμβάλλειν τε τὴν ταχίστην μηδὲ περιορᾶν συλλεγομένους ἐτι πλεῦνας τῶν συλλεγμένων, τά τε σφαγία τα Ἡγησιστρατου ἔαν καίρειν μηδὲ βιάζεσθαι, ἀλλὰ νόμῳ τῷ Περσεων χρεωμένους συμβάλλειν. τούτου δὲ οὐτω δικαιεῦντος²⁵ αὐτέλεγε οὐδείς, ὥστε ἐκράτεε τῇ γνώμῃ· τὸ γὰρ ιράτος εἶχε τῆς στρατηῆς οὗτος ἐκ βασιλέος, ἀλλ’ οὐκ Ἀρταβάζος. μεταπεμψάμενος δὲν τοὺς ταξιάρχους τῶν τελεων καὶ τῶν μετ’ ἐωντοῦ ἐόντων³⁰ ‘Ἑλλήνων τοὺς στρατηγοὺς εἰρῶτα, εἰ τι εἰδεῖεν λόγιον περὶ Περσέων, ὡς διαφθερέονται ἐν τῇ Ἑλλάδι. σιγώντων δὲ τῶν ἐπικλήτων, τῶν μὲν οὐκ εἰδότων τοὺς χρησμούς, τῶν δὲ εἰδότων μὲν, ἐν ἀδείᾳ δὲ οὐ ποιευμένων τὸ λέγειν, αὐτός γε¹⁰ Μαρδόνιος ἐλεγε· „ἐπεὶ τοίνυν υμεῖς η ἴστε οὐδεν η οὐ τολμάτε λέγειν, ἀλλ’ ἐγὼ ἐρέω ὡς εὐ ἐπιστά-

μενος· ἔστι λόγιον, ως χρεόν ἔστι Πέρσας ἀπικο-
μένους ἐς τὴν Ἑλλάδα διαρπάσαι τὸ ἴδον τὸ ἐν
15 Δελφοῖσι, μετὰ δὲ τὴν διαρπαγὴν ἀπολεσθαι πάντας.
ἡμεῖς τοίνυν αὐτὸ τοῦτο ἐπιστάμενοι οὔτε ἴμεν ἐπὶ¹
τὸ ἴδον οὔτε ἐπιχειρήσομεν διαρπάζειν, ταύτης τε
εἶνεια τῆς αἰτίης οὐκ ἀπολεόμεθα. ωστε ὑμέων
δοσοι τυγχάνουσι εὔνοοι ἔοντες Πέρσης, ἡδεσθε
20 τοῦδε εἴνεια ως περιεσμένους ἡμέας Ἑλλήνων.“
ταῦτα σφι εἴπας δεύτερα ἐσῆμαινε παραρτέσθαι τε
πάντα καὶ εὐχοινέα ποιέσθαι, ως ἀμα ἡμέρῃ τῇ
ἐπιούσῃ συμβολῆς ἐσομένης.

43 Τοῦτον δ' εγώγε τὸν χρησμὸν, τὸν Μαρδόνιος
εἶπε ἐς Πέρσας ἔχειν, ἐς Ἀλλυριοὺς τε καὶ τὸν Ἑγ-
χελέων στρατὸν οἵδα πεποιημένον, ἀλλ' οὐκ ἐς Πέρ-
σας. ἀλλὰ τὰ μὲν Βάκιδι ἐς ταύτην τὴν μάχην
5 πεποιημένα,
τὴν δ' ἐπὶ Θεομώδοντι καὶ Ἀσωπῷ λεχεποίη
‘Ἑλλήνων σύνοδον καὶ βαρβαρόφωνον ἴνγην,
τῇ πολλοὶ πεσέονται ὑπὲρ Λάχεσίν τε μόρον τε
τοξοφόρων Μήδων, ὅταν αἴσιμον ἡμαρ ἐπελθῃ,
10 ταῦτα μὲν καὶ παραπλήσια τουτοισι ἀλλα Μουσαίω
ἔχοντα οἵδα ἐς Πέρσας. δ δὲ Θεομώδων ποταμὸς
ὅσει μεταξὺ Τανάγρης τε καὶ Γλίσαντος.

44 Μετὰ δὲ τὴν ἐπειρωτησιν τῶν χρησμῶν καὶ
παραίνεσιν τὴν ἐκ Μαρδονίου νῦν τε ἐγίνετο καὶ
ἐς φυλακὰς ἐτάσσοντο. ως δὲ πρόσω τῆς νυκτὸς
προελήλατο, καὶ ἡσυχίη εδόκεε εἶναι ἀνὰ τὰ στρα-
τόπεδα καὶ μάλιστα οἱ ἀνθρώποι εἶναι ἐν ὑπνῷ,
τηνικαῦτα προσελάσας ὑπὲρ πρός τὰς φυλακὰς τὰς
Ἀθηναίων Ἀλέξανδρος ὁ Ἀμύντεω, στρατηγός τε
ἐών καὶ βασιλεὺς Μακεδόνων, ἐδίζητο τοῖσι στρα-
τηγοῖσι ἐς λόγους ἐλθεῖν. τῶν δὲ φυλάκων οἱ μὲν

πλεῦνες παρέμενον, οἱ δὲ ἔθεον ἐπὶ τὸν στρατηγούς,¹⁰ ἐλθόντες δὲ ἐλεγον, ὡς ἀνθρωπος ἥκοι εἰπον
ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Μήδων, δις ἄλλο μὲν οὐδεν
παραγγυμνοὶ ἦποι, στρατηγοὺς δὲ ὄνομάς των ἐθέλειν
φησὶ ἐς λόγους ἐλθεῖν. οἱ δὲ ἐπει ταῦτα ἤκουσαν,¹⁵
αὐτίκα εἴποντο ἐς τὰς φυλακάς. ἀπικομένοισι δὲ
ἐλεγε Ἀλέξανδρος τάδε. „ἀνδρες Ἀθηναῖοι, παρα-
θήκην ὑμῖν τὰ ἐπει τάδε τίθεμαι, ἀπόρρητα ποι-
εύμενος πρὸς μηδένα λεγειν υμέας ὅλλον ἢ Παν-⁵
σανίην, μὴ με καὶ διαφθείρητε· οὐ γάρ ἀν ἐλεγον,
εἰ μὴ μεγάλως ἐκηδόμην συναπάσης τῆς Ἑλλάδος.
εὐτός τε γάρ Ἐλλην γένος εἰμὶ τῶρχαῖον, καὶ ἀντ'
ἐλευθέρης δέδουλωμενην οὐκ ἀν ἐθελοιμι δρᾶν τὴν
Ἑλλάδα. λέγω δὲ ὡν, ὅτι Μαρδονίῳ τε καὶ τῇ¹⁰
στρατιῇ τὰ σφάγια οὐ δύναται καταθύμια γενεσθαι·
πάλαι γάρ ἀν ἐμάχεσθε. νῦν δέ οἱ δέδοκται τὰ
μὲν σφάγια ἐάν χαιρειν, ἀμα ἡμέρῃ δὲ διαφαυ-
σκουσῃ συμβολὴν ποιέεσθαι· καταρρώθηκε γάρ, μὴ
πλεῦνες συλλεχθῆτε, ὡς ἐγὼ εἰπάζω. πρὸς ταῦτα¹⁵
ἔτοιμάζεσθε. ἦν δὲ ὅρα ὑπερβάλληται τὴν συμβο-
λὴν Μαρδόνιος καὶ μὴ ποιῆται, λιπαρέετε μένοντες·
δλίγων γάρ σφι ἡμερέων λείπεται στία. ἦν δὲ
ὑμῖν ὁ πόλεμος ὅδε κατὰ νόον τελευτῆσῃ, μνησθῆναι
τινα χρῆ καὶ ἐμεῦ ἐλευθερώσιος πέρι, δις Ἐλλήνων²⁰
εἴνεκα ἔργον οὕτω παράβολον ἔργασματι ὑπὸ προ-
θυμίης, ἐθέλων ὑμῖν δηλῶσαι τὴν διάνοιαν τὴν
Μαρδόνιου, ἵνα μὴ ἐπιτέσσασι ὑμῖν ἐξαίφνης οἱ
βάροβαροι μὴ προσδεκομένοισι κω. εἰμὶ δὲ Ἀλέξαν-
δρος ὁ Μακεδών.“ δ μὲν ταῦτα εἴπας ἀπήλαυνε²⁵
ὅπισω ἐς τὸ στρατόπεδον καὶ τὴν ἐωντοῦ τάξιν.

Oἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων ἐλθόντες ἐπὶ⁴⁶
τὸ δεξιὸν κέρας ἐλεγον Παυσανίη, τὰ περ ἤκουσαν

Αλεξάνδρου. ὁ δὲ τούτῳ τῷ λόγῳ καταρρωδήσας
 τὸν Πέρσας ἐλεγε τάδε· „ἐπεὶ τοίνυν ἐς ηῶ ή συμ-
 βολὴ γίνεται, υμέας μὲν χρεόν ἔστι τὸν Ἀθηναίους
 στῆγαι κατὰ τὸν Πέρσας, ήμέας δὲ κατὰ τὸν
 Βοιωτούς τε καὶ τὸν οὐατὸν κατ’ υμέας τεταγμένους
 Ἑλλήνων, τῶνδε εἴνεκα· υμεῖς ἐπίστασθε τὸν Μή-
 δους καὶ τὴν μάχην αὐτῶν ἐν Μαραθῶνι μαχε-
 10 σάμενοι, ήμεις δὲ ἀπειροί τε εἰμεν καὶ ἀδαεες
 τούτων τῶν ἀνδρῶν· Σπαρτιητέων γάρ οὐδεὶς
 πεπείρηται Μήδων· ήμεις δὲ Βοιωτῶν καὶ Θεσσαλῶν
 ἐιπειροί εἰμεν. ἀλλ’ ἀναλαβόντας τὰ ὅπλα χρεόν
 ἔστι ἵεναι υμέας μὲν ἐς τόδε τὸ κέρας, ήμεας δὲ
 15 ἐς τὸ εὐώνυμον.“ πρὸς δὲ ταῦτα εἶπαν οἱ Ἀθη-
 ναῖοι τάδε· „καὶ αὐτοῖσι ήμῖν πάλαι ἀπ’ ἀρχῆς,
 ἐπείτε εἴδομεν κατ’ υμέας τασσομένους τὸν Πέρ-
 σας, ἐν τῷ ἐγένετο εἰπεῖν ταῦτα, τὰ περ υμεῖς
 φθάντες προφέρετε· ἀλλὰ γάρ ἀρρωδεομεν, μὴ
 20 υμῖν οὐκ ἡδεῖς γένωνται οἱ λόγοι. ἐπεὶ δὲ ᾧ
 αὐτοὶ ἐμνησθῆτε, καὶ ἡδομένοισι ήμῖν οἱ λόγοι
 47 γεγόνασι καὶ ἔτοιμοί εἰμεν ποιέειν ταῦτα.“ ὥσ δὲ
 ἦρεσκε ἀμφοτεροῖσι ταῦτα, ηῶς τε διέφαινε καὶ
 διαλλάσσοντο τὰς τάξις. γνόντες δὲ οἱ Βοιωτοὶ τὸ
 ποιεύμενον ἔξαγορεύονται Μαρδονίῳ. ὁ δὲ ἐπείτε
 5 ἤκουσε, αὐτίκα μετιστάναι καὶ αὐτὸς ἐπειρᾶτο, παρ-
 αγών τὸν Πέρσας κατὰ τὸν Λακεδαιμονίους. ὥσ
 δὲ ειαθε τοῦτο τοιοῦτο γινόμενον δὲ Πανσανίης,
 γνοὺς, ὅτι οὐ λανθάνει, ὅπισω ἥγε τὸν Σπαρ-
 τιητας ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας· ὥσ δὲ αὐτῶς καὶ δ
 10 Μαρδόνιος ἐπὶ εὐώνυμον.

48   Ἐπεὶ δὲ κατέστησαν ἐς τὰς ἀρχαίας τάξις,
 πέμψας δὲ Μαρδόνιος κήρυκα ἐς τὸν Σπαρτιητας,
 ἐλεγε τάδε· „ὦ Λακεδαιμόνιοι, υμεῖς δὴ λέγεσθε

εἶναι ἀνδρες ἀριστοὶ ὑπὸ τῶν τῆς ἀνθρωπῶν, ἐκπαιγλεομένων, ὡς οὕτε φεύγεται ἐκ πολέμου οὐτε⁵ τάξιν ἐκλείπεται, μένοντες τε ἢ ἀπόλλυται τοὺς ἐναντίους ἢ αὐτοὶ ἀπόλλυσθε. τῶν δ' αἱ ἦν οὐδὲν ἀληθέες· ποὶν γὰρ ἢ συμμῖξαι ἡμέας ἐς χειρῶν τε νόμον ἀπικέσθαι, καὶ δὴ φεύγοντας καὶ τάξιν ἐκλείποντας ὑμέας εἴδομεν, ἐν Ἀθηναίοις τε τὴν¹⁰ πρόπειραν ποιευμένους αὐτοὺς τε ἀντία δούλων τῶν ἡμετέρων τασσομένους. ταῦτα οὐδαμῶς ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἔργα, ἀλλὰ πλεῖστον δὴ ἐν ὑμῖν ἐφεύσθημεν. προσδεκόμενοι γὰρ κατὰ κλέος, ὡς δὴ πέμψετε ἐς ἡμέας κήρυκα προκαλεύμενοι καὶ¹⁵ βουλόμενοι μούνοισι Πέρσῃσι μάχεσθαι, ἀρτοὶ ἐόντες ποιέειν ταῦτα, οὐδὲν τοιοῦτο λέγοντας ὑμέας εἰδομεν, ἀλλὰ πτώσσοντας μᾶλλον. νῦν ὅν ἐπειδὴ οὐκ ὑμεῖς ἥρξατε τούτου τοῦ λόγου, ἀλλ' ἡμεῖς ἀρχομεν. τί δὴ οὐ πρὸ μὲν τῶν Ἑλλήνων ὑμεῖς,²⁰ ἐπείτε δεδόξωσθε εἶναι ἀριστοὶ, πρὸ δὲ τῶν βαρβάρων ἡμεῖς, οἷοι πρὸς ἵσους ἀριθμὸν εμαχεσάμεθα; καὶ ἦν μὲν δοκῇ καὶ τοὺς ὄλλους μάχεσθαι, οἱ δ' ὅν μετέπειτα μαχέσθων ὕστεροι· εἰ δὲ καὶ μὴ δοκεῖ, ἀλλ' ἡμέας μούνους ἀποχρᾶν, ἡμεῖς δὲ δια-²⁵ μαχεσώμεθα· δικτέροι δ' ἀν ἡμέων νικήσωσι, τούτους τῷ ἀπαντι στρατοπέδῳ νικᾶν·⁴⁹ ὁ μὲν ταῦτα εἴπας τε καὶ ἐπισχὼν χρόνον, ὡς οἱ οὐδεὶς οὐδὲν ὑπεκρίνετο, ἀπαλλασσετο δπίσω, ἀπελθὼν δὲ ἐσήμαινε Μαρδονίῳ τὰ καταλαβόντα. ὁ δὲ περικαρῆς γενόμενος καὶ ἐπαερθεὶς ψυχρῇ νίκῃ ἐπῆκε τὴν⁵ ὑπον ἐπὶ τοὺς Ἑλληνας. ὡς δὲ ἐπήλασαν οἱ ἵπποται, ἐσίγοντο πᾶσαν τὴν στρατιὴν τὴν Ἑλληνικὴν ἐσακοντίζοντες τε καὶ ἐστοξεύοντες ὡστε ἵπποτοξόται τε ἐόντες καὶ προσφέρεσθαι ἀποροι· τὴν τε κρήνην

10 τὴν Γαργαφίην, ἀπὸ η̄ς υδρεύετο πᾶν τὸ στράτευμα
 τὸ Ἑλληνικόν, συνετάραξαν καὶ συνέχωσαν. ησαν
 μὲν ὡν κατὰ τὴν ιοήνην Λακεδαιμόνιοι τεταγμένοι
 μοῦνοι, τοῖσι δὲ ἄλλοισι Ἐλλησι η̄ μὲν ιοήνη πρόσω
 ἐγίνετο, ως ἔκαστοι ἔτυχον τεταγμένοι, δὲ δὲ Ἀσωπὸς
 15 ἀγχοῦ· ἐρυκόμενοι δὲ τοῦ Ἀσωποῦ οὔτω δὴ ἐπὶ
 τὴν ιοήνην ἐφοίτων· ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ γάρ σφι
 οὐκ εἶην ὑδωρ φορέεσθαι ὑπό τε τῶν ἵπτεων καὶ
 50 τοξευμάτων· τούτου δὲ τοιούτου γινομένου οἱ τῶν
 Ἐλλήνων στρατηγοί, ἀπε τοῦ τε ὑδατος στερηθείσης
 τῆς στρατιῆς καὶ ὑπὸ τῆς ἵππου ταρασσομένης, συν-
 ελέχθησαν περὶ αὐτῶν τε τούτων καὶ ἄλλων, ἐλθόν-
 5 τες παρὰ Πανσανίην ἐπὶ τὸ δεξιὸν κερας. ἄλλα γάρ
 τούτων τοιούτων ἐόντων μᾶλλον σφεας ἐλύπεε· οὔτε
 γάρ σιτία εἰχον ἔτι, οἵ τε σφεων διέωνες ἀποπεμ-
 φθέντες ἐς Πελοπόννησον ὡς ἐπισιτιεύμενοι ἀπε-
 κεκληίστο ὑπὸ τῆς ἵππου, οὐδὲνάμενοι ἀπικέσθαι
 51 ἐς τὸ στρατόπεδον. βουλευομένοισι δὲ τοῖσι στρα-
 τηγοῖσι ἔδοξε, ἣν ὑπερβάλλωνται ἐκείνην τὴν ήμερην
 οἱ Πέρσαι συμβολὴν μὴ ποιεύμενοι, ἐς τὴν νῆσον
 ἰέναι. η̄ δὲ ἐστι ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ καὶ τῆς ιοήνης τῆς
 5 Γαργαφίης, ἐπ’ ἥ ἐστρατοπεδεύοντο τότε, δέκα στα-
 δίους ἀπέχουσα, πρὸ τῆς Πλαταιέων πόλιος. νῆσος δὲ
 οὔτω δὲν εἴη ἐν ἡπείρῳ· σχιζόμενος δὲ ποταμὸς ἀ-
 νωθεν ἐκ τοῦ Κιθαιρῶνος ῥέει κατώ ἐς τὸ πεδίον,
 διέχων δὲ ἄλλήλων τὰ ῥέεθρα δύον περ τῇσι στάδια,
 10 καὶ ἐπειτα συμμίσγει ἐς τῶντό. οὖνομα δέ οἱ Ὡρόη·
 θυγατέρα δὲ ταῦτην λέγουσι εἰναι Ἀσωποῦ οἱ ἐπι-
 χώροι. ἐς τούτον δὴ τὸν χῶρον ἐβουλεύσαντο μετ-
 αναστῆναι, ἵνα καὶ ὑδατὶ ἔχωσι χρᾶσθαι ἀφθόνω,
 καὶ οἱ ἵπτεες σφέας μὴ σινοίστο, ὥσπερ κατιθὺ
 15 ἐόντων· μετακινέεσθαι τε ἐδόκει τότε, ἐπεάν τῆς

νυκτὸς η̄ δευτέρη φυλακή, ώς ἀν μὴ ιδοίατο οἱ Περσαὶ ἔξορμωμένους καὶ σφεας ἐπόμενοι ταράσσοιεν οἱ ἵπποται. ἀπικομενων δὲ εἰς τὸν χῶρον τούτον, τὸν δὴ η̄ Ἀσωπὸς Ὄρεον περισχίζεται ὁ εὐοσα, ὑπὸ τὴν νίκτα ταυτην ἐδόκεε τοὺς ἡμίσεας²⁰ ἀποστέλλειν τοῦ στρατοπέδου πρὸς τὸν Κιθαιρώνα, ώς ἀναλάβοιεν τοὺς διπεινας τοὺς ἐπὶ τὰ σιτία οἰχομένους· ησαν γὰρ ἐν τῷ Κιθαιρώνι ἀπολελαμένοι.

Ταῦτα βουλευσάμενοι κείνην μὲν τὴν ἡμέρην⁵² πᾶσαν προσκειμένης τῆς ἵππου εἰχον πόνον ἀτροτον· ως δὲ η̄ τε ἡμέρη ἐληγχε καὶ οἱ ἵππεες επεπαυντο, τυκτὸς δὴ γινομένης καὶ ἐούσης τῆς ωρῆς, ἐς τὴν δὴ συνέκειτο σφι ἀπαλλάσσεσθαι, ἐνθαῦτα ἀερθέντες⁵ οἱ πολλοὶ ἀπαλλάσσοντο, ἐς μὲν τὸν χῶρον, ἐς τὸν συνέκειτο, οὐκ ἐν νόῳ ἔχοντες, οἱ δὲ ως ἐκινήθησαν, ἔφενγον δόσμενοι τὴν ἵππον πρὸς τὴν Πλαταιέων πόλιν, φευγοντες δὲ ἀπικνέονται ἐπὶ τὸ Ἡραιον¹⁰ τὸ δὲ πρὸ τῆς πόλιός ἐστι τῆς Πλαταιέων, εἰκοσι¹⁰ σταδίους ἀπὸ τῆς κρήνης τῆς Γαργαφίης ἀπέχον ἀπικόμενοι δὲ ἐθεντο πρὸ τοῦ ἴρου τὰ ὅπλα. καὶ⁵³ οἱ μὲν περὶ τὸ Ἡραιον ἐστρατοπεδεύοντο, Πανσανίης δὲ ὁρῶν σφεας ἀπαλλάσσομένους ἐκ τοῦ στρατοπέδου παρηγγέλλε καὶ τοῖσι Λακεδαιμονίοισι ἀναλαβόντας τὰ ὅπλα ἔνει κατὰ τοὺς ἄλλους τοὺς προιόντας, νομίσας αὐτοὺς τὸν χῶρον ἔνει, ἐς τὸν συνεθήκαντο. ἐνθαῦτα οἱ μὲν ἄλλοι ἀρτιοι ησαν τῶν ταξιάρχων πειθεσθαι Πανσανίῃ, Ἀμομφάρετος δὲ ὁ Πολιάδεω λοχηγέων τοῦ Πιτανῆτεω λόχου οὐκ ἔφη τοὺς ξείνους φεύξεσθαι οὐδὲ ἐκῶν εἶναι αἰσχυνέειν τὴν Σπάρτην, ἐθωύμαζε τε ὁρῶν τὸ ποιεύμενον, διτε οὐ παραγενόμενος τῷ προτέρῳ λόγῳ.

ό δὲ Παυσανίης τε καὶ ὁ Εὐρυάνας δεινὸν μὲν ἐ-
ποιεῦντο τὸ μὴ πείθεσθαι ἐκεῖνον σφίσι, δεινότερον
 15 δὲ εἴτι, κείνου ταῦτ' ἀγανομένου, ἀπολιπεῖν τὸν
λόχον τὸν Πιτανήτην, μῆ, τὴν ἀπολίπωσι ποιεῦντες,
τὰ συνεθήκαντο τοῖσι ἄλλοισι Ἐλλησι, ἀπόληται ὑπο-
λειφθεῖς αὐτός τε Ἀμομφάρετος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ.
ταῦτα λογιζόμενοι ἀτρέμας εἶχον τὸ στρατόπεδον
 20 τὸ Λακωνικόν, καὶ ἐπειρῶντο πειθούτες μν, ὡς οὐ
 54 χρεὸν εἴη ταῦτα ποιέειν. καὶ οἱ μὲν παρηγόρεον
Ἀμομφάρετον μούνον Λακεδαιμονίων τε καὶ Τεγεη-
τέων λελειμμένον, Ἀθηναῖοι δὲ ἐποίευν τοιάδε· εἶχον
ἀτρέμας σφέας αὐτούς, ἵνα ἐτάχθησαν, ἐπιστάμενοι
 5 τὰ Λακεδαιμονίων φρονήματα, ὡς ἀλλα φρονεόντων
καὶ ἀλλα λεγόντων. ὡς δὲ ἐκινήθη τὸ στρατόπεδον,
ἐπειπον σφέων ἵπτεα ὄψόμενόν τε, εἰ πορεύεσθαι
ἐπιχειροῦν οἱ Σπαρτιῆται εἴ τε καὶ τὸ παράπαν μὴ
διανοεῦνται ἀπαλλάσσεσθαι, ἐπειρέσθαι τε Παυσα-
 55 νῆην, τὸ χρεὸν εἴη ποιέειν. ὡς δὲ ἀπίκετο ὁ κῆρυξ
ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους, ὥρα τέ σφεας κατὰ χώρην
τεταγμένους καὶ ἐς νείκεα ἀπιγμένους αὐτῶν τοὺς
πρώτους. ὡς γὰρ δὴ παρηγόρεον τὸν Ἀμομφάρετον
 5 δὲ τε Εὐρυάνας καὶ ὁ Παυσανίης μὴ κινδυνεύειν
μένοντας μούνους Λακεδαιμονίων, οὐ κως ἐπειθον,
ἐς δὲ ἐς νείκεα τε συμπεσόντες ἀπίκατο καὶ ὁ κῆρυξ
τῶν Ἀθηναίων παρίστατό σφι ἀπιγμένος. νεικέων
δε ὁ Ἀμομφάρετος λαμβάνει πέτρον ἀμφοτέρησι τῇσι
 10 χερσί, καὶ τιθεὶς πρὸ ποδῶν τῶν Παυσανίεω ταῦτη
τῇ ψήφῳ ψηφίζεσθαι ἔφη μὴ φεύγειν τοὺς ξείνους,
ξείνους λέγων τοὺς βαρβάρους. ὁ δὲ μαινόμενον
καὶ οὐ φρενήρεα καλέων ἐκεῖνον, πρός τε τὸν Ἀθη-
ναίων κῆρυκα ἐπειρωτῶντα τὰ ἐντεταλμένα λέγειν
 15 δὲ Παυσανίης ἐκελευε τὰ παρεόντα σφι πρήγματα,

εχοη̄ζέ τε τῶν Ἀθηναίων προσχωρῆσαι τε πρὸς ἑωυτοὺς καὶ ποιέειν περὶ τῆς ἀπόδου, τὰ περ ἂν καὶ σφεῖς. καὶ δὲ μὲν ἀπαλλάσσετο ἐς τοὺς Ἀθηναίους· 56 τοὺς δὲ ἐπεὶ ἀνακρινομένους πρὸς ἑωυτοὺς ηώς κατελάμβανε, ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ κατήμενος δὲ Παυσανίης, οὐ δοκέων τὸν Ἀμομφάρετον λείψεσθαι τῶν ἀλλων Λακεδαιμονίων ἀποστειχόντων, τὰ δὴ 5 καὶ ἐγένετο, σημήνας ἀπῆγε διὰ τῶν κολωνῶν τοὺς λοιποὺς πάντας· εἴποντο δὲ καὶ Τεγεῆται. Ἀθηναῖοι δὲ ταχθέντες ἥισαν τὰ ἔμπαλιν ἡ Λακεδαιμόνιοι· οἱ μὲν γὰρ τῶν τε δχθῶν ἀντείχοντο καὶ τῆς ὑπωρέης τοῦ Κιθαιρῶνος, φοβεόμενοι τὴν ἵππον, Ἀθη- 10 ναῖοι δὲ κατω τραφθέντες ἐς τὸ πεδίον. Ἀμομ- 57 φάρετος δὲ ἀρχῆν τε οὐδαμὰ δοκέων Παυσανίην τολμήσειν σφέας ἀπολιπεῖν, περιείχετο αὐτοῦ μένοντας μὴ ἐκλιπεῖν τὴν τάξιν· προτερεόντων δὲ τῶν σὺν Παυσανίῃ, καταδόξας αὐτοὺς ἴθεη τέχνη ἀπο- 5 λείπειν αὐτόν, ἀναλαβόντα τὸν λόχον τὰ ὅπλα ἦγε βάδην πρὸς τὸ ἄλλο στίφος· τὸ δὲ ἀπελθὸν ὅσον τε δέκα στάδια ἀνέμενε τὸν Ἀμομφάρετον λόχον, περὶ ποταμὸν Μολόεντα ἰδρυμένον Ἀργιώπιον τε χῶρον καλεόμενον, τῇ καὶ Δήμητρος Ἐλευσινῆς 10 ἱρὸν ἦσται. ἀνειμενε δὲ τοῦδε εἰνεκα, ἵνα ἦν μὴ ἀπολείτη τὸν χῶρον, ἐν τῷ ἐτετάχατο δὲ Ἀμομφάρετός τε καὶ δὲ λόχος, ὅλλα αὐτοῦ μένωσι, βοηθέοι δπίσω παρ' ἐκείνους. καὶ οὐ τε ἀμφὶ τὸν Ἀμομφάρετον παρεγίνοντό σφι, καὶ ἡ ἵππος ἡ τῶν βαρβά- 15 ρῶν προσέκειτο πᾶσα. οἱ γὰρ ἵππόται ἐποίεντ, οἷον καὶ ἐώθεσαν ποιέειν ἀεὶ, ἰδόντες δὲ τὸν χῶρον κεινόν, ἐν τῷ ἐτετάχατο οἱ "Ἐλληνες τῇσι προτεροησι ημερησι, ἥλαυνον τοὺς ἵππους ἀεὶ τὸ πρόσω καὶ ἀμα κατα- λαβόντες προσεκέατό σφι.

58   Μαρδόνιος δὲ ὡς επύθετο τοὺς Ἕλληνας ἀποιχομένους υπὸ νύκτα εἰδὲ τε τὸν χῶρον ἔρημον, καλεσας τὸν Ληρισαῖον Θώρηκα καὶ τοὺς ἀδελφεοὺς αὐτοῦ Εὐρύπυλον καὶ Θοασυδήιον ἐλεγε· „ὦ παῖδες
 5 Ἀλεύεω, ἔτι τί λεξετε τάδε δρῶντες ἔρημα; ὑμεῖς γὰρ οἱ πλησιόχωροι ἐλέγετε Λακεδαιμονίους οὐ φεύγειν ἐκ μάχης, ἀλλὰ ἀνδρας εἶναι τὰ πολέμια πρώτους· τοὺς πρότερον τε μετισταμένους ἐκ τῆς τάξιος εἶδετε, νῦν τε τὸν τὴν παροιχομένην νύκτα καὶ οἱ
 10 πάντες δρῶμεν διαδράντας· διέδεξάν τε, ἐπεὶ σφεας ἔδεε πρὸς τοὺς ἀψευδεῶς ἀριστους ἀνθρώπων μάχην διακριθῆναι, ὅτι οὐδενες ἄρα ἐόντες ἐν οὐδαμοῖσι εοῦσι Ἕλλησι ἐναπεδεικνύατο. καὶ ὑμῖν μὲν ἐοῦσι Περσέων ἀπείροισι πολλὴ ἐκ γε ἐμεῦ ἐγίνετο συγ-
 15 γνώμη, ἐπαινέοντων τούτους, τοῖσι τι καὶ συνηδέατε· Ἀρταβάτου δὲ θωῦμα καὶ μᾶλλον ἐποιεύμην τὸ καὶ καταρρωδῆσαι Λακεδαιμονίους, καταρρωδήσαντά τε ἀποδέξασθαι γνώμην δειλοτάτην, ὡς χρεὸν εἴη ἀναζευξαντας τὸ στρατόπεδον ἴεναι ἐς τὸ Θηβαίων
 20 ἄστυ πολιορκησομένους· τὴν ἔτι πρὸς ἐμεῦ βασιλεὺς πεύσεται. καὶ τούτων μὲν ἐτέρῳθι ἐσται λόγος· νῦν δὲ ἐκείνοισι ταῦτα ποιεῦσι οὐκ ἐπιτρέπτεα ἐστί, ἀλλὰ διωκτέοι εἰσί, ἐς δὲ καταλαμφθέντες δώσουσι ημῖν,
 59 τῶν δὴ ἐποίησαν Πέρσας, πάντων δίκας.“ ταῦτα εἶπας ἦγε τοὺς Πέρσας δρόμῳ διαβάντας τὸν Ἀσωπὸν κατὰ στίβον τῶν Ἑλλήνων, ὡς δὴ ἀποδιδογ-
 σκόντων, ἐπειχέ τε ἐπὶ Λακεδαιμονίους τε καὶ Τε-
 δγεήτας μούνους· Ἀθηναίους γάρ τραπουμένους ἐς τὸ πεδίον υπὸ τῶν ὅχθων οὐ κατώρα. Πέρσας δὲ ὁρῶντες δρομημένους διώκειν τοὺς Ἕλληνας οἱ λοιποὶ τῶν βαρβαρικῶν τελέων ἀρχοντες αὐτίκα πάντες ἥραν τὰ σημῆια, καὶ ἐδίωκον ὡς ποδῶν ἔκαστος

ειχον, οὐτε κόσμων οὐδενὶ κοσμηθέντες οὐτε τάξι. 10
καὶ οὗτοι μὲν βοῇ τε καὶ διμήλῳ επήισαν, ὡς ἀν- 60
αρπασόμενοι τοὺς Ἐλληνας· Παυσανίης δὲ, ὡς προσ-
έκειτο ἡ ἵππος, πεινασας πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἵππεα
ιέγει τάδε· „ἀνδρες Ἀθηναῖοι, ἀγῶνος μεγίστου
προκειμένου, ἐλευθέρον εἶναι ἡ δεδουλωμένη τὴν 5
Ἐλλάδα, προδεδόμεθα ὑπὸ τῶν συμμάχων ἡμεῖς
τε οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ ὑμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι υπὸ τὴν
παροιχούμενην νύκτα διαδράντων. νῦν δὲ δεδοκται,
τὸ ἐνθεύτεν ποιητέον ἡμῖν· ἀμυνομένους γὰρ τῇ
δυνάμεθα ἄριστα περιστέλλειν ἀλλήλους. εἰ μὲν νῦν 10
ἐσ εὑμέας δῷμησε ἀρχῆν ἡ ἵππος, χρῆν δὴ ἡμέας τε
καὶ τοὺς μετ' ἡμέων τὴν Ἐλλάδα οὐ προδιδόντας
Τεγεητας βοηθέειν ὑμῖν· νῦν δέ, εἰς ἡμέας γὰρ
ἄπασα κεχώρηκε, δίκαιοι εστε ὑμεῖς πρὸς τὴν πιεζο-
μένην μάλιστα τῶν μοιφῶν ἀμυνέοντες ιέναι. εἰ 15
δ' ἄρα αὐτοὺς ὑμέας καταλελάβηκε ἀδύνατόν τι
βοηθέειν, ὑμεῖς δ' ἡμῖν τοὺς τοξότας ἀποπεμψαντες
χάριν θέσθε. συνοίδαμεν δὲ ὑμῖν υπὸ τὸν παρεοντα
τόνδε πόλεμον ἔοντι πολλὸν προθυμοτάτοισι, ὥστε
καὶ ταῦτα ἐσακούειν.“ ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι ὡς ἐπύ- 61
θοντο, δῷμέατο βοηθέειν καὶ τὰ μάλιστα ἐπαμύ-
νειν· καὶ σφι ἡδη στείχουσι ἐπιτίθενται οἱ ἀντι-
ταχθέντες Ἐλληνων τῶν μετὰ βασιλέος γενομένων,
ὥστε μηκετὶ δύνασθαι βοηθῆσαι· τὸ γὰρ προσκεί- 5
μενόν σφεας ἐλύπει. οὐτω δὴ μουνωθέντες Λακε-
δαιμόνιοι καὶ Τεγεηται, εόντες σὺν ψιλοῖσι ἀριθμὸν
οἱ μὲν πεντακισμύριοι, Τεγεηται δὲ τρισχίλοι (οὗτοι
γὰρ οὐδαμὰ ἀπεσχίζοντο ἀπὸ Λακεδαιμονίων), εσφα-
γιάζοντο ως συμβαλέοντες Μαρδονίων καὶ τῇ στρα- 10
τῇ τῇ παρεούσῃ. καὶ οὐ γάρ σφι ἐγίνετο τὰ σφαγία
χρηστά, ἐπιπτον δὲ αὐτῶν ἐν τούτω τῷ χρόνῳ

πολλοὶ καὶ πολλῷ πλεῦνες ἐτρωματίζοντο· φοάξαν-
τες γὰρ τὰ γέροντα οἱ Πέρσαι ἀπίσσαν τῶν τοξευ-
15 μάτων πολλὰ ἀφειδέως, οὕτω ὥστε πιεζομένων τῶν
Σπαρτιητέων καὶ τῶν σφαγίων οὐ γινομένων ἀπο-
βλέψαντα τὸν Πανσανίην πρὸς τὸ Ἡραιον τὸ Πλα-
ταιέων ἐπικαλέσασθαι τὴν θεόν, χρηζούντα μηδα-
62 μῶς σφέας ψευσθῆναι τῆς ἐλπίδος. ταῦτα δὲ ἔτι
τούτου ἐπικαλεομένου προεξαναστάντες πρότεροι οἱ
Τεγεῆται ἔχωρεον ἐς τοὺς βαρβάρους, καὶ τοῖσι
Λακεδαιμονίοισι αὐτίκα μετὰ τὴν εὐχὴν τὴν Παν-
5 σανίεω ἐγίνετο θνομένοισι τὰ σφάγια χρηστά· ὡς
δὲ χρόνῳ ποτὲ ἐγένετο, ἔχωρεον καὶ οὗτοι ἐπὶ τοὺς
Πέρσας, καὶ οἱ Πέρσαι ἀντίοι τὰ τόξα μετέντες.
ἐγίνετο δὲ πρῶτον περὶ τὰ γέροντα μάχη. ως δὲ
ταῦτα ἐπεπτώκεε, ἥδη ἐγίνετο μάχη ἴσχυρὴ παρ-
10 αὐτὸν τὸ Δημήτριον καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν, ἐς δὲ
ἀπίκοντο ἐς ὁδισμόν· τὰ γὰρ δόρατα ἐπιλαμβανό-
μενοι κατέκλων οἱ βάρβαροι. λήματι μὲν νῦν καὶ
ὅψιν οὐκ ἥσσονες ἤσαν οἱ Πέρσαι· ἀνοιλοι δὲ ἐόν-
τες, καὶ πρὸς ἀνεπιστήμονες ἤσαν καὶ οὐκ ὅμοιοι
15 τοῖσι ἐναντίοισι σοφίην. προεξαίσσοντες δὲ κατέ-
ένα καὶ δέκα, καὶ πλεῦνες τε καὶ ἐλάσσονες συστρεφό-
μενοι, ἐσέπιπτον ἐς τοὺς Σπαρτιητας καὶ διεφθεί-
63 ροντο. τῇ δὲ ἐτύγχανε αὐτὸς ἕων Μαρδόνιος, ἀπ’
ἴπου τε μαχόμενος λευκοῦ ἔχων τε περὶ ἑωυτὸν
λογάδας Περσέων τοὺς ὀρίστους χιλίους, ταῦτη δὲ
καὶ μάλιστα τοὺς ἐναντίους ἐπίεσαν. δύον μὲν νῦν
5 χρόνον Μαρδόνιος περιῆν, οἱ δὲ ἀντεῖχον καὶ ἀμυνό-
μενοι κατέβαλλον πολλοὺς τῶν Λακεδαιμονίων· ὡς
δὲ Μαρδόνιος ἀπέθανε καὶ τὸ περὶ ἐκείνον τεταγμέ-
νον, εὖν ἴσχυρότατον, ἐπεσε, οὕτω δὴ καὶ οἱ ἄλλοι
ἐτράποντο καὶ εἶσαν τοῖσι Λακεδαιμονίοισι. πλεῖστον

γάρ σφεας ἐδηλέετο ή ἐσθῆς, ἔρημος ἐοῦσα ὅπλων· ¹⁰
 πρὸς γὰρ ὅπλίτας ἔόντες γυμνῆτες ἀγῶνα ἐποιεῦντο.
 ἐνθαῦτα ή τε δίκη τοῦ φόνου τοῦ Λεωνίδεω κατὰ ⁶⁴
 τὸ χρηστήριον τοῖσι Σπαρτιῆταις ἐκ Μαρδονίου ἐπ-
 ετελέετο, καὶ νίκην ἀναιρέεται καλλίστην ἀπασέων,
 τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, Παυσανῆς δὲ Κλεομβρότου τοῦ ⁵
 Ἀραξανδρίδεω. τῶν δὲ κατύπερθέ οἱ προγόνων τὰ
 οὐνόματα εἰρηται ἐς Λεωνίδην· ὧντοὶ γάρ οφι τυγ-
 χάρουνσι ἔόντες. ἀποθνήσκει δὲ Μαρδόνιος ὑπὸ Ἀρι-
 μνήστου ἀνδρὸς ἐν Σπάρτῃ λογίμου, ὃς χρόνῳ
 ὕστερον μετὰ τὰ Μηδικὰ ἔχων ἀνδρας τριηκοσίους ¹⁰
 συνέβαλε ἐν Στενυκλήρῳ πολέμου ἔόντος Μεσσηνίοισι
 πάσι, καὶ αὐτός τε ἀπέθανε καὶ οἱ τριηκόσιοι. ἐν ⁶⁵
 δὲ Πλαταιῆσι οἱ Πέρσαι ως ἐτράποντο ὑπὸ τῶν
 Λακεδαιμονίων, ἐφευγον οὐδένα κόσμον ἐς τὸ στρα-
 τόπεδον τὸ ἐωυτῶν καὶ ἐς τὸ τεῖχος τὸ ξύλινον, τὸ
 ἐποιησαντο ἐν μοίην τῇ Θηβαΐδι. Θωῦμα δέ μοι, ⁵
 ὅκως παρὰ τῆς Δημητρὸς τὸ ἄλσος μαχομένων οὐδὲ
 εἰς ἐφάνη τῶν Περσέων οὔτε ἐσελθῶν ἐς τὸ τέμενος
 οὔτε ἐναποθανών, περὶ τε τὸ ίδον οἱ πλεῖστοι ἐν
 τῷ βεβήλῳ ἐπεσον. δοκέω δέ, εἴ τι περὶ τῶν θείων
 πρηγμάτων δοκεῖν δεῖ, ή θεὸς αὐτῇ σφεας οὐκ ¹⁰
 ἐδέκετο ἐμπρῆσαντας τὸ ίδον τὸ ἐν Ἐλευσίνι ἀν-
 ἀκτοφον.

Αὐτῇ μέν νυν ή μάχη ἐπὶ τοσοῦτο ἐγένετο· ⁶⁶
 Ἀρτάβαζος δέ δὲ Φαρνάκεος αὐτίκα τε οὐκ ἡρεσκετο
 καὶ ἀρχὰς λειπομένου Μαρδονίου ὅπλο βασιλέος, καὶ
 τότε πολλὰ ἀπαγορεύων οὐδὲν ἥμε, συμβάλλειν
 οὐκ ἐῶν· ἐποίησε τε αὐτὸς τοιάδε, ως οὐκ ἀρεσκό- ⁵
 μενος τοῖσι πρῆμασι τοῖσι ἐκ Μαρδονίου ποιευμέ-
 νοισι. τῶν ἐστρατηγες Ἀρτάβαζος (εἶχε δέ δύναμιν
 οὐκ διλύην, ἀλλὰ καὶ ἐς τέσσερας μυριάδας ἀνθρώ-

πων περὶ ἑωυτόν), τούτους, ὅκας η συμβολὴ ἐγίνετο,
 10 εὐ εξεπιστάμενος, τὰ ἔμελλε ἀποβήσεσθαι ἀπὸ τῆς
 μάχης, ἥγε κατηρημένως, παραγγεῖλας κατὰ τῶντο
 λέναι πάντας, τῇ ἀν αὐτὸς ἐξηγήται, ὅκας ἀν αὐτὸν
 δρῶσι σπουδῆς ἔχοντα. ταῦτα παραγγεῖλας ὡς ἐς
 15 μάχην ἥγε δῆθεν τὸν στρατόν· προτερέων δὲ τῆς
 δύο ὥρα καὶ δὴ φευγοντας τοὺς Πέρσας. οὗτοι
 δὴ οὐκέτι τὸν αὐτὸν κόσμον κατηγέετο, ἀλλὰ τὴν
 ταχίστην ἐτρόχαζε φεύγων οὔτε ἐς τὸ ἔυλινον οὔτε
 ἐς τὸ Θηβαίων τεῖχος, ἀλλ' ἐς Φωκεας, ἐθέλων ὡς
 20 τάχιστα ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἀπικέσθαι. καὶ δὴ
 οὗτοι μὲν ταῦτη ἐτράποντο· τῶν δὲ ἄλλων Ἑλλή-
 νων τῶν μετὰ βασιλεός ἐθελοκακέοντων Βοιωτοὶ
 Ἀθηναῖοι εἰ μαχέσαντο χούνον ἐπὶ συχνόν· οἱ γὰρ
 25 μηδίζοντες τῶν Θηβαίων, οὗτοι εἶχον προθυμίην
 οὐκ ὀλίγην μαχόμενοί τε καὶ οὐκ ἐθελοκακέοντες,
 οὗτοι ὥστε τριηκόσιοι αὐτῶν οἱ πρῶτοι καὶ ἀριστοὶ
 ἐνθαῦτα ἐπεσον ὑπὸ Ἀθηναίων· ὡς δὲ ἐτράποντο
 καὶ οὗτοι, ἐφευγον ἐς τὰς Θήβας, οὐ τῇ περ οἱ
 30 Πέρσαι. καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων δι πᾶς διμιος,
 οὔτε διαμαχεσάμενος οὐδεὶς οὔτε τι ἀποδεξάμενος,
 35 ἐφευγον. δηλοῦ τε μοι, ὅτι πάντα τὰ πρήγματα
 τῶν βαρβάρων ἥρτητο ἐκ Περσέων, εἰ καὶ τότε
 οὗτοι πρὶν ἦ καὶ συμμῖξαι τοῖσι πολεμοῖσι ἐφευγον,
 ὅτι καὶ τοὺς Πέρσας ὥρων. οὕτω τε πάντες ἐφευγον
 40 πλὴν τῆς ἵππου τῆς τε ἄλλης καὶ τῆς Βοιωτίης·
 αὕτη δὲ τοσαῦτα προσωφέλεε τοὺς φευγοντας, αἱεὶ
 τε πρὸς τῶν πολεμίων ἀγχιστα ἐούσα, ἀπέργουσά
 τε τοὺς φιλίους φεύγοντας ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων.
 45 Οἱ μὲν δὴ νικῶντες εἴποντο τοὺς Ξέρξεω δι-
 ὀκοντες τε καὶ φονευοντες· ἐν δὲ τούτῳ τῷ γινο-
 μένῳ φόβῳ ἀγγέλλεται τοῖσι ἄλλοισι Ἑλλησι τοῖσι

τεταγμένοισι περὶ τὸ Ἡραιον καὶ ἀπογενομένοισι τῆς μάχης, ὅτι μάχῃ τε γέγονε καὶ νικῶν οἱ μετὰ ⁵ Παυσανίεω· οἱ δὲ ἀκούσαντες ταῦτα, οὐδένα κόσμον ταχθεῖτες, οἱ μὲν ἀμφὶ Κορινθίους ετράποντο διὰ τῆς ὑπωρέης καὶ τῶν κοιλωνῶν τὴν φέρουσαν ἄνω ἦθυ τοῦ ἰροῦ τῆς Δημητρος, οἱ δὲ ἀμφὶ Μεγαρέας τε καὶ Φλιασίους διὰ τοῦ πεδίου τὴν λειτάτην τῶν ¹⁰ ὁδῶν. ἐπείτε δὲ ὀγκοῦ τῶν πολεμίων εγίνοντο οἱ Μεγαρέες καὶ Φλιασίοι, ἀπιδόντες σφέας οἱ Θηβαῖων ἵπποται ἐπειγομένους οὐδένα κόσμον, ἥλαυνον ἐπ' αὐτοὺς τοὺς ἵππους, τῶν ἵππάρχες Ἀσωπόδωρος ὁ Τιμάνδρου. εἰπεσόντες δὲ κατεστόρεσαν αὐτῶν ἔξα- ¹⁵ κοσίους, τους δὲ λοιποὺς κατήραξαν διώκοντες ἐς τὸν Κιθαιρώνα.

Οὗτοι μὲν δὴ ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἀπώλοντο· οἱ ⁷⁰ δὲ Περσαὶ καὶ ὁ ὄλλος ὄμιλος, ως κατέψυγον ἐς τὸ ξύλινον τεῖχος, ἐφθησαν ἐπὶ τοὺς πύργους ἀναβάντες πρὶν ἡ τοὺς Λακεδαιμονίους ἀπικεσθαι, ἀναβάντες δὲ ἐφράξαντο ως ἡδυνέατο ἀριστα τὸ τεῖχος· προσ- ⁵ ελθόντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων κατεστήκεε σφι τειχομαχίη ἐρρωμενεστέρη. ἕως μὲν γὰρ ἀπῆσαν οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ δὲ ἡμύνοντο καὶ πολλῷ πλέον εἶχον τῶν Λακεδαιμονίων ὥστε οὐκ ἐπισταμένων τειχο- μαχεῖν· ως δέ σφι οἱ Ἀθηναῖοι προσῆλθον, οὗτω ¹⁰ δὴ ἴσχυρῃ εγίνετο τειχομαχίη καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν. τέλος δε ἀρετῇ τε καὶ λιπαρῇ ἐπέβησαν Ἀθηναῖοι τοῦ τείχεος καὶ ἥριπον, τῇ δὲ ἐσεχέοντο οἱ Ἑλληνες. πρῶτοι δὲ ἐσῆλθον Τεγεῆται ἐς τὸ τεῖχος, καὶ τὴν σκηνὴν τὴν Μαρδονίου οὗτοι ἦσαν οἱ διαρπάσαντες, ¹⁵ τά τε ἄλλα ^{τε} αὐτῆς καὶ τὴν φάτνην τῶν ἵππων, εισῆσαν χαλκέην πᾶσαν καὶ θέης ἀξίην. τὴν μὲν νυν φάτνην ταυτὴν τὴν Μαρδονίου ἀνεθεσαν ἐς τὸν

νηὸν τῆς Ἀλένης Ἀθηναίης Τεγεῆται, τὰ δὲ ἄλλα εἰς
 20 τῶντό, δσα περ ἐλαβον, ἐσήνεικαν τοῖσι "Ἐλλησι.
 οἱ δὲ βάροβαροι οὐδὲν εἴτι στίφος ἐποιήσαντο πεσόν-
 τος τοῦ τείχεος, οὔτε τις αὐτῶν ἀλκῆς ἐμέμνητο,
 ἀλύκταζόν τε οἷα ἐν δλίγῳ χώρῳ πεφοβημένοι τε
 καὶ πολλαὶ μυριάδες κατειλημέναι ἀνθρώπων. παρῆν
 25 τε τοῖσι "Ἐλλησι φονεύειν οὕτω ὥστε τριήκοντα
 μυριάδων στρατοῦ, καταδεουσέων τεσσερῶν, τὰς
 ἔχων Ἀρτάβαζος ἐφευγε, τῶν λοιπέων μηδὲ τρεῖς
 χιλιάδας περιγενέσθαι. Λακεδαιμονίων δὲ τῶν ἐκ
 Σπάρτης ἀπέθανον οἱ πάντες ἐν τῇ συμβολῇ εἰς
 30 καὶ ἐνενήκοντα, Τεγεητέων δὲ ἐκκαίδεκα, Ἀθηναίων
 δὲ δύο καὶ πεντήκοντα.

71 Ἡρίστευσε δὲ τῶν βαροβάρων πεζὸς μὲν ὁ
 Περσέων, ὅπος δὲ ἡ Σακέων, ἀνηὸ δὲ λέγεται
 Μαρδόνιος· Ἐλλήνων δέ, ἀγαθῶν γενομένων καὶ
 Τεγεητέων καὶ Ἀθηναίων, ὑπερεβάλοντο ἀρετῇ Λα-
 βη κεδαιμόνιοι. ἄλλω μὲν οὐδενὶ ἔχω ἀποσημήνασθαι
 (ἀπαντεις γὰρ οὗτοι τοὺς κατ' ἐωντοὺς ἐνίκων), δτι
 δὲ κατὰ τὸ ἴσχυρότατον προσηγείχθησαν καὶ τού-
 των ἐκράτησαν. καὶ ἀριστος ἐγένετο μακρῷ Ἀρι-
 στόδημος κατὰ γνώμας τὰς ἡμετέρας, δς ἐκ Θεομο-
 10 πυλέων μοῦνος τῶν τριηκοσίων σωθεὶς εἶχε ὄνειδος
 καὶ ἀτιμίην. μετὰ δὲ τοῦτον ἡρίστευσαν Ποσειδῶνιός
 τε καὶ Φιλοκύων καὶ Ἀμομφάρετος Σπαρτιῆται.
 καίτοι γενομένης λέσχης δς γένοιτο αὐτῶν ἀριστος,
 ἔγνωσαν οἱ παραγενόμενοι Σπαρτιητέων Ἀριστόδη-
 15 μον μὲν βουλόμενον φανερῶς ἀποθανεῖν ἐκ τῆς
 παρεούσης οἱ αἰτίης, λυσσῶντά τε καὶ ἐλιπόντα
 τὴν τάξιν ἔργα ἀποδέξασθαι μεγάλα, Ποσειδῶνιον
 δὲ οὐ βουλόμενον ἀποθνήσκειν ἀνδρα γενέσθαι
 ἀγαθόν· τοσούτῳ τοῦτον εἶναι ἀμείνω. ἀλλὰ ταῦτα

μὲν καὶ φθόνῳ ἀν εἰποιεν· οὐτοι δε, τους κατέλεξα, 20
πάντες πλην Ἀριστοδημου τῶν ἀποθανόντων εν
ταῦτῃ τῇ μάχῃ τίμοι ἐγένοντο, Ἀριστόδημος δε
βουλόμενος ἀποθανεῖν διὰ τὴν προειρημένην αἰτίην
οὐκ ἐτιμῆθη.

Ούτοι μὲν τῶν εν Πλαταιῇσι δυομαστότατοι 72
ἐγένοντο. Καλλιράτης γαρ ἔξω τῆς μάχης ἀπέθανε,
Ἐλθὼν ἀνήρ κάλλιστος ἐς τὸ στρατόπεδον τῶν τότε
Ἐλλήνων, οὐ μονὸν αὐτῶν Λακεδαιμονίων, ἀλλὰ
καὶ τῶν ἀλλων Ἐλλήνων δε, ἐπειδὴ ἐσφαγιάζετο 5
Παυσανίης, κατήμενος εν τῇ τάσι ετρωματίσθη το-
ξεύματι τὰ πλευρά. καὶ δὴ οἱ μὲν ἐμάχοντο, ὁ δ'
ἔξενηνηγμένος ἐδύσθανάτεέ τε καὶ ἐλεγε πρὸς Ἀρι-
μνηστον, ἀνδρα Πλαταιέα, οὐ μέλειν οἱ, δτι πρὸ τῆς
Ἐλλάδος ἀποθνήσκει, ἀλλ ὅτι οὐκ ἔχρήσατο τῇ χειρὶ 10
καὶ ὅτι οὐδὲν εστί οἱ ἀποδεγμένον εργον ἑωτοῦ
ἀξιον προθυμευμένου ἀποδέξασθαι.

Ἀθηναίων δε λέγεται εὐδοκιμῆσαι Σωφάνης 73
δ Εὐτυχίδεω, ἐών δῆμου Δεκελεῆθεν.

Ἐν δὲ Πλαταιῇσι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Αἰγι- 78
νητέων ἦν Λάμπων δ Πυθέω, Αἴγινητέων ἐών τὰ
πρῶτα· δες ἀνοσιωτατον ἔχων λόγον ιετο πρὸς Παυ-
σανίην, ἀπικόμενος δε σπουδῇ ἐλεγε τάδε· „ὦ παῖ
Κλεομβρότον, εργον εργυσταί τοι ὑπερφυὲς μέγαθός 5
τε καὶ κάλλος, καὶ τοι θεὸς παρέδωκε όνσαμενον
τὴν Ἐλλάδα κλέος καταθέσθαι μέγιστον Ἐλλήνων,
τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. σὺ δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τὰ ἐπὶ τού-
τοισι ποίησον, ὅκως λόγος τέ σε ἔχῃ ἔτι μέζων καὶ
τις ὑστερον φυλάσσηται τῶν βαοβάρων μὴ ὑπάρ- 10
χειν εργα ατάσθαλα ποιέων ἐς τους Ἐλληνας. Λεω-
νίδεω γάρ ἀποθανόντος εν Θεομοπύλῃσι Μαρδόνιός
τε καὶ Ξεφῆς ἀποταμόντες τὴν κεφαλὴν ἀγεσταυ-

ρωσαν· τῷ σὺ τὴν δμοίην ἀποδιδοὺς ἐπαινον ἔξεις
 15 πρῶτα μὲν ὑπὸ πάντων Σπαρτιητέων, αὐτὶς δὲ καὶ
 πρὸς τῶν ἄλλων Ἑλλήνων· Μαρδόνιον γάρ ἀνασκο-
 λοπίσας τετιμωρήσεαι ἐς πάτρων τὸν σὸν Λεωνίδην.“
 79 δὲ μὲν δοκέων χαρίζεσθαι ἔλεγε τάδε, δὸς δὲ ἀνταμεί-
 βετο τοισίδε· „ὦ ξεῖνε Αἰγινῆτα, τὸ μὲν εὔνοεῖν τε
 καὶ προορᾶν ἀγαμαῖ σεν, γνώμης μέντοι ημάρτηκας
 χρηστῆς· ἔξαείρας γάρ με ὑψοῦ καὶ τὴν πάτρην
 5 καὶ τὸ ἔργον, ἐς τὸ μηδὲν κατεβαλες παραινέων
 νεκρῷ λυμαίνεσθαι, καὶ ἦν ταῦτα ποιεω, φάσ αἱμει-
 νόν με ἀκούσεσθαι. τὰ πρότερι μᾶλλον βαρβάροισι
 ποιέειν ἥ περ Ἑλλησι· κἀκείνοισι δὲ ἐπιφθονεομεν.
 ἐγὼ δὲ ὡν τούτου εἴνεκα μῆτε Αἰγινῆτησι ἄδοιμι μήτε
 10 τοῖσι ταῦτα ἀρεσκεται, ἀποχρῷ τέ μοι Σπαρτιητησι
 ἀρεσκόμενον ὅσια μὲν ποιεειν, ὅσια δὲ καὶ λεγειν.
 Λεωνίδη δὲ, τῷ με κελεύεις τιμωρῆσαι, φημὶ με-
 γάλως τετιμωρῆσθαι· ψυχῆσι τε τῇσι τῶνδε ἀν-
 αριθμητοισι τετίμηται αὐτός τε καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἐν
 15 Θεομοπύλησι τελευτήσαντες. σὺ μέντοι ἔτι ἔχων
 λόγον τοιόνδε μῆτε προσέλθης ἔμοιγε μῆτε συμ-
 βουλευσῆς, χάριν τε ἵσθι ἐών ἀπαθῆς.“
 80 Ὁ μὲν ταῦτα ἀκούσας ἀπαλλάσσετο. Πανσα-
 νῆς δὲ κήρυγμα ποιησάμενος μηδένα ἀπτεσθαι τῆς
 ληίης, συγκομίζειν ἐκέλευε τοὺς εἰλωτας τὰ χρήματα.
 οἱ δὲ ἀνὰ τὸ στρατόπεδον σκιδνάμενοι εὑρισκον σκη-
 5 νάς κατεσκευασμένας χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ, κλίνας τε
 ἐπικρυσσούς καὶ ἐπαργύρους, κρητῆράς τε χρυσέους
 καὶ φιάλας τε καὶ ὅλα ἐκπώματα· σάκκους τε ἐπ'
 ἀμαξέων εὑρισκον, ἐν τοῖσι λέβητες ἐφαίνοντο ἐν-
 εόντες χρύσεοι τε καὶ ἀργύρεοι· ἀπό τε τῶν κειμένων
 10 νεκρῶν ἐσκύλευον ψελιά τε καὶ στρεπτοὺς καὶ τοὺς
 ἀκινάκας, ἐόντας χρυσέους, ἐπεὶ ἐσθῆτός γε ποικίλης

λόγος ἐγίνετο οὐδὲ εἰς. ἐνθαῦτα πολλὰ μὲν κλέπτοντες ἐπώλεον πρὸς τοὺς Αἴγινητας οἱ εἰλωτεῖς, πολλὰ δὲ καὶ ἀπεδέκνυσαν, δσα αὐτῶν οὐκ οἶλα τε ήν κρύψαι· ὥστε Αἴγινητησι οἱ μεγάλοι πλοῦτοι ¹⁵ ἀρχὴν ἐνθεῦτεν ἔγενοντο, οἱ τὸν χρυσὸν ἄτε εόντα χαλκὸν δῆθεν παρὰ τῶν εἰλωτῶν ὠνέοντο. συμφοροήσαντες δὲ τὰ χρήματα καὶ δεκάτην ἔξελόντες τῷ ἐν Δελφοῖσι Θεῷ, ἀπὸ ήσ δ τρίπους ὁ χρύσεος ἀνετέθη ὁ ἐπὶ τοῦ τρικαρήνου δριός τοῦ χαλκέου ἐπεστεῶς δγχιστα τοῦ βαμοῦ, καὶ τῷ ἐν Ὀλυμπίῃ ⁵ Θεῷ ἔξελόντες, ἀπὸ ήσ δεκάπτην χάλκεον Δία ἀνέθηκαν, καὶ τῷ ἐν Ἰσθμῷ Θεῷ, ἀπὸ ήσ ἐπτάπτην χάλκεος Ποσειδέων ἔξεγένετο, ταῦτα ἔξελόντες τὰ λοιπὰ διαιρεοντο, καὶ ἔλαβον ἕκαστοι, τῶν ἀξιοῦ ἦσαν. δσα μὲν νῦν ἔξαιρετα τοῖσι ἀριστεύσασι αὐτῶν ¹⁰ ἐν Πλαταιῇσι εδόθη, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν, δοκεῖ δὲ ἔγωγε καὶ τούτοισι δοθῆναι. Πανσανίη δὲ πάντα δέκα ἔξαιρεθη, γυναικες, ἵπποι, τάλαντα, καμηλοι, ὡς δὲ αὐτῶς καὶ τάλλα χρήματα.

Λέγεται δὲ καὶ τάδε γενεσθαι, ὡς Ξέρξης φεύγων ⁸² ἐκ τῆς Ἑλλάδος Μαρδονίῳ τὴν κατασκευὴν καταλίποι τὴν ἔωντον· Πανσανίην ὧν δρῶντα τὴν Μαρδονίου κατασκευὴν χρυσῷ τε καὶ ἀργυρῷ καὶ παραπετάσμασι ποικίλοισι κατεσκευασμένην, κελεῦσαι τούς τε ἀρτο-⁵ κόπους καὶ τοὺς οψοποιοὺς κατὰ ταῦτα καθὼς Μαρδονίῳ δεῖπνον παρασκευάζειν. ὡς δὲ κελεύσμενοι οὗτοι ἐποίειν ταῦτα, ἐνθαῦτα τὸν Πανσανίην ιδόντα πλίνας τε χρυσέας καὶ ἀργυρέας εὐ εστρωμένας καὶ τραπέζας τε χρυσέας καὶ ἀργυρέας καὶ παρασκευὴν ¹⁰ μεγαλοπρεπέα τοῦ δεῖπνου, ἐκπλαγέντα τὰ προκείμενα ἀγαθά κελεῦσαι ἐπὶ γέλωτι τοὺς ἔωντον διηκόνους παρασκευάσαι Λακωνικὸν δεῖπνον. ὡς δὲ

τῆς θοίνης ποιηθείσης ἦν πολλὸν τὸ μέσον, τὸν
 15 Παυσανίην γελάσαντα μεταπεμψασθαι τῶν Ἐλλή-
 νων τοὺς στρατηγούς, συνελθόντων δὲ τούτων εἰπεῖν
 τὸν Παυσανίην, δεικνύντα ἐς εκατέρην τοῦ δείπνου
 τὴν παρασκευὴν· „ἄνδρες Ἐλληνες, τῶνδε εἴνεκα
 ἐγὼ ὑμέας συνήγαγον, βουλόμενος ὑμῖν τοῦ Μήδων
 20 ἡγεμόνος τὴν ἀφοσύνην δέξαι, ὃς τοιήνδε δίαιταν
 ἔχων ἡλθε ἐς ἡμέας οὕτω διζυρὴν ἔχοντας ἀπαιρη-
 σόμενος.“ ταῦτα μὲν Παυσανίην λέγεται εἰπεῖν πρὸς
 τὸν στρατηγούς τῶν Ἐλλήνων.

85   Οἱ δὲ Ἐλληνες ὡς ἐν Πλαταιῇσι τὴν λῃήν δι-
 εῖλοτο, ἐθαπτον τὸν τάφων χωρὶς ἔκαστοι. Λα-
 κεδαιμόνιοι μὲν τοιξὰς ἐποιήσαντο θήκας· ἐνθα μὲν
 τοὺς ἰρένας ἕθαψαν, τῶν καὶ Ποσειδώνιος καὶ Ἀμομ-
 5 φάρετος ἥσαν καὶ Φιλοκύων τε καὶ Καλλικράτης. ἐν
 μὲν δὴ ἐνὶ τῶν τάφων ἥσαν οἱ ἰρένες, ἐν δὲ τῷ
 ἑτέρῳ οἱ ἄλλοι Σπαρτιῆται, ἐν δὲ τῷ τρίτῳ οἱ
 εἰλωτες. οὗτοι μὲν οὕτω ἐθαπτον, Τεγεῆται δὲ
 χωρὶς πάντας ἀλέας, καὶ Ἀθηναῖοι τὸν τάφων
 10 δρόμον, καὶ Μεγαρέες τε καὶ Φιλάσιοι τοὺς ὑπὸ τῆς
 ἡπού διαφθαρέντας. τούτων μὲν δὴ πάντων πλη-
 ρεες ἐγένοντο οἱ τάφοι· τῶν δὲ ἄλλων ὅσοι καὶ
 φαίνονται ἐν Πλαταιῇσι ἔόντες τάφοι, τούτους δέ,
 ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἐπασχυνομένους τῇ ἀπεστολῇ
 15 τῆς μάχης ἐκάστους χῶματα χῶσαι κεινὰ τῶν ἐπι-
 γινόμενων εἴνεκεν ἀνθρώπων, ἐπεὶ καὶ Αἰγινητέων
 ἐστὶ αὐτόθι καλεόμενος τάφος, τὸν ἐγὼ ἀκούω καὶ
 δέκα ἔτεσι ὑστερον μετὰ ταῦτα δεηθέντων Αἰγινη-
 τέων χῶσαι Κλεάδην τὸν Αὐτοδίκου ἄνδρα Πλαταιέα,
 20 πρόξεινον ἔόντα αὐτῶν.

86   Ως δ' ἄρα ἕθαψαν τὸν νεκροὺς ἐν Πλαταιῇσι
 οἱ Ἐλληνες, αὐτίκα βουλευομένοισι οφι εδόκεε στρα-

τεύεσθαι ἐπὶ τὰς Θήβας καὶ ἔξαιτεειν αὐτῶν τους μηδίσαντας, ἐν πρώτοισι δὲ αὐτῶν Τιμηγενίδην καὶ Ἀτταγῖνον, οἱ ἀρχηγέται ἀνὰ πρώτους ἡσαν· ἦν δὲ 5 μῆτ ἐκδιδωσι, μη ἀπανίστασθαι ἀπὸ τῆς πόλιος πρότερον ἢ ἔξελωσι. ὡς δὲ σφι ταῦτα ἔδοξε, οὕτω δὴ ἐνδεκάτῃ ἡμέρῃ ἀπὸ τῆς συμβολῆς ἀπικόμενοι επολιόρκεον Θηβαίους, κελεύοντες ἐκδιδόναι τους ανδρας· οὐ βουλομένων δὲ τῶν Θηβαίων ἐκδιδόναι, 10 τὴν τε γῆν αὐτῶν ἔταμνον καὶ προσέβαλλον πρὸς τὸ τεῖχος. καὶ — οὐ γὰρ ἐπάνοντο σινόμενοι — 87 εἰκοστῇ ἡμέρῃ ἐλεῖσε τοῖσι Θηβαίοισι Τιμηγενίδης τάδε· „Ἄνδρες Θηβαῖοι, επειδὴ οὕτω δεδοκται τοῖσι “Ελλησι, μη πρότερον ἀπαναστῆναι πολιορκεοντας ἢ ἔξελωσι Θήβας ἢ ἡμέας αὐτοῖσι παραδώτε, νῦν ὅν 5 ἡμέων εἴνεκα γῆ ἡ Βοιωτίη πλεω μη ἀναπλησῃ, ἀλλ ἐι μὲν χρημάτων χρηζόντες πρόσχημα ἡμέας ἔξαιτεονται, χρηματά σφι δῶμεν ἐκ τοῦ κοινοῦ (σὺν γὰρ τῷ κοινῷ καὶ ἐμηδίσαμεν, οὐδὲ μοῦνοι ἡμεῖς), εἰ δὲ ἡμέων ἀληθέως δεόμενοι πολιορκεούσι, ἡμεῖς 10 ἡμέας αὐτοὺς εἰς ἀντιλογίην παρέξομεν.“ κάρτα τε ἔθοξε εὑ λέγειν καὶ ἐς καιρόν, αὐτίκα τε ἐπεκηρυκεύοντο πρὸς Πανσανίην οἱ Θηβαῖοι θέλοντες ἐκδιδόναι τους ἄνδρας. ὡς δὲ ωμολόγησαν ἐπὶ τούτοισι, 88 Ἀτταγῖνος μὲν ἐκδιδόγοσκει ἐκ τοῦ ἀστεος, παῖδας δὲ αὐτοῦ ἀπαχθέντας Πανσανίης ἀπέλυσε τῆς αἰτίης, φὰς τοῦ μηδισμοῦ παῖδας οὐδεν εἶναι μεταιτίους. τοὺς δὲ ἄλλους ἄνδρας, τοὺς ἔξεδοσαν οἱ Θηβαῖοι, οἱ μὲν εδό- 5 κεον ἀντιλογίης τε κυρησειν καὶ δὴ χρημασι ἐπεποιθεσαν διωθέεσθαι· ὁ δὲ ως παρέλαβε, αὐτὰ ταῦτα ὑπονοέων τὴν στρατιὴν τὴν τῶν συμμάχων ἀπασαν ἀπῆκε καὶ ἐκείνους ἀγαγὼν ἐς Κόρινθον διεφθειρε. ταῦτα μὲν τὰ ἐν Πλαταιῇσι καὶ Θήβησι γενόμενα. 10

Artabazos szczęśliwie uchodzi do Azy.

32. Bitwa pod Mikale. XI, 90—106

90 Τῆς δὲ αὐτῆς ἡμέρης, τῆς περ ἐν Πλαταιῇσι τὸ τῷ μα ἐγένετο, συνεκύρησε γενέσθαι καὶ ἐν Μυ-
νάλῃ τῆς Ἰωνίης. ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ Αἴλῳ κατέατο
οἱ Ἕλληνες οἱ ἐν τῇσι νησὶ ἄμα Λευτυχίδῃ τῷ
5 Λακεδαιμονίῳ ἀπικόμενοι, ἥλθόν σφι ἄγγελοι ἀπὸ
Σάμου Λάμπων τε Θρασυκλέος καὶ Ἀθηναγόρης Ἀρ-
χεστρατίδεων καὶ Ἡγησίστρατος Ἀρισταγόρεω, πε-
φθέντες ὑπὸ Σαμίων λάθοη τῶν τε Περσέων καὶ
τοῦ τυράννου Θεομήστορος τοῦ Ἀνδροδάμαντος, τὸν
10 κατέστησαν Σάμου τύραννον οἱ Πέρσαι. ἐπελθόντων
δέ σφεων ἐπὶ τὸν στρατηγὸν ἔλεγε Ἡγησίστρατος
πολλὰ καὶ παντοῖα, ὡς ἦν μοῦνον ἰδωνται αὐτοὺς
οἱ Ἰωνεῖς, ἀποστήσονται ἀπὸ Περσέων, καὶ φέσαι
βάρβαροι οὐκ ὑπομενέουσι· ἦν δὲ καὶ ἀρα ὑπομεί-
15 ρωσι, οὐκ ἔτέρην ἄγοην τοιαύτην εὑρεῖν ἀν αὐτούς.
Θεούς τε κοινοὺς ἀνακαλέων προετραπε αὐτοὺς δύ-
σασθαι ἄνδρας Ἑλληνας ἐκ δουλοσύνης καὶ ἀπαμῆ-
ναι τὸν βάρβαρον. εὐπετές τε αὐτοῖσι ἐφη ταῦτα
γίνεσθαι· τάς τε γὰρ νέας αὐτῶν κακῶς πλέειν καὶ
20 οὐκ ἀξιομάχους κείνοισι εἶναι. αὐτοὶ τε, εἰ τι ὑπ-
οπτεύουσι, μὴ δόλῳ αὐτοὺς προάγοιεν, ἐτοιμοι εἶναι
ἐν τῇσι νησὶ τῇσι ἐκείνων ἀγόμενοι δύμηροι εἶναι.
91 οὓς δὲ πολλὸς ἦν λισσόμενος ὁ ἔεινος ὁ Σάμιος,
εἴρετο Λευτυχίδης, εἴτε κληδόνος εἴνεκεν θέλων πυ-
θέσθαι εἴτε καὶ κατὰ συντυχίην θεοῦ ποιεῦντος·
„ὦ ἔεινε Σάμιε, τί τοι οὐνομα;“ ὁ δὲ εἶπε· „Ἡγη-
σίστρατος.“ ὁ δὲ ὑπαρπάσας τὸν ἐπίλοιπον λόγον,
εἰ τινα ἔρωητο λέγειν ὁ Ἡγησίστρατος, εἶπε· „δέ-

κομαι τὸν οἰωνόν, ὡς ἔεινε Σάμιε. οὐ δὲ ημῖν ποίεε,
ὅκως αὐτός τε δοὺς πίστιν ἀποπλεύσεαι καὶ οἱ σὺν
σοὶ εόντες οἴδε, η μὲν Σαμιούς ημῖν προθύμους
ἔσεσθαι συμμάχους.“ ταῦτα τε ὅμα ηγόρευε καὶ 92
τὸ ἔργον προσῆγε· αὐτίκα γὰρ οἱ Σάμιοι πίστιν τε
καὶ δόκια ἐποιεῦντο συμμαχίης πέρι πρὸς τοὺς Ἐλ-
ληνας. ταῦτα δὲ ποιῆσαντες οἱ μὲν ἀπεπλεον· μετὰ
σφέων γάρ ἐκέλευε πλέειν τὸν Ἡγησίστρατον, οἰωνὸν 5
τὸ οὐνομα ποιεύμενος.

Οἱ δὲ Ἐλλῆνες ἐπισχόντες ταῦτην τὴν ἡμέορην 93
τῇ υστεραίᾳ ἐκαλλιέργεοντο, μαντευομένους σφι Δη-
φόνου τοῦ Εὐηρίου ἀνδρὸς Ἀπολλωνιήτεω, Ἀπολλω-
νίης δὲ τῆς ἐν Ἰονίῳ κόλπῳ.

Τοῖσι δὲ Ἐλλησι ως ἐκαλλιέργησε, ἀνῆγον τὰς 95
νέας ἐκ τῆς Δηλου πρὸς τὴν Σάμον. ἐπεὶ δὲ ἐγέ-
νοντο τῆς Σαμίης πρὸς Καλάμοισι, οἱ μὲν αὐτοῦ
δομισάμενοι κατὰ τὸ Ἡραιον τὸ ταῦτη παρεσκευά-
ζοντο ἐς ναυμαχίην, οἱ δὲ Πέρσαι πυθόμενοί σφεας 5
προσπλεειν ἀνῆγον καὶ αὐτοὶ πρὸς τὴν ἥπειρον τὰς
νέας τὰς ὄλλας, τὰς δὲ Φοινίκων ἀπῆκαν ἀποπλεειν.
βουλευομένοισι γάρ σφι ἐδόκεε ναυμαχίην μὴ ποι-
έεσθαι· οὐ γάρ ὡν ἐδόκεον ὅμοιοι εἶναι. εἰς δὲ τὴν
ἥπειρον ἀπεπλεον, ὅκως ἔωσι ὑπὸ τὸν πεζὸν στρατ- 10
τὸν τὸν σφέτερον εόντα ἐν τῇ Μυκαλῇ, ὃς κελεύ-
σαντος Ξέρξεω καταλειευμένος τοῦ ὄλλου στρατοῦ
Ἰωνίην ἐφύλασσε· τοῦ πλῆθος μὲν ἦν ἐξ μυριάδες,
ἐστρατήγες δὲ αὐτοῦ Τιγράνης, κάλλει καὶ μεγά-
θεῖ ὑπερφερων Περσέων. ὑπὸ τούτον μὲν δὴ τὸν 15
στρατὸν ἐβουλεύσαντο καταφυγόντες οἱ τοῦ ναυ-
τικοῦ στρατηγοὶ ἀνειρύσαι τὰς νέας καὶ περιβαλέσθαι
ἐρκος, ἔρυμα τῶν νεῶν καὶ σφέων αὐτῶν κρησφύ-
γετον. ταῦτα βουλευσάμενοι ἀνῆγοντο. ἀπικόμενοι 97

δὲ παρὰ τὸ τῶν Ποτνιέων ἵδρυν τῆς Μυκάλης ἐς
Γαισανά τε καὶ Σκολοπόεντα, τῇ Δήμητρος Ἐλευ-
σινίης ἵδρυν, τὸ Φίλιστος ὁ Πασικλέος ἵδρυσατο Νείλεω
τῷ Κόδρου ἐπισπόμενος ἐπὶ Μιλήτου κτιστύν, ἐν-
θαῦτα τὰς τε νέας ἀνείρυσαν καὶ περιεβάλοντο ἕρκος
καὶ λίθων καὶ ξύλων, δένδρεα ἐκκόψαντες ἡμερα,
καὶ σκόλοπας περὶ τὸ ἔρκος κατέπηξαν. καὶ παρ-
εσκευάδατο ὡς πολιορκησόμενοι καὶ ὡς νικήσοντες,
10 ἐπ' ἀμφότερα ἐπιλεγόμενοι.

98   Οἱ δὲ Ἑλληνες ὡς ἐπύθοντο οἰχωκότας τοὺς
βαρβάρους ἐς τὴν ἥπειρον, ἤχθοντο ὡς ἐκπεφευ-
γότων, ἐν ἀπορίῃ τε εἰχοντο, ὅ τι ποιέωσι, εἴτε
ἀπαλλάσσωνται ὀπίσω εἴτε καταπλέωσι ἐπ' Ἑλλησ-
5 πόντου. τέλος δὲ ἐδοξε τούτων μὲν μηδέτερα ποιέειν,
ἐπιπλέειν δὲ ἐπὶ τὴν ἥπειρον. παρασκευασάμενοι ὧν
ἐς ναυμαχίην καὶ ἀποβάθρας καὶ τὰ ὄλλα, δσων
εδεε, ἐπλεον ἐπὶ τῆς Μυκάλης. ἐπεὶ δὲ ἀγχοῦ τε
ἐγίνοντο τοῦ στρατοπέδου καὶ οὐδεὶς ἐφαίνετο σφι
10 ἐπαναγόμενος, ὅλλ' ὥρων νέας ἀνελκυσμένας ἐσω τοῦ
τείχεος, πολλὸν δὲ πεζὸν παρακειμένον παρὰ τὸν
αἰγιαλόν, ἐνθαῦτα πρῶτον μὲν ἐν τῇ νηὶ παραπλέων,
ἐγχριμψας τῷ αἰγιαλῷ τὰ μάλιστα, Λευτυχίδης ὑπὸ¹⁵
κηρυκος προηγόρευε τοῖσι "Ιωσὶ λέγων· „ἄγδρες
"Ιωνες, ὅσοι ὑμέων τυγχάνουσι ἐπακούοντες, μάθετε,
τὰ λεγω· πάντως γὰρ οὐδὲν συνήσουσι Πέρσαι, τῶν
ἰγὼ υμῖν ἐντέλλομαι. ἐπεὰν συμμίσγωμεν, μεμνῆ-
σθαί τινα χρὴ ἐλευθερίης μὲν πάντων πρῶτον, μετὰ
δὲ τοῦ συνθηματος "Ηρης. καὶ τάδε ἴστω καὶ ὁ μὴ
20 ἐπακούσας ὑμέων πρὸς τοῦ ἐπακούσαντος." ὡντὸς
δὲ οὗτος ἐών τυγχάνει νόος τοῦ πρήγματος καὶ ὁ
Θεμιστοκλέος ὁ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ· ἡ γὰρ δὴ λαθόντα
τὰ φήματα τοὺς βαρβάρους ἐμελλε τοὺς "Ιωνας

πεισειν, η ἐπειτα ἀνενειχθεντα ἐς τους βαρβάρους
ποιήσειν ἀπίστους τοῖσι "Ελλησι.

25

Λευτυχίδεω δὲ ταῦτα υποθεμένου δεύτερα δὴ 99
ταδε ἐποίειν οἱ "Ελληνες· προσσχόντες τὰς νέας ἀ-
εβῆσαν ἐς τὸν αἰγαλόν. καὶ οὗτοι μὲν ετάσσοντο,
οἱ δὲ Πέρσαι ὡς εἶδον τοὺς "Ελληνας παρασκευαζο-
μένους ἐς μάχην καὶ τοῖσι "Ιωσι παραινέσαντας, 10
τοῦτο μὲν ὑπονοήσαντες τοὺς Σαμίους τὰ "Ελληνων
φρονεειν ἀπαιρέονται τὰ δπλα. οἱ γὰρ ὧν Σάμιοι
ἀπικομένων Ἀθηναίων αἰχμαλώτων ἐν τῇσι νησοῖ
τῶν βαρβάρων, τοὺς ἔλαβον ἀνὰ τὴν Ἀττικὴν λε-
λειμμένους οἱ Ξέρξεω, τούτους λυσάμενοι πάντας 15
ἀποπεμπουσι ἐποδιάσαντες ἐς Ἀθηνας· τῶν εἴνεκεν
οὐκ ἤκιστα ὑποψίην εἶχον, πεντακοσίας κεφαλας τῶν
Ξέρξεω πολεμίων λυσάμενοι. τοῦτο δὲ τὰς διόδους
τὰς ἐς τὰς κορυφὰς τῆς Μυκάλης φερούσας προσ-
τάσσουσι τοῖσι Μιλησίοισι φυλάσσειν ὡς ἐπισταμέ- 15
νοισι δῆθεν μάλιστα τὴν χώρην· ἐποίειν δὲ τοῦτο
τοῦδε εἴνεκεν, ἵνα ἐκτὸς τοῦ στρατοπέδου ἔσωι. τού-
τους μὲν Ἰωνων, τοῖσι καὶ κατεδόκεον νεοχμόν ἀν
τι ποιέειν δυνάμιος ἐπιλαβομένοισι, τρόποισι τοιού-
τοισι προεφυλάσσοντο οἱ Πέρσαι, αὐτοὶ δὲ συνεφό- 20
ρησαν τὰ γέροντα ἔρκος εἶναι σφίσι.

"Ως δὲ ἀρα παρεσκευάδατο τοῖσι "Ελλησι, προσ- 100
ησαν πρὸς τοὺς βαρβάρους· ιοῦσι δὲ σφι φήμη
τε ἐσεπτατο ἐς τὸ στρατόπεδον πᾶν καὶ κηρυκήιον
ἔφανη ἐπὶ τῆς κυματωγῆς κείμενον· η δὲ φήμη
διῆλθέ σφι ὥδε, ὡς οἱ "Ελληνες τὴν Μαρδονίου 5
στρατιὴν νικῶν ἐν Βοιωτοῖσι μαχόμενοι. δῆλα δὴ
πολλοῖσι τεκμηφοίσι ἔστι τὰ θεῖα τῶν πρηγμάτων,
εἰ καὶ τότε, τῆς αὐτῆς ἡμέρης συμπιπτούσης τοῦ
τε ἐν Πλαταιῇσι καὶ τοῦ ἐν Μυκάλῃ μελλοντος

10 εσεσθαι τῷ ματος, φῆμη τοῖσι "Ελλησι τοῖσι ταῦτῃ
εσπάκιτο, ὡστε θαρσῆσαι τε τὴν στρατιὴν πολλῷ
101 μᾶλλον καὶ εἴθελεν προθυμότερον κινδυνεύειν. καὶ
τόδε ἑτερον συνέπεσε γενόμενον, Δημητρὸς τεμένεα
Ἐλευσινίης παρὰ ἀμφοτέρας τὰς συμβολὰς εἶναι·
καὶ γὰρ δὴ ἐν τῇ Πλαταιᾷ παρ' αὐτὸ τὸ Δημή-
5 τριον ἐγίνετο, ὡς καὶ πρότερον μοι εἰσηγηται, η μάχη,
καὶ ἐν Μυκάλῃ ἔμελλε ὥσπερ τῶν εσεσθαι. γενονεναι
δὲ νίκην τῶν μετὰ Πανσανίεω Ἐλλήνων δρόθως
σφι η φῆμη συνέβαινε ἐλθοῦσα· τὸ μὲν γὰρ ἐν
Πλαταιῇσι πρωὶ ἐτι τῆς ἡμέρης ἐγίνετο, τὸ δὲ ἐν
10 Μυκάλῃ περὶ δεύτην. διτι δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρης συν-
εβαινε γίνεσθαι μηνός τε τοῦ αὐτοῦ, χρόνῳ οὐ
πολλῷ σφι ὑστερον δῆλα ἀναμαρθάνουσι ἐγένετο.
ἡν δὲ ἀρρωδίη σφι, πρὶν η τὴν φῆμην εσπακέσθαι,
οὐτὶ περὶ σφέων αὐτῶν οὔτω ως τῶν Ἐλλήνων,
15 μὴ περὶ Μαρδονίω πταίση η Ἐλλάς. ως μέντοι η
κληδῶν αὕτη σφι εσεπτατο, μᾶλλον τι καὶ ταχύ-
τερον τὴν πρόσοδον ἐποιεῦντο. οἱ μὲν δὴ "Ελληνες
καὶ οἱ βάρβαροι εἰπευδον ει τὴν μάχην, ως σφι
καὶ αἱ νῆσοι καὶ δ Ἐλλήσποντος δεθλα προσέκειτο.

102 Τοῖσι μὲν νυν Ἀθηναίοισι καὶ τοῖσι προσεχέσι
τούτοισι τεταγμένοισι, μέχρι κον τῶν ἡμισέων, η
όδδος εγίνετο κατ' αἰγιαλόν τε καὶ ἀπεδον χωρον,
τοῖσι δὲ Λακεδαιμονίοισι καὶ τοῖσι επεξῆς τούτοισι
5 τεταγμένοισι κατά τε χαράδραν καὶ ὁρεα. ἐν φ δε
οἱ Λακεδαιμόνιοι περιήισαν, οὗτοι οἱ ἐπὶ τῷ ἑτέρῳ
κέρεῃ καὶ δὴ εμάχοντο. εως μὲν νυν τοῖσι Πέρσησι
δρόθα ἦν τὰ γέρρα, ἡμινυνοντό τε καὶ οὐδὲν ἔλασσον
είχον τῇ μάχῃ. ἐπεὶ δὲ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν
10 προσεχέων δ στρατός, δκως ἐωντῶν γένηται τὸ
ἔργον καὶ μὴ Λακεδαιμονίων, παρακελευσάμενοι

ἔργου εἰχοντο προθυμότερον, ἐνθεύτεν ἥδη ἐτεροι-
ούτο τὸ πρῆγμα. διωσάμενοι γὰρ τὰ γέρρα, οὐτω
φερόμενοι ἐσέπεσον ἀλλες ἐς τὸν Περσας, οἱ δὲ δε-
ξάμενοι καὶ χρόνον συχνὸν αμυνόμενοι τέλος ἐφευ- 15
γον ἐς τὸ τεῖχος. Ἀθηναῖοι δὲ καὶ Κορίνθιοι καὶ
Σικυώνιοι καὶ Τροιζήνιοι (οὗτοι γὰρ ήσαν ἐπεξῆς
τεταγμένοι) συνεπισπόμενοι συνεσεπιπτον ἐς τὸ τεῖ-
χος. ὡς δὲ καὶ τὸ τεῖχος ἀραιόητο, οὐτὲ ἔτι πρὸς
ἀλκῆν ἐτραποντο οἱ βαρβάροι, πρὸς φυγὴν τε 20
ὅρμεατο οἱ ἄλλοι πλὴν Περσέων· οὗτοι δὲ κατ'
δλίγους γινόμενοι εμάχοντο τοῖσι αἰεὶ ἐς τὸ τεῖχος
ἐσπίπτοντο· Ἑλλήνων· καὶ τῶν στρατηγῶν τῶν Περ-
σικῶν δύο μὲν ἀποφευγούσι, δύο δὲ τελευτῶσι· Ἀρ-
ταύντης μὲν καὶ Ἰθαμίτοης, τοῦ ναυτικοῦ στρατη- 25
γέοντες, ἀποφευγούσι, Μαρδόντης δὲ καὶ ὁ τοῦ πεζοῦ
στρατηγὸς Τιγράνης μαχόμενοι τελευτῶσι. ἔτι δὲ μα- 103
χομένων τῶν Περσέων ἀπίκοντο Λακεδαιμόνιοι καὶ
οἱ μετ' αὐτῶν, καὶ τὰ λοιπά συνδιεχείριζον. ἐπεσον
δὲ καὶ αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων συχνοὶ ἐνθαῦτα, ἄλλοι
τε καὶ Σικυώνιοι καὶ στρατηγὸς Περίλεως. τῶν δὲ 5
Σαμιῶν οἱ στρατευόμενοι, ἔόντες τε ἐν τῷ στρα-
τοπέδῳ τῷ Μηδικῷ καὶ ἀπαραιοημένοι τὰ διόλα,
ὡς εἰδον αὐτίκα κατ' ἀρχὰς γινομένην ἐτεραλκεά
τὴν μάχην, ἔρδον δύον ἐδυνέατο, προσωφελέειν ἐθέ-
λοντες τοῖσι Ἑλλησι. Σαμιοὺς δὲ ἴδόντες οἱ ἄλλοι 10
Ἰωνες ἀρξαντας, οὐτω δὴ καὶ αὐτοὶ ἀποστάντες
ἀπὸ Περσέων ἐπέθεντο τοῖσι βαρβάροισι. Μιλήσι- 104
οισι δὲ προσετετακτο μὲν τῶν Περσέων τὰς διόδους
τηρεῖν, σωτηρίης εἴνεκά σφι, ως ἦν ἀρα σφέας κατα-
λαμβάνῃ οἵα περ κατέλαβε, ἔχοντες ἡγεμόνας σῳ-
ζωνται ἐς τὰς κορυφὰς τῆς Μυκαλῆς. ἐτάχθησαν δὲ
μὲν νῦν ἐπὶ τοῦτο τὸ πρῆγμα οἱ Μιλήσιοι τούτου

τε είνεκεν καὶ ἵνα μὴ παρεόντες ἐν τῷ στρατοπέδῳ
τι νεοχμὸν ποιεοιεν· οἱ δὲ πᾶν τουναντίον τον προσ-
τεταγμένου ἐποίεον, ἀλλας τε κατηγεόμενοι σφι ὅδους
10 φευγούσι, αἱ δὴ ἐφερον ἐς τοὺς πολεμίους, καὶ τέλος
αὐτοὶ σφι ἐγίνοντο κτείνοντες πολεμιώτατοι. οὕτω
δὴ τὸ δεύτερον Ἰωνίη ἀπὸ Περσέων ἀπέστη.

105   Ἐν δὲ ταύτῃ τῇ μάχῃ Ἐλλήνων ηρίστευσαν
Ἄθηναῖοι, καὶ Ἀθηναίων Ἐφούλους δὲ Εὐθοίουν,
ἀνὴρ παγκοάτιον ἐπασκῆσας. τούτον δὲ τὸν Ἐφού-
λουν κατέλαβε ύστερον τούτων, πολέμου εόντος
δὲ Ἀθηναίοισι τε καὶ Καρυστίοισι, ἐν Κύρρῳ τῆς Κα-
ρυστίης χώρης ἀποθανόντα ἐν μάχῃ κείσθαι ἐπὶ
Γεραιστῷ. μετὰ δὲ Ἀθηναίους Κορίνθιοι καὶ Τροι-
ζήνιοι καὶ Σικυωνιοι ηρίστευσαν.

106   Ἐπειτε δὲ κατεργάσαντο οἱ Ἐλληνες τοὺς πολ-
λούς, τοὺς μὲν μαχομένους, τοὺς δὲ καὶ φευγοντας
τῶν βαρβάρων, τὰς νέας ἐνέποησαν καὶ τὸ τείχος
ἀπαν, τὴν ληίην προεξαγαγόντες ἐς τὸν αἰγαλόν,
δὲ καὶ θησαυρούς τινας χρημάτων εὔρον· ἐμπορήσαντες
δὲ τὸ τείχος καὶ τὰς νέας ἀπέπλεον. ἀπικόμενοι δὲ
ἐς Σάμον οἱ Ἐλληνες ἐβούλευντο περὶ ἀναστάσιος
τῆς Ἰωνίης, καὶ δηλη χρεὸν εἴη τῆς Ἐλλάδος κατ-
οικίσαι, τῆς αὐτοὶ ἐγκρατεῖς ησαν, τὴν δὲ Ἰωνίην
10 ἀπείναι τοῖσι βαρβάροισι. ἀδύνατον γάρ εἴραινετό
σφι εἶναι ἔωντούς τε Ἰώνων προκατῆσθαι φρου-
ρέοντας τὸν πάντα χρόνον, καὶ ἔωντων μὴ προκατ-
ημένων Ἰωνας οὐδεμίαν ἐπλίδα είχον χαίροντας
πόδις τῶν Περσέων ἀπαλλάξειν. πόδις ταῦτα Πελο-
15 πονηρησίων μὲν τοῖσι ἐν τέλει ἐούσι ἐδόκεε τῶν
μηδισάντων ἐθνέων τῶν Ἐλληνικῶν τὰ ἐμπόρια
ἔξαναστήσαντας δούναι τὴν χώρην Ἰωσὶ ἐνοικῆσαι,
Ἄθηναίοισι δὲ οὐκ ἐδόκεε ἀρχὴν Ἰωνίην γενέσθαι

ἀνάστατον, οὐδὲ Πελοποννησίους περὶ τῶν σφετέρων
ἀποικιέων βουλεύειν· ἀντιτειρόντων δὲ τούτων προ- 20
θύμως, εἶχαν οἱ Πελοποννήσιοι. καὶ οὕτω δὴ Σα-
μίους τε καὶ Χίους καὶ Λεσβίους καὶ τοὺς ἄλλους
νησιώτας, οἵ ἐνχον συστρατευόμενοι τοῖσι "Ελλησι,
εἰς τὸ συμμαχικὸν ἐποιῆσαντο, πίστι τε καταλαβόντες
καὶ δρκίοισι ἐμμενέειν τε καὶ μὴ ἀποστήσεσθαι. τού- 25
τους δὲ καταλαβόντες δρκίοισι ἐπλεον τὰς γεφύρας λύ-
σοντες· ἐτι γὰρ ἐδόκεον ἐντεταμένας εὑρῆσειν. οὗτοι
μὲν δὴ ἐπ' Ἑλλησπόντου ἐπλεον.

Niedobitki wojska perskiego udaly się do Sardes. Gdy Grecy przypłynęli do Hellespontu, nie zastali już mostu, gdyż burza już go przedtem zerwała. Peloponezyjczycy tedy powrócili pod wodzą Leotychidesa do Grecji, Ateńczycy zaś obiegli miasto Sestos, a zdobywszy je z bogatym łupem powrócili do domu.

Spis i objaśnienie imion własnych.¹⁾

Ἄβδηται, oī, mieszkańcy miasta *Ἄβδηρα*, rá, na wybrzeżu trackiem na wschód od ujścia rzeki Nestos (F₂ *Abdera*).

Ἄροκόμης, syn Daryusza i Frataguny.

Ἄρωνιχος, syn Lizyklesa z Aten.

Ἄρυδηνοι, oī, mieszkańcy miasta *Ἄρυδος*, ī, na azatyckiem wybrzeżu Hellespontu (H₂ *Abydus*).

Ἀγβάταρα (zwykle *Ἐγβάταρα*), rá, stołeczne miasto Medyi.

Ἀγλανος, według podania córka Cekropsa, pierwotnie przydomek Ateny (*Ἀγλανης*). W jej świątyni młodzież ateńska składala przysięge, że do śmierci służyć będzie ojczyznie.

Ἀδείμαρτος, syn Okytosa, ojciec Arysteusza z Koryntu, dowódca korynickiej floty w wojnie z Xerxesem.

Ἀθηναγόρης, syn Archestratydesa, przybył jako posel Samijszyków do Leotychidesa.

Ἀθηνάδης, mąż z Trachis; zabił zdrajęę Efialtesa.

Ἀθῆραι, aī, miasto Ateny; mieszkańcy oī *Ἀθηναῖοι* (E₅ *Athenae*).

Ἀθηναῖη, att. *Ἀθηνᾶ*, zwana także *Παλλάς* i *Τριτογενῆς*, bogini Ateny, opiekunka Aten i wogóle miast (*πολιάς*).

Ἀθως (-ω), ó, góra (E₂ *Athos*) na wschodnim półwyspie Chaleidyki, zwany *Ἀκτη*.

---

¹⁾ Cyfry rzymskie (I—V), umieszczone przy nazwach geograficznych, oznaczają jedną z map geogr. temiz cyframi oznaczonymi. Litera z przydaną cyfrą arabską (n. p. A₅) wskazuje odpowiednie pole na mapie I szej.

Aīa ή Κολχίς, kraina Kolchis na południowo-wschodnim wybrzeżu morsza Czarnego.

Αἴανης: 1) Samijczyk, ojciec Polikratesa, Pantagnota i Sylozonta III, 39; VI, 13 i nast. 2) wnuk poprzedniego, syn Sylozonta VI, 13, 22.

Αἴανιδαι, potomkowie Ajakosa (Eaka):

Ajakos		
Peleus	Telamon	Phokos
	Ajas, Teukros.	
Achilleus		

Αἴανος, syn Zeusa i nimfy rzecznej Eginy, król wyspy Eginy.

Αἴας, syn Telamona, bohater grecki z pod Troi.

Αἴγαιον, τό (scil. πέλαγος) = mare Aegaeum I.

Αἴγαλεως (-εω), δ, południowa kończyna Parnasu między Atenami i Eleuzis.

Αἴγινα, ή, wyspa w zatoce Sarońskiej, na południe od Salaminy; mieszkańcy *Αἴγινηται*, adiect. *Αἴγινατος* 3 (E₅ *Aegina*).

Αἴγύπτιοι, οἱ, mieszkańcy Egiptu.

Αἴθιοπες, οἱ, naród w Afryce, na południe od Egiptu.

Αἰολέες, οἱ, mieszkańcy krainy *Aiolis* t. j. północno-zachodniego wybrzeża Azyi Mniejszej i przyległych wysp (GH_{3, 4}, *Aeolis*).

Αἰολίς γῆ, ή, dawniejsza nazwa Tessalii.

Αἰσχύνης, syn Notona, Eretrejczyk.

Αἰσχρόενης, ojciec Ateńczyka Likomedesa.

Αἰάνθιοι, οἱ, mieszkańcy miasta *Αἰάνθος* na południowo-wschodnim wybrzeżu Chaleydyki (E₂, *Acanthus*).

Αἰαρηνή (-ηρος), δ, mieszkaniec krainy Akarnanii na zachodnim wybrzeżu środkowej Grecji.

Αἰρόθων, τό, miasto na wschodnim stoku góry Atos (E₂, *Acrothoum*).

Ἀλέην, przydomek Ateny w mieście Tegea w Arkadyi, dokąd cześć jej z arkadyjskiego miasta Alea przeniesioną została.

Ἀλεξανδρος 1) syn Pryama (== Parys) I 3; 2) syn Amyntasa, króla macedońskiego (um. około r. 450) VII 173 i nast.

Ἀλεύης, potomek Heraklesa, mityczny król Tessalii, praojciec panującego w Laryssie w Tessalii rodu Aleuadów (*Ἀλευάδαι*, *Ἀλεύεω παῖδες*).

Ἀλίμου πεδίον, τό, równina w Cylicy i między rzekami Pyramos i Saros.

Ἀλιέες, οἱ, mieszkańcy argolskiego miasteczka *Ἀλιαί*, niedaleko od Hermiony (D₅).

Ἀλικαρνησσεύς, ὁ, mieszkaniec miasta Halikarnasu (*Ἀλικαρνησσός*) w Karyi (J₅ *Halicarnassus*).

Ἀλκαμέρνης, przodek spartańskiego króla Leonidasa.

Ἀλκιβιάδης, ojciec Ateńczyka Klejniasza (a dziadek znanego Aleybiadesa).

Ἀλκίμαχος, ojciec Euforba z Eretryi.

Ἀλκμεωνίδαι, jeden z najznakomitszych rodów ateńskich, mniemani potomkowie Nestora z Pylos.

Ἀλος, ἡ, miasto nad zatoką Pagazejską (D₃ *Alus*).

Ἀλπηνόι, οἱ, mieszkańcy miasteczka *Ἀλπηνός* na wschodniej kończynie przesmyku termopilskiego (III *Alpenus*).

Ἀλυάττης, król Lidyi, ojciec Krezusa (mniej więcej od r. 610—561).

Ἀλύς, ὁ, najznaczniejsza rzeka w Azyi Mniejszej, teraz Kizil Irmak.

Ἀλφεός, Lacedemończyk, syn Orsifantosa.

Ἀμαζονίδες, wojowniczy ród niewiast z czasów bajecznych, którego siedzibą miała być Themiskyra nad rzeką Termodon na północnym wybrzeżu Azyi Mniejszej.

Ἀμαθοῦς (-οῦρτος), ἡ, miasto na południowym wybrzeżu wyspy Cypru; mieszkańcy *Ἀμαθούσιοι*.

- Αμασις*, król Egiptu 569—526.
- Αμεινης*, Ateńczyk z gminy Pallene.
- Αμομφάρετος*, Spartanin, syn Poliadesa.
- Αμόργης*, perski dowódca.
- Αμυτη*, ḥ, miasto w Babilonii nieopodal od zlewu Eufratu z Tygrysem.
- Αμπρακιώται*, oī, mieszkańcy miasta Amprakia w południowym Epirze.
- Αμύντης*, król macedoński, ojciec Aleksandra.
- Αμυρατος*, Egipcytanin z miasta Sais, ojciec Pauzirysa; bronił około r. 460. niezależności Egiptu przeciw Persom i dłuższy czas trzymał się w nizu delty Nilowej.
- Αμφικτυονες*, związek miast helleńskich w środkowej Grecji, tudzież posłowie tych miast, którzy tworzyli radę związkową; dzielili się na *Πυλαγόοι* (po trzech z każdego miasta) i *Τερουμήμονες* (po jednemu z każdego miasta).
- Αμφικτυονίς*, przydomek Demetry, czczonej w Anthela koło Termopil.
- Αναγυράσιος*, ḫ, mieszkaniec attyckiej gminy Anagyros.
- Ανακρέων*, liryczny poeta z wyspy Teos; przebywał wiele lat na dworze Polikratesa, na wyspie Samos.
- Ανακτόριοι*, oī, mieszkańcy miasta Anaktorion położonego u wnijszenia do zatoki Amprakijskiej.
- Αναξανδρίδης*, syn Leonta, króla spartańskiego, ojciec Kleomenesa, Doryeusa, Leonidasa i Kleombrota.
- Ανάξαρδος*, król spartański, przodek Leonidasa.
- Ανδριοι*, oī, mieszkańcy wyspy *Αρδηος* (F₅ *Andrus*).
- Α δούρουλος*, ojciec Delfijczyka Tymona.
- Ανδροοδάμας*, ojciec Samijczyka Teomestora.
- Ανδροκόράτης*, dawny bohater, czczony jako bóstwo opiekuńcze w okolicy Platei.
- Αρήγιστος* 1) ojciec Spertyasza VII 134; 2) syn Spertyasza VII 137.

Ανθήλη, ἥ, miasto u zachodniego wnięcia do przesmyku termopolskiego (III *Anthela*).

Ανόπαια, τά, nazwa góry i ścieżki, któredy Efialtes przeprowadził Persów na tyły wojska greckiego (III *via Anopaea*).

Αντίδωρος, Lemnijczyk.

Αντικυρεύς, ὁ, mieszkaniec miasta *Αντικύρη* w Tessalii nad dolnym biegiem Spercheusu (C₄, III *Anticyra*).

Αντίοχος, ojciec wieszczbiarza Tysamenosa z Elis.

Απολλοφάνης, ojciec Bizalta z Abydos.

Απολλωνίη, ἥ, miasto w Illiryi, na południe od ujścia Apsosu; *Απολλωνιῆτης* mieszkaniec tego miasta.

Αποΐης, król Egiptu od r. 594—570.

Αράξης, rzeka w Armenii, teraz Aras.

Αργεῖοι, οἱ, mieszkańcy kraju i miasta *Αργος* w północno-wschodnim Peloponezie (D₅ *Argolis, Argos*).

Αργιόπιος χῶρος, okolica w Beocji w południowo-wschodniej stronie od Platei.

Αρδέωικα, τά miejscowości w pobliżu Suzy.

Αρης, bóg wojny, któremu poświęcone było wzgórze w Atenach, zwane *Αρήιος πάγος*.

Αρήιος πάγος, wzgórze Aresowe w Atenach, na zachód od Akropolis.

Αριαβίγρης, syn Daryusza.

Αριαράμνης, 1) przodek Xerxesa II, 11; 2) Pers w orszaku Xerxesa VIII 90.

Αρίμνητος 1) Spartanin IX 64; 2) Platejczyk IX 72.

Αρισταγόρης 1) Milezyjezyk, syn Molpagorasa, zięć Histeusza V 35 i nast.; 2) syn Heraklejdesa, tyran eolskiego miasta *Κύμη* (Cyme H₄) V 37, 38; 3) Samijczyk, ojciec Hegezystratosa IX 90.

Αριστέας, Koryntyanin, syn Adejmantosa.

Αριστείδης, Ateńczyk, syn Lizymacha.

Αριστογείτων, ateński z rodu Gefireów; wraz z Harmodiem ukuł spisek przeciw Pejzystratydom i zabił Hipparcha podeczas uroczystości Panatenajskiej w r. 514. Po wypędzeniu Hippiasza oddawano obydwu młodzieńcom, którzy przy tym zamachu życie utracili, wielką cześć jako obrońcom wolności narodowej.

Αριστόδημος 1) przodek Leonidasa; 2) Spartanin, który usunął się od walki w Termopilach, ale dzielnie wa'czył pod Plateami.

Αριστόκλιτος, król w Soloi, jednym z 9 głównych miast na Cyprze.

Αριστόμαχος, ojciec Arystodema I.

Αριστορέη, imię Pityi w czasie wyprawy Xerxesa.

Αρίστων, król spartański, ojciec Demarata.

Αρίων, śpiewak i poeta z Metymny na Lesbos, twórcą dytyrambu (pieśni śpiewanej na cześć Dyonizosa).

Αρκάδες, oj. mieszkańców Arkadyi, krainy położonej w środkowym Peloponezie (CD₅ Arcadia).

Αρκαΐδης, ojciec Tespijezyka Dytyramba.

Αρμενίη, ḥ, górzysta kraina miedzy górnym Eufratem i Medią; mieszkańcy *Αρμενίοι*.

Αρμόδιος p. *Αριστογείτων*.

Αρπαγος, znakomity Med, krewny króla Astyagesa.

Αρσάμης, Pers, ojciec Histaspesa.

Αρτάβαζος, syn Farnakesa, dowódca Chorasmiiów i Partów.

Αρτάβαρος, Pers, syn Histaspesa, brat Daryusza.

Αρτάῖος, Pers, ojciec Artachajesa.

Αρτάρης, Pers, syn Histaspesa, brat Daryusza, ojciec Fratagunu.

Αρτανητης, Pers, syn Chorasmisa, wódz Makronów i Mossynojków, dowódca załogi perskiej w Sestos.

Αρτανυτης, Pers, syn Artachajesa, dowódca floty pod Mikale.

Αρταρρένης 1) syn Histaspesa, brat Daryusza, namiestnik w Sardes V 35 i nast.; 2) syn poprzedniego, wraz

z Datysem dowodził drugą wyprawą Daryusza przeciw Grecji.

Αρταχαῖης, Pers, syn Artajosa.

Αρτεμιθάοης, Med.

Αρτεμις, siostra Apollina, podobnie, jak on, uzbrojona lukiem i strzałami (*χρυσάρος*).

Αρτεμίσιον, τό, północny przylądek na Eubei (E₃ *Artemisium*).

Αρτοβαζάνης, najstarszy syn Daryusza z pierwszej żony.

Αρτοζώστρη, córka Daryusza, zona Mardoniusza.

Αρτοξέρξης, syn Xerxesa, król perski od 465—425.

Αρτύβιος, dowódca perskiej floty.

Αρχέλεως, przodek Leonidasa.

Αρχεστρατίδης, ojciec Samijczyka Atenagorasa.

Ασσυροί, ἡ, za czasów Herodota obejmowała Assyryę i Babilonię; mieszkańcy *Ασσύριοι*.

Αστράγης, ostatni król Medyi, 595—559, ojciec Cyaksaresa, dziadek Cyrusa.

Ασώπιοι, οἱ, mieszkańcy nad rzeką *Ασωπός* w Beocji (D₄)

Ασωπής, córka bożka rzecznego Azoposa; imieniem jej nazywano także potok Oeroe.

Ασωπόδωρος, Tebańczyk, syn Timandrosa.

Ασωπός, ὁ, 1) rzeka w Beocji; 2) rzeka w pobliżu przesmyku termopolskiego, uchodzi obok miasta Anthela do zatoki Maliskiej (III *Asopus*).

Αταρνεῦς, ὁ, miasto nadmorskie w Mizyi naprzeciw wyspy Lesbos; obywatel tego miasta *Αταρνίτης* (H₃ *Atarneus*).

Ατόσσα, córka Cyrusa, druga małżonka Daryusza.

Ατρεῖδαι, synowie Atreusa, Agamemnon i Menelaos.

Ατταγῆνος, Tebańczyk, syn Frynoła.

Αττική, ἡ, kraina Attyka (D E_{4, 5} *Attica*).

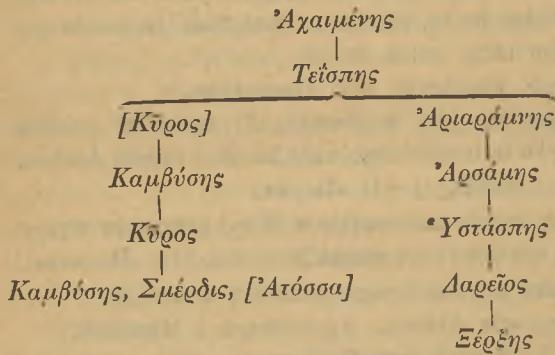
Αὐτόδικος, ojciec Kleadesa, Platejezyk.

Αφέται, αἱ, miejscowości u wejścia do zatoki Pagazejskiej. (D₃ *Aphetae*).

Αριδαῖοι, οἱ, mieszkańcy miasteczka *Αριδαι* w Attyce, na północny zachód od Maratonu.

Αχαΐη, ἡ, kraina we Phtiotis w południowej Tessalii; mieszkańcy *Αχαιοί* οἱ *Φθιῶται* (C₃ *Achaia*).

Αχαιμένης 1) praojciekrólewskiego rodu Persów VII 11; 2) brat Xerxesa VII 7, 236. — Xerxes podaje (VII 11, str. 107.) rodowód Achemenidów w ten sposób, że wymienia najpierw przodków swoich po mieczu, czyli młodszą linię rodu aż do Teispesa, następnie przodków po kądzieli czyli starszą linię rodu, również do Teispesa, a w końcu Achajmenesa, ojca Teispesa, jako praojca całego rodu; przy wyliczaniu jednakoż linii młodszej pominięto imię matki Xerxesa Atossę, tudzież Cyrusa, który był starszym synem Teispesa; należałoby przeto do tekstu przed słowami „τὸν Κύρον“ wsunąć „τῆς Ἀτόσης“, a po „τὸν Καυβύσεων“ słowa „τὸν Κύρον“. Tablica genealogiczna, uzupełniona w ten sposób, wyglądałaby więc tak:

Αχαιμενίδαι, znakomity ród perski, należący do pokolenia Pasargadów, ob. poprzedz.

Αχαιοί, οἱ, mieszkańcy krainy Achai w północnym Peloponezie (C₄ *Achaia*).

Αχέρων (-ορος), ὁ, rzeka w południowo-zachodnim Epirze.

Βαβυλὼν (-ῶρος), ἡ, miasto nad Eufratem; mieszkańcy miasta jakoteż całej krainy nazywali się *Βαβυλωνιοι* (także *Ἀσσύριοι* ob. tamże).

Βάκτρος, mityczny wieszczy.

Βάκτρα, τὰ, stoleczne miasto perskiej prowincji Baktriana nad rzeczką *Báktrōs*, która wpada do rzeki Oxus; mieszkańcy *Báktrōi*.

Βελβίτης, ὁ, mieszkańców wyspy Belbina w zatoce Saronskiej (E₅ między *Cythnus* i *Aegina*).

Βῆλος, Ζεὺς *Bēlos* (Bēl), główne bóstwo Babilończyków. *Βισάλτης* z Abydos, syn Apollofanesa.

Βισάνθη, ἡ, miasto na północnym wybrzeżu Propontydy (J₁ *Bisanthe*).

Βίτων, brat Kleobisa. Ich matka Kydippe była kapłanką Hery w Argos.

Βοιωτάρχαι, najwyższa zwierzchność w Tebach.

Βοιωτίη, ἡ, kraina w środkowej Grecji; mieszkańcy *Βοιωτοί* (D E₄ *Boeotia*).

Βόσπορος ὁ *Θρησκιος*, Bospor tracki, teraz cieśnina Konstantynopolińska (K₁ *Bosporus Thracicus*).

Βουβάρχης, Pers, syn Megabazosa.

Βούλης, Spartanin, syn Nikoleosa.

Βοαγχίδαι, αἱ, ród kapłański, do którego należał dozór nad świątynią Apollina w Didyma kolo Miletu.

Βρύγοι, οἱ, dzikie plemię góralskie Traków w pobliżu Macedonii od strony północnej.

Βυζάντιον, teraz Konstantynopol (K₁ *Byzantium*).

Γαίσων (-ορος), ὁ, rzeczka nadmorska w południowej stronie przylądka Mikale.

Γαργαφίη, ἡ, zródło koło Platei (V *Gargaphia fons*).

Γεραιστός, ὁ, przyladek i miasto na południowej kończynie Eubei (F₅ *Geraestus Pr.*).

Γέργυθες, *οι* mieszkańców miasta Gergithos w krainie Troas, mniemani potomkowie dawnych Trojańczyków (H₂ *Gergithus*).

Γερμάνιοι, znakomity ród perski.

Γλώας (-*avtos*), δ, miasto w Beocji, około 15 km na północny wschód od Teb.

Γόρρος, ἥ, tessalskie miasto u zachodniego wejścia do doliny Tempe (C₃ *Gonnus*).

Γόργος, syn Chersisa, brat Onesilosa i Filaona, król Salaminy i Cypru.

Γοργώ, córka króla spartańskiego Kleomenesa, małżonka Leonidasa.

Γύγης, ojciec Lidyjezyka Myrsosa.

Γύνδης, δ, poboczna rzeka Tygrysu po lewej stronie, teraz Dijalā.

Γωβρύης, ojciec perskiego wodza Mardoniusza.

Δάοι, znakomity ród perski.

Δάρδανος, ἥ, nadbrzezne miasto trojańskie nad Hellespontem. (H₂ *Dardanus*.)

Δαρεῖος, syn Histaspesa, król perski.

Δασκύλειον, τό, miasto na południowym wybrzeżu Propontydy (K₂ *Dascylum*).

Δάτις, Med, wódz Persów w 2. wyprawie Daryusza.

Δαυρόίςης, zięć Daryusza.

Δεκελεῖες, *οι*, mieszkańcy miasteczka Δεκελεῖη w Attyce położonego około 15 km na zachód od Maratonu (E₄ *Decelea*).

Δελφοί, *οι*, miasto i wyrocznia Apollina u południowego podnóża Parnasu (D₄ *Delphi*).

Δηίφορος, syn Eueniosa, wieszczbiarz Greków pod Mikale.

Δῆλιοι, *οι*, mieszkańcy wyspy Δῆλος, gdzie według podania mieli urodzić się Apollo i Artemida (F₅ *Delus*).

Δῆλιον, τό, beockie miasto nad Eurypem (E₄ *Delium*).

Δημάοητος, syn Arystona, król spartański, przez kolegę swego Kleomenesa I, który był jego przeciwnikiem, został wygnany i jako wygnaniec żył na dworze królów perskich Daryusa i Xerxesa.

Δημοήτηρ, bogini rolnictwa. Oddawano jej cześć przed wszystkiem w Eleuzis w Attycie (*Ελευσινή*); posiadała również świątynię w mieście Anthela, gdzie nadawano jej przydomek *Δαιμικτυνοίς*.

Δημήτριον 1) świątynia Demetry koło Platei IX 62;
2) koło Mikale IX 101.

Δημοκήδης, sławny lekarz z Krotonu, syn Kallifona, żył na dworze Polikratesa i Daryusza.

Δημόκριτος z wyspy Naxos.

Δημόφιλος, syn Dyadromesa, wódz Tespijczyków pod Termopilami.

Δηρονσιαῖοι, znakomity ród perski.

Διαδρόμης, ojciec Tespijczyka Demofilosa.

Δίδυμα, τά, miejscowości z sławną świątynią Apollina na południe od Miletu (p. *Βραγχίδαι*).

Διηνέκης, Spartanin.

Διθύραμβος, Tespijczyk, syn Harmatydesa.

Δίκη, bogini sprawiedliwości.

Διονύσιος z Focey, dowódca floty jońskiej pod Lade.

Δόλοπες, οἱ, trackie plemię na wschodnim stoku górskiego pasma Pindus (C₃, *Dolopes*).

Δόρισκος, ὁ, miasto trackie w pobliżu ujścia rzeki Hebros (G₂, *Doris*).

Δόρωσσος, przodek spartańskiego króla Leonidasa.

Δροπικοί, znakomity ród perski.

Δρυοπες, οἱ, pierwotnie mieszkańców krainy Δρυοπίς w środkowej Grecji, którą później zwano *Doris* (C₄). Później Dryopami nazywali się mieszkańców miast Hermione, Styra i Kythnos.

Δρυδός νεφαλαῖ (także *Τρεῖς νεφαλαῖ*), przesmyk w górach Kitajronu (V *tres Cephalaie*).

Δύρας (-a), δ, rzeka w kraju Trachis, uchodzi na południe od Spercheosu do zatoki Malijskiej (III *Dyras*).

Δωδώνη, ἡ, sławna wyrocznia Zeusa w Epirze.

Δωριέες, οἱ plemię greckie, w czasach historycznych osiadłe w Peloponezie, tutaj na południowo-zachodnim wybrzeżu Azyi Mniejszej (*οἱ εν τῇ Ἀσίῃ Δ.*).

Δωριεύς, Spartanin, syn Anaxandrydesa.

Δωρίς χώρη, ἡ, kraina między górami Oeta i Parnasem, przedtem zwana *Δρυόπις* (CD₄ *Doris*).

Ἐγχελέες, οἱ, mityczny naród Illiryi, do którego według podania przeniósł się Kadmos, a później także pokonani przez Epigonów Kadmejczyków.

Ἐκαταῖος ὁ λογοποιός z Miletu, syn Hegesandra V 36, 125; ob. Wstęp.

Ἐλαιοῦς (-οῦντος), ἡ, miasto na południowej końcowie Chersonezu trackiego (G₂ *Elaeus*).

Ἐλέρη, małżonka Menelaosa.

Ἐλευσινή Δημήτηρ ob. *Δημήτηρ*.

Ἐλευσίς (-ίνος), ἡ, miasto w Attyce na północny zachód od Aten z sławną świątynią Demetry (E₄ *Eteusis*).

Ἐλλάς, ἡ, Grecja; mieszkańcy *Ἐλλήνες*; adi. *Ἐλληνικός* 3., *Ἐλλήνιος* 3., fem. *Ἐλλήνις*.

Ἐλλησπόντιοι, οἱ, mieszkańcy nad Hellespontem (teraz cieśnina Dardanelska; CH₂ *Hellespontus*).

Ἐλλοπίη, ἡ, północna część Eubei.

Ἐρινῆνες, οἱ (att. *Aἰνιῆνες*) tessalskie plemię nad Spercheosem, na południowy wschód od Dolopów (C₄ *Aenianes*).

Ἐπιάλτης, Malijczyk, syn Eurydemosa; przeprowadził Persów, walczących w przesmyku termopolskim, na tyle wojska helleńskiego.

Ἐπιδαύριοι, *οἱ*, mieszkańców miasta *Ἐπιδαυρός* na wschodnim wybrzeżu Argolidy (*D₃* *Epidaurus*).

Ἐπιζηλος Ateńczyk, syn Kufagorasa.

Ἐρέτρια, *ἡ*, miasto w południowej części Eubei nad Eurypem; mieszkańców *Ἐρετρίες* (*E₄* *Eretria*).

Ἐρεχθεὺς attycki bohater, syn ziemi i wychowaniec Ateny; jego świątynia na Akropolis, poświęcona zarazem Atenie, tak zwane Erechtheion, zburzona przez Xerxesa, lecz odbudowana w czasach wojny peloponeskiej, należała do najwspanialszych budowli ateńskich.

Ἐσσεός, *δ*, miasto w krainie *Doris* (*D₄*).

Ἐρμιονέες, *οἱ*, mieszkańcy miasta Hermione na południowym wybrzeżu Argolidy (*D₅* *Hermione*).

Ἐρμιππος z miasta Atarneus, posłaniec Histyeusza.

Ἐρμόλυκος, Ateńczyk, syn Eutoinosa.

Ἐρμός, *δ*, rzeka w Lidyi (*H J K₄* *Hermus*).

Ἐρμοτύβιος egipska kasta wojowników. Nazwa ta prawdopodobnie jest grecką i pochodzi może od egipskiej szaty, zwanej *ἱμιτύβιον*, mającej kształt fartucha.

Ἐρμόφαρτος, Milezyjezyk.

Ἐρξανδρός, ojciec Koesa z Mityleny.

Ἐρπος, ojciec Tebańczyka Timegenidesa.

Ἐρυθραῖ, *αι*, jońskie miasto naprzeciw wyspy Chios; mieszkańców *Ἐρυθραιοῖ* (*H₄* *Erythrae*).

Ἐρυθραῖ, *αι*, miasteczko beockie, prawie 10 km na północny wschód oddalone od Platei (*V* *Erythrae*).

Ἐρυθρὴ θάλασσα, *ἡ*, morze południowo-wschodnie, a zatem nie tylko morze Czerwone, lecz także ocean Indyjski wraz z swoimi zatokami.

Ἐναγόρης, Lacedemończyk.

Ἐναίνετος, Spartanin, syn Karenosa.

Ἐναλκίδης, dowódca Eretrejczyków.

Ἐνβοέες, *οἱ*, mieszkańcy wyspy Eubei (*D E₄* *Euboea*).

Herodot. Wybór Scheindlera.

- Ἐνέλθων*, król w Salaminie na Cyprze, dziadek Chersisa.
- Ἐνήριος*, ojciec wieszczbiarza Deifonosa z Apollonii.
- Ἐνθοιος*, ojciec Ateńczyka Hermolikosa.
- Ἐνμενης*, Ateńczyk z gminy Anagyrus.
- Ἐνξειωος πόντος*, δ, morze Czarne.
- Ἐνοιπος*, δ, cieśnina między Eubeą i środkową Grecją
(DE₄ *Euripus*).
- Ἐνονάραξ*, Spartanin, syn Doryeusa.
- Ἐνονβιάδης*, Spartanin, syn Euryklejdesa, dowódca floty
związkowej Greków pod Salaminą.
- Ἐνονδημος*, Malijczyk, ojciec zdrajcy Efialtesa.
- Ἐνονκλείδης*, ojciec Spartanina Eurybiadesa.
- Ἐνονκράτης* } przodkowie Leonidasa.
Ἐνονκρατίδης }
- Ἐνονύμαχος* 1) Tebańczyk, ojciec Leontyadesa VII 205;
2) syn poprzedniego VII 233.
- Ἐνούπιλος* z rodu Aleuadów, brat Torexa i Trazydejosa.
- Ἐνονσθένης*, syn Arystodema, przodek Leonidasa.
- Ἐνονσθεύς*, król Miken.
- Ἐνοντος*, Spartanin.
- Ἐνοώτη*, córka króla Agenora z Tyru; według podania
została uprowadzona przez Zeusa, skutkiem czego brat
jej Kadmos został wysłany na jej poszukiwanie.
- Ἐντυχίδης*, ojciec Sofanesa z Dekelei.
- Ἐϋφορβος*, Eretrejczyk, syn Alkimacha.
- Ἐνφορίων*, Ateńczyk, ojciec Kinegejrosa i poety drama-
tycznego Ajschylosa.
- Ἐνφοητης*, δ, Eufrat.
- Ἐφιάλτης* p. *Ἐπιάλτης*.
- Ἐφεσοι*, οι, mieszkańców jońskiego miasta *Ἐφεσος* (H.
Ephesus).
- Ἐχεμος*, król Tegey.
- Ἐχέστρατος*, przodek Leonidasa.

Záβατος, δ, dwie rzeki poboczne Tygrysu po lewym
brzegu, teraz wielki i maly Zab.

Zάκυνθος, ἡ, wyspa na morzu Jońskiem, naprzeciw Elidy.
Zeύς Βῆλος ob. *Bῆλος*.

Zeύς στράτιος jako opiekun spolecznych stosunków gminy
i państwa nazywany także *Zeύς Έλλήνιος*.

Zώπυρος, Pers, syn Megabyzosa; ułatwił Daryuszowi
zdobycie Babilonu.

Ηγήσανδρος, ojciec logografa Hekatajosa z Miletu.

Ηγησίλεως, przodek Leonidasa.

Ηγις, syn Eurystenesa i praojciec królewskiego rodu
Agidów w Sparcie.

Ηγησίστρατος 1) Elejczyk, wieszczbiarz Mardoniusza IX
37 i nast.; 2) Samijczyk, syn Arystagorasa IX 90
i nast.

Ηιόν (-όνος), ἡ, macedońskie miasto nadmorskie przy
ujściu Strymonu (Ε₂, *Eion*).

Ηλεῖοι, οἱ, mieszkańcy krainy Elis w północno-zachodnim
Peloponezie.

Ηλιος, bóg słońca, któremu przedewszystkiem oddawali
cześć Hellenowie, stąd *Ἐλλήνων προδέκτωρ* „zwiastun
przyszłości” VII 37.

Ηραιον: 1) świątynia Hery na Samos III 123; 2) kolo
miasta Platei IX 52 i nast.

Ηρακλέης syn Zeusa i Alkmeny, największy bohater na-
rodowy Greków, czezony na równi z bogami.

Ηρακλεῖδαι, potomkowie Heraklesa, Spartanie, a zwłaszcza
obydwa rody królewskie Agidów i Euryponydów.

Ηρακλείδης 1) ojciec tyrana Arystagorasa z Kyme V 37;
2) syn Ibanollisa z miasta Mylaza V 121.

Ηράκλειον świątynia Heraklesa koło Maratonu i koło
Aten εν *Kυροσάρει*.

Ηλη, małzonka i siostra Zeusa; szczególnie oddawali jej cześć niewiasty; one także były kaplankami w jej świątyniach.

Ηφαιστος, bóg ognia; II 2 identyfikowany z egipskim bóstwem Ptah.

Θάσιοι, *οι*, mieszkańcy wyspy *Θάσος* nieopodal tracko-macedońskiego wybrzeża (F₂ *Thasus*).

Θειμιστοκλέης, Ateńczyk, syn Neoklesa, od czasu swego archontatu w r. 493. najwybitniejszy ateński mąż stanu, zwłaszcza gdy w r. 482. udało mu się doprowadzić do skutku wygnanie przeciwnika swego Arystydesa.

Θεόδωρος, Samijczyk, syn Teleklesa, sławny rzeźbiarz, a przytem architekt, złotnik i odlewacz.

Θεομήστωρ, syn Andromasasa, tyran na wyspie Samos.

Θερμηνη, *η*, miasto macedońskie w zatoce tegoż imienia (*sinus Thermaicus* D₂).

Θερμοπύλαι, *αι*, wąski przesmyk nadbrzeżny miedzy górami Oeta i zatoką Maliską (D₄, III *Thermopylae*).

Θερμώδων (-οντος), *δ*, poboczna rzeka Azoposu w Beocji, uchodzi do niego koło miasta Tanagry.

Θέρσαρδος, Beotczyk z miasta Orchomenos.

Θέσπεια, *η*, albo *Θεσπιαί*, beockie miasto na wschodnim stoku Helikonu, około 16 km na zachód od Teb; mieszkańcy *Θεσπιέες* (E₄ *Thespiae*).

Θεσπωτοί, naród w Epirze naokoło Dodony w kraju Tesprocyi.

Θεσσαλίη, *η*, kraj w północnej Grecji, ograniczony od północy Olimpem i górami Kambuńskimi, od zachodu górami Pindus, od południa góra Oeta; mieszkańcy *Θεσσαλοί* (CD₃ *Thessalia*).

Θῆβαι αἱ Βοιωτῶν, *αἱ Βοιωται*, największe miasto Beocji nad rzeką Ismenos; mieszkańcy *Θηβαῖοι*; okolica miasta *Θηβαῖς μοίρῃ* (D₄ *Thebae*).

Θρασυδήιος z rodu Aleuadów, brat Toreksa i Eurypilosa.
Θρασύβουλος, tyran w Milecie.

Θρασυκλέης, ojciec Samijczyka Lampona.

Θρασύλεως, ojciec Ateńczyka Stezileosa.

Θρήκης, ół, mieszkańców krainy *Θρηκίη* (Tracya), której granicę od zachodu tworzy rzeka Nestos, od północy góry Hemus.

Θρηκίος Βόσπορος p. *Βόσπορος*.

Θρηκίος πέλαγος, morze Trackie, zamknięte od południowego wschodu wyspami Imbros, Lemnos i Skiatos (*mare Thracium* E F_{2,3}).

Θριάσιον πεδίον, τό, równina nad rzeczką *Cephisus* w północno-zachodniej Attyce koło Eleusis.

Θύσσος, ἥ, miasto na zachodnim wybrzeżu wschodniego półwyspu Chalcydyki (E₂ *Thyssus*).

Θώρηξ, jeden z Aleuadów z Laryssy, brat Eurypilosa i Trazydejosa.

Ιαμίδαι, ród kaplański w Olimpii.

Ιάς, ádos, adi. fem. — jońska.

Ιβάνωλλις, ojciec Oliatosa z miasta Mylaza.

Ιδριάς, ἥ, kraina i miasto w południowej Karyi, prawie 68 km na północny wschód oddalone od Halikarnasu (J₅ *Idrias*).

Ιητράγορης, Milezyjczyk.

Ιθ ἵνυρας, syn Inarosa.

Ιθαμίτοης, Pers, dowódca floty perskiej pod Mikale.

Ικάριον πέλαγος, τό, część morza Egejskiego naokolo wyspy *Ικαρος* (G₅ *Icaria*).

Ιλιάς χώρη, ἥ, kraina Troas na północno-zachodnim wybrzeżu Azyi Mniejszej; tam leżało miasto *Ιλιον*, opierane przez Homera (G H_{2,3} *Troas*).

Ιλλύριοι, ół, mieszkańcy Illiryi, ograniczonej od wschodu Macedonią, od południa Epirem.

Ιμβρος, η, wyspa na zachód od Chersonezu trackiego
(G₂, *Imbrus*).

Ιραχος, najdawniejszy król w Argos, właściwie bóg rzeki tegoż imienia, ojciec Iony.

Ιράκως, Libijczyk, syn Psammetycha, ojciec Itanirasa; zamordował Achajmenesa i usiłował w r. 462. uwolnić Egipt z pod jarzma perskiego, lecz mimo pomocy Ateńczyków został pokonany, pojmany i stracony.

Ινδοι, οι, mieszkańcy Indyi.

Ινταφρένης, znakomity Pers, jeden z siedmiu, którzy obaliли Pseudosmerdysa.

Ιόνιος κόλπος, πόντος, δ, morze Jońskie od północno-zachodniej strony Grecji.

Ιππαρχος, syn Pejzystrata i brat Hippiasza.

Ιππίης, Ateńczyk, syn tyrana Pejzystrata, wypędzony w r. 510. udał się na dwór Daryusza i w orszaku Datysa brał udział w bitwie pod Maratonem; umarł w podeszłym wieku na wyspie Lesbos.

Ιπποκράτης, ojciec Pejzystrata.

Ιππόμαχος, wieszczbiarz z Leukas.

Ισθμός, δ, międzymorze Korynckie (D₅, *Isthmus*).

Ιστιαίες, οι, mieszkańcy miasta Ιστιαίη na północnym wybrzeżu Eubei (D₄, *Histiaeia*).

Ιστιαῖος 1) Milezyjczyk, syn Lizagorasa, teść Arystagorasa, podżegacz do powstania jońskiego V 35 i nast.; 2) syn Tymnesa, tyran miasta Termery w Karyi V 37; 3) ojciec Filakosa z wyspy Samos VIII 85.

Ιστιαῖντις γῆ, η, północna część Eubei, zwana także *Ἐλλοπή*.

Ισιρος, δ, dolny Dunaj.

Ισχένος, z wyspy Eginy, ojciec Pyteasza.

Ιταλίη, ἡ, Italia.

Ιω, córka bożka rzecznego Inachosa w Argos; ponieważ Zeus upodobał ją sobie, zazdrośna Hera przemieniła

ja w krowę, zeszła na nią szal i bez przerwy ścigała ja po całym świecie; dopiero w Egipcie znalazła Jona spokój, gdzie porodzila Epafosa.

Iωρ, syn Xutosa, wnuk Hellen, prawnuk Deukaliona, praojciec plemienia Jończyków.

Ιωνες, οἱ, mieszkańcy Jonii, krainy położonej na zachodnim wybrzeżu Azji Mniejszej; także cały jeden szczep narodu helleńskiego, stąd *Ιωνες οἱ ἐν τῇ Ἑλλάπῃ = Ἐλληνες*.

Καδμεῖοι, poetyczna nazwa Tebańczyków, pochodząca od imienia założyciela zamku i miasta tebańskiego, Fenicyanina Kadmosa.

Κάικος, ó, rzeka w Mizyi (H J_{3,4}, *Caicus*).

Κάλαμοι, οἱ, pas pobrzeżny na wyspie Samos.

Καλασίρες, egipska kasta wojowników (wyraz „Kelascher“ w języku egipskim znaczy „żołnierz w pancerzu“).

Καλλιάδης, ateński archont w r. 480. prz. Chr.

Καλλιφάτης, Lacedemończyk.

Καλλίμαχος z Aphidnai, polemarch w bitwie pod Maratonem.

Καλλιφῶν, ojciec lekarza Demokedesa z Krotonu.

Καμβύσης 1) ojciec Cyrusa, I 108 i nast.; 2) syn Cyrusa, król perski (529—522) I 208.

Καππαδόκαι, οἱ, mieszkańcy Kappadocji, krainy położonej w Azji Mniejszej na północ od pasma Taurus.

Καρκησ, οἱ, mieszkańcy krainy Karyi na południowo-zachodnim wybrzeżu Azji Mniejszej; adiect. *Καρκιώς* 3. (J K₅ *Caria*).

Κάρηνος, ojciec Spartanina Enajnetosa.

τὰ Κάρυεια, wielkie 9-dniowe święto Spartan, które obchodzono co roku z końcem lipca i z początkiem sierpnia na cześć Apollina z przydomkiem *Καρυεῖος*; przed ukończeniem święta tego nie wolno było

Spartanom wyruszać na wojnę, prawdopodobnie z powodu przypadającego na ten czas nowiu księycza.

Kαρύστιοι, οἱ, mieszkańców miasta *Kάρυστος* na południowej kończynie Eubei (F₄ *Carystus*).

Kαρχηδόνωι, οἱ, Kartagińczycey.

Κασσανδράνη, η, córka Farnaspesa, żona Cyrusa, matka Kam-bizesa.

Καῦρος, ἡ, miasto na południowem wybrzeżu Karyi.

Καύστρος, zwykle *Κάυστρος, ὁ*, rzeka w Azji Mniejszej teraz Menderes, uchodzi kolo Efezu do morza Egejskiego (J₄ *Cayster*).

Καψηρεύς, ὁ, przylądek na południowej kończynie Eubei (F₄ *Caphereus pr.*).

Κενζοπίδαι, οἱ, potomkowie Cekropsa czyli Ateńczycey.

Κέρκοψ, mityczny król Attyki; według podań wcześniejszych był autochtonem i dlatego wyobrażano go sobie z wężowymi nogami; według późniejszych podań przybył z Egiptu. Uchodził za założyciela Aten i zamku Akropolis.

Κέος, ἡ, pas pobrzeżny na wschodnim przylądku Salaminy, zwany *Κυνόσουρα (IV Cynosura)*.

Κέρκωπες według greckich podań są to karły górskie. Opadły one pewnego razu Heraklesa we śnie i zabrawszy mu jego zbroje uderzyły na niego. Herakles jednak pochwytał wszystkie i zawiesił je sobie na drążku na plecach; lecz karły żartowały sobie z niego i nie okazywały żadnej obawy, jakkolwiek przypominały sobie, że matka ich Melampygos często przestrzegala je przed Heraklesem. To ucieczne ich zachowanie się tak ubawiło Heraklesa, że wszystkie puścili wolno.

Κέρκωπων ἔδραι, αἱ, miejscowości (prawdopodobnie parów) w pobliżu skały, zwanej *Μελάμπυγος λίθος*, u wscho-

dniego wejścia do przesmyku termopilskiego (III
Melampygum saxum.)

Κεφαλληνή, ἡ, wyspa na morzu Jońskiem, teraz Kefalonia.
Κήιοι, albo *Κεῖοι*, οἱ, mieszkańcy wyspy *Κέως*, jednej
 z Cyklad (E F₅ *Ceus*).

Κιθαιρών (-ῶνος), δ, pasmo górskie na granicy Beocji
 i Attyki.

Κίλικες, οἱ, mieszkańcy Cylicji, południowo-wschodniej
 krainy Azyi Mniejszej; adiect. *Κιλικίος* 2., *Κιλισσός* 3.

Κιμμέριοι, οἱ, mieszkańcy północnego wybrzeża morza
 Czarnego i Krymu.

Κίμωρ, ojciec Miltiadesa, zwycięzcy z pod Maratonu.

Κινδυεύς, δ, obywatel karyjskiego miasta Kindya na
 północny wschód od Halikarnasu.

Klōs, ἡ, miasto nadmorskie na południowym wybrzeżu
 Propontyd w zatoce tegoż imienia (K₂ *Cius*).

Κίσσην γῆ, χώρη, grecka nazwa perskiej krainy Susiana
 z głównem miastem Suza; mieszkańcy *Κίσσιοι*. *Κίσσιαι πύλαι*, wschodnia brama Bibilonu.

Κλαζομεναῖ, αἱ, miasto jońskie naprzeciw Focey (H₄
Clazomenae).

Κλεάδης, Platejczyk, syn Autodikosa.

Κλεινίης, Ateńczyk, syn Alcybiadesa, ojciec sławnego
 Alcybiadesa.

Κλέοβις p. *Βίτων*.

Κλεόμβροτος, syn Anaxandrydesa, brat Leonidasa.

Κλεομέρης, syn Anaxandrydesa, brat Leonidasa, król
 spartański.

Κλεωναῖ, αἱ, macedońskie miasto na północnym stoku
 góry Atos (E₂ *Cleonae*).

Κληϊδες, αἱ, przylądek na wschodniej kończynie Cypru,
 teraz Cap Andre.

Κνώσσιος, δ, obywatel miasta Knossos leżącego we
 wschodniej części Krety.

Kόδρος, ostatni król Aten, który w walce z Lacedemończykami około r. 1068. poświęcił się za ojczyzne swoją, ojciec Nejleosa.

Kοῖλη, τά, 1) („wądoły“) tak nazywa się równina na Eubei między miastami Geraistos i Eretyą, poprzecinana w poprzek górami, spadającymi do morza; 2) miejscowości na zachodnim wybrzeżu wyspy Chios.

Κούλη, ἥ, dzielnica ateńska w północno-wschodniej stronie miasta.

Κολχίς, ἥ, kraina na wschodnim wybrzeżu morza Czarnego; mieszkańcy *Κόλχοι*.

Κορησός, ὁ, miejscowości w pobliżu Efezu (H₅).

Κορίνθιοι, οι, mieszkańcy miasta *Κόρινθος* na Istmie (D₅ *Corinthus*).

Κόρος, Ὑποιος νίος, uosobienie przesytu i niezadowolenia z własnego mienia.

Κορυδαλλός z Antykiry, ściągnął na siebie podejrzenie, że zdradził wojsko Leonidasa.

Κονιόρες, οι, mieszkańcy miasta *Κονίου* na południowym wybrzeżu Cypru.

Κονφαγόης, ojciec Ateńczyka Epizelosa.

Κοραού, οι, najdawniejsza nazwa Ateńczyków, „mieszkańcy skał“, (od κοραός skalisty).

Κοῆτες, οι, mieszkańcy Krety; adiect. *Κοῆτικός* 3.

Κρόιος, ojciec Polikritosa z Eginy.

Κροῖσος, król Lidzi, mniej więcej od r. 561—546.

Κρονίδης, syn Kronosa, Zeus.

Κροτωνιῆται, οι, mieszkańcy Krotonu na południowej wschodniej kończynie Italii.

Κυβήβη (także *Κυβήλη, Magna mater, Rhea*) bóstwo azjatyckie, czczone szczególnie na górze Dindymos we Frygii wśród hałaśliwych i szalonych orgii.

Κύθηρα, τά, wyspa w pobliżu południowego wybrzeża Peloponezu, teraz Cerigo.

Kύδνοι, οἱ, mieszkańcy wyspy *Kύδνος*, jednej z Cyklad
(F₅ *Cythnus*).

Κυμαῖοι, οἱ, mieszkańcy eolskiego miasta *Kύμη* (H₄ *Cyme*).

Κυρέγειος, Ateńczyk, syn Euforyona.

Κυρέης, ojciec Erebrejczyka Filagrosa.

Κυρόσαρξ, τό, miejsce ćwiczeń gimnastycznych, później gimnazjum poza wschodnią bramą Aten. Nazwę swoją według podania otrzymało stąd, że Herakles zamknął tu uprowadzonego z podziemia psa Cerbera. Szkola filozoficzna Cyników, której założycielem był Dyogenes, od pobytu swego w tem miejscu, także nazwę swoją stąd otrzymała.

Κυνόσουρα, ἡ, („Psi ogon“) wschodni przylądek Salaminy (IV *Cynosura pr.*).

Κυνός greckie tłumaczenie perskiego imienia piastunki Cyrusa; ob. *Σπανώ*.

Κύπροι, οἱ, mieszkańcy wyspy *Kύπρος*.

Κύρος, ἡ, miejscowości w okolicy miasta Karystos na Eubei (F₅).

Κύρος 1) ojciec Kambizesa, dziadek króla Cyrusa I 111 (p. **Αχαιμένης*); 2) założyciel państwa perskiego, panował od r. 559—529; pierwotnie miał się nazywać Argadates.

Κύψελος, tyran Koryntu, ojciec Peryandra.

Κώνης, syn Erxandrosa, tyran w Mitylenie.

Κωλιάς, ἡ, przylądek na zachodnim wybrzeżu Attyki, na południe od Phaleron (IV *pr. Collias*).

Λάβρανδα, τά, miasteczko w Karyi na północny wschód od Halikarnasu (J₅ *Labranda*).

Λάδη, ἡ, mała wyspka naprzeciw portu milezyjskiego (H₅ *Lade insula*).

Λακεδαίμων, ἡ poludniowo — wschodnia kraina Peloponezu z miastem tegoż imienia (= *Σπάρτη*); mieszkańcy

Λακεδαιμονες, Λακεδαιμόνιοι i Λάκωνες (G D_{5,6}, *Laconia, Sparta*).

Λάμπτων 1) Ateńczyk, ojciec Olimpiodora IX 21; 2) syn Pyteasza z Eginy IX 78; 3) Samijczyk, syn Frązyklesa IV 90.

Λάμψακος, ἥ, miasto w Frygii Małej nad Hellespontem (H₂ *Lampsacus*).

Λᾶος, ἥ, miasto na południowo-zachodniej kończynie Lukanii w Italii.

Λάσος z Hermiony, nauczyciel Pindara, poeta liryyczny na dworze Hipparcha w Atenach.

Λανφειον, τό, góry na południowej kończynie Attyki, zawierające rudę srebrną.

Λάχεσις, jedna z trzech Mojr czyli Park, które człowieko wie przy urodzeniu los życia wydzielają.

Λεορτιάδης, syn Eurymacha, dowódca Tebańczyków pod Termopilami.

Λεπρεῆται, οἱ, mieszkańcy miasta Lepreon w południowej Elidzie.

Λέρος, ἥ, jedna z wysp, zwanych Sporady, na północ od Kalidny (H₅ *Lerus*).

Λεσβῖοι, οἱ, mieszkańcy wyspy Lesbos, leżącej przy eolskim wybrzeżu Azyi Mniejszej (G H₃ *Lesbus*).

Λευκάδιοι, οἱ, mieszkańcy wyspy Leukas (teraz Leukada) na morzu Jońskim.

Λευκαὶ στῆλαι, αἱ, miejsce zgromadzania się związku karyjskiego nad rzeką Marsyas, wpadającą do Meandru.

Λευκὴ ἀκτή, ἥ, miejscowości na Chersonesie trackim.

Λευτυχίδης [Λεωτυχίδης], syn Menaresa, król Sparty.

Λεωβώτης } przodkowie Leonidas.

Λέων } syn Anaxandrydesa, król Sparty, dowódca wojska helleńskiego w Termopilach; rodowód jego ob. VII, c. 294 str. 143.

Λεωπρέπης z wyspy Keos, ojciec poety Simonidesa.

Λήμυνοι, οἱ, mieszkańcy wyspy Lemnos (E₃, *Lemnus*).

Ληρισταῖος, ὁ, obywatel miasta Larissy w Tessalii u stóp góry Othrys (D₄, *Larisa*).

Λίβυες, οἱ, mieszkańcy Libyi na północnym wybrzeżu Afryki.

Λοκροῖ, οἱ, mieszkańcy krainy Lokris w środkowej Grecji. A. οἱ Ὁπούντιοι nad Eurypem naokoło miasta Opus (D₄, *Locris*).

Λυδίη, ἡ, środkowa kraina zachodniej części Azji Mniejszej; mieszkańcy *Λυδοί* (HJK₄, *Lydia*).

Λυκίδης, Ateńczyk.

Λυκομήδης, Ateńczyk, syn Ajschreosa.

Λυσικλέης, ojciec Ateńczyka Abronichosa.

Λυσίμαχος, ojciec Ateńczyka Arystydesa.

Λυσίστρατος, wieszczbiarz ateński.

Μαγνησίη, ἡ, półwysep południowo-wschodniej Tessalii; mieszkańcy *Μάγνητες* (D₃, *Magnesia*).

Μαγνησίη, ἡ, miasto w Karyi po prawym brzegu Meandru na południowy wschód od Efezu (J₅, *Magnesia*).

Μάγοι, kapłani i wróżbici u Medów i Persów, którzy tworzyli dziedziczną kastę.

Μάδυτος, ἡ, miasto na Chersonezie trackim naprzeciw Abydos (H₂, *Madytus*).

Μαιάνδρος, syn Majandryosa, powiernik tyrana Polikratesa, później sam tyran na wyspie Samos.

Μαιάνδρος, ὁ, główna rzeka w Karyi, teraz Menderes (HJK₅, *Maeander*).

Μακεδόνων ἔθνος = *Μακεδονικόν ἔθνος*, ob. nast.

Μακεδόνες, οἱ, mieszkańcy Macedonii, krainy położonej na północ od Tessalii, a na zachód od Tracyi; uchodzili za spółplemienników Hellenów, a zwłaszcza Doryjczyków, którzy w pierwotnych swych siedzibach

nad Ossą i Olimpem byli sąsiadami Macedończyków
(BCDE_{1, 2}, *Macedonia*).

Μακίστιος: tak nazywali Hellenowie Masistyosa, p. tamże.
Μαλήνη, ἡ, miejscowości na eolskiem wybrzeżu Azyi

Mniejszej, niedaleko miasta Atarneus (p. H₃, *Atarneus*).

Μαρδάνη, ἡ, córka Astyagesa, matka Cyrusa.

Μαρτυέες, ol, mieszkańcy miasta Mantynej we wschodniej Arkadyi (D₅, *Mantinea*).

Μαραθών (-ῶνος), δ, miejscowości na wschodnim wybrzeżu Attyki (E₄, II *Marathon*).

Μαράφιοι, znakomity ród perski.

Μάρδοι, ród perski.

Μαρδόνιος, syn Gobryasza, zięć Daryusza, dowódca pierwszej wyprawy perskiej przeciw Grecji. Mimo niepowodzenia przyszedł znów za panowania Xerxesa do znaczenia i był głównym doradcą nowej wyprawy; po ucieczce Xerxesa z Grecji dowodził pozostały wojskiem perskiem, ale przegrał bitwę pod Plateą i sam zginął.

Μαρδόνης, Pers, syn Bagajosa.

Μαρσύνης, δ, poboczna rzeka Meandru z lewej strony, teraz Tschina (JK₅, *Marsyas*).

Μάρων, Lacedemończyk, syn Orsfantosa.

Μασίστιος, Pers, dowódca jazdy perskiej w wojsku Mardoniusza.

Μάσπιοι, ol, znakomity ród perski.

Μασσαγέται, ol, koczujący naród między morzem Kaspijskim i jeziorem Aralskiem.

Ματιηνὴ γῆ, ἡ, północno-zachodnia część Medyi, przylegająca do Armenii; mieszkańcy *Ματιηνοί*.

Μαύσωλος, ojciec Pixodarosa.

Μεγάβαζος, Pers, ojciec Bubaresa.

Μεγαβάτης, Achemenida, krewny króla Daryusza, dowódca perskiej wyprawy przeciw wyspie Naxos.

Μεγαθυντος, Pers, ojciec Zopyrosa.

Μέγαρα, τι, miasto w krainie Megaris na Istmie korynckim; mieszkańcy *Μεγαρέες* (D₄ *Megara*).

Μεγιστής, Akarnańczyk, wieszczek Hellenów w Termopilach.

Μελάμπους, mityczny wieszcz, brat Biasa i przodek Megistyasza; uprawiał sztukę lekarską zapomocą tejemniczych ofiar i guseł.

Μελάμπυγος λίθος p. *Κερκώπων έδραι*.

Μελάνθιος, dowódca floty ateńskiej, wysłanej zbuntowanym Jończykom na pomoc.

Μέλας, δ, rzeka tessalska w pobliżu miasta Trachis, wpada do zatoki Malijskiej (III *Melas*).

Μεμυρνίον στον = Suza.

Μέμφις (-ιος), ḥ, dawna stolica Egiptu.

Μεσσήνιοι, οἱ, mieszkańcy południowo-zachodniej krainy Peloponezu.

Μηδελή, córka kolchickiego króla Ajetesa, która pomogła Jazonowi zabrać złote runo i wraz z nim uciekła do Grecji.

Μῆδοι, οἱ, mieszkańcy kraju, leżącego na południe od jeziora Kaspijskiego; od północy graniczy z Armenią, od zachodu z Assyrią i Suzyaną, na południe z Persją i Karmanią, na wschód z Partią. Herodot jednak wyrazem tym oznacza także mieszkańców całego państwa perskiego; stąd δ *Μῆδος* — król perski, τὰ *Μῆδικά* — wojny perskie i t. p.

Μηδυμναῖοι, οἱ, mieszkańcy miasta Metymny (G₃) na północnym wybrzeżu wyspy Lesbos.

Μηλιέες, οἱ, mieszkańcy południowo-tessalskiej krainy *Μηλίς* (*Malis*) nad zatoką Malijską (D₄ *Malis*).

Μήλιοι, οἱ, mieszkańcy wyspy Melos, jednej z Cyklad, wysuniętej najbardziej na południowy zachód.

Μιλήσιοι, *οἱ*, mieszkańcy Miletu (*Mίλητος*), najznaczniejszego miasta jońskiego na wybrzeżu karyjskim (H₅ *Miletus*).

Μιλιτιάδης 1) Ateńczyk, syn Kypselosa, założyciel panowania ateńskiego na Chersonesie trackim VI 103; 2) syn Cymona, bratanek poprzedniego, zwycięzca z pod Maratonu VI 103 i nast.

Μίρως ὁ Κρώσσιος, mityczny król Krety, syn Zeusa i Eurydy.

Μιραδάτης, pasterz bydła u Astyagesa, piastun Cyrusa.

Μιροβάτης, Pers, namiestnik w Daskilejon.

Μνησίφιλος, Ateńczyk.

Μολόεις (-εντος), *ὁ*, potok, który płynie koło Platei i wpada do rzeki Oeroö.

Μονυγχῖνη, *ἡ*, port ateński między portami Piraeus i Phaleron (IV *Munychia*).

Μονοκιθίδης, Hellespontyjeczyk, poseł Mardoniusza.

Μονοάῖος, mityczny poeta i wieszcz, który według podania w czasach przedhomerowych poezyę religijną do Attyki przeszczepił i tam ją rozpowszechnił.

Μυνσῖοι, *οἱ*, mieszkańcy miasta *Μυοῦς*, położonego przy ujściu Meandru po lewej stronie (H₅ *Myus*).

Μυκάλη, *ἡ*, przyladek na wybrzeżu jońskim Azyi Mniejszej między Efezem i Miletem (H₅).

Μυκηναῖοι, *οἱ*, mieszkańcy miasta Mykene w Argolis D₅ *Mycenae*).

Μύκονος, *ἡ*, jedna z Cyklad na północ od Delos (F₅ *Myconus*).

Μυλασσεύς, *ὁ*, obywatel karyjskiego miasta Mylaza, leżącego nad zatoką między Miletem i Halikarnasem (H₅ *Mylasa*).

Μυοῦς (-οῦντος) p. *Μυνσῖοι*.

Μυζινός, *ἡ*, okolica w Tracyi nad ujściem Strymonu.

Mύρος, Lidyjezyk, syn Gigesa, poseł Orojtesa do Polikratesa.

Μυση, η, kraina w północno-zachodniej Azyi Mniejszej; mieszkańców *Mυσοί* (GHJ₃ *Mysia*).

Μυτιλήνη, η, miasto na wschodniem wybrzeżu wyspy Lesbos (H₃ *Mytilenae*).

Νάξιοι, οι, mieszkańcy wyspy Naxos, jednej z Cyklad (G₅ *Naxus*).

Νείλεως, Ateńczyk, syn Kodrusa, założyciel Miletu.

Νεοκλέης, Ateńczyk, brat Temistoklesa.

Νῆσαιον πεδίον, τό, równina w Medyi, gdzie hodują nezejskie rumaki.

Νίκη, πότνια *N.* bogini zwycięstwa.

Νικόλεως 1) Spartanin, ojciec Bulisa VII 134; 2) syn Bulisa VII 137.

Νιτητις, córka egipskiego króla Apriesa.

Νόθων, ojciec Eretrejezyka Ajschinesa.

Νυμφόδωρος, z miasta Abdery, syn Pyteasza.

Ξέρξης, najstarszy syn Daryusza i Atossy, król Persów od r. 485—465.

Ξοῦθος, ojciec Jona.

Οἰνώνη, η, dawna nazwa wyspy Eginy (E₅).

Οἴταῖοι, οι, mieszkańcy kraju, leżącej w okolicy góry Oeta (CD₄ *Oeta mons*).

Οἰλιατος, syn Ibanollisa z karyjskiego miasta Mylaza.

Οίλοφυξος, η, miasto na północnym stoku góry Atos (E₂ *Olophyxus*).

Οἰλύμπια, τά, wielka, co 4 lata w Olimpii w Elis obchodziła uroczystość narodowa Hellenów; także same igrzyska.

Οἰνυμπιάς, obchód świąteczny podczas uroczystości olimpijskiej; zwycięstwo odniesione na igrzyskach olimpijskich.

- *Ολυμπίη, ἡ, obszar ziemi poświęcony Zeusowi nad rzeką Alfeus w krainie Elis (C₅ Olympia).*
- *Ολυμπικὴ ἐσβολὴ, ἡ, przesmyk Tempe w Tessalii między górami "Ολυμπος i "Οσσα (D₈ Olympus m).*
- *Ολυμπιόδωρος, Ateńczyk, syn Lampona.*
- *Ονήσιλος, syn Chersisa, dowódca powstańców na Krecie.*
- *Ονίτης z Karysty, syn Fanagorasa, był w podejrzeniu, że zdradził Leonidasa.*
- *Ονομάκριτος, Ateńczyk, wieszczbiarz, poeta i tłumacz wyroczni; zebrał i uporządkował dawne przepowiednie, które krałyły pod imieniem Muzajosa; żył na dworze Pejzystrata i jego synów.*
- *Οπούντιοι p. Λοκοοί.*
- *Ορέσθειον, τό, miasto w Arkadyi na granicy Lakonii, na południe od Tegey.*
- *Ορούτης, namiestnik w Sardes.*
- *Οροσάγγαι: tak nazywali się ci Persowie, którzy zasłużyli się królowi swemu; lazwiska ich zapisywano do list, ażeby zasługi przez nich położone nie poszły w zapomnienie i przy danej sposobności mogły być nagrodzone.*
- *Οσιφαντος, Lacedemończyk, ojciec Alfeosa i Marona.*
- *Ορχομένιοι (*Αοκάδες*), οἱ, mieszkańcy miasta **Ορχομενός* we wschodniej Arkadyi (D₅ Orchomenus).*
- *Ορχομένιος, δ, obywatel beockiego miasta **Ορχομενός* nad jeziorem kopajskiem (D₄ Orchomenus).*
- *Οσσα, ἡ, góra w Tessalii, na południe od ujścia rzeki Peneus (D₈ Ossa m.).*
- *Οτάνης 1) Pers, syn Farnaspesa, jeden z siedmiu, którzy obalili Pseudosmerdysa VI 43; 2) ojciec Patyramfesa VII 40; 3) syn Sizamnesa, wódz i zięć Daryusza V 116, 123.*

Παίονες, οἱ, mieszkańcy północno-wschodniej Macedonii
(CD₁ *Paeones*).

Παιούσος, ἡ, miasto w Azyi Mniejszej nad Hellespontem
na północ od Lampsaku (H₂ *Paeus*).

Πακτωλός, ὁ, lewy dopływ rzeki Hermos; płynie przez
miasto Sardes.

Παλέες, οἱ, mieszkańcy miasta Pala na wyspie *Κεφαλληνή* na morzu Jonskim.

Παλλάς p. *Ἀθηναῖν*.

Παλληνεύς, ὁ, mieszkańców gminy Pallene w zachodniej
Attyce.

Παλλήνη, ἡ, zachodnie ramię półwyspu Chalcydyjskiego
(E_{2, 3} *Pallene*).

Πάμφυλοι, οἱ, mieszkańcy Pamfilii, krainy położonej na
południowem wybrzeżu Azyi Mniejszej, na zachód od
Cylicy.

Πάρ, bóg lasów, opiekujący się pasterzami i trzodami;
szczególnie czczono go w Arkadyi.

Παναλτίος, z wyspy Tenos, syn Sozymenesa.

Πανθιαλαῖοι, plemię perskie.

Πανιώνιον, związkowa świątynia Jończyków na przylądku
Mikale.

Πανοπέες, οἱ, mieszkańcy miasta *Ponopae* w Focydzie (D₄).

Παντάγρωτος z wyspy Samos, syn Ajakesa, brat Polikratesa.

Παντίτης, Spartanin.

Παρθένιον ὄχος, τό, pasmo górskie wzduż południowo-
wschodniej granicy Arkadyi (C₅ *Parthenius M.*).

Πάροιοι, οἱ, mieszkańcy wyspy Paros, jednej z Cyklad
(F₅ *Parus*).

Πάριον, τό, miasto nad Hellespontem (G₂ *Parium*).

Παρνησσός, ὁ, góra w Focydzie (D₄ *Parnassus M.*).

Πασαργάδαι 1) znakomity ród perski, do którego należał
także ród królewski Achemenidów; 2) miasto perskie
na północ od Persepolis.

Πασικλέης, ojciec Ateńczyka Filistosa.

Πατιզάμφης, Pers, syn Otanesa, woźnica Xerxesa.

Πανσαρίνης, Spartanin, syn Kleombrota, opiekun Plejstarcha, dowódca Greków pod Plateami.

Πανσιορις, Egipcytanin, syn Amirtajosa z miasta Sais.

Παρθαγόνες, *οἱ*, mieszkańcy Paflagonii, krainy położonej na południowem wybrzeżu morza Czarnego.

Πειραιεύς, *ὁ*, mały półwysep na południowy zachód od Aten, gdzie Temistokles założył znany port ateński zwany także pirejskim (IV *Piraeus*).

Πεισιστράτης, *οἱ*, synowie Pejzystrata, Hippiasz, Hipparch i Tessalos, a także stronicy Hippiasza.

Πεισίστρατος, syn Hippokratesa, tyran w Atenach (560—527 z dwiema przerwami).

Πελασγοί, *οἱ*, nazwa pierwotnej ludności Grecji, oznaczająca prawdopodobnie ten sam naród, który później nazywał się Hellenami.

Πελοποννήσος, *οἱ*, mieszkańcy południowego półwyspu Grecji (teraz Morea).

Πέλοψ, syn Tantala, króla Frygii i Lidyi; przez małżeństwo swoje z Hippodameją, córką króla Ojnomosa z Pizy w Elidzie, stał się założycielem panowania rodu swego w Peloponezie, który od niego otrzymał nazwę.

Περιάνθος, syn Kypselosa, tyran w Koryncie (żył mniej więcej w l. 627—585.), przyjaciel Aryona. Zaliczano go do siedmiu władców greckich; hasłem jego była sentencja: *μελέτη τὸ πᾶν*.

Περιλέως, dowódca Sykiończyków pod Mikale.

Περινθιοι, *οἱ*, mieszkańcy trackiego miasta *Πέρινθος* na północnym wybrzeżu Propontydy (J₂, *Perinthus*).

Περικότη, *ἡ*, miasto w Azji Mniejszej nad Hellespontem (H₂, *Percote*.)

Περραιβοί, οἱ, mieszkańcy północnej Tessalii (C₃ *Perrhaebi*).

Πέρσαι, οἱ, mieszkańcy kraju Persis; w szerszym znaczeniu wszyscy mieszkańcy państwa perskiego; ó *Πέρσης* często zbiorowo = wojsko perskie, a także król perski lub wódz perski.

Περσεῖδαι, królowie perscy, którzy uważali się za potomków bohatera Perseusza, syna Zeusa i Danay.

Πηδασέες, οἱ, mieszkańcy karyjskiego miasta *Πήδασος*, na północny wschód od Halikarnasu (J₅ *Pedasus*).

Πήλιον, τό, góra na półwyspie Magnesia w Tessalii (D₃ *Pelion M.*)

Πηγειός, ὁ, główna rzeka Tessalii, teraz Salambria, przesmykiem Tempe wpada do zatoki Termajskiej (D₃ *Peneus*).

Πιερίη, ἡ, kraina macedońska z północnej strony Olimpu (CD₂ *Pieria*).

Πίνδος, ἡ, miasto w krainie Doris.

Πιξωδαρος, syn Mauzolosa z karyjskiego miasta Kindya.

Πιτανήτης, ὁ, mieszkaniec północnej dzielnicy miasta Sparty.

Πιτανήτης λόχος, hufiec wojskowy z dzielnicy Pitane. (Sparta składała się z 4 dzielnic (*κῶμαι*): Limnai dz. wschodnia, Messoa południowa, Kynosura południowo-zachodnia, Pitane północna).

Πλάταια, ἡ, zwykle αἱ *Πλαταιαί*, miasto beockie na północnym stoku Kitajronu; obwód miasta: *Πλαταικὸς χῶρος, τὰ Πλαταικά, Πλαταιές γῆ*; mieszkańcy οἱ *Πλαταιέες* (D₄, V *Plataeae*).

Πλεισταρχος, król Sparty, syn Leonidasa; opiekunem jego był Pauzaniasz.

Πολιάδης, ojciec Spartanina Amomfaretosa.

Πολίχνη, ἡ, małe miasto na wyspie Chios.

Πολύας z Antykiry, szpieg z pod Artemisium.

Πολύδωρος, przodek Leonidasa.

Πολυκράτης, syn Ajakesa, tyran na wyspie Samos (537—523).

Πολύκριτος z wyspy Eginy, syn Kriosa.

Πόντος, δ, morze Czarne.

Ποσειδέων, bóg morza.

Ποσειδώνιος, Spartanin.

Ποτιδαιῆται, οἱ, mieszkańcy macedońskiego miasta *Potidaia* na półwyspie Pallene (E₂, *Potidaea*).

Πότνιαι, (t. j. „Władczynie“) przydomek Demetry i jej córki Kory (Persefony); stąd świątynia tych bogiń koło Mikale nazywała się τὸ τῶν Ποτνιέων ἱρόν.

Πριάμος, syn Laomedonta, król Ilionu.

Πριαμέες, οἱ, mieszkańcy jońskiego miasta Priene między przylądkiem Mikale i ujściem Meandru (H₅, *Priene*)

Προποντίς, ἥ, teraz morze Marmara (HJK₂, *Propontis*).

Πυθαγόρης z Miletu.

Πυθέης 1) ojciec Nimfodorosa z Abdery VII 137; 2) syn Ischenoosa z Eginy VIII 92; 3) ojciec Lampona z Eginy IX 78.

Πυθήη, kapłanka w Delfach.

Πυθιονίκης: tak nazywał się zwycięzca na igrzyskach pityjskich, które odbywały się co 5 lat w Delfach na cześć pityjskiego Apollina.

Πυλαγόροι: tak nazywali się posłowie delfickiej Amfiktyonii, która zbierała się na wiosnę w Termopilach; p. *Ἀμφικτύονες*.

Πύλαι = Θεομοπύλαι.

Πυλαιή (*scil. ἐκκλησία*), zgromadzenie Amfiktyonów, które co roku odbywało się w Termopilach przy świątyni Demetry Amfiktyonis.

Πάγων (-ωνος), δ, port miasta Trezeny

Πρυταῖη, ἥ, jedna z Cyklad, na zachód od Delos (F₅, *Rhenea*).

Σαγάριοι, plemię perskie.

Σάκαι, oī, koczowniczy naród w stepach na wschód od morza Kaspijskiego, a na południe od jeziora Aralskiego.

Σαλαμίνοι, oī, mieszkańcy miasta *Σαλαμίς* na Cyprze od strony zachodniej.

Σαλαμίς (-ίος), ἡ, wyspa Salamina w zatoce Sarońskiej, także ἡ *Σαλαμινή* (E₅ IV, *Salamis*).

Σάμιοι, oī, mieszkańcy wyspy Samos przy wybrzeżu jońskim Azyi Mniejszej naprzeciw Mikale (H₅ *Samus*).

Σαμοθρηκη, ἡ, wyspa przy wybrzeżu trackiem naprzeciw ujścia rzeki Hebros (G₂ *Samothrace*); adiect. *Σαμοθρηκίως* 3.

Σάνη, ἡ, miasto macedońskie na wschodniem wybrzeżu półwyspu Akte (E₂ *Sane*).

Σάρδιες, aī, stoliczne miasto Lidyi nad Paktolosem między pasmem górkami Tmolus i rzeką Hermos (J₄ *Sardes*).

Σαρδώ (-οντος), ἡ, wyspa Sardynia.

Σάσπειρες, oī, lud osiadły na północnej granicy Armenii.

Σελήνη, księżyc, bogini księżyca; Persowie wierzyli, że była ich szczególniejszą opiekunką.

Σερίφιοι, oī, mieszkańcy wyspy Seriphos, jednej z Cyklad (F₅ *Seriphus*).

Σηπίας, ἡ, południowo-wschodnia końcyna półwyspu Magnezyjskiego (D₃ *Sepias Pr.*).

Σηστός, ἡ, miasto na Chersonezie trackim nad Hellespontem (H₂ *Sestus*).

Σιδώνιοι, oī, mieszkańcy Sydonu w Fenicyi.

Σικελίη, ἡ, wyspa Sycylia.

Σίκυρος, niewolnik, przez którego Temistokles przed bitwą pod Salaminą tajemnie porozumiewał się z Xerxesem.

Σινωπῖοι, oī, mieszkańcy miasta Sikyon, w północno-zachodniej Argolidzie (D₅).

Σιμωνίδης, syn Leoprepesa, sławny poeta liryczny z miasta Julis na wyspie Keos, 856—468.

Σιρόμους, ojciec Chersisa z miasta Salamis na Cyprze.

Σισιμάχης, perski dowódca.

Σιτάλκης, Trak, syn Teresa, król Odryzów a następnie władza prawie całej Tracyi, w początkach wojny peloponeskiej sprzymierzeniec Ateńczyków.

Σιφνῖοι, oī, mieszkańcy wyspy Siphnos, jednej z Cyklad (na południowy zachód od *Seriphus*).

Σινιαθός, ἥ, wysepka *Sciathus* (E₃) naprzeciw wschodniej kończyny półwyspu Magnezyjskiego.

Σινίδος, ἥ, achajska kolonia w południowo-zachodniej Italii między Lukanią i Bruttium.

Σινιός, świątynia Ateny *Σινιός* na Salaminie. W związku z inną znaczniejszą świątynią tegoż nazwiska koło Aten pozostaje uroczystość *Σινιοφόρα*. Podczas tej uroczystości kaplanki Ateny, biorące udział w procesji, która wyruszała z zamku ateńskiego do wspomnianej świątyni, postępowali przysłonięte białą oponą (*σινίον*), jako symbolem ochrony, której bogini użyczała zasiewom polnym w czasie upałów letnich.

Σινιωνίς ὄδος, ἥ, wąska, niebezpieczna ścieżka nadbrzeżna z Megary do Istmu, nazwana tak od rozbójnika Skirona.

Σικιωνῖοι, oī, mieszkańcy miasta Skione na południowem wybrzeżu połwyspu Pallene (E₃).

Σικολοπόεις (-ευτος). ὅ, miejscowości na południowej stronie przylądku Mikale (H₅).

Σινύθαι, oī, naród koczowniczy na przestrzeni od północnego wybrzeża morza Czarnego aż do stepów sybirskich.

Σινυθικὸς στόλος, najście Scytów na Azyę Mniejszą około r. 624.

Σκυλλίης z Sikyonu, sławny nurek.

Σκώλος, ἥ, miejscowości *Scolus* (V) na północnym stoku Kitajronu.

Σόλιοι, οἱ, mieszkańcy miasta *Σόλοι* na północno-zachodnim wybrzeżu Cypru.

Σόλων, syn Ekekestydesa, prawodawca Aten, jeden z siedmiu mędrców (mniej więcej od 640—560). Hasłem jego była sentencja: *μηδὲν ἄγαρ*.

Σούνιον, τό, przylądek *Sunium* (E₅) na południowej kończynie Attyki.

Σοῦσα, τά, stolica państwa perskiego, po lewym brzegu rzeki Chaospes, w krainie Suzyana, p. *Κισσίνη*.

Σπαχώ, perskie imię piastunki Cyrusa; Herodot tłumaczy je wyrazem *Kυνώ* (gdzie ob.).

Σπαργαπίσης, syn królowej Massagetów, Tomiris.

Σπάρτη, ἥ, miasto Sparta (D₅) nad Eurotasem; mieszkańcy *οἱ Σπαρτιῆται*; adiect. *Σπαρτιητικός* 3.

Σπερθίης, Spartanin, syn starszego, a ojciec młodszego Aneristosa.

Σπερχεῖος, ὁ, rzeka Spercheus (C₄ III) w południowej Tessalii, uchodzi do zatoki Maliskiej.

Στενύκληος, ἥ, miasto w północno-wschodniej Messenii.

Στησαγόρης, Ateńczyk: 1) ojciec starszego Cymona, dziadek Miltyadesa VI 103; 2) syn Cymona, brat młodszego Miltyadesa VI 103.

Στησήνωρ, tyran w Kurion, jednym z 9 największych miast na Cyprze.

Στησίλεως, Ateńczyk, syn Trazyleosa, jeden z dowódców pod Maratonem.

Στρυμών (-όνος), ὁ, rzeka *Strymon* (E_{1,2}) we wschodniej Macedonii, uchodzi koło miasta Eion do morza Trackiego.

Στυρέες, οἱ, mieszkańcy miasta *Styra* (E₄) w południowej Eubei.

*Σύβαρις (-ιος), ἡ, jońska kolonia na wschodnim wybrzeżu krainy *Bruttium*, na północ od miasta *Thurii*; mieszkańców *Συβαρῖται*.*

Σνέρνεοις, król Cylicyan w Azyi Mniejszej.

Σνλοσῶν, Samijczyk, syn starszego, a ojciec młodszego Ajakesa, brat Polikratesa, wypędzony przez niego, lecz później przez Daryusza ustaniowiony władcą całej wyspy.

Σνρηκόσιοι, οἱ, mieszkańcy Syrakuz w Sycylii.

Σνριοι, οἱ, właściwie mieszkańcy pobrzeża od Cylicji aż do Egiptu; Herodot jednak nazywa tak również mieszkańców innych przednio-azyatyckich krajów, jak Kappadoków, Assyryjczyków i t. d. *Σνριγγενὲς ἀρμα VII 140* == azyatycki.

Σφενδαλέες, οἱ, mieszkańcy gminy *Sphendale* w północno-wschodniej Attycie.

Σωσιμενῆς, ojciec Panajtyosa z wyspy Tenos.

Σωφάνης z Dekeley, syn Eutychidesa.

Taίραρον, τό, przylądek środkowego cyplu na południu Peloponezu, teraz Cap Matapan. (D₆).

Ταλθυβιάδαι, potomkowie Taltybiosa (p. nast.); posiadali przywilej sprawowania poselstw rządu spartańskiego.

Ταλθύβιος, herold Agamemnona; w Sparcie czczono go jako półboga.

Ταμύναι, αἱ, miasto *Tamynae* (E₄), w środku Eubey.

Τάραγρα, ἡ, miasto *Tanagra* (E₄) nad Azoposem w Beocji.

Τάρας, ἡ, (*Tarentum*), kolonia Doryjczyków w Kalabrii, teraz Taranto.

Τεγέή, ἡ, miasto *Tegea* (D₅) w północno-wschodniej Arkadyi; mieszkańcy *Τεγεῖται*.

Τειστιῆς, syn Achajmenesa VII, 11; p. *Ἀχαιμένης*.

Τελαμῶν, syn Ajakosa, ojciec Ajasa i Teukrosa, król Salaminy, czczony tam później jako półbóg. Był

przyjacielem Heraklesa wraz z nim zdobył Troje, zaco otrzymał Hezyonę, córkę Laomedonta, za małżonkę.

Tελλάδαι najznakomitszy ród wieszczków w Elis.

Tελλος, Ateńczyk, którego szczęśliwość wielbi Solon.

Τέμπεα, τά, dolina między Olimpem i Ossą, przerznięta rzeką Peneus (*D₃*, *Tempe*).

Tενεδος, ή, wyspa *Tenedus* (*G₃*) na zachodniem wybrzeżu krainy Troas.

Τερμηεύς, ὁ, obywatel miasta *Termera* (*J₅*) na zachód od Halikarnasu.

Τευκροί, οἱ, mieszkańcy krainy Troas (*G H_{2,3}*, *Teucri*).

Τήιοι, οἱ, mieszkańcy miasta *Teos* (*H₄*), na północny wschód od Efezu.

Τηλεκλεῆς, ojciec rzeźbiarza Teodorosa z wyspy Samos.

Τηλεκλος, przodek Leonidasa.

Τηνιοι, οἱ, mieszkańcy wyspy *Tηνος*, jednej z Cyklad (*Tenus E₅*).

Τήοντς, król trackich Odryzów, ojciec Sitalkesa.

Τιγράνης, Pers, dowódca wojska lądowego Persów w bitwie pod Mikale.

Τιγρης, ὁ, rzeka Tygrys.

Τιμανδρος, ojciec Tebańczyka Azopodorosa.

Τιμηγενίδης, Tebańczyk, syn Herpisa.

Τιμόδημος z gminy *Aphidnai*, przeciwnik Temistoklesa.

Τιμων, Delfijczyk, syn Androbulosa.

Τιούνθιοι, οἱ, mieszkańcy miasta *Tιούντος* (*Tiryns D₅*) w Argolidzie.

Τισάμενος, wieszcz z Elidy, syn Antyocha, z rodu Jamidów (p. *Ιαμίδαι*).

Τιμῶλος, ὁ, pasmo górskie *Tmolus* (*K₄*), w Lidyi, na południowy wschód od Sardes.

Τόμωρις, królowa Massagetów.

Τορώνη, ἡ, miasto *Torone* (E₂) na południowo-zachodnim wybrzeżu środkowego półwyspu Chalecyki, zwanego Sithonia.

Τοεῖς νεφαλαί (*Tres Cephalae* V) p. *Δονὸς νεφαλαί*.

Τρηχινή, ἡ, = *Τρηχίς*, część krainy *Μαλίς* (C₄) z miastem *Trachis* (III) na południe od rzeki Spercheus; mieszkańcy *Τρηχίτων*.

Τριταίχμης, znakomity Pers, syn Artabanosa.

Τριτογενής = *Τριτογένεια*, przydomek Ateny, prawdopodobnie od miejsca jej czci nad rzeczką Triton w Beocji albo nad jeziorem Tritonis w Libii.

Τροιζήν (-ῆρος), ἡ, miasto *Trozen* (D₅) we wschodniej Argolidzie; mieszkańcy *Τροιζήνων*.

Τρωάς, ἡ, północno-zachodnia kraina Azyi Mniejszej, *Troas* (G H_{2,3}); *Τρωικὸν πόροι*, τὰ *Τρωικά*, opiewane przez Homera oblężenie Ilionu.

Τύμυνης, ojciec Histyeusza z Termery.

Τύριοι, οἱ, mieszkańcy fenickiego miasta *Tyros*.

Τυρσηνοί, οἱ, Tyrrenowie = Etruskowie.

τὰ *Υακινθία*, jedna z największych uroczystości Doryczyków, którą obchodzono w Amykle koło Sparty na cześć Hyakintosa, ulubieńca Apollina, przedwcześnie zmarłego. Pierwszy dzień uroczystości był dniem założy i ubolewania nad śmiercią Hyakintosa, w dwóch następnych dniach wśród uroczystych pochodów i płasów świętowano zmartwychwstanie jego i tem uzmysławiano istniejący porządek w naturze, jej obumieranie i powrót do życia.

Υβρις, uosobienie zuchwałości.

Υδαρνης, znakomity Pers, syn Hydarnesa, dowódca dziesięciu tysięcy „Nieśmiertelnych“.

Υλλος, syn Heraklesa, który bezskuteczne czynił wysiłki, aby odzyskać państwo swego dziadka Amfitryona (Tiryns i Mikeny).

Υμαιης, zięć Daryusza.

Υπεράνθης Pers, syn Daryusza i Frataguny.

Υσιαί, αἱ, miejscowości w Beocji, na zachód od Platei (V *Hysiae*).

Υστάσπης, syn Arsamesa, ojciec Daryusza.

Φάληρον, τό, dawniejszy port ateński (IV *Phalerum*).

Φαναγόρης, ojciec Karystyjezyka Onetesa.

Φαονάκης, ojciec Persa Artabazosa.

Φαονάσπης, Achemenida, ojciec Kassandany.

Φᾶσις (-ιος), δ, rzeka w Kolchidzie, uchodzi do morza Czarnego.

Φάνλλος, z Krotonu.

Φθιώται οἱ Ἀχαιοὶ, mieszkańcy krainy *Φθιώτις*, p. *Ἀχαιή*,

Φιλιππίδης, Ateńczyk, „goniec dnia” (*ἡμεροδρόμος*) który przestrzeń między Atenami i Spartą, wynoszącą 1200 stadyów czyli około 220 km, odbył w dwóch dniach.

Φίλαργος, Eretrejczyk, syn Kyneosa.

Φιλάων, syn Chersisa, brat króla Gorgosa z miasta Salamis na Cyprze.

Φίλιστος, Ateńczyk, syn Pazyklesa, wraz z Kodrydą Nejleosem brał udział w założeniu Miletu.

Φιλόκυνπρος, tyran w Soloi, wielbiony przez Solona, ojciec Arystokyprosa.

Φιλονύων, Spartanin.

Φλειοῦς (-οῦντος), δ, miasto *Phlius* (D₅) w północnej Argolidzie na granicy Arkadyi; mieszkańcy miasta i okolicy *Φλιάσιοι*.

Φοίνικες, οἱ, mieszkańcy Fenicy; adiect. *Φοινικήιος* 3. i *Φοινικικός* 3.; fem. *Φοίνισσα*.

*Φοῖνξ (-κος), δ, poboczna rzeka malijskiego Azoposu (III).
Φοαταγούνη, córka Artanesa, małżonka Daryusza.*

Φούγες, οι, mieszkańcy Frygii Wielkiej, t. j. środkowej krainy Azyi Mniejszej; (Frygia Mala jest to pobreżeże nad Propontydą, na zachód od Troady).

*Φούριχσος, ateński poeta dramatyczny (starszy od Ajschylusa); on pierwszy poważył się współczesne wypadki dziejowe (*Μιλήτου ἀλωσις*) przedstawić na scenie.*

Φούνων, ojciec Tebańczyka Attaginosa.

Φύλακος, syn Histyeusza, Samijczyk.

*Φώκαια, τά i Φωκαίη, jońskie miasto *Phocaea* (H₄), na południowy zachód od *Cyme*; mieszkańcy *Φωκαίες*.*

*Φωκες, οι, mieszkańcy krainy *Phocis* (D₄) w środkowej Grecji obok Parnasu.*

*Χαλκιδέες, οι, mieszkańcy eubejskiego miasta *Xalκίς* (Chalcis E₄) nad Eurypem.*

Χαροπίνος, brat Arystagorasa z Miletu.

Χέρσος, król miasta Salamis na Cyprze, ojciec Gorgosa.

Χερσόνησος ἡ εν Ἑλλησπόντῳ, Chersonesus Thracica (GH₂), półwysep między zatoką Melas (zatoka Czarna). i Hellespontem.

*Χίοι, οι, mieszkańcy wyspy *Xīος*, leżącej nieopodal wybrzeża jońskiego Azyi Mniejszej (Chius G₄).*

Χίλεος z Tegey.

Χίλων, efor spartański, jeden z siedmiu mędrców. Haslem jego miała być sentencja: γνῶθι σεαυτόν.

*Χοδοσηνης, δ, rzeka w krainie *Kισσηνη* (Susiana).*

Χοιρέαι, αἱ, miejscowości na Eubei w pobliżu Eretryi (E₄).

*Χύτροι, οι, zbiorniki wody z gorących źródeł koło miasta *Anthela* (III) w przesmyku termopilskim.*

Ψαμμηνίτος (Psammetych III.) syn Amasisa, król Egiptu (525).

⊕. 1986/66 - 1936

Ψαμμήτιχος 1) Psammetych I., ojciec Nechoна, król Egiptu (655—610) II 2; 2) ojciec Inarosa (p. tamże) VII 7.

Ψυττάλεια, ἡ, wyspa w zatoce Sarońskiej między Salaminą i Pireusem (IV *Psytalia*).

Ωερόη, ἡ, mała rzeczka koło Platei, uchodzi do zatoki Korynckiej (V *Oeroë*).

Ωκυτος, ojciec Adejmantosa, dowódcy Koryntyan.

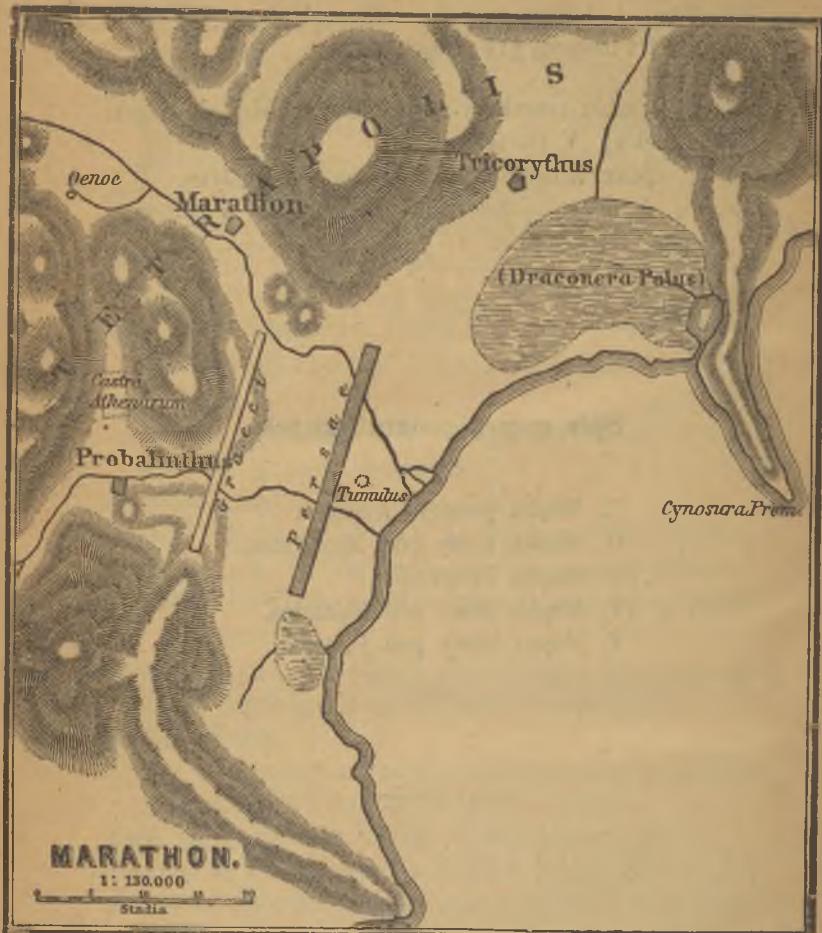
Ωρωπός, ἡ, miasto nadmorskie nad Eurypem w północnej Attyce (E₄ *Oropus*).

Spis mapek geograficznych.

- I. Mapka pochodu Xerxesa.
  - II. Mapka bitwy pod Maratonem.
  - III. Mapka Termopil.
  - IV. Mapka bitwy pod Salaminą.
  - V. Mapka bitwy pod Plateami.
-

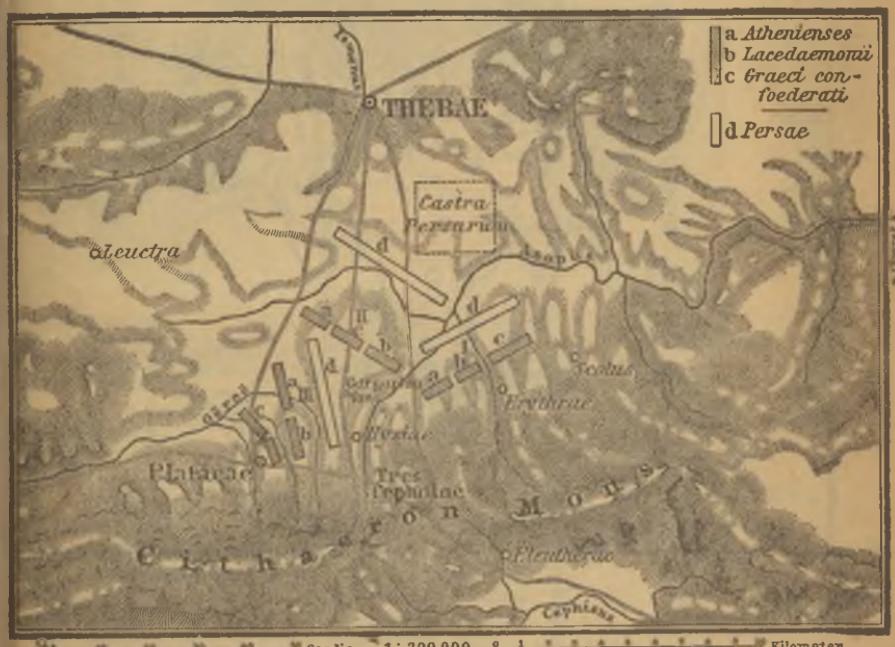
Bitwa pod Maratonem.

III.

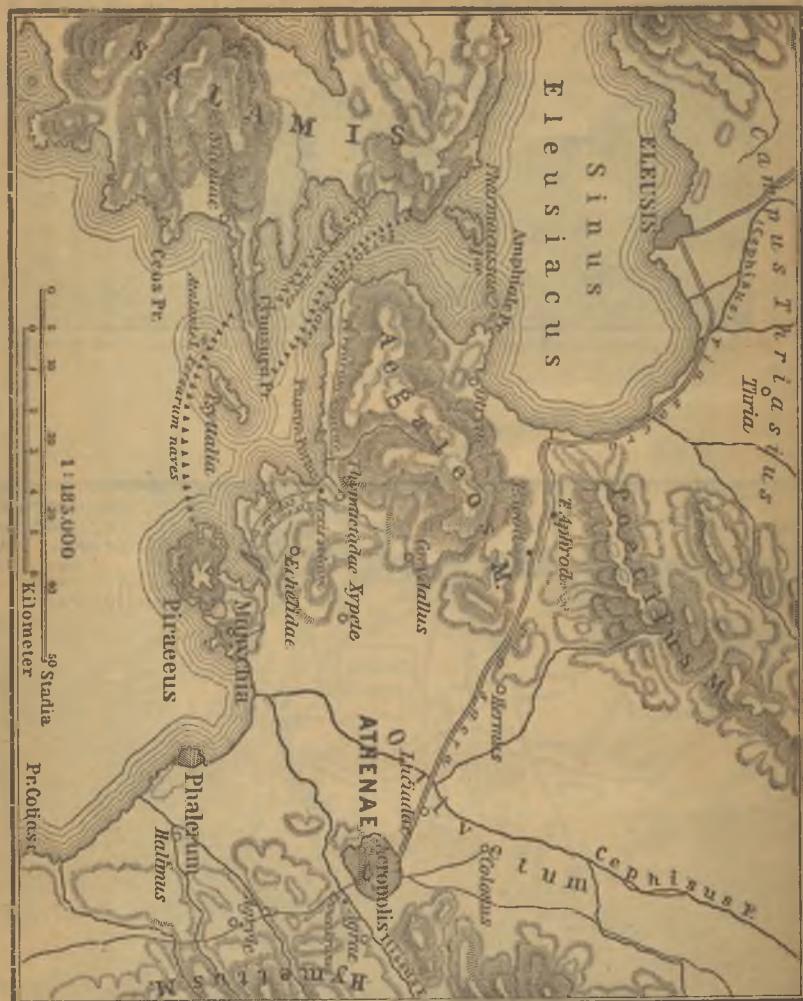

Termopile.

V.

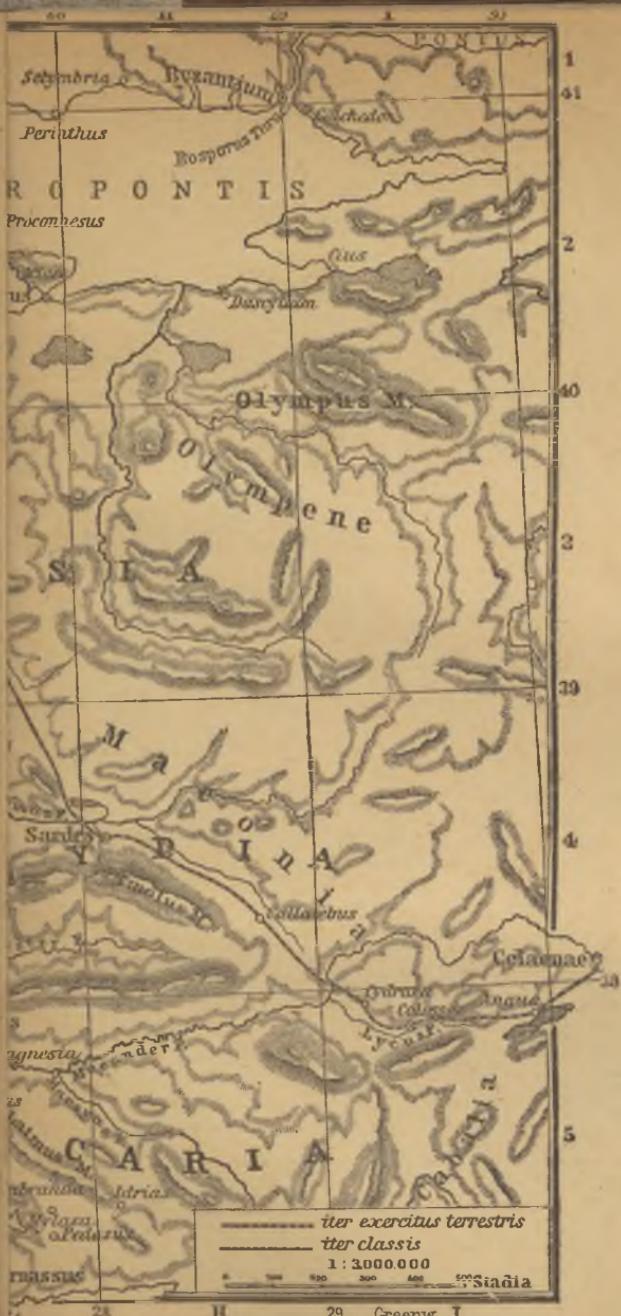

Bitwa pod Plateami.

Bitwa pod Salamą.

Herodot. Wybór Sześciu dnia.

Greenw. I

Pochód Xerxes.

Herodot. Wyk. Scheindlera.

Herodot. Wybór Siedem Uwier.

Bitwa pod Salammą.

D. 1986 / 66 - 1936

**TA KPIA TEKSTU POCHODZI
ZE STRONY PRACE Z HISTORII**